

ВИКТОР ПЕЛЕВИН GENERATION „П“

Превод от руски: Иван Тотоманов, 2002

chitanka.info

В памет на средната класа

Дава се под наем:

- 1. Времето*
- 2. Пространството*

Всички мисли, които може да ви хрумнат при четенето на тази книга, са обект на авторско право. Нелицензираното им обмисляне е забранено.

Всички споменати в текста търговски марки са собственост на техните уважавани собственици и всички права са запазени. Имената на стоките и на политиците не са имена на реално съществуващи пазарни продукти и се отнасят единствено към проекциите на елементите на търговско-политическото информационно пространство, принудително индуцирани като обекти на един индивидуален ум. Авторът моли те да бъдате възприемани най-вече в това им качество. Останалите съвпадения са случайни. Мненията на автора могат да не съвпадат с гледната му точка.

*I'm sentimental, if you know what
I mean;*

*I love the country but I can't stand
the scene.*

And I'm neither left or right.

I'm just staying home tonight,

*getting lost in that hopeless little
screen.*

Leonard
Cohen^[1]

ПОКОЛЕНИЕТО „П“

Навремето в Русия наистина живееше безгрижно младо поколение, което посрещаше с усмивка лятото, морето и слънцето — и избра „Пепси“.

Сега вече е трудно да се установи защо стана така. Работата сигурно не е била само в изключителните вкусови качества на тази напитка. И не и в кофеина, който кара децата непрекъснато да искат нова доза, като още невръстни уверено ги вкарва в кокаиновия фарватер. И дори не в баналния подкуп — иска ни се да вярваме, че партийният бюрократ, от когото е зависело сключването на договора, наистина просто е обикнал тази тъмна мехурчеста течност с всички пори на разочаровалата се от комунизма своя душа.

Най-вероятно отговорът се крие в това, че идеолозите на СССР смятаха, че истината може да е само една. И затова поколението „П“ нямаше никакъв избор и съветските деца през седемдесетте избираха „Пепси“ също както родителите им бяха избрали Брежнев.

Както и да е, докато лежаха през лятото на плажа, тези деца гледаха безоблачния син хоризонт, пиеха топла пепси-кола, която се наливаше в стъклени шишета в град Новоросийск, и си мечтаеха, че някога далечният забранен свят оттатък морето ще влезе в живота им.

Минаха десет години и той почна да влиза — отначало предпазливо и с възпитана усмивка, а после все по-уверено и по-смело. Една от визитните му картички се оказа клип, рекламиращ „Пепси-кола“ — клип, който, както отбелязваха мнозина изследователи, бе станал повратна точка в развитието на цялата световна култура. В него се сравняваха две маймуни. Едната пиеше „обикновена кола“ и в резултат на това можеше да извършва някои най-прости логични действия с кубчета и клечици. Другата пиеше пепси-кола и с весело грухтене поемаше към морето в джип, прегърнала две госпожици, на които женското равноправие очевидно им беше през оная работа (когато си имаш работа с маймуни, е по-

добре да не мислиш за такива неща, още повече че и от равнопоставеността, и от неравнопоставеността ще ти е еднакво тежко на душата).

Ако се позамисли човек, още тогава е можело да стане ясно, че работата не е в пепси-колата, а в парите, пряко свързани с нея. На този извод ни навежда, първо, класическата фройдистка асоциация, свързана с цвета на продукта, и, второ, логичното заключение, че пиенето на пепси-кола помага да си купиш скъпа кола. Но тук няма да анализираме този клип в дълбочина (макар че именно тук бихме могли да намерим обяснението защо така наречените шестдесетници упорито назовават поколението „П“ „лайнмети“). За нас е важно само това, че маймуната с джипа се превърна в основен символ на поколението „П“.

Беше малко обидно да разберем как точно служителите в рекламните агенции на Медисън авеню си представят аудиторията си, така наречената target group. Но пък не можехме да не се възхитим на това колко из основи познават живота. Именно този клип позволи на много населяващи Русия маймуни да разберат, че е дошло времето да се качват по джиповете и да влизат при дъщерите човешки.

Глупаво е да търсим тук следи на антируски заговор. Антируски заговор има, естествено — проблемът е обаче там, че в него участва цялото пълнолетно население на Русия. Така че „Пепси-кола“ няма нищо общо с въпроса. Онова, което се случи, бе част от световен процес, отразен в безброй много книги (достатъчно е да си припомним „В очакване на маймуните“ на Андрей Битов или „Бразавилският плаж“ на Уилям Бойд). Този процес не отмина и Америка, макар че там всичко се разви по съвсем различен начин — „Кока-кола“ съвсем, окончателно и необратимо изтласка „Пепси-кола“ от червеното цветово поле, което за разбиращите от тези неща е равнозначно на победа при Ватерло. Това бе свързано с дейността на религиозните десни, които са много влиятелни в Съединените щати. Те не признават еволюцията и „Кока-кола“ по-добре се вписва в представите им за техния свят, защото маймуната, която я пие, си остава маймуна. Впрочем нещо прекалено дълго се разприказвахме за маймуни — а се канехме да търсим човека.

Вавилен Татарски се роди много преди тази историческа победа на червеното над червеното. И затова автоматично попадна в

поколение „П“, макар дълго време да нямаше представа за това. Ако в онези далечни години някой му кажеше, че когато порасне, ще стане копирайтър, от почуда той сигурно щеше да изпусне шишето „Пепси-кола“ на нажежения пясък на пионерския плаж. През онези далечни дни децата трябваше да мечтаят за лъскавата каска на пожарникаря или за бялата докторска престилка. Дори скромната дума „дизайнер“ се възприемаше като съмнителен неологизъм, паразитиращ във великия руски език по някаква лингвистична квота до първото сериозно изостряне на международното положение.

Но пък през онези дни в езика и в целия живот имаше много съмнителни и странни неща. Да вземем например самото име „Вавилен“, с което таткото на Татарски го беше кръстил, понеже в душата му се съчетаваха и идеалите на шестдесетниците, и вярата в комунизма. То бе сглобено от „Василий Аксьонов“ и „Владимир Илич Ленин“. Таткото на Татарски очевидно е можел съвсем лесно да си представи как някой предан ленинец чете Аксьоновите страници и с трепет разбира, че марксизмът още от самото си начало е бил за свободната любов, или как някой побъркан на тема джаз естет след някоя особено протяжна саксофонна рулада внезапно разбира, че комунизмът ще победи. Но не само таткото на Татарски беше такъв — такава беше цялото съветско поколение от петдесетте и шейсетте, което подари на света самодейната песен и свърши с пускането в чернотата на космоса на първия спътник — четириопашат сперматозоид на така и не настъпилото бъдеще.

Татарски много се притесняваше от името си и по възможност се представяше като Вова. По-късно започна да лъже познатите си, че баща му го бил нарекъл така, понеже се увличал по източната мистика и имал предвид древния град Вавилон, чиято тайна доктрина той, Вавилен, трябвало да наследи. И че сплавта на Аксьонов с Ленин била създадена, защото баща му бил последовател на манихейството и натурфилософията и смятал за свой дълг да уравнивява светлото начало с тъмното. Въпреки тази блестяща разработка на осемнайсет години Татарски с удоволствие изгуби първия си паспорт и във втория вече се водеше Владимир.

Животът му след това потече съвсем обикновено. Той влезе в техническия институт — не защото обичаше техниката, разбира се (специалността му бяха някакви електролитни пещи), а защото не

искаше да го вземат в казармата. На двадесет и една обаче му се случи нещо, което предопредели по-нататъшната му съдба.

През лятото, на село, той прочете едно томче на Борис Пастернак. Поезията, към която дотогава не изпитваше нищо, го потресе до такава степен, че няколко седмици той не можеше да мисли за нищо друго, а после също започна да пише. Запомни завинаги ръждясалите останки на един автобус, сякаш гмурващ се в земята край тихата гора. Точно до този автобус в главата му се пръкна първият в живота му стих — „Сардинени облаци на юг се носят“ (впоследствие си мислеше, че това стихотворение мирише на риба). С две думи, случаят беше съвсем типичен и свърши типично — Татарски се записа в Литературния институт. Вярно, не можа да влезе да учи поезия, наложи се да се задоволи с преводи от езиците на народите на СССР. Представяше си бъдещето горе-долу така: денем в някоя стая в института, подстрочник от узбекски или киргизки, който трябва да се римува до посочената дата, а вечер — работа за вечността.

А после почти незабележимо се случи едно важно за бъдещето му събитие. СССР — бяха почнали да го обновяват и подобряват горе-долу тогава, когато Татарски реши да смени професията си — се подобри до такава степен, че престана да съществува (ако една държава е способна да изпадне в нирвана, това е тъкмо този случай). Затова вече не можеше да става и дума за каквито и да било преводи от езиците на народите на СССР. Това беше жесток удар, но Татарски го понесе. Оставаше му работата за вечността и това му стигаше.

И тогава се случи непредвиденото. С вечността, на която Татарски бе решил да посвети труда и времето си, също започна да става нещо. Това той изобщо не го разбираше. Нали вечността — поне така си беше мислил винаги — беше нещо неизменно, ненакърнимо и изобщо независещо от тленните земни дела. И че щом например томчето на Пастернак, което бе променило живота му, вече бе влязло в тази вечност, нямаше сила, способна да го извади оттам.

Оказа се, че нещата не стоят съвсем така. Оказа се, че вечността съществува единствено дотогава, докато Татарски искрено вярва в нея, и че извън тази вяра всъщност я няма никъде. За да вярваш искрено във вечността обаче, трябва да има и други, които да споделят вярата ти — защото вярата, която не се споделя от никого другиго, се нарича

шизофрения. А пък с другите — включително с тези, които учеха Татарски да се равнява по вечността — започна да става нещо странно.

Не че променяха предишните си възгледи, не. Самото пространство, към което бяха ориентирани тези техни предишни възгледи (възгледът винаги трябва да е ориентиран нанякъде), започна да се свива и да изчезва, докато от него не остана само микроскопично петънце на умствения прозорец. И пейзажите се промениха — станаха съвсем други.

Татарски опита да се бори, като се преструваше, че всъщност нищо не се променя. Отначало се получава. Докато си общуваш с хора, които също се преструват, че нищо не се променя, за известно време можеш и да повярваш в това. Краят дойде внезапно.

Веднъж, докато се разхождаше, Татарски спря пред един затворен за обедна почивка магазин за обувки. Летният зной пържеше пълничката миловидна продавачка зад витрината — кой знае защо, Татарски реши, че се казва Маня, — а на самата витрина, сред стълпотворението на шарените турски боклуци, имаше един чифт обуца несъмнено съветско производство.

Татарски бе обладан от пронизващото чувство на внезапно разпознаване. Обуцата бяха с остри носове и високи токове и бяха направени от хубава кожа. Жълторизави, шити със син конец и украсени с големи златни токи във вид на арфа, те не бяха просто безвкусни или пошли. Не, те открито vyplъщаваха в себе си онова, което един алкохолизиран преподавател по съветска литература в института наричаше „нашия гецалт“, и това бе толкова жалко, смешно и трогателно (особено токите арфи), че Татарски чак се просълзи. Обуцата бяха покрити с дебел пласт прах — епохата явно ги бе пренебрегнала.

Татарски знаеше, че епохата е пренебрегнала и него, но се беше примирил с това и дори намираше в положението някаква горчива наслада. За случая бяха подходящи стиховете на Марина Цветаева: „Разхвърлени в прахта на магазина (Заобикаляни от всички и отвед!), на стиховете ми като на скъпоценно вино ще дойде ред.“ Дори в това чувство да имаше нещо уничително, то не унижаваше него — а по-скоро света. Но сега, замрял пред витрината, той внезапно разбра, че прашасва под това небе не като съсъд със скъпоценно вино, а именно като обуца с токи арфи. И освен това разбра още нещо: че вечността, в

която бе вярвал, може да съществува единствено за сметка на държавни дотации — или, което си е същото, като нещо забранено от държавата. И дори нещо повече — че може да съществува единствено като полуосъзнат спомен на някоя Маня от магазина. И че и на нея също като на него са ѝ набивали в главата тази съмнителна вечност заедно с природознанието и неорганичната химия. И че вечността е произволна — че ако например не Сталин беше убил Троцки, а обратното, тя щеше да е населена от съвсем други личности. Но дори и това не беше важно, защото Татарски много добре разбираше: при всички положения на Маня не ѝ пука за вечността и когато тя престане да вярва в нея, вече няма да има никаква вечност, защото къде ще може да я има тогава? Или, както си записа, когато се прибра:

„Когато субектът на вечността изчезва, изчезват и всичките ѝ обекти — а единственият субект на вечността е онзи, който си спомня за нея поне от време на време.“

Той престана да пише стихове: с гибелта на съветската власт те бяха изгубили смисъла и стойността си. Последните — сътвори ги веднага след тази случка — бяха породени от една песен на ДДТ („Какво е есента — това са горски листи...“) и от алюзии из късния Достоевски. Стихотворението свършваше така:

*Какво е вечността — това е баня,
в която да се къпем във захлас.
Ако тази баня
я забрави Маня,
що ще стане със света и с нас?*

---

[1]

*Сантиментален съм, ако разбирате какво имам
предвид;
обичам страната, но не понасям нейния вид.
Не съм нито ляв, нито десен,
просто в моя дом тесен*

тази вечер се давя в екранния бит.
Леонард Коен

ДРАФТ ПОДИУМ

Щом вечността изчезна, Татарски се озова в настоящето. Оказа се, че не знае за света, който се бе формирал около него през последните няколко години, абсолютно нищо.

Този свят наистина беше много странен. Външно се беше променил съвсем малко — освен че по улиците имаше повече просяци и че всичко — сградите, дърветата, пейките в градинките — някак внезапно бе остаряло и изглеждаше занемарено. Не можеше да се каже, че светът е променил същността си, понеже в момента той нямаше никаква същност. Навсякъде цареше някаква страшна неопределеност. И въпреки това по улиците летяха мерцедеси и тойоти, в които седяха абсолютно сигурни в себе си и в това какво става здравеняци, и дори, ако се вярва на вестниците, имаше някаква външна политика.

А по телевизията показваха същите физиономии, от които на всички им се гадеше през последните двадесет години. Сега те говореха абсолютно същото, за което преди арестуваха другите, само че го говореха много по-смело, твърдо и радикално. Татарски често си представяше Германия през четирийсет и шеста и как доктор Гьобелс истерично крещи по радиото за пропастта, в която фашизмът е блъснал нацията, как бившият комендант на Освиенцим оглавява комисията за задържане на нацистките престъпници, как генералите от СС откровено и достъпно говорят за либералните ценности и как всичко това се ръководи от най-сетне прозрелия истината гаулайтер на Източна Прусия. Татарски, разбира се, ненавиждаше съветската власт в повечето ѝ измерения, но все пак не му беше ясно едно — струва ли си империята на злото да се сменя с бананова република на злото, която да внася банани от Финландия.

Татарски впрочем никога не беше се славел като моралист, така че повече от оценката на ставащото го интересуваше проблемът за оцеляването. Нямаше никакви връзки, с които да си оправи

положението, така че подходи към проблема по най-простия начин — стана продавач на цигари и алкохол в едно мазенце близо до дома си.

Работата беше елементарна, но изнервяща. В мазето беше сумрачно и хладно като в танк; със света го свързваше миниатюрно прозорче, през което едва можеше да провре бутилка шампанско. От евентуални неприятности го защитаваше груба решетка от дебело арматурно желязо. Вечер предаваше оборота на един възрастен чеченец с тежък златен пръстен; понякога успяваше да изкара и нещо над заплатата. От време на време идваха начинаещи бандитчета и с още неукрепнали гласове искаха пари, за да го пазят. Татарски въздишаше уморено и ги пращаше при Хусейн. Хусейн беше мършав нисичък младеж с помътнени от наркотици очи; обикновено лежеше на дюшека си във фургона, където свършваше пазарчето, и слушаше суфийска музика. Освен дюшека във фургона имаше маса и огнеупорна каса, пълна с пари, и малко странен калашник с гранатомет под цевта.

Докато работеше като продавач (малко по-малко от година), Татарски разви две нови качества. Първото беше цинизмът, безкраен като гледката от върха на телевизионната кула в Останкино. Второто качество беше учудващо и трудно обяснимо. Беше му достатъчно само да погледне ръцете на купувача, за да разбере може ли да го преметне и точно с колко, може ли да му се развика или не, вероятно ли е да му дадат фалшива банкнота и може ли той самият да върне такава с рестото. В това нямаше никаква определена система. Понякога пред прозорчето се появяваше юмрук колкото космата диня, но беше ясно, че собственикът му може да бъде пратен на майната си, че и отгътък. А понякога сърцето на Татарски тревожно се свиваше при вида на нежна женска ръка с маникюр.

Един ден му поискаха кутия „Давидофф“. Ръката, която пхна стохилядна банкнота през прозорчето, изобщо не беше интересна. Татарски си отбеляза едва забележимото треперене на пръстите, видя грижливо изпилените нокти и разбра, че купувачът злоупотребява със стимулаторите. Можеше спокойно да е бандит средна ръка например или бизнесмен — или нещо по средата, както обикновено.

— Какъв „Давидофф“? Обикновен или лайт? — попита Татарски.

— Лайт — каза купувачът, приклепна и надникна през прозорчето.

Татарски трепна — това беше колегата му от Литературния институт Сергей Морковин. Навремето беше един от най-известните в курса и вечно се правеше на Маяковски — ходеше с жълт пуловер и пишеше епатиращи стихове („Стихът ми е членоразделен като брадва...“ или „О, клика в плика! О, Мата Хари!“). Почти не се беше променил, само в косата му се беше появил изрядно сресан път, а в пътя — няколко бели косъмчета.

— Вова? — учуди се Морковин. — Какво правиш тук?

Татарски не можа да му отговори.

— Ясно — каза Морковин. — Хайде затваряй и да вървим.

След кратко увещаване Татарски тегли ключа и като поглеждаше боязливо към фургона на Хусейн, тръгна след Морковин към колата му. Отидоха в скъпия китайски ресторант „Лунен храм“, вечеряха, напиха се и Морковин му разказа с какво се занимава напоследък. Занимаваше се с реклама.

— Вова — обясняваше той, хванал Татарски за ръката; очите му блестяха. — Сега е невероятно време. Никога не е имало такова и никога вече няма да има. Треска за злато. Клондайк. След две години всичко вече ще е разграбено. А сега има реална възможност да се влезе в системата, ей така, направо. Абе в Ню Йорк животът им минава да си уредят среща, с когото трябва в някой ресторант, а тук...

Татарски не разбираше много от нещата, които му говореше Морковин. Единственото, което разбра добре, бе схемата на функциониране на бизнеса в епохата на първоначалното натрупване и връзката му с рекламата.

— Като цяло — обясняваше Морковин — нещата стават горедолу така. Взимаш кредит. С кредита наемаш офис, купуваш си джип „Чероки“ и осем кашона „Смирнов“. Когато водката свърши, ти става ясно, че джипът е катастрофирал, офисът е оповръщан, а кредитът трябва да се връща. Тогава теглиш втори кредит — три пъти по-голям от първия. Погасяваш първия кредит, купуваш си „Гранд чероки“ и шестнайсет кашона „Абсолют“. Когато „Абсолют“-ът...

— Разбрах — прекъсна го Татарски. — А какво става накрая?

— Има два варианта. Ако банката, на която си длъжник, е бандитска, в един момент те убиват. И доколкото у нас други банки

няма, обикновено става точно така. Ако обаче, напротив, ти си бандит, последният кредит се прехвърля на Държавната банка, а ти се водиш банкрутирал. В офиса ти идват съдебни изпълнители, описват празните шишета и оповръщания факс, а ти след известно време започваш всичко отначало. Вярно, в Държавната банка напоследък се навъдиха техни си бандити, така че ситуацията е малко по-сложничка, но като цяло положението е същото.

— Аха — замислено каза Татарски. — Но все пак не разбрах какво отношение има всичко това към рекламата.

— Съвсем пряко. Когато на човек му остава горе-долу половината „Смирнов“ или „Абсолют“ и джипът още не е катастрофирал, а смъртта изглежда далечна и абстрактна, в главата на същия този човек, който е забъркал цялата тази каша, настъпва характерна химическа реакция. У него се пробужда чувство за безгранично величие и той си поръчва рекламен клип. При което иска неговият клип да е по-така от клиповете на другите идиоти. Като пари за това отива около една трета от всеки кредит. Психологически всичко е ясно. Човекът си е направил някакво бизнесче, нарекъл го е „Еверест“ и иска да си види логото по първи канал някъде помежду БМВ и „Кока-кола“, ама на всяка цена. И значи в момента, когато тази реакция настъпва в ума на клиента, на сцената се появяваме ние.

На Татарски му стана много драго от това „ние“.

— Ситуацията е следната — продължи Морковин. — Има няколко студиа, които правят клипове. И им трябва добри сценаристи, понеже в момента всичко зависи от сценариста. Работата върви така — хората от студиото намират клиента, който държи да го покажат по телевизията. Ти се срещаш с него. Той ти казва нещо. Ти го слушаш. После пишеш сценария. Обикновено до страница, понеже клиповете са късички. Може да ти отнеме само една-две минутки, но отиваш при клиента чак след седмица — той трябва да е убеден, че през цялото това време ти нито си ял, нито си спал, а си крачил из стаята, държал си се за главата и само си мислил, мислил и мислил. Той чете написаното от теб и в зависимост от това дали сценарият му харесва или не, възлага клипа на твоите хора или се обръща към други. Тъкмо затова ти си най-важният човек за студиото, в което работиш. Нали поръчката зависи от теб. И ако успееш да омаеш клиента, получаващ десет процента от цената на клипа.

— А колко струва един клип?

— Обикновено от петнайсет до трийсет. Усреднено — двайсет.

— Двайсет какво? — недоверчиво попита Татарски.

— Господи, не рубли, разбира се. Двайсет хиляди долара.

Татарски за част от секундата пресметна колко са десет процента от двайсет хиляди, преглътна и погледна Морковин като вярно куче.

— Това няма да е за дълго, разбира се — каза Морковин. — След година-две всичко ще е различно. Вместо разни некадърници с дребни кредитчета ще се теглят милиони в зелено. Вместо джиповете, които се блъскат в стълбовете, ще има замъци във Франция и острови в Тихия океан. Вместо мутри ще има сериозни офиси. Но същината на онова, което става в тази страна, ще си е същата. И затова принципът на нашата работа също ще си е същият.

— Господи — каза Татарски. — Толкова пари... Чак страх да те хване.

— Вечният въпрос — засмя се Морковин. — Твар ли съм пълзяща, или имам право?

— Ти май си му отговорил.

— Да — каза Морковин. — Има такова нещо.

— И как?

— Ами много просто. Пълзяща твар с гарантирани права. И с каве, разбира се. Всъщност, ако искаш, мога да ти дам. Нещо съвсем си се запуснал. Ще ми ги върнеш, когато спечелиш.

— Благодаря, имам си — каза Татарски. — Обаче я ми кажи, знаеш ли откъде се е взела тази дума — каве? Моите чеченци разправят, че я знаели чак на Арабския полуостров. И че и в английския имало май нещо подобно...

— Знам — засмя се Морковин. — Това си е най-обикновено съкращение от „конвертируема валута“.

На другия ден Морковин заведе Татарски на някакво доста странно място. Наричаше се „Драфт Подиум“ (след няколко минути усилен умствен труд Татарски се отказа да разбере какво означава това). „Драфт Подиум“ се помещаваше в мазето на стара тухлена сграда близо до центъра. Влизаше се през тежка желязна врата, зад която имаше малко помещение, затрупано с техника. Там ги чакаха

няколко младежи. Шеф им беше някакъв си Сергей — небръснат, приличаше на младия Дракула. Та той обясни на Татарски, че малката синя пластмасова кутия, сложена върху един празен кашон, е компютър „Силикон Графикс“ и че струва майка си и баща си, а програмата „Софт Имаж“, която му е инсталирана, струва два пъти повече. „Силикон“ беше най-голямото съкровище в тази подземна пещера. В стаята имаше и още няколко по-обикновени компютъра, скенери и някакъв сложен видеомагнетофон с десетки индикатори. Татарски се впечатли най-вече от един детайл — видеомагнетофонът си имаше едно колелце с дръжка, досущ като на старите шевни машини, и с негова помощ кадрите можеха да се гледат ръчно.

В „Драфт Подиум“ бяха набелязали един много перспективен клиент.

— Обектът е към петдесетте — обясни Сергей, докато пушеше ментолова цигара. — Бивш учител по физика. Още в началото на цялата далавера почва да пече тортички „Птиче мляко“ и за две години прави такива пари, че сега е наел цяла сладкарска фабрика в Лефортово. Наскоро е взел голям кредит. Онзи ден се е запил, а запойте му траят приблизително по две седмици.

— И откъде тези сведения? — попита Татарски.

— От секретарката — каза Сергей. — Значи трябва да го обработим сега и сценарият да му се занесе, докато не се е освестил. Когато е трезвен, го мъчи астма и е неадекватен. Срещаме се утре в един в офиса му.

Рано на следващия ден Морковин дойде у Татарски. Носеше голям яркожълт найлонов плик. В плика имаше сако цвят бордо от плат, който наподобяваше сукно за шинели. На джобчето на сакото лъщеше сложен герб, който напомняше на емблемата на „Марлборо“. Морковин каза, че сакото било клубно. Татарски не разбра какво има предвид, но послушно го облече, а Морковин извади от плика и някакъв префърцунен бележник с кожени корици, невероятно дебела писалка с надпис „Zoom“ и пейджър — тъкмо се бяха появили в Москва.

— Това си го слагаш на колана — каза той. — Срещата ти с клиента е в един, а в един и дваисет аз ти се обаждам на този пейджър. Щом записука, сваляш го от колана и го гледаш сериозно. И докато клиентът говори, непрекъснато ще си водиш бележки.

— И защо всичко това?

— Не ти ли е ясно? Клиентът плаща луди пари за един лист хартия и няколко капки мастило от принтера. Той трябва да бъде убеден, че преди него за същото са платили и много други хора.

— Според мен — каза Татарски — тъкмо заради това сако и този пейджър той може да се усъмни.

— Не усложнявай нещата — махна с ръка Морковин. — Животът е по-прост и по-глупав. А, щях да забравя...

Той извади от джоба си плоска кутийка, отвори я и я подаде на Татарски. В кутийката имаше тежък красиво-отвратителен часовник от злато и стомана.

— Това е „Ролекс Уистър“. Внимавай да не му олющиш позлатата — фалшив е. Нося го само когато съм по работа. Докато говориш с клиента, го поразтръсквай, нали ме разбираш. Помага.

Въодушевен от поддръжката, в дванайсет и половина Татарски излезе от метрото. От „Драфт Подиум“ вече го чакаха с един дълъг черен Мерцедес. Татарски беше достатъчно ориентиран в бизнеса, за да се сети, че колата е наета за два-три часа. Сергей беше все така небръснат, но в брадясалото му лице сега имаше нещо мрачно-стилно — сигурно заради тъмното сако с невероятно тесни ревери и папийонката. До него седеше Лена — тя се занимаваше с договорите и счетоводството. Беше със скромна черна рокля (никакви украшения, никаква козметика) и държеше папка със златна закопчалка. Когато Татарски се качи, тримата се спогледаха и Сергей каза на шофьора:

— Давай.

Лена беше изнервена. По целия път разказваше за някакъв си Азадовски — очевидно любовник на приятелката ѝ — и току се кискаше. Този Азадовски предизвикваше у нея нещо като възхищение; дошъл в Москва от Украйна, нанесъл се при приятелката ѝ, регистрирал се, после повикал от Днепропетровск сестра си с двете ѝ деца, регистрирал и тях и веднага, без никаква пауза, осъдил приятелката и я пратил в общежитие.

— Далече ще стигне този тип! — повтаряше Лена.

Най-много бе впечатлена от това, че сестрата с децата веднага след операцията била върната в Днепропетровск: изобщо в разказа ѝ имаше толкова подробности, че към края на Татарски взе да му се

струва, че цял живот е живял заедно с Азадовски и близките му. Той впрочем беше изнервен не по-малко от Лена.

Клиентът (името му така си и остана неизвестно) невероятно приличаше на образа, който Татарски си беше съставил след разговора предния ден. Беше дребен набит мъж с хитро лице и току-що почнал да се разсейва махмурлук — очевидно беше пийнал първото точно преди срещата.

След кратка размяна на любезности (говореше предимно Лена, Сергей седеше в ъгъла, праметнал крак върху крак, и пушеше) Татарски беше представен като сценарист. Той седна срещу клиента, фрасна часовника в масата и отвори бележника. Веднага стана ясно, че клиентът няма кой знае колко за казване и че без силен халюциноген е доста сложно да се вдъхновиш от подробностите на бизнеса му — той повтаряше най-вече за някакви си тави с флуорово покритие, към което не залепвало нищо. Татарски слушаше, без да го гледа в очите, и драскаше в бележника нищо незначещи заврънкулки. С крайчеца на окото си огледа стаята — в нея също нямаше нищо интересно, ако не се броеше синкавобялата кожена шапка, явно много скъпа, сложена на горната лавица на една остъклена секция.

Както беше обещано, след няколко минути пейджърът на колана му записука и Татарски го свали и го погледна. В прозорчето на черната пластмасова кутийка пишеше: „Welcome to the route 666“.^[1]

„Голям шегаджия“ — помисли си Татарски.

— От „Видео Интернешънъл“ ли те търсят? — попита Сергей от ъгъла.

— Не — отговори Татарски небрежно. — Слава Богу, тези некадърници вече не ми се обаждат. Слава Зайцев ме търси. Работата нямало да стане днес.

— Защо? — Сергей вдигна вежди. — Ако си мисли, че ние се натискаме, а не той...

— После ще го обсъдим — каза Татарски.

През това време клиентът замислено и навъсено се взираше в шапката си на лавицата. Татарски погледна ръцете му. Беше сплел пръсти и бързо-бързо въртеше палците си, сякаш намотаваше невидим конец. Беше настъпил моментът на истината.

— А не ви ли е страх, че всичко може да свърши? — попита Татарски. — Сам знаете какво е времето. Ако всичко вземе, та рухне?

Клиентът се намръщи и недоумяващо погледна първо него, а после и спътниците му. Палците му спряха да се въртят.

— Страх ме е — каза той и наведе очи. — Че кого не го е страх? Що за странни въпроси ми задавате?

— Извинете — каза Татарски. — Просто попитах.

След пет минути разговорът приключи. Сергей взе от клиента бланка с логото му — стилизирана пирожка в овал, под който бе изписано „ЛСК“. Разбраха се за нова среща след седмица — Сергей обеща, че дотогава сценарият на клипа ще е готов и щели да бъдат готови и някаква си „разкадровка“ и „баланс“.

— Ти да не си се побъркал? — попита Сергей Татарски, когато излязоха на улицата. — Кой задава такива въпроси?

— Нищо — каза Татарски. — За сметка на това вече знам какво иска.

Мерцедесът ги откара до най-близката станция на метрото.

Татарски се прибра и нахвърля сценария само за няколко часа. Отдавна не го беше обземало такова вдъхновение. В сценария нямаше конкретен сюжет — той се състоеше от редуване на исторически реминисценции и метафори: издигаше се и рухваше Вавилонската кула, прииждаше Нил, гореше Рим, дивите хуни препускаха из степите — а на заден план се въртяха стрелките на огромен прозрачен часовник.

„Род прохожда и род дохожда — казваше глух демоничен (Татарски го написа точно така в сценария) глас зад кадър, — а земята пребъдва довека.“

Но дори земята в края на краищата потъваше в оловносивия океан заедно с руините на империи и цивилизации и над ревящата повърхност оставаше само самотна скала, съзвучна по форма с Вавилонската кула, с която почваше сценарият. Камерата даваше близък план и на скалата се виждаше барелеф на пирожка с буквите „ЛСК“, а отдолу се четеше девиз, който Татарски беше намерил в сборника с латински сентенции:

MEDIIS TEMPORIBUS PLACIDUS

СПОКОЕН СРЕД БУРИТЕ

ЛЕФОРТОВСКИ СЛАДКАРСКИ КОМБИНАТ

В „Драфт Подиум“ бяха ужасени.

— Технически не е сложно — каза Сергей. — Късаме кадри от стари филми, оцветяваме ги, забавяме ги... Но това си е чиста идиотщина. Чак е смешно, разбираш ли ме?

— Идиотщина е — съгласи се Татарски. — И е смешно. Обаче ми кажи какво искаш? Награда в Кан или поръчката?

След няколко дни Лена занесе на клиента няколко варианта на сценария, написани от други. В тях участваха млад готвач с неясна сексуална ориентация (предлагаше се класическият сюжет с поручик Ржевски и ягодовата семчица; текстът беше: „А готвачът яде каквото си иска“), черни мерцедеси, натъпкан с долари куфар и други народни архетипи. Клиентът отхвърли всичко, без да обяснява защо. Отчаяната Лена му показва сценария на Татарски.

И се върна в студиото с договор за трийсет и пет хиляди, от които двайсет се изплащаха авансово. Това беше рекорд. Каза, че като прочел сценария, клиентът започнал да се държи като хамелнски плъх, чул цял духов оркестър.

— Можех да го одера и с четирийсет — каза тя. — Ама късно се сетих, каквато съм си идиотка.

Парите бяха преведени след пет дни и Татарски си получи честно припечелените две хиляди, Сергей вече се канеше да замине с екипа си за Ялта, та да заснемат някоя подходяща скала за последните кадри с барелефа на пирожката, когато клиентът беше намерен мъртъв в офиса си. Някой го беше удушил с телефонния кабел. По тялото му намерили традиционните изгаряния от ютия, а в устата — натикан от безмилостна ръка сладкиш „Ноктюрно“ (сиропирана бисквита, обвита в леко нагарчащ шоколад и съвсем лекичко поръсена с трагичния скреж на кокосови стърготини).

„Род прехождат и род дохождат — философски си помисли Татарски, — а нашата кожа си ни е най-скъпа.“

Та така Татарски стана копирайтер. Не се вдаде в никакви обяснения с предишното си началство, а просто остави ключовете на площадката на фургона на Хусейн. Още повече че имаше слухове как чеченците искали тлъсти суми, за да те пуснат да излезеш от бизнеса.

В скоро време той намери нови познати и започна да работи за няколко студиа. Ударите като този със спокойния сред бурите

Лефортовски сладкарски комбинат за жалост обаче бяха рядкост и Татарски бързо разбра, че ако един от десет проекта се увенчава с успех, това вече е голям късмет. Не изкарваше кой знае колко, но все пак повече, отколкото на полето на свободната търговия. За първата си работа в областта на рекламата си спомняше с неудоволствие, понеже намираше в нея някаква срамно-прибързана готовност да продаде евтино най-високите стремежи на душата си. Когато поръчките се заточиха една подир друга, той разбра, че в бизнеса никога не трябва да се бърза, защото бързането сваля цената, а това е глупаво: най-святото и възвишеното трябва да се продава възможно най-скъпо, защото после няма да ти остане какво да продаваш. Впрочем Татарски знаеше, че това правило не се отнася за всички. Истинските виртуози в жанра, които понякога гледаше по телевизията, се изхитряха да продават най-святото си ежедневно, но го правеха така, че нямаше никакви формални поводи някой да каже, че са продали нещо, и на следващия ден те можеха да започнат всичко отначало. Как го постигаха, това той не можеше дори да си представи.

Постепенно се набеляза една много неприятна тенденция: клиентът получаваше разработения от Татарски проект, възпитано казваше, че не бил точно какъвто бил искал той, а след месец-два Татарски виждаше клип, направен по неговата собствена идея. Да търси правдата в подобни случаи беше безсмислено.

След като се посъветва с някои от новите си познати, Татарски се опита да се изкачи на следващото стъпало на йерархическата стълбица и почна да разработва рекламни концепции. Тази работа беше почти като предишната. Пък и имаше една вълшебна книга, която, като я прочетеш, ти позволяваше да не се притесняваш от нищо и от никого. Казваше се „Positioning: a battle for your mind“^[2] и беше написана от двама истински майстори американци. Тази книга обаче беше съвсем неприложима за Русия. Доколкото Татарски разбираше от тези неща, в опустошените родни мозъци не можеше да има никакво сражение между стоките за ниши, в които да си намерят място; ситуацията напomniaше повече на задимен пейзаж след атомен взрив. И все пак книгата беше полезна. В нея имаше много хитри лафове от типа line extention, които можеха да се включват в концепциите и разработките. Татарски разбра с какво ерата на загниване на империализма се различава от епохата на първоначалното натрупване на капитала. На

Запад поръчващият рекламата и копирайтьърът съвместно се опитваха да ошашавят потребителя, а в Русия целта на копирайтъра беше да праметне поръчващия. Освен това Татарски разбра, че Морковин е прав и че тази ситуация никога няма да се промени. Един ден, след като се беше напушил с трева — ама наистина качествена, — той откри основния икономически закон на постсоциалистическото общество: че първоначалното натрупване на капитала в него същевременно се явява и окончателно.

Понякога, преди да заспи, Татарски четеше книгата за позиционирането. Тя беше неговата малка Библия. Сравнението е съвсем уместно, още повече че в нея имаше известни отзвуци от религиозни възгледи, които влияеха силно на непорочната му душа, например: „Вдъхновените копирайтьъри от петдесетте, вече преселили се в огромната рекламна агенция Отвъд...”

---

[1] „Добре дошли на шосе 666“ (англ.). ↑

[2] „Позиционирането: битка за вашия ум“ (англ.). ↑

ТИХАМАТ-2

Предсказанието на Морковин започна да се сбъдва — в рекламата оставаше все по-малко и по-малко работа за отделни лица и скоро кариерата на Татарски се закучи. Работата се поемаше от агенции, които си държаха на щат собствени копирайътри и така наречените криейтъри. Тези агенции никнеха всеки ден, като гъби след дъжд. Или, както беше написал веднъж Татарски, като фанатици след луд вожд.

Колкото до вожда, той най-сетне напускаше просторите на Русия. Статуите му се изкарваха от градовете с военни камиони (разправяха, че някакъв полковник ги претопявал за вторични суровини и изкарал страшни пари, но после го гръмнали), а вместо тях в душите на хората се възцаряваше някакъв неясен страх, от който съветският тип душа бързо дозагниваше и се скапваше. Вестниците уверяваха народа, че целият свят отдавна живее с този страх и че точно затова има толкова много вещи и пари, и че да се разбере това пречела единствено „съветската менталност“.

Татарски не беше съвсем наясно що е това „съветска менталност“, както и прословутото „съветски човек“, макар често и с удоволствие да използваше тези изрази. Според новия му шеф Дмитрий Пугин обаче той изобщо не трябвало да разбира нищо, а просто трябвало да я има тази менталност. Именно в това се състоеше новата му работа — да приспособява западните рекламни концепции към менталността на руския потребител. Работата беше free lance — Татарски превеждаше тези думи като „свободен бедняк“: имаше предвид най-вече парите, които получаваше.

С Пугин, мъж с черни мустаци и лъскави черни очи, които приличаха на копчета, се срещнаха случайно, на гости у общи познати. Като разбра, че Татарски се занимава с реклама, той прояви към него умерен интерес. А Татарски веднага се изпълни с някакво ирационално уважение към Пугин — порази го това, че той седеше на масата с дългополото си черно палто.

Пак тогава стана дума и за съветската менталност. Пугин призна, че навремето я имал и той, но я бил изгубил след няколко години работа като шофьор на такси в Ню Йорк. Солените ветрове на Брайтън Бийч били издухали от главата му остарелите съветски конструкти и го били заразили с неудържима жажда за успех.

— В Ню Йорк особено остро разбираш — каза той на Татарски, докато си пиеха водката, към която минаха след чая — че можеш да прекараш цял живот в някоя тясна вмирисана кухня, да гледаш някое осрано мръсно дворче и да си ядеш студените кюфтета. И че ще си седиш така ден след ден до прозореца, ще гледаш осраното и боклукчийските кофи, докато животът ти свърши, без изобщо да забележиш.

— Интересно — замислено каза Татарски. — Но защо трябва да се ходи чак до Ню Йорк? Нима...

— Защото в Ню Йорк го разбираш, а в Москва — не — прекъсна го Пугин. — Правилно, тук вмирисаните кухни и осраните дворове са много повече, но тук в никакъв случай не можеш да разбереш, че целият ти живот ще мине в тях. Докато не мине наистина. И в това, между другото, е една от главните особености на съветската менталност.

Мненията на Пугин в известни отношения бяха спорни, но това, което предлагаше, беше ясно, разбираемо и логично. Доколкото можеше да съди Татарски със съветската си менталност, проектът си беше направо христоматиен образец на американската предприемчивост.

— Виж сега — обясняваше Пугин, присвил очи и загледан в пространството над главата на Татарски — руснакът вече не произвежда сам почти нищо. А пък хората все трябва да ядат нещо и да се обличат, нали? Значи скоро всичко ще се напълни със западни стоки. А заедно с това ще нахлуде и рекламата. Тази реклама обаче не може просто да се преведе от английски на руски, понеже тук са други тези... как да го кажа... *cultural references*... С две думи, рекламата бързо трябва да се адаптира за руския потребител. Ние с теб се хващаме и предварително — нали ме разбираш? — предварително правим заготовки за всички сериозни брендове. А после, щом дойде моментът, отиваме в представителството и си правим бизнеса. Най-важното е навреме да си купим свестни мозъци!

И Пугин плесна по масата — очевидно смяташе, че вече си ги е купил. Татарски обаче беше обзет от вялото чувство, че пак го премятат. Перспективите за работа при Пугин бяха мъгляви — макар работата да беше съвсем конкретна, не беше ясно как и кога ще се плаща за нея.

За проба Пугин му даде задача да разработи ескизна концепция за „Спрайт“ — отначало искаше да му даде и „Марлборо“, но внезапно реши, че на Татарски му било още рано да се захваща с това. Точно тук, както разбра Татарски впоследствие, се прояви съветската му менталност, заради която всъщност го наемаха. Целият му скепсис по отношение на Пугин моментално се стопи от обидата, че онзи не му дава „Марлборо“. Но тази обида беше примесена с радост от факта, че все пак „Спрайт“ си остава за него, и погълнат от водовъртежа на тези чувства, той дори не се замисли от къде на къде някакъв си шофьор на такси от Брайтън Бийч, който при това не му е дал нито копейка, ще решава дали той може да работи върху концепцията за „Марлборо“ или не.

В проекта за „Спрайт“ Татарски вложи цялото си разбиране за изкривения исторически път на Родината. Преди да се захване за работа той препрочете няколко избрани глави от книгата „Positioning: a battle for your mind!“ и цял куп най-различни вестници. Не беше чел вестници много отдавна и прочетеното го смая. Което естествено се отрази на продукта.

На първо място трябва да се има предвид — **написа той в концепцията**, — че ситуацията, създадена се в момента в Русия, не може да просъществува дълго. В най-скоро бъдеще следва да очакваме пълно спиране на повечето жизненонеобходими производства, финансов крах и сериозни социални проблеми, което неизбежно ще доведе до установяване на военна диктатура. Независимо от политическата и икономическата си програма бъдещата диктатура ще се опита да се обърне към националистическите лозунги; господстваща държавна естетика ще стане лъжеславянският стил. (Употребяваме този термин не в негативно-оценъчен смисъл. За разлика от

славянския стил, какъвто не съществува, лъжеславянският стил е добре разработена и изчистена парадигма.) А в неговото знаково-символно поле традиционната западна реклама е немислима. Поради това тя или ще бъде забранена изцяло, или ще бъде подложена на жестока цензура. Това трябва да се има предвид при съставянето на една относително дългосрочна стратегия.

Да разгледаме класическия позиционен слоган „Sprite — the Uncola“. Използването му в Русия изглежда целесъобразно, но по малко по-различни причини, отколкото в Америка. Терминът „Uncola“ (тоест не-кола) изключително успешно позиционира „Спрайт“ срещу „Пепси-кола“ и „Кока-кола“, като създава за този продукт специална ниша в съзнанието на западния потребител. Но, както е известно, в страните от Източна Европа „Кока-кола“ е по-скоро идеологически фетиш, отколкото разхладителна напитка. Ако, да речем, например напитките „Хърши“ се характеризират устойчиво като „вкус на победа“, то „Кока-кола“ има „вкуса на свободата“, както това беше заявено през седемдесетте и осемдесетте години от цяла поредица източноевропейски емигранти. Затова за нашия потребител терминът „Uncola“ има широки антидемократични и антилиберални конотации, което го прави изключително привлекателен и многообещаващ в условията на една военна диктатура.

В превод на руски „Uncola“ става „Не-кола“. Със звученето си (прилича на името „Никола“) и с поражданияте асоциации тази дума идеално се вписва в естетиката на вероятното бъдеще. Възможни варианти на слоганите:

СПРАЙТ. НЕ-КОЛА ЗА НИКОЛА.

(Има смисъл да се помисли за въвеждането в съзнанието на потребителите на „Никола Спрайтов“ — персонаж от типа на Роналд Макдоналд, но дълбоко национален по дух.)

**МОЖЕ ДА НЯМАШ ПОКРИВ И ДОМ.
НО ИМАШ СПРАЙТ — НЕ-КОЛА ЗА НИКОЛА.**

(Вторият слоган е ориентиран към маргиналните групи.)

Освен това трябва да се помисли за промяна в опаковката на продукта, който ще се продава на руския пазар. Тук също трябва да се въведат елементи на лъжеславянския стил. Идеален символ би била брезичката. Ще е целесъобразно кутията да не е зелена, а бяла на черни чертички, тоест като ствола на брезата. Възможен текст е рекламният клип:

„И в гората напролет
пих «Спрайт» с дъх на бреза“.

Като прочете разпечатката на Татарски, Пугин каза:

— The Uncola е слоганът на „Севън Ъп“, а не на „Спрайт“.

След това известно време мълча, взрян в Татарски с очите си копчета. Татарски също мълчеше и се мъчеше да си припомни колко пъти в живота си е изпадал в такова идиотско положение.

— Нищо — смили се накрая Пугин. — Може да се използва. Ако не за „Спрайт“, то за „Севън Ъп“. Така че можеш да смяташ, че си издържал изпита. Сега опитай с някакъв друг бренд.

— С кой? — с облекчение попита Татарски.

Пугин помисли малко, после бръкна в джоба си и извади отворена кутия „Парламент“. И каза:

— И им измисли и плакат.

С „Парламент“ нещата бяха по-сложни. За начало Татарски написа редовното:

Очевидно е, че при съставянето на една сериозна рекламна концепция на първо място трябва да се отчете...

След което задълго спря. Всъщност изобщо не беше очевидно какво трябва да се отчете на първо място. Единствената асоциация, при това много неясна, която пораждаше у него думата „Парламент“, бяха войните на Кромуел в Англия. Така сигурно щеше да е и със средния руски потребител, чел като дете романите на Дюма. Половин

час мина в пределно напрежение на всичките му душевни сили, но се раждаха само слогани дегенерати.

„Парламентът“ свърши, а на Татарски му се пушеше. Той се разрови из шкафовете и намери стар пакет „Ява“. Дръпна два пъти, хвърли цигарата в клозета и се втурна към масата. Беше измислил текст, който в първия момент му се стори най-доброто решение:

PARLIAMENT — THE UNYABA

Но веднага си спомни, че слоганът трябва да е на руски, и след дълги мъчения написа:

КАКВО НИ НОСИ БЪДЕЩЕТО?

ПАРЛАМЕНТ. НЕЯВА.

Видя, че това е нескопосна калка на uncola, и почти се предаде. И изведнъж го озари вдъхновение. Курсовата му работа по история в Литературния институт беше „Кратък очерк по историята на парламентаризма в Русия“. Вече не помнеше нищо от нея, но беше съвсем сигурен, че там има материал не за една, а поне за три концепции. И приклякайки от възбуда, тръгна към вградения гардероб, където държеше старите си папки.

След половинчасово търсене му стана ясно, че няма да намери курсовата работа. Но вече не му беше до нея — докато правеше разкопки в шкафа, той намери на най-горния рафт няколко артефакта, прашасвали там още от училищните му години: обезобразен с туристическа брадвичка бюст на Ленин (Татарски си спомни, че след екзекуцията го беше скрил тук, опасявайки се от възмездие), една тетрадка по обществознание, издраскана с танкове и атомни взривове, и няколко стари книги.

Всичко това го изпълни с такава ужасна носталгия, че той се изпълни с отврата и омраза към работодателя си Пугин, след което го изхвърли от съзнанието си заедно с неговия „Парламент“.

Книгите, както Татарски си спомни с умиление, бяха подбрани от старата хартия, която ги караха да събират в училище като вторични суровини. Сред тях имаше едно томче на издаден през шейсетте лях френски екзистенциалист, един прекрасно оформен сборник статии по теоретична физика със заглавие „Безкрайността и Вселената“ — и имаше и една папка, надписана с големи печатни букви „Тиамат“.

Татарски помнеше „Безкрайността и Вселената“, но папката не му говореше нищо. Отвори я и на първата страница прочете:

ТИХАМАТ-2

Морето земно

Хронологични таблици и бележки

Листовете в папката очевидно бяха от предкомпютърната ера. Татарски помнеше безброй самиздатовски книги, които имаха точно същия формат — две намалени наполовина машинописни страници, снимани на един лист. Доколкото можеше да се съди, той държеше приложение към дисертация по история на стария свят. Татарски като че ли си спомни нещо: като юноша май беше отварял тази папка и беше решил, че „Тиамат“ е нещо като разновидност на съпромата, смесена с истмат и забъркана с народната мъдрост, че преклонената главичка сабя не я сече. Беше запазил папката просто защото беше красива, а после я беше забравил.

Оказа се обаче, че „Тиамат“ е име на древна богиня, а може би на световния океан, а може би и на двете. От бележките Татарски разбра, че на руски думата може да се преведе приблизително като „Хаос“.

По-голямата част от папката беше запълнена с „таблици на царете“. Бяха доста еднообразни — изброяваха се труднопроизносими имена, придружени от римски цифри, и се казваше кой кога бил тръгнал на война, кога бил издигнал укрепление, кога превзел някакъв град и така нататък. На няколко места се сравняваха различни източници и от тези сравнения се правеше изводът, че някои събития, влезли в историята като последователни, всъщност са били едно и също събитие, което дотолкова е поразило съвременниците и потомците, че ехото му се е раздвоило и разстроило и после всеки отглас е заживял свой собствен живот. За самия автор, както личеше от тържествуващо-извиняващия се тон на написаното, това откритие явно беше революционно и дори иконоборческо, което накара Татарски за кой ли път да се замисли за напразността на всички човешки усилия. Той не изпитваше никакъв потрес от това, че Ашуретилшамерситубалист II всъщност е Небукаднецар III, и патосът на незнайния историк дори му се стори малко смешен. Царете също му бяха смешни: за тях дори не се знаеше хора ли са, или грешки на преписвачите на глинени таблички, пък и единствената следа, която бяха оставили, беше тъкмо на тези таблички. Татарски във всеки

случай никога не беше чувал за тях; думата „Небукаднецар“ му се стори отлично определение за човек, който страда от махмурлук.

След хронологическите таблици имаше приложения към неизвестния текст — в папката имаше и много залепени снимки на разни древности. Второто или третото приложение беше озаглавено:

БАВИЛОН: ТРИТЕ ХАЛДЕЙСКИ ЗАГАДКИ

Зад буквата „О“ във „Вавилон“ личеше замазаната с боя „Е“ — това беше просто поправена печатна грешка, но при вида ѝ Татарски се развълнува. Даденото му при раждането и отхвърлено при навършване на пълнолетие име се изправяше пред него в момент, в който съвсем беше забравил за онази роля, която, както обясняваше на приятелите си като дете, трябвало да изиграят в съдбата му тайните доктрини на Вавилон.

Под заглавието имаше снимана рисунка — решетеста врата на върха на нещо като планина или пирамида. До вратата стоеше брадат мъж с пола и нещо като плащ, праметнат през рамото. На Татарски му се стори, че човекът държи за плитките две отсечени глави. Но едната глава нямаше лице, а втората весело се усмихваше. Татарски прочете надписа отдолу: „Халдеец с маска и огледало на зикурат“. Седна на купчинката извадени от стенния шкаф книги и зачете текста под снимката.

„Стр. 123. Огледалото и маската са ритуални предмети на Ищар... Каноничното изображение, което най-пълно изразява символизма на култа към нея, е Ищар със златна маска, оглеждаща се в огледало. Златото е тялото на богинята; негативната му проекция е светлината на звездите. Оттук някои изследователи правят предположението, че третият ритуален предмет на богинята е кафявата или още петниста мухоморка, наричана и пантерка, чиято гугла е природна карта на звездното небе. Тоест, че именно мухоморката е онази «небесна гъба», която се споменава в различни текстове. Това косвено се потвърждава от детайлите на мита за трите велики ери — на червеното, синьото и жълтото небе. Червената мухоморка свързва халдеите с миналото, чрез нея се постигат мъдростта и силата на ерата на червеното небе.

Кафявата мухоморка (на академски думата за «кафяв» и «жълт» е била една) напротив, свързва човек с бъдещето и чрез нея може да се овладее цялата му неизчерпаема енергия.“

Татарски прелисти няколко страници и пак попадна на думата „мухоморка“.

„Стр. 145. Трите халдейски загадки (Трите загадки на Ицар). Преданието за трите халдейски загадки гласи, че всеки жител на Вавилон може да стане съпруг на богинята. За тази цел трябвало да изпие специална напитка и да се качи на зикурата на богинята. Не е известно какво точно се има предвид: церемониално изкачване на реална постройка във Вавилон или халюцинаторен опит. В полза на второто предположение говори това, че напитката се е приготвяла по наистина екзотична рецепта: в състава ѝ влизали «пикня на червено магаре» (може би традиционният за древната алхимия цинобър) и «небесни гъби» (очевидно мухоморки — вж. «Огледало и маска»).

Според преданието пътят към богатството и свършената мъдрост (вавилонците не са разграничавали тези две понятия — за тях те по-скоро са били взаимно преливащи се едно в друго и са се разглеждали като различни аспекти на едно и също нещо) минавал през сексуалния съюз със златния идол на богинята, който се намирал в най-горната стая на зикурата. Смятало се, че в определени часове духът на Ицар се вселява в идола.

За да стигне до идола, човек е трябвало да разгадае трите загадки на Ицар. Тези загадки не са стигнали до нас. Тук ще отбележим спорната гледна точка на Клод Греко (вж. 11, 12), според когото става дума за група ритмизирани и вероятно полисемантични поради омонимичността си заклинания на староакадемски, намерени при разкопките на Ниневия.

Много по-убедителна все пак ни изглежда версията, основаваща се на няколко независими източника, а именно, че трите загадки на Ицар са представлявали три символични обекта, които са били връчвани на всеки вавилонец, пожелал да стане халдеец. Той е трябвало да обясни значението на тези предмети (мотивът на символичното послание). На спиралния подстъп към върха на зикурата е имало три застави, на които на бъдещия халдеец поред са били предлагани три обекта. Щом някой не е могъл да отговори

правилно на загадката, стражите са го бутали от зикурата, което е означавало неизбежна смърт. (Има основания по-късният култ към Кибела, основан на ритуалното самоскопяване, да се изведе от култа към Ищар: самоскопяването очевидно играе роля на подмяна на жертвата.)

Въпреки това е имало множество желаещи, тъй като отговорите, позволяващи човек да стигне до върха на зикурата и да се съедини с богинята, все пак са съществували. Веднъж на няколко десетилетия все някой е успявал. Човекът, който е отговарял правилно и на трите загадки, се е качвал на върха и се е срещал с богинята, след което е ставал посветен халдеец и неин ритуален земен съпруг (възможно е да е имало и по няколко съпрузи).

Според една от версиите отговорите на трите загадки на Ищар са съществували и в писмен вид. На специални места във Вавилон са се продавали запечатани таблички с отговори на въпросите на богинята (според друга версия става дума за магичен печат, на който те са били гравирани). С направата и продажбата на тези таблички са се занимавали жреците на главния храм на Енкиду — бога-покровител на Лотарията. Смятало се е, че богинята избира поредния си съпруг чрез посредничеството на Енкиду. Това изглажда добре известния на древните вавилонци конфликт между божественото предопределение и свободата на волята. Затова повечето осмелили се да се качат на зикурата си купували глинени таблички с отговорите; табличките можели да се разпечатат едва когато почнеш да се изкачваш.

Тази практика се е наричала Великата лотария (утвърден вече термин, който дължим на многобройни белетристи, вдъхновявали се от тази легенда, макар че по-точният вариант на превода е «Играта без име»). В тази игра е можело само или да спечелиш, или да умреш, така че в известен смисъл тя е била уникална. Някои смелчаци се осмелявали да тръгнат да се качват на зикурата и без таблички с отговори.

Според друга трактовка трите въпроса на Ищар не са били загадки, а по-скоро символични ориентири, насочващи към определени житейски ситуации. Вавилонецът е трябвало да ги реши и да представи доказателство за мъдростта си на стражите, което му е давало право на среща с богинята. (В този случай описаното по-горе

изкачване на зикурата е по-скоро метафорично.) Някои смятат, че отговорите на трите въпроса на Ицар са се криели в текстовете на «пазарските песни», които са се пеели всеки ден по вавилонските пазари, но сведения за тези песни, както и за този обичай, не са се запазили.“

Татарски обърса папката от прахта, прибра я в стенния гардероб и реши, че някога непременно ще я прочете цялата.

Не намери работата си върху историята на руския парламентаризъм. Към края на търсенето впрочем разбра едно: че историята на парламентаризма в Русия се увенчава с простичкия факт, че думата „парламентаризъм“ може да послужи най-много за реклама на цигарите „Парламент“ — пък и в това, ако ще сме честни, може да се мине без никакъв парламентаризъм.

ТРИТЕ ЗАГАДКИ НА ИЩАР

На другия ден Татарски, все още погълнат от мислите за цигарената концепция, срещна в началото на „Тверская“ съученика си Андрей Гиреев, за когото не беше чувал нищо няколко години. Гиреев чак го стресна с облеклото си — синьо расо, върху което бе навлякъл бродирана непалска жилетка. Държеше нещо като голяма кафемелачка, изписана с тибетски букви и украсена с пъстри ленти, и въртеше ръчката ѝ; въпреки крайната екзотичност на всички предмети на тоалета му поотделно, те по някакъв начин се съчетаваха дотолкова естествено, че сякаш се неутрализираха. Никой от минувачите не обръщаше на Гиреев никакво внимание: също като уличен стълб или реклама на „Пепси-кола“, той не влизаше в полето на възприятия поради пълната си визуална неинформативност.

Татарски го позна по лицето и чак после обърна внимание на богатите детайли на облика му. И като се вгледа внимателно в очите му, разбра, че Гиреев не е съвсем на себе си, макар и да не е точно пиян. Въпреки това съученикът му беше съсредоточен, кротък и внушаваше доверие.

Гиреев му каза, че живеел край Москва, в село Расторгуево, и го покани на гости. Татарски се съгласи и слязоха в метрото, а на „Варшавска“ взеха електричката. Пътуваха мълчаливо. От време на време Татарски преставаше да гледа през прозореца и поглеждаше Гиреев. В странните си дрехи той изглеждаше като последен чиреп от някаква погинала вселена — не съветската, понеже в нея не беше имало скитащи тибетски астролози, а някаква друга, съществувала паралелно със съветския свят и дори враждебна му, но изчезнала заедно с него. И му стана мъчно за нея, защото много неща, които навремето му харесваха и го възторгваха, идваха тъкмо от тази паралелна вселена, на която, както всички бяха убедени, никога не можеше да ѝ се случи нищо. А ѝ се беше случило горе-долу същото, което се беше случило и със съветската вечност, при това също толкова тривиално.

Гиреев живееше в килнала се почерняла къща, пред която имаше запусната градина, цялата обрасла с високи бурени. От гледна точка на удобствата, жилището му беше преходна форма между селото и града: във външния клозет през една дупка се виждаха мокрите налепи върху канализационни тръби, които после се насочваха към близката помийна яма, но откъде идваха и накъде водеха — не беше ясно. В къщата обаче имаше газова печка и телефон.

Гиреев настани Татарски на един стол на закритата веранда и сипа в едно чайниче някакъв едро счукал прашец от една червена тенекиена кутия с бял надпис на естонски.

— Какво е това? — попита Татарски.

— Мухоморки — отговори Гиреев и наля в чайничето вряща вода. Разнесе се миризмата на гъбена супа.

— И мислиш да прием това?

— Не бой се де — каза Гиреев. — Няма пантерки.

Каза го с такъв тон, сякаш всички възражения се изключваха, и Татарски не можа да се сети какво да му отговори. Поколеба се минутка-две, а после си спомни, че предната вечер беше чел тъкмо за мухоморките, и преодоля съмненията си. Чаят се оказа доста приятен на вкус.

— И сега какво ще ми стане?

— Ще видиш — каза Гиреев. — Даже ще почнеш да си ги сушиш за зимата.

— Какво да правя сега?

— Каквото искаш — каза Гиреев. — Може ли да приказвам?

— Приказвай.

Половин час мина в безинтересен разговор за общи познати. Както можеше да се очаква, с никой от тях не беше станало нищо интересно. Само един, Льоша Чикунов, се беше отличил — изпил няколко бутилки „Финландия“ и през една звездна януарска нощ замръзнал в къщичката на някаква детска площадка.

— Отиде във Валхала — беше краткият коментар на Гиреев.

— Защо си толкова сигурен? — попита Татарски, но си спомни тичащите елени и червеното слънце на етикета и вътрешно се съгласи.

А междувременно тялото му бе обзето от някаква едва доловима весела отпуснатост. В гърдите му се надигаше на вълни приятен трепет, вълните минаваха по торса и ръцете му и стихваха мъничко

преди да достигнат пръстите. А на Татарски много му се искаше непременно да стигнат дотам. Разбра, че е изпил малко. Чайничето обаче вече беше празно.

— Има ли още? — попита той.

— Видя ли — каза Гиреев. — Нали ти казах.

После стана, влезе в къщата и се върна с един вестник, на който имаше купчинка нарязани сухи мухоморки. По някои се виждаха парченца червена кожа, по други бяха залепнали парченца от вестника с огледални отпечатьци на буквички.

Татарски лапна няколко парченца, сдъвка ги и ги глътна. Сушените мухоморки приличаха малко на чипс, само че бяха по-вкусни — Татарски си помисли, че и тях може да ги продават в пакетчета; тук очевидно също се криеше път към бързо забогатяване, към джип, рекламен клип и насилствена смърт. Той се замисли като какъв ли може да е този клип, лапна нова порция и се огледа. Едва сега обърна внимание на някои от нещата в стаята. На листа, който бе закачен на най-видното място например — на него имаше някаква извита буква, може би санскритска, а може би тибетска: приличаше на дракон с извита опашка.

— Какво е това? — попита той Гиреев.

Гиреев погледна към стената и каза:

— Ом.

— А защо ти е?

— С нея пътешествам.

— Къде? — попита Татарски. Гиреев вдигна рамене и каза:

— Трудно е за обясняване. Ом. Когато не мислиш, много неща ти стават ясни.

Но Татарски вече беше забравил въпроса си. Заля го вълна на благодарност, че Гиреев го е довел тук.

— Знаеш ли — каза той, — сега съм в много труден период. Общувам основно с банкери и рекламодатели. Затрупват ме с работа. А тук при теб... Все едно че съм се върнал вкъщи.

Гиреев явно разбираше какво става с него.

— Всичко това са глупости — каза той. — Не си ги слагай на сърцето. През зимата ми дойдоха на гости двама такива рекламодатели. Искане да си разширят съзнанието. А после си тръгнаха боси през снега. Дай да се поразходим, а?

Татарски с радост се съгласи. Излязоха от двора и тръгнаха през полето, което беше пресечено от някакви нови изкопи. Пътчката ги изведе до гората и заизвива между дърветата. Сърбежът в ръцете на Татарски ставаше все по-силен, но все така не стигаше до пръстите. Като забеляза, че в гората има много мухоморки, той изостана мъничко от Гиреев и си откъсна няколко. Не бяха червени, а тъмнокафяви и на петна — много красиви. Той бързо ги излапа и настигна Гиреев, който не забеляза нищо.

Скоро гората свърши. Излязоха на широко открито пространство — колхозно поле, което свършваше до река. Татарски вдигна глава: над полето висяха високи неподвижни облаци и догаряше неизразимо тъжен оранжев залез — през есента край Москва често има такива залези. Минаха по една пътчка покрай полето и седнаха на едно паднало дърво. Не им се говореше.

Татарски изведнъж се сети за възможна рекламна концепция за мухоморките. Тя се основаваше на смелата догадка, че висшата форма на самореализация на мухоморката като гъба е атомният взрив — нещо като светещото нематериално тяло, до което достигат някои просветлени мистици. И че хората са просто спомагателна форма на живот, която мухоморката използва, за да постигне висшата си цел, също както самите хора използват плесени, за да си направят сирене и кашкавал. Татарски пак вдигна очи към оранжевите стрели на залеза и потокът на мислите му секна.

— Знаеш ли — каза след няколко минути тишина Гиреев, — пак се сетих за Льоша Чикунов. Жалко, нали?

— Прав си — отговори Татарски.

— Странно е, разбираш ли — той е мъртъв, а ние живеем... Само че аз подозирам, че всеки път, когато лягаме да спим, ние също умираме. И слънцето залязва завинаги и цялата история свършва. А после на небитието му писва от самото себе си и се будим. И светът се ражда отново.

— Как така на небитието може да му писне от самото себе си?

— Когато се будиш, ти всеки път отново се появяваш от нищото. И всичко останало също. А смъртта — смъртта е смяна на познатото сутрешно събуждане с нещо друго, за което изобщо не можем да мислим. Нямаме инструмент за това, понеже нашият ум и светът всъщност са едно и също.

Татарски се помъчи да разбере какво означава това и забеляза, че му е сложно и дори опасно да мисли, понеже мислите му се бяха изпълнили с такава свобода и с такава сила, че вече не можеше да ги контролира. Отговорът обаче веднага се появи пред него като триизмерна геометрична фигура. Татарски видя и ума си — ярка бяла сфера, приличаща на слънцето, но абсолютно спокойна и неподвижна. От центъра към повърхността на сферата се точеха тъмни усукани нишчици. Татарски разбра, че това са петте му сетива. По-дебелата нишка беше зрението, малко по-тънката — слухът, а останалите бяха почти невидими. Около тези неподвижни нишки подскачаше и танцуваше извиваща се спирала, приличаща на жичка на електрическа крушка, и ту се сливаше с някоя от нишките, ту се усукваше около самата себе си в светещо кълбо, все едно че е огънче от бързо завъртяна в мрака цигара. Това беше мисълта, с която бе зает умът му.

„Значи няма никаква смърт — радостно си помисли Татарски. — Защо няма ли? Защото нишките изчезват, но кълбото си остава.“

Това, че успя да формулира отговора на въпроса, измъчвал човечеството през последните няколко хиляди години, с такива прости и разбираеми термини, го изпълни с щастие. Прииска му се да сподели откритието си с Гиреев и като го хвана за рамото, се опита да изрече мисълта си. От устата му обаче излезе нещо друго, съвсем безсмислено — всички срички, съставлящи думите, си бяха съвсем ясни, но си бяха сменили местата хаотично. Татарски си помисли, че трябва да пийне вода, и каза на Гиреев, който го гледаше уплашено:

— Епи се ми даво!

Гиреев очевидно не разбираше какво става. Но си личеше, че това, което става, не му харесва.

— Епи се ми дичвока! — кротко повтори Татарски и се помъчи да се усмихне.

Много му се искаше Гиреев също да му се усмихне, но Гиреев направи нещо странно — стана и се дръпна от Татарски, и Татарски разбра какво означава изразът „на лицето му се изписа ужас“. Защото този ужас бе съвсем ясно изписан на лицето на приятеля му. Гиреев направи няколко неуверени крачки заднишком, после се обърна и побягна, което оскърби Татарски до дълбините на душата му.

А междувременно вече беше започнало да се смрачава. Непалската жилетка на Гиреев, която се мяркаше сред дърветата,

приличаше на огромна пеперуда. Татарски си помисли дали да не го настигне и тази мисъл го вдъхнови. Хукна след Гиреев — подскачаше високо, за да не се спъне в някой корен или в някоя буца. Скоро разбра, че тича много по-бързо от Гиреев — просто несъпоставимо по-бързо, понеже на няколко пъти го настига, заобикаля го и се връща назад. След известно време забеляза, че не тича около Гиреев, ами около някакво изсъхнало дръвче. Това го поосвести малко и той закрета по пътеката натам, накъдето си мислеше, че е гарата.

Изяде още няколко мухоморки, които му кимаха изпод дърветата, и скоро излезе на някакъв път, от едната страна на който се точеше боядисана оградна мрежа.

Насреща му се зададе някакъв човек. Татарски го изчака да се приближи и възпитано попита:

— Кънаде е рагата? Бватря да нахва кавла.

Човекът го погледна, залитна и побягна. Днес май всички реагираха на вида му по един и същ начин. Татарски си спомни чеченеца, при когото беше работил, и весело си помисли: „Да ми падне сега Хусейн! Макар че не знам дали ще се изплаши.“

А след миг, когато Хусейн наистина се появи, се уплаши самият той. Хусейн мълчеше, стоеше в тревата край пътя и изобщо не реагираше на приближаването на Татарски. Той обаче си спря сам, заситни плахо към него и го погледна виновно.

— Кво искаш? — попита Хусейн.

Татарски беше толкова уплашен, че не забеляза дали говори правилно, или не. И каза нещо съвсем неуместно:

— Няма да ти отнема време. Просто исках да те попитам, като представител на target group, какви асоциации поражда у теб думата „парламент“?

Хусейн не се учуди, помисли малко и каза:

— Ал Газави има такава поема, „Парламентът на птиците“. Трийсет птици литнали да търсят птицата Симург — царя на всички птици и велик магьосник.

— Защо ще търсят цар, след като си имат парламент?

— Тях ги питай. Освен това Симург не бил само цар, но и източник на велико знание. За парламента не може да се каже същото, нали?

— И какво станало? — попита Татарски.

— Когато минали през трийсет изпитания, разбрали, че думата „Симург“ означава „трийсет птици“.

— От кого?

— Казал им го божествен глас.

Татарски кихна. Хусейн млъкна, навъси се и извърна лице. Татарски чака продължението доста дълго — докато не разбра, че Хусейн всъщност не е Хусейн, а стълб с табела „Не палете огън!“, която едва се четеше в тъмнината. Това го покрусил — излизаше, че Гиреев и Хусейн са се съюзили. Историята на Хусейн му хареса, но му беше ясно, че няма да научи подробностите, а дотук тя не ставаше за концепция за цигарите. Татарски продължи по пътя. Чудеше се какво ли го е накарало страхливо да спре пред стълба-Хусейн, след като той дори не го беше повикал.

Обяснението не беше приятно — беше го накарал да го направи недоунищоженият докрай у него роб, рудимент на съветската епоха. Като помислил още малко, Татарски стигнал до извода, че робът в душата на съветския човек не е съсредоточен в някакъв определен неин участък, а по-скоро е пръснат из целите й мъгляви простори като забавен кадър на психически перитонит, поради което няма никаква възможност този роб да се отстрани, без да се увредят редица ценни душевни качества. Тази мисъл му се стори важна с оглед на предстоящото му сътрудничество с Пугин и той дълго бърка из джобовете си, за да намери химикалка и да я запише. Химикалка обаче нямаше.

Затова пък насреща му се появи нов човек — този път със сигурност не беше халюцинация. Това стана ясно, след като Татарски го помоли за химикалка — човекът побягна, при това колкото можеше по-бързо и без да се обръща.

Татарски изобщо не можеше да проумее какво именно в поведението му чак толкова плаши хората. Може би ги плашеше странната дисфункция на речта му — това, че думите, които се опитваше да изрече, се разпадаха на срички, които после се събираха по най-необичаен начин? Но в неадекватната реакция на срещнатите все пак имаше и нещо, което му доставяше удоволствие.

Внезапно го порази една мисъл, и то дотолкова, че той спря и се плесна по челото. „Ами че това е вавилонското стълпотворение! — помисли си той. — Сигурно тогава са пили настойка от мухоморки и

думите им са се изкилиферчвали като моите сега. А после са решили, че «там Господ смеси езика на цялата земя». «Оплете езика» щеше да е по-правилно...“

Татарски чувстваше, че мислите му са изпълнени с такава сила, че всяка от тях е слой на реалността, равностоеен във всички отношения на тъмната гора, през която вървеше. Разликата беше, че гората беше мисъл, за която той не можеше да спре да мисли, въпреки че го искаше. От друга страна, волята му почти не участваше в това, което ставаше в ума му. И щом си помисли за смесването на езиците, му стана ясно, че мисълта за Вавилон е единственият възможен Вавилон — като мислеше за него, той му даваше живот. И мислите в главата му, досущ като натоварени самосвали, се понесоха към този Вавилон и започнаха да го правят все по-веществен и по-веществен.

„Смесването на езиците се нарича Вавилонско стълпотворение — мислеше си той. — И какво ще рече всъщност това «стълпотворение»? Стълп и творение. Кое то значи и смесване на езиците. Правели са кула. Като зикурат, със спираловиден път нагоре. Спирала. Въртене. Като да ти се върти масата пред очите. Като да завъртиш масичка за гадаене...“ — Земята под него плавно се завъртя и той успя да се задържи на крака единствено защото оста на въртене го пробождаше право през темето. — „Не — помисли си той, — творението на кулата не е строителство, а именно творение. Тоест смесването на езика всъщност е създаването на кулата. Когато става смесването на езика, се издига Вавилонската кула. Или може би не се издига, а просто се отваря входът на зикурата. Да, разбира се! Ето го! Ето го входа!“

Оградата, покрай която вървеше от доста време, го доведе до голям портал, украсен с релефни червени звезди. Над тях светеше силна лампа, почти прожектор — ярката ѝ бяла светлина осветяваше многобройни графити, покриващи зелената ламарина на вратата. Татарски спря.

Минута-две изучава традиционните по същността си опити имената на околните селища да се запишат с латиница, нечийи имена под грубо изрисувани корони, символичните изображения на пениси и вулви, английските глаголи „еба“ и „духам“ в инфинитив, а може би и в повелително наклонение, но с непонятни апострофи, и

многобройните имена от музикалния бизнес. После погледът му се натъкна на нещо странно.

Беше надпис, изписан с доста по-големи букви от останалите с флуоросцентна оранжева боя, и се точеше през двете крила, и светеше в светлината на лампата:

THIS GAME NO NAME^[1].

Щом Татарски прочете този надпис, съзнанието му отказа да възприема целия останал етнографски материал — и в него останаха само тези пет сияещи думи. Струваше му се, че разбира смисъла им на много дълбоко ниво и че макар че едва ли би могъл да го обясни, този смисъл без съмнение му налага да се прехвърли през оградата. Кое то не се оказа трудно.

Отвъд оградата имаше замразен строеж — обширна запустяла зона с редки следи от човешко присъствие. В центъра на строителната площадка се издигаше недостроено здание — може би основи на някакъв космически локатор, а може би просто многоетажен гараж — строителството бе спряно на етапа на носещите конструкции и стени. Постройката приличаше на стъпаловиден цилиндър от няколко бетонни блока, поставени един върху друг. Около тях се виеше спираловиден път на железобетонни опори, който свършваше на най-горния етаж до малко бетонно помещение, увенчано с червена сигнална лампа.

Татарски си помисли, че това ще да е един от започнатите през седемдесетте военни обекти, които не бяха успели да спасят империята, но затова пък бяха формирали естетиката на „Междузвездни войни“. Спомни си астматично свистящия Дарт Вейдър и бе поразен от мисълта колко чудесна метафора е той за комунист от кариерата: някъде на звездолета си той сигурно си имаше изкуствен бъбрек и два лекарски екипа — всъщност във филма май имаше намеци за такова нещо, доколкото Татарски си спомняше. Впрочем в състоянието, в което се намираше, беше опасно да си мисли за Дарт Вейдър.

Недостроеното здание бе осветено от три-четири прожектора — те хвърляха светли петна по бетонните стени, по спираловидния път и по купичката с мигащата сигнална лампа. Ако не беше тази червена лампа, в полумрака недовършеността на зданието можеше да мине за разруха и човек да реши, че то е на хиляда, ако не и на десет хиляди

години. Татарски впрочем си помисли, че лампата може и да се захранва от някакво невероятно древно електричество, прокарано под земята чак от Египет или Вавилон.

Скорошни следи от човешко присъствие имаше само до портала, където Татарски беше спрял. Те представляваха нещо като филиал на военна част — няколко фургона, висилка, противопожарно табло с кофа и лост и агитационно табло с плакат, на който еднакви войници със странно вгълбени лица демонстрираха моменти от строевата подготовка. Татарски изобщо не се учуди, когато видя и огромната гъба с ламаринена гугла и телефон, закрепен на пънчето — разбра, че това е мястото на часовия. Отначало си помисли защо ли часовият е напуснал поста си, а после видя, че коничната гугла на гъбата е боядисана в червено и украсена със симетрични бели петна.

— Нещата не са толкова прости — прошепна той.

И в същия момент съвсем наблизо се чу тих насмешлив глас:

— This game has no name. It will never be the same.^[2] Татарски се обърна. Нямаше никого и той разбра, че има слухови халюцинации. Достраша го малко, но в това, което ставаше, въпреки всичко имаше нещо чудно примамливи и обещаващо.

— Напред — прошепна той и като се наведе, се плъзна в мрака към пътя, който водеше към върха на зикурата. „Все пак — помисли си — това трябва да е нещо като многоетажен гараж.“

— С висящи градини — тихичко се съгласи някакъв глас в главата му.

Това, че гласът проговори на руски, убеди Татарски, че всичко е халюцинация, но пак му припомни за смесването на езиците. И сякаш в отговор на мисълта му гласът произнесе дълга фраза на неизвестен език, пълна с безброй шушकाви. Татарски реши да не му обръща внимание, още повече че вече бе почнал да се изкачва по спираловидния път.

Отдалече не бе преценил истинските размери на зданието. Пътят бе достатъчно широк, та да могат да се разминат два камиона. („Или колесници — радостно се обади гласът. — Четворни колесници! Хубави колесници бяха!“) И беше построен от бетонни плочи — пролуките между тях не бяха циментирани и от тях стърчаха високи растения — Татарски не знаеше как се казват, но помнеше, че като деца използваха жилавите им стъбла, когато им се късаха връзките на

гуменките. През равни промеждутъци в стената зееха широки отвори, които водеха навътре в зикурата. Вътре се виждаха големи празни помещения, затрупани със строителни отпадъци. Пътят се виеше все нагоре и нагоре и сякаш във всеки момент изчезваше зад стената и в небето, така че Татарски се изкачваше предпазливо, подпрял се с една ръка на стената. От едната страна кулата бе осветена от прожекторите, от другата — от луната, която блестеше в дупката на един облак. Чуваше се как някъде горе вятърът потропва с незатворена врата; пак вятърът довя далечен кучешки лай. Татарски забави крачка и продължи съвсем бавно.

Под крака му нещо изхрущя. Беше празна цигарена кутия. Той я вдигна, излезе на светло и видя, че е „Парламент“ — ментолов. Странното обаче беше друго — на кутията имаше леко трептяща рекламна холограма с три палми.

— Всичко пасва — прошепна той и продължи нагоре, като внимателно гледаше къде стъпва.

Следващата находка беше на следващия етаж — той видя монетата още отдалече: лъщеше на лунната светлина. Никога не беше виждал такава монета — три песос от Република Куба с образа на Че Гевара. Изобщо не се учуди, че намира кубинска монета на военен строеж — спомни си как във финала на филма „Golden Eye“ някъде край Острова на свободата от морето изникваше гигантска антена съветско производство. Монетата очевидно беше цената за нейното построяване. Той я прибра в цигарената кутия и пхна и двете в джоба си, сигурен, че ще открие още нещо.

И не сгреси. Пътят свършваше най-горе, където пред мъничкото помещение бяха струпани строителни отпадъци и потрошени сандъци. Сред целия този боклук Татарски видя някакво странно кубче и го вдигна. Беше острилка за моливи, направена като телевизорче, на чийто пластмасов екран някой беше нарисувал с химикалка голямо око. Острилката беше стара — такива се произвеждаха през седемдесетте — и беше странно как така се е запазила толкова дълго като нова.

Татарски я очисти от полепналата по нея кал, пхна я в пазвата си и се огледа. Чудеше се какво да прави по-нататък. Да влезе в помещението го беше страх — там беше тъмно и като нищо можеше да си счупи врата, ако падне в някоя дупка. Над него вятърът пак блъсна

някаква врата и той си спомни, че на върха се издига малка куличка, на която всъщност беше червената сигнална лампа. От мястото, където беше застанал, тя не се виждаше, но нагоре водеше тясна пожарна стълба.

Купичката се оказа техническото помещение за двигателите на асансьорите. Вратата беше отворена — естествено, нали хлопаше. Веднага до нея отвътре имаше шалтер. Татарски го дръпна, лампите светнаха и той видя следи от сурово войнишко ежедневиe: дървена маса, две столчета и празни бирени шишета в ъгъла. Това, че следите са именно от войнишко ежедневиe, ставаше ясно от налепените по стените плакати с жени. Известно време Татарски ги проучва. Една от жените, съвсем гола, със златен загар, тичаше по пясъка на някакъв тропически плаж. Беше много красива. И въпросът беше не в лицето или дори във фигурата ѝ, а в учудващата и неопределима свобода на движенията ѝ, която фотографът бе успял да улови. Пясъкът, морето и листата на палмите на снимката бяха толкова ярки, че Татарски чак въздъхна тежко — краткото московско лято бе свършило. Той затвори очи и за секунда му се стори, че чува далечен прибой.

Седна на масата, сложи на нея находките си и още веднъж ги огледа. Палмите на цигарената кутия и на плаката на стената много си приличаха и той си помисли, че сигурно растат в онази точка на света, където той никога няма да попадне — дори на танк, съгласно руските навици — а и да попадне, то ще е чак тогава, когато няма да иска нищо нито от тази жена, нито от този пясък, нито от това море, нито от самия себе си. Меланхолията, в която го потопи тази мисъл, беше толкова дълбока, че на дъното ѝ той неочаквано видя светлина: в главата му се пръкна търсеният слоган и идеята на плаката за цигарите „Парламент“. Той бързо извади бележника си и почна да пише:

Плакатът е снимка на Москва река, направена от моста, на който през октомври 93-та бяха историческите танкове. На мястото на Белия дом виждаме огромна кутия „Парламент“ (компютърен монтаж). Около нея се издигат палми. Слоганът е цитат от Грибоедов:

ДИМЪТ ОТЕЧЕСТВЕН Е СЛАДЪК И ПРИЯТЕН.

ПАРЛАМЕНТ

Прибра бележника в джоба си, прибра и находките си от масата и за последен път огледа стаичката. Помисли си дали да не вземе за спомен плаката с тичащата по пясъка жена, но се отказа. Изключи лампите, излезе и спря на площадката, та очите му да свикнат с тъмнината. „Сега какво? — помисли си. — Сега на гарата.“

---

[1] Тази игра няма име (англ.). ↑

[2] Тази игра няма име. И никога няма да бъде същата (англ.). ↑

БЕДНИ ХОРА

Приключението в гората край Москва се отрази благоприятно върху професионалните способности на Татарски. Сценариите и концепциите започнаха да му се удават много по-лесно, а за слогана на „Парламент“ Пугин дори му отпусна малък аванс: каза, че Татарски направо бил улучил деветката, понеже до деветдесет и трета кутия „Парламент“ струвала колкото кутия „Марлборо“, а след известните събития „Парламент“ бързо бил станал най-популярната в Москва марка и сега струвал два пъти по-скъпо. Впоследствие „димът отечествен“ все пак потъна в Лета, по-точно в зимния сняг — зимата дойде неочаквано рано. Единственото съмнително ехо на този слоган в заснеженото рекламno пространство на Москва се оказа фразата: „от кораба — на бал“, взета от някакъв неизвестен колега на Татарски от същия споменат Грибоедов. Известно време тя можеше да се види по рекламите на някакви ментолови цигари — яхта, лазур, капитанска фуражка и дълги крака. По този повод Татарски малко изревнува — но съвсем мъничко: момичето на ментоловата реклама беше подбрано според вкусовете на толкова широка целева група, че текстът самопроизволно се четеше като: „След кораба — ебал.“

Вълната мухоморна енергия, преминала по нервната му система, кой знае защо, го понесе към текстовете за цигари — сигурно по същата причина, поради която първият истински сполучлив опит в любовта или в употребата на наркотици определя пристрастията ни за цял живот. Следващият му голям успех (не само според собственото му мнение, но и според мнението на Пугин, който пак го учуди, понеже пак му даде малко пари) беше текст за цигарите „Давидофф“, което си беше чисто символично, доколкото кариерата му бе почнала именно от тях. Текстът се базираше на рекламата на „Давидофф Класик“, която можеше да се види навсякъде в центъра: мрачни тонове, повехнало мъжко лице, в чиито очи проблясва някакво непоносимо тежко знание, и надпис:

РАЗБИРАНЕТО ИДВА С ОПИТА

DAVIDOFF CLASSIC

Още щом видя това мъдро сбръчкано лице, Татарски си зададе въпроса какво ли толкова знае този пушач чужденец. Първата хрумнала му версия беше изключително мрачна: на преглед в онкологията, рентген и страшна диагноза.

Неговият проект беше изцяло противоположен: светъл фон, младо лице, озарено от щастието на невежеството, бяла кутия със светлозлатни букви и текст:

ГОЛЯМА МЪДРОСТ — ГОЛЯМО СТРАДАНИЕ,
И КОЙТО ТРУПА ПОЗНАНИЕ, ТРУПА ТЪГА
DAVIDOFF LIGHTS

Пугин каза, че това едва ли щяло да очарова представителя на „Davidoff“, но че било много вероятно да привлече някой друг дилър на цигари. „Ще поговоря с Усиевич — подметна той на Татарски. — Той държи шестнайсет брэнда на ексклузив.“ Татарски си записа тази фраза в бележника и после от време на време я употребяваше уж между другото при разговор с клиенти; вродената му срамежливост се проявяваше в това, че обикновено намаляваше брэндовете наполовина.

Работата, с която си вадеше основния къшей хляб, беше скучна, тягостна и дори, ако погледнеш, позорна. „Не ще ли някой да ми каже — къде се вдигат днес гаражи?“ Или: „Прочутият Panten-pro V! О, Господи, благослови!“ Остатъчният литературоцентризъм на редакторите и издателите — своего рода реликтов бял шум на съветската психика — все пак даваше оскъдните си съсухрени плодове.

В началото на зимата Татарски успя да направи частичен ремонт на едностайното си жилище (скъпата италианска батерия на фона на падащите от стената бледосини плочки от отминалата съветска епоха приличаше на златен зъб в устата на прокажен, но пари за основен ремонт нямаше). Освен това си купи нов компютър, макар това да не бе кой знае колко необходимо — просто бяха започнали да се появяват проблеми при разпечатката на набраните на стария текстове. Сиреч още един глух стон под желязната пета на „Майкрософт“. Но Татарски не се косеше много от това, макар да си отбеляза дълбоко символичния характер на станалото: програмата посредник се превръщаше в най-основното в цялата работа, като привличаше невероятно количество компютърна памет и ресурси, и с това много напомняше на някой

нагъл нов руснак, който например върти през банката си учителските заплати.

Колкото повече задълбаваше в джунглите на рекламния бизнес, толкова повече въпроси се пораждаха и толкова по-малко отговори успяваше да намери не само в „Positioning: a battle for your mind“ на Ал Райс, но и дори в последната книга на тази тема, „The final positioning“^[1]. Някакъв цивилен изкуствовед от Кензо се кълнеше пред Татарски като пред читател, че всички теми, които Ал Райс не бил засегнал, били разработени в „Confessions of an Advertising Man“^[2] на Дейвид Огилви. Татарски уважаваше Огилви и без рекламата на този изкуствовед; в дъното на душата си той беше сигурен, че Огилви е всъщност персонажът на Джордж-Оруеловата „1984“, онзи, който се появява за секунда във въображението на главния герой, извършва виртуален подвиг и изчезва в океана на небитието. Това, че другарят Огилви въпреки удвоената си нереалност все пак беше успял да се добере до брега, да си запали лулата, да си облече самото от туид и да стане световнопризнат ас в рекламата, изпълваше Татарски с мистично възхищение от собствената му професия.

Особено му помогна обаче една книга на Росър Рийвс — той откри в нея два термина, „внедряване“ и „въвличане“, които се оказаха много полезни в ошашавяването на клиентите. Първият проект, който създаде на базата на тези две понятия, беше за „Нескафе Голд“.

„Отдавна е известно — написа Татарски двадесет минути след като това му стана известно, — че има два основни показателя за ефективността на всяка рекламна кампания — внедряването и въвличането. «Внедряването» определя процента хора, които са запомнили рекламата. «Въвличането» — процента на въвлечените към потребление с помощта на рекламата. Проблемът обаче е там, че една ярка скандална реклама, способна да осигури високо внедряване, изобщо не гарантира високо въвличане. По аналогичен начин една умно разкриваща предимствата на стоката кампания, способна да осигури високо въвличане, не гарантира високо внедряване. Затова ние предлагаме прилагането на нов подход — да се създаде

един вид бинарна реклама, в която функциите на внедряването и въвличането да се изпълняват от различни информационни блокове. Да разгледаме този подход на базата на пример от рекламната кампания на «Нескафе Голд».

Първата стъпка на кампанията е насочена към внедряването в съзнанието на максимален брой хора на търговската марка «Нескафе Голд» (приемаме, че за това могат да се използват всички средства). Например се организира фиктивно поставяне на бомби в няколко големи магазина и по гарите — по възможност на повече места. В полицията и службите за сигурност се обаждат от името на анонимна терористична организация и съобщават за поставените взривни устройства. Но при обиските и претърсванията на посочените места се откриват единствено големи количества бурканчета и кутии «Нескафе Голд», опаковани в кашони и чанти. На следващата сутрин за това се съобщава във всички вестници, списания и по телевизията, с което етапът на внедряване може да се смята за приключен (неговият успех зависи пряко от масовостта на акцията).

Веднага след това започва вторият етап — въвличането. На този етап кампанията се провежда според класическите правила: с първия етап я сближава единствено базовият слоган — «Нескафе Голд»: Взрив на вкуса!“ Прилагаме сценария за рекламния клип.

Градинка. Пейка. На пейката седи млад мъж с червен анцуг, със сурово волево лице. Срещу градинката, пред нова луксозна къща е паркиран „Мерцедес-600“, до него са спрели два джипа. Младият мъж си поглежда часовника. Смяна на кадъра. От къщата излизат няколко души със строги тъмни костюми и с тъмни очила — това е охраната. Охраната заема позиция на подходите към мерцедеса, един от членовете ѝ говори по преносима радиостанция. От къщата излиза нисичък дебеланко с порочно лице, оглежда се уплашено и бърза по стълбите към мерцедеса. След като се скрива зад тъмните му стъкла, охраната се качва в

джиповете. Мерцедесът потегля и в този момент една след друга трите коли се взривяват. Хвърчат ламарини; улицата се забулва в пушек. Смяна на кадъра — младият мъж на пейката вади от чантата си термос и червена чашка с позлата. Налива си кафе и отпива, притворил очи от наслада. Глас зад кадър: „Гръмна го, нали? «Нескафе Голд» — истинският взрив на вкуса.“

Терминът „въвличане“ не беше просто нещо полезно в работата. Той накара Татарски да се замисли за това кого и къде въвлича той и, което е по-важно, кой и къде въвлича него самия.

За пръв път тези мисли го посетиха, докато четеше една статия, озаглавена „И ето го възторга в нарастващия трепет...“ и разглеждаща „култовите порнофилми“. Авторът се беше подписал „Саша Бло“. Ако се съдеше по текста, авторът бе студенокръвно и отегчено създание с неопределена полова принадлежност, което пишеше в паузите между оргиите си, за да сподели мнението си с още десетина-двайсет други такива низвергнати свръхчовеци. Саша Бло пишеше така, че веднага ставаше ясно: Дьо Сад и Захер-Мазох не могат да му вържат и обувките, а Чарли Менсън в най-добрия случай може да му бъде портиер. С две думи, статията беше свършена по форма ябълка на порока, проядена, без никакво съмнение, от библейската змия.

Татарски обаче беше в бизнеса от достатъчно дълго време. Първо, той знаеше, че всичките такива ябълки са само примамка за гимназистите от Подмосковието да излязат от Райската си градина. Второ, той се съмняваше, че съществува такова нещо като култови порнофилми — беше готов да повярва в тях само ако му покажат живи поклонници на култа. И трето, най-важното, много добре познаваше Саша Бло.

Саша Бло беше вече позастаряващ, възпълен, плешив и тъжен баща на три деца. Казваше се Едик. За да си плати поне наема, той публикуваше с три-четири псевдонима в няколко списания и на всякакви теми. Псевдонима „Бло“ го бяха измислили с Татарски — бяха го взели от едно пластмасово шише с яркосин препарат за почистване, което намериха под ваната (търсеха къде жената на Едик е скрила водката). В думата „БЛО“ се долавяха неизчерпаеми запаси

жизнена сила и същевременно нещо нехуманоидно, така че Едик ценеше този псевдоним и подписваше с него само онези статии, в които трептеше такава безгранична свобода и, така да се каже, амбивалентност, че да ги подпишеш просто „Сидоров“ или „Петухов“ би било нелепо. В по-лъскавите московски списания тази амбивалентност се харчеше до такава степен, ама наистина до такава, че възникваше въпросът — кой я внедрява? Честно казано, дори да се мисли на тази тема си беше страшничко, но като прочете статията за възторга и нарастващия трепет, Татарски внезапно осъзна: внедряваше я не някакъв демоничен шпионин, не някакъв паднал дух, приел човешки облик, а Едик.

Естествено, не сам — в Москва имаше сигурно поне двестатриста такива Едиговци, универсални личности, задушавани от кухненска смрад и обременени с деца. Животът им минаваше не в смъркане на кокаин, оргии и спорове за Бъроуз и Уорхол, както би могло да се заключи от съчиненията им, а сред опикани пелени и неизтребимите московски хлебарки. Те не бяха нито високомерни сноби, нито пък плъзгави похотливци, нито хладнокръвни дендита, нямаха и склонност към луциферизма, дори нито веднъж не бяха пробвали „киселинна марка“ — въпреки че ежедневно употребяваха думата „киселини“. Защото имаха проблеми с храносмилането, с парите и с жилищата, а и външно не приличаха на Гари Олдман, както на човек му се щеше да повярва след запознаване с творчеството им, а по-скоро на Дани де Вито.

Татарски не можеше да отправи доверчив поглед в далнините, обрисувани от Саша Бло, понеже физиологията на възникването на тези далнини му беше ясна — те се бяха родили в плешивата глава на смачкания от живота Едик, прикован към компютъра си също както навремето австрийските войници са били приковавани за картечниците. Да повярва в този продукт беше дори по-трудно, отколкото да се възбуди от телефонен секс, след като знаеше, че зад дрезгавия от страст глас на събеседницата му не се крие обещаваната от снимката блондинка, а някоя настинала бабка, която плете поредния чорап и чете стандартни фрази от накапания със сополи предварително приготвен „пищов“.

„Но откъде ние — аз и Едик — разбираме в какво да въвличаме другите? — мислеше си Татарски. — От една страна, е ясно —

интуицията ни, разбира се. Ясно ни е какво и как да правим — когато стигнеш до определен градус на отчаянието, не ти трябва никакви насоки, всичко започваш да го усещаш сам. Чувстваш, така да се каже, основната тенденция с празния си корем. Но откъде се взима самата тази тенденция? Кой я измисля, след като по целия свят — а в това съм сигурен — всички просто се опитват да се докопат до нея и да я продадат, както ние с Едик, или да я разгадаят и да я напечатат като редакторите на всичките тези лъскави списания?“

Тези мрачни мисли се отразиха и в сценария на клипа за праха за пране „Ариел“, който той написа скоро след този случай.

Сценарият е базиран на Шекспировата „Буря“. Гърми страховита и тържествена музика. Виждаме скала над морето. Нощ. Под скалата, осветени от треперливата лунна светлина, се разбиват огромни вълни. В дъното виждаме древен замък — също осветен от луната. На скалата е застанала прекрасна девойка. Това е Миранда. Облечена е в средновековна рокля от червено кадифе и носи висока шапка с воал. Тя вдига ръце към луната и трижди повтаря някакво странно заклинание. Когато го казва за трети път, се чува далечна гръмотевица. Музиката се усилва, става все по-тревожна. Луната се показва сред облаците и хвърля лъч светлина, който озарява скалата в краката на Миранда. Миранда е смутена — личи, че хем я е страх от това, което трябва да стане, хем го иска. Чуват се пеещи женски гласове, пълни с ужас и щастие — те отразяват състоянието ѝ. По лъча се плъзга сянка, приближава се и когато мелодията се издига до кресчендо, виждаме горд прекрасен дух с развени одежди и дълга коса, посребрена от лунната светлина. На главата му блести фина диадема с елмази. Това е Ариел. Той долита почти до Миранда, спира във въздуха и ѝ подава ръка. След секундно колебание Миранда протяга ръка. Следващ кадър: две срещащи се ръце. Долу вляво тънката бледа ръка на Миранда, горе вдясно — прозрачната сияеща ръка на духа. Ръцете се докосват и пламва ослепителна светлина. Кадър: две кутии

прах за пране. На едната пише „Ариел“. На другата, мръсносива, пише: „Обикновен Калибан.“ Гласът на Миранда зад кадър: „Една приятелка ми каза за Ариел.“

Възможно е конкретното решение на този клип да беше продиктувано от голямата черно-бяла снимка, окачена над бюрото на Татарски. Тя беше реклама на някакъв бутик и на нея беше изобразен млад мъж с дълга коса и грижливо поддържани бакенбарди, с разкошно широко палто, небрежно наметнато на раменете — вятърът го издуваше и това се повтаряше с платната на кораба зад него. Вълните се плискаха в камъните и пръските им почти докосваха лачените обуца на мъжа. Орловото му лице бе смръщено в мрачна гримаса и той по нещо приличаше на разперилите криле чайки, долетели в мъгливото небе от приложенията към последния „Фотошоп“ (като се вгледа в снимката по-внимателно, Татарски реши, че и корабът зад мъжа е доплувал оттам).

Композицията беше до такава степен бъкана с романтизъм и същевременно толкова неромантична, че Татарски, който се взираше в нея по цял ден, накрая разбра: всички представи, на които се мъчеше да заложи тази снимка, бяха изработени някъде през деветнайсети век; останките им се бяха добрали до двайсетия заедно с мощите на граф Монте Кристо, но сега, на границата на дваисет и първия, наследството на графа вече беше изцяло разграбено. Прекалено много пъти човешкият ум беше продавал сам на себе си тази романтика, за да може сега да се направи някакъв бизнес с последните останали в него не-бизнес образи. Сега, дори при искреното желание да се излъже сам, човек нямаше как да повярва в съответствието на външнопродаваното на вътрешноподразбираното. Това тук си беше изпразнена форма, която отдавна не означаваше онова, което би трябвало да означава номинално. Всичко беше като проядено от молци: като гледаш условния нибелунг на снимката, не виждаш гордия готически дух, който се подсказваше от пяната на вълните и от бакенбардите, а си мислиш колко ли са платили на фотографа, колко е взел манекенът и дали са му удържали от парите, когато е успявал да изцапа с личния си лубрикант дънцето на панталона от съответната пролетна колекция. И това се отнасяше не само за снимката над бюрото на Татарски, но и за

всички плакати, които го бяха вълнували през детството му: за палмите, за параходите, за синьото вечерно небе — човек трябваше да е освидетелстван идиот, та да запази способността си да проектира мъката си по несбъдното върху тези стопроцентово панаирджийски щампи.

Татарски се беше объркал окончателно. От една страна, излизаше, че той и Едик предлагат на другите фалшива панорама на живота (като музейно изображение на битка, където най-отпред е поръсен пясък и са сложени прокъсани ботуши и празни гилзи, а танковете и взривовите са нарисувани на стената), водени най-вече от предчувствието какво ще се купи и какво не. И той, и другите играчи в изтощителния рекламен бизнес нахълтваха във визуално-информационната среда и се опитваха да я променят така, че някой да се раздели с парите си. Целта беше проста — да спечелят една мъничка част от тези пари. От друга страна, парите бяха необходими, за да се опиташ да се приближиш до обектите на тази панорама. По същество това беше точно толкова глупаво, колкото да се опиташ да влезеш в нарисуваната на стената картина. Е, ако си богат, мислеше си Татарски, можеш и да се изплъзнеш от обятията на фалшивата реалност. Богатият може да излезе извън рамките на задължителната за бедните панорама. Всъщност на Татарски не му беше съвсем ясно какво точно представлява светът на богатите. В съзнанието му се въртяха единствено неясни образи, щампи от рекламите, които самият той ретранслираше вече достатъчно дълго, за да не им вярва. Но беше ясно, че човек може да разбере само от богатите какви хоризонти разкрива пред човека дебелият портфейл, и веднъж Татарски разбра за какво става дума — по чиста случайност.

Докато допиваше в „Бедни хора“ един мизерен хонорар, той подслуша разговора на двама известни телешоумени — минаваше полунощ и те продължаваха започналата си на съвсем друго място среща. Татарски седеше само на метър-два от тях, но те не му обръщаха повече внимание, отколкото на чучело на копирайтьр, забодено на стената с цел създаване на интериор.

Въпреки че двамината шоумени бяха пияни като тараби, те не бяха изгубили лъскавата си светскост и във всяка гънчица на дрехите им се долавяше някакъв холографски блясък, сякаш не физическите им тела седяха на съседната маса, ами до Татарски бе включен огромен

телевизор, по който ги показваха. Като забеляза този трудноразбираем, но очевиден ефект, Татарски си помисли, че в отвъдната баня на тези двамата сигурно дълго-дълго ще им се наложи да стържат кирта на човешкото внимание, проникнало чак в порите на душите им. И въпреки че беше доста пиян, Татарски се стресна — вечността пак напираше да приеме формата на баня. Той потисна тази мисъл и просто продължи да слуша. Шоумените си говореха за работа — единият, както разбра Татарски, имаше проблеми с договора.

— А бе до догодина поне да го продължат — сумтеше той и стискаше юмруци.

— Добре де, ще го продължат — каза другият, — И после какво? Ще мине още година — и пак същото. Пак ще си гълташ валидолчетата...

— Ще гушна много пари — тихо, сякаш споделяше голяма тайна, но някак и уж на шега каза първият.

— И после?

— После ли? После си имам много железен план...

Той се пресегна, наля си водка и обясни:

— Само че не ми стигат петстотин хилядарки. Точно тях мисля да гушна отнякъде.

— И какъв ти е планът?

— Железен. Нали няма да кажеш на никого? Слушай сега...

Той бръкна във вътрешния си джоб, дълго търси нещо там и накрая извади един сгънат на четири чист.

— Ето го — каза той. — Всичко си го пише... Кралство Бутан. Единствената страна на света, където телевизията е забранена. Разбираш ли? Абсолютно забранена. Тук пише, че близо до столицата им имало цяла колония, където живеели бивши телемагнати. Ако цял живот си работил в телевизията, най-хитрото, което можеш да направиш, когато се оттеглиш, е да идеш в Бутан.

— И за това ти трябва петстотин хиляди?

— Не бе. Тях ще ги платя тук, та да не ме търсят в Бутан. Представяш ли си? Забранена! Нито един телевизор, има ги само в контраразузнаването! И в посолствата!

Вторият взе листа от ръцете му, разгъна го и почна да чете.

— Разбираш ли — продължи първият, — ако някой има телевизор и властите научат за това, идва полицията, разбираш ли? И

го хващат това педи и го вкарват в затвора. А може и да ги разстрелват, не знам.

Каза „педи“ с характерния тембър, който докарват само латентните хомосексуалисти, отказали се от радостите на любовта в името на превратно разбиране от тях обществен договор. Вторият го разбираше и не се обиди — просто продължи да преглежда статията.

— Хм — каза той. — От наше списание. Интересно наистина... Я да видим кой я е писал?... Едуард Дебирсян? Кой е пък този?

Татарски стана и тръгна към клозета — за малко да събори стола си. Отношението на телевизионните журналисти към работата им не го учудваше, макар степента на извратеност на тези хора да даваше възможност да се допусне, че някои от тях дори обичат работата си. Потресе го друго. Саша Бло си беше малко луд и подписваше материалите, които му харесваха, с истинското си име. А най-много от всичко на света му харесваше да представя продукцията на развнатеното си въображение за хроника на реални събития — все пак си го позволяваше доста рядко.

Като стри кокаина направо върху студеното бяло лице на тоалетното казанче, Татарски го вдиша през навитата сторублова банкнота (доларите му бяха свършили), извади бележника си и си записа:

Сама по себе си стената, на която е нарисувана панорамата на несъществуващия свят, не се променя. Но с много пари можеш да си купиш пейзаж зад прозореца: нарисувано слънце, лазурен бряг и тиха вечер. За жалост авторът на този фрагмент също ще е Едик — но дори това не е важно, понеже самият прозорец, който купуваш заради пейзажа, също е нарисуван. Тогава може би и стената е нарисувана? Но от кого и на какво?

Той вдигна очи и погледна стената на клозета може би с надеждата да види отговора там. На плочките с червен фломастър и с отработен окръглен почерк беше изписан кратък слоган:

TRAPPED? MASTURBATE!^[3]

Той се върна в кръчмата, седна по-далечко от шоумените и се опита да последва народната мъдрост — да се отпусне и да не му пука. Но не успя — както винаги. Отвратителният московски кокаин, примесван с какво ли не от немитите ръце на безкрайна редица дилъри, тормозеше носоглътката му с цял букет аптекарски миризми — от стрептоциди до аспирин — и караше тялото му да се напруга и да трепери. Носеха се слухове, че това, за което в Москва искат по сто и петдесет долара за грам, изобщо не било никакъв кокаин, а смеска от естонски „спин“ с руски фармакологични моменти; не стига това, ами половината дилъри, кой знае защо, винаги го увиваха в гланцираната реклама на тойота „Camry“, изрязана от някое списание, и Татарски се измъчваше от непоносимото съмнение, че печелят не само от чуждото здраве, но и от PR-сървиса. И всеки път се питаше защо и той, и другите дават толкова пари, та за пореден път да се подложат на тази унизителна и нехигиенична процедура, в която нямаше дори една реална секунда удоволствие, а имаше само мигновено появяващ се и постепенно разсейващ се тремор. Единственото обяснение, което му идваше наум, беше, че хората не вдишват кокаин, а пари, и че навитата стодоларова банкнота, изисквана от неписания ритуал, е много по-важна от белия пращец. И че ако кокаинът се продаваше в аптеките по двайсет копейки за грам като лекарство за зъбобол, щяха да го вдишват само пънкарчетата — както всъщност е било в началото на века. И че ако например лепилото „Момент“ струваше хиляда долара за тубичка, щеше да го диша цялото московско висше общество и по коктейли и вечери щеше да е бонтон да ухаеш на неприятни химикали, да се оплакваш, че невроните ти измират, и за дълго да се свиращ в тоалетната. Че жълтолъскавите списания щяха да публикуват проникновени cover stories, посветени на естетиката на найлоновата торбичка, която се слага на главата при съответната процедура (щеше да ги пише Саша Бло, естествено) и полекичка щяха да подпъхват в тези материали реклами за белъо, часовници и одеколони...

— О! — възкликна Татарски, плесна се по челото, извади бележника си и го отвори на буквата „О“.

Младежките одеколони (независимо кой е производителят им) — записа той. — Да се свържат с

парите и с император Веспасиан (данък върху клозетите, слоган „Парите не миришат“). Видеоред — произволен. Пример:

ПАРИТЕ МИРИШАТ!
„БЕНДЖАМЕН“
НОВИЯТ ОДЕКОЛОН НА „ХУГО БОС“

Прибра бележника и почувства, че пикът на отвратителното усещане е отминал и че вече е в състояние да стигне до бара и да си вземе нещо за пиене. Пиеше му се текила, но когато стигна до бармана, който знае защо, си взе „Смирнов“, която изобщо не понасяше. Гаврътна чашата направо на бара, взе си още една и тръгна към масата си. Оказа се, че се е обзавел със съсед, четирийсетинагодишен мъж с дълга мазна коса и с брада, облечен в някакво тъпо яке с бродерия — наглед типичен бивш хипи, един от онези, които не бяха успели да се впишат нито в миналото, нито в настоящето. На врата му висеше тежък бакърен кръст.

— Ще ме прощавате — каза Татарски, — ама аз седях тук.

— Ами сядай — каза новодошлият. — На цялата маса ли искаш да седиш?

Татарски вдигна рамене и седна срещу него.

— Аз съм Григорий — усмихна се непознатият.

Татарски го погледна с уморените си очи и каза:

— Аз съм Вова.

Григорий го погледна в очите, свъси вежди и съчувстващо поклати глава.

— Ама си се надрусал! Дишаш, а?

— От време на време — каза Татарски. — Рядко.

— Глупак — каза Григорий. — Не разбираш ли, че лигавицата на носоглътката е почти същото като мозъка... И не си ли даваш сметка откъде е дошъл този кокаин и кой къде си го е слагал, а?

— Точно това си мислех преди малко — призна Татарски. — Обаче какво значи — кой къде си го е слагал? Къде може да си го слагаш освен в носа?

Григорий се огледа предпазливо, измъкна изпод масата шише водка, надигна го и отпи голяма глътка. После скри шишето и каза:

— Имаше един американски писател — Харолд Робинс. Знаеш ли го?

— Не — каза Татарски.

— Абсолютен боклук. Обаче е любимец на всички учителки по английски. И точно затова в Москва е пълно с романчетата му, а децата не знаят езика. Значи в един от романите му има един негър, ебач професионалист, дето тъпче богатите бели госпожи. И значи преди процедурата тоя негър си ръси оная работа с...

— Ясно — каза Татарски. — Спри, че ще повърна.

— Ръси си оная огромна черна работа с чист кокаин — с удоволствие продължи Григорий. — Ще попиташ — от къде на къде ти разправям за този негър? Ще ти кажа. Наскоро препрочетох „Розата на света“, по-специално онова място, дето става дума за народната душа. Където Андреев пише, че тя е жена и се казва Навна. И значи после имах видение — тя лежи като заспала, нали ме разбираш, на един бял камък, и над нея се е навел един такъв черен, много неясно го видях, с едни такива къси крилца, лицето му не се вижда, и значи я...

Григорий придърпа към чреслата си невидим щурвал, после приближи разкривеното си лице към Татарски и прошепна:

— Да ти кажа ли какво употребявате всичките вие? Точно това. Онова, с което оня се ръси. И в момента, когато той го вкарва, вие се боцкате и вдишвате. А когато го изкарва, треперите и се чудите откъде да си намерите още... А той все го вкарва и го изкарва, вкарва го и го изкарва...

Татарски се наведе между масата и стената и повърна. После предпазливо погледна към бармана — той си говореше с един клиент и май не беше забелязал нищо. Татарски огледа стените и видя един рекламен плакат. На него беше изобразен поетът Тютчев — с пенсне, с чаша в ръка и с увити в шал колене. Тъжният му проникателен поглед беше взрян в прозореца, а с другата си ръка той галеше клекналото до него куче. Странното обаче беше това, че столът на Тютчев не беше на пода, а на тавана. Татарски погледна малко по-нагоре и прочете слогана:

UMOM ROSSIJU NYE PONYAT,
V ROSSIJU MOJNO TOLKO VYERIT.
„SMIRNOFF“

Всичко беше спокойно. Татарски се изправи. Беше му доста по-добре. Григорий се облегна на стола си, отпра още една глътка и констатира:

— Отвратително. Трябва да се стремим към чистота.

— Сериозно? — попита Татарски и обърса уста с една салфетка.

— И как точно?

— Само с ЛСД. И само с молитва.

Татарски разтърси глава като току-що излязло от вода куче.

— И откъде ще го намерим?

— Как откъде? — възмути се Григорий. — Я ела откъм моята страна.

Татарски послушно стана, заобиколи масата и седна до него.

— Осем месеца вече ги колекционирам — каза Григорий и извади изпод дрехата си класьор за марки. — Гледай!

Татарски отвори класьора и каза:

— Голяма работа си. Я колко са шарени!

— Нищо не е това — каза Григорий. — Тук са ми само за размяна и за продаване. Вкъщи си имам две лавици такива класьорчета.

— И какво, всички действат различно ли?

Григорий кимна.

— А защо?

— Първо, химическият състав е различен. Не съм се интересуval специално, но винаги се слага нещо допълнително — фенамини, барбитурати, такива работи. И когато всичко това действа заедно, ефектът е кумулативен. Обаче най-важното е картинката. Понеже не можеш да се абстрахираш от факта, че гълташ Мел Гибсън или червено карамфилче, нали ме разбираш. Умът ти го помни. И когато стафът стигне до него, всичко си тръгва както си му е ред. Трудно е да се обясни... Ти марки ял ли си?

— Не — каза Татарски. — Аз съм повече по мухоморките.

Григорий трепна и се прекръсти. После погледна Татарски с опасение и каза:

— Няма какво да ти обяснявам тогава. Всичко ти е ясно.

— За ясно — ясно ми е — каза Татарски небрежно. — Обаче тия с черепа и костите взимат ли ги? Намират ли се клиенти?

— Всичките ги взимат. Хора всякакви.

Татарски обърна на следващата страница и възкликна:

— Много са красиви! Това е Алиса в Страната на чудесата, нали?

— Да. Само че е блок. Двайсет и пет дози. Скъп е. Ето тази е хубава, с разпятието. Не знам обаче как ще се върже с твоите мухоморки. Хитлер не ти го предлагам. Отначало е гот, обаче после непременно имаш няколко секунди вечни мъки в ада.

— Как така няколко секунди вечни мъки? Как ще са вечни, като са само няколко секунди?

— Това се изживява, разбираш ли? Това е. А може и да не успееш да го изживееш.

— Разбрах — каза Татарски и обърна на следващата страница. — А твоята халюцинация за „Розата на света“ от какво беше? Има ли го тук?

— Не беше халюцинация, а откровение — поправи го Григорий. — Тук тази марка я няма. Тя е много рядка — с дракона победоносец. От немската серия „Bad trip-ът на Йоан Богослов“^[4]. И тях не ти ги препоръчвам. Те са малко по-височки от другите и по-тесни, и мъничко по-твърди. Всъщност не са точно марки, а таблетки с лепенка. Прекалено много стаф имат. Знаеш ли кое ще ти предложи — ето тази, със синия Реджниш. Много е мека и ще ти пасне идеално...

Вниманието на Татарски беше привлечено от три еднакви люлякови правоъгълничета, наредени между марка с „Титаник“ и друга с някакво смеещо се източно божество.

— Ами тези трите, еднаквите? Какви са те? — попита той. — И кой е на картинката? Не мога да разбера Ленин ли е, Чичо Сам ли е...

Григорий одобрително изхъмка и каза:

— Имаш нюх ти! Да ти кажа — не знам кой е нарисуван. Обаче са страшни. Вкаран им е и метаболик. Затова действат много бързо и много жестоко, само за двайсетина минути. А дозата стига за цял взвод. Да ти кажа, не бих ти дал от тях, но щом си ял мухоморки...

Татарски видя, че бодигардът се приближава към тях, и каза:

— Вземам една. Колко?

— Двайспет гуцера — каза Гриша.

— Останали са ми само сто рубли.

Гриша за момент се замисли, после махна с ръка и се съгласи:

— Давай ги.

Татарски му мушна в ръката навитата на тръбичка банкнота, взе една от марките и си я прибра в малкото джобче.

— Готово — каза Гриша и затвори класьора. — И недей да дишаш повече оная гадост. Никой не е изкярил от нея. Само си скапан, срам те е какво си направил и ти тече кръв от носа.

— Ти знаеш ли какво е това сравнително позициониране? — попита го Татарски.

— Не — отговори Григорий. — Какво е?

— Рекламната техника, в която си се издигнал до висшия майсторлък.

Григорий понечи да му отговори, но не успя — над масата им се надвеси тежкото туловище на бодигарда.

— Момченца — каза той, — я се разкарайте в някой вход. Давам ви трийсет секунди.

---

[1] „Окончателното позициониране“ (англ.). ↑

[2] „Признанията на рекламния специалист“ (англ.). ↑

[3] Кофти ли ти е? Удари си една чекия! (англ.). ↑

[4] В случая: „Наркокризата на Йоан Богослов“ (англ.). ↑

ПЪТЯТ КЪМ СЕБЕ СИ

На следващата сутрин Татарски се събуди, понеже звънеше телефонът. Първото му усещане беше досада, понеже телефонът прекъсна един много странен и красив сън, в който Татарски се явяваше на изпит. Първо теглеше три въпроса, а после се изкачваше по дълга спирална рампа като онази в първия му институт, където учеше за електролитните пещи. Трябваше да намери преподавателите, които да го изпитат, но всеки път, когато отваряше някоя врата, вместо аудитория или кабинет виждаше озареното от залеза московско поле, по което се беше разхождал с Гиреев в онази паметна вечер. И това беше странно, защото нали се качваше все на по-горни етажи.

Събуди се съвсем и веднага си спомни за Григорий и за неговия класьор. „Купих я — помисли си той ужасено. — И съм я изял...“ Скочи от кревата, отиде до бюрото, издърпа най-горното чекмедже и видя марката с усмихнатото люляково лице. „Слава Богу, не съм...“ — помисли си. Набута марката в дъното на чекмеджето и я затисна с кутийка цветни моливи.

А телефонът продължаваше да звъни. „Пугин“ — реши Татарски и го вдигна.

— Ало — чу се непознат глас. — Мога ли да говоря с Татарски... господин?

Татарски не се обиди — по обърканата интонация на обаждания се разбра, че той по погрешка първо е казал името му, а чак после социалното определение.

— Да, слушам.

— Здравейте. Безпокои ви Владимир Ханин от агенция „Таен съветник“. Телефона ви ми го беше дал Дима Пугин. Дали не бихме могли да се срещнем днес? По-добре ще е веднага.

— Защо, какво има? — попита Татарски, разбрал вече по това „беше дал“, че с Пугин се е случило нещо лошо.

— Дима почина. Знам, че работехте с него. А той пък работеше с мен. Така че косвено се познаваме. Във всеки случай някои от

работите ви, за които чакате отговор от Пугин, са на моето бюро.

— Как е станало?

— Като се видим — каза новият му познат. — Запишете адреса ми.

След час и половина Татарски влезе в огромния комплекс на комбинат „Правда“ — там, където навремето бяха редакциите на кажиречи всички съветски вестници. Дадох му пропуск и той се качи на осмия етаж и намери стаята с номера, който търсеше; на вратата имаше метална табелка с надпис „Идеологически отдел“ — очевидно наследство от съветско време.

Ханин беше сам. Беше на средна възраст, с приятно брадато лице — седеше на бюрото си и бързо пишеше нещо.

— Влизайте и сядайте — каза той, без да вдига глава. — Само момент.

Татарски направи две крачки в стаята, видя лепнатия със скоч на стената рекламен плакат и замалко да се задави със собствената си слюнка. Както личеше от текста под плаката, това беше реклама за нов вид почивка с посменно използване на съвместно закупени или взети под наем апартаменти — Татарски вече беше чул, че това си е същото мошенничество като всичко друго в живота. Но не това го потресе. На еднометровия плакат бяха снимани три палми на някакъв райски остров и същите тези три палми точ в точ повтаряха холографската рисунка от кутията „Парламент“, която беше намерил на зикурата. Но дори и това не беше нищо в сравнение със слогана. Защото под снимката с големи черни букви пишеше:

IT WILL NEVER BE THE SAME!

— Нали ви казах — седнете. Вземете си стол.

Гласът на Ханин го извади от транса. Татарски седна и объркано стисна подадената му над бюрото ръка.

— Какво има? — попита Ханин и погледна плаката с подозрение.

— Нищо — каза Татарски. — Дежа ву.

— А! Ясно — каза Ханин с такъв тон, като че ли наистина му беше ясно. — Значи така. Първо за Пугин...

Татарски успя да дойде на себе си и го заслуша.

Беше си явен предумишлен грабеж, при който грабителите очевидно бяха знаели, че Пугин е работил като таксиметров шофьор в

Ню Йорк. Историята беше ужасяваща и не съвсем правдоподобна: докато Пугин палел колата, на задната седалка се качили двама и му казали да кара на ъгъла на Второ авеню и Двайсет и седма. В нещо като рефлекторно-хипнотичен транс Пугин потеглил, завил в първата пряка — и това било всичко, което успял да каже на милицията и на лекарите. Имал седем рани от огнестрелно оръжие — били стреляли през облегалката. Били му откраднати няколкото хиляди долара, които носел, и някаква папка — за нея той бълнувал чак до последния си миг.

— Папката всъщност — тъжно каза Ханин — не са му я взели. Той си я забрави при мен. Искаш ли да я видиш? Трябва да завъртя една-две жици.

Татарски взе белезникавата картонена папка. Напомни му за мустакатото лице на Пугин, също така белезникаво като картона, и за черните му очи, лъскави като пластмасовите кламери. В папката очевидно бяха наброските на самия Пугин — нали той много пъти му беше намеквал, че не съди за чуждата работа само като страничен наблюдател. Някои неща бяха на английски. „Сигурно е почнал още в Ню Йорк“ — заключи Татарски. Докато Ханин говореше по телефона за някакви цени, Татарски попадна на два истински шедьовъра. Първият беше за Calvin Klein:

Изящният, дори женствен Хамлет (обща стилистика — unisex) с черно трико и късо синьо яке, облечени на голо, бавно крачи из гробищата. Спира до един гроб, навежда се и вдига от тревата розов череп. Близък план — Хамлет е смръщил вежди и се взира в черепа. Сто и осемдесет градуса — близък план на стегнатия му задник с буквите СК. Кадър — черепът, ръка, буквите СК на синьото яке. Кадър — Хамлет подхвърля черепа във въздуха и го изритва. Черепът полита във висока дъга, лети надолу и като е баскетболен кош влиза в бронзов венец, който държи над един от гробовете мраморен ангел. Слоган:

— JUST BE. CALVIN KLEIN.

Вторият слоган, който очарова Татарски, беше за московската мрежа магазини Gap и беше насочен, както личеше от увода, към англезичната прослойка, наброяваща около четиридесет хиляди души. На плаката трябваше да е изобразен Антон Чехов: отначало с раиран костюм, после само със сако на райе, но без панталон; във втория случай контрастно се подчертаваше пролуката между голите му криви крака, която по форма приличаше на готически пясъчен часовник. После, вече без Чехов, контурът на пролуката между краката му се повтаряше, вече наистина направен на часовник, като пясъкът беше почти изтекъл. Текстът беше:

RUSSIA WAS ALWAYS NOTORIOUS FOR THE
GAP BETWEEN CULTURE AND CIVILISATION.
NOW THERE IS NO MORE CULTURE. NO MORE
CIVILISATION. THE ONLY THING THAT
REMAINS IS THE GAP.
THE WAY THEY SEE YOU.^[1]

Като прелисти още няколко страници, Татарски видя собствения си текст за „Парламент“ и веднага му стана ясно, че и останалите неща не ги е измислил Пугин. Въображението му междувременно беше успяло да състави портрет на, така да се каже, маскирал се титан на рекламната мисъл, способен да съчетае чифт гащи било с Шекспир, било с руската история. Но този виртуален Пугин, досущ като тежък метал от края на периодичната таблица, просъществува в съзнанието на Татарски само броени секунди и се разпада.

Ханин каза „дочуване“ и затвори. Татарски погледна към него и с учудване видя, че на бюрото има бутилка текила, две чаши и чинийка с нарязан лимон — Ханин сръчно беше приготвил всичко това, докато говореше по телефона.

— За Бог да прости — каза той.

Татарски кимна. Отпиха, без да се чукат. Татарски отцеди резенчето лимон с венци и се замъчи да състави някоя подходяща за случая фраза, но телефонът пак задрънча.

— Какво? Какво? — попита Ханин слушалката. — Не знам. Въпросът е много сериозен. Така че се отнесете направо към Междубанковия комитет... Да, направо горе, в кулата.

Затвори, погледна внимателно Татарски, прибра текилата и каза:

— Сега... сега да обсъдим последните ти работи, ако нямаш нищо против. Вече разбра, че Дима ги носеше на мен, нали?

Татарски кимна.

— Значи така... За „Парламента“ не казвам нищо — бива я. Обаче като си се осмелил да подхванеш такава тема, защо се сдържаш? Отпусни се! Ако ще е гарга — рошава да е! Сложи и на четирите танка по един Елцин с цвете в едната ръка и с чаша в другата...

— Добра идея — въодушевено се съгласи Татарски, разбрал, че си има работа с човек, който разбира от тези неща.

— Тогава обаче би трябвало да махнем сградата на парламента и да преработим рекламата за онова уиски... Как беше — с четирите рози на етикета...

— Бърбън „4 Roses“? — изхъмка Ханин. — Какво пък, може. Запиши си го.

После придърпа няколко прикрупени с кламер листа, в които Татарски веднага позна изтощилия го проект за компанията „ТАМПАКО“, която произвеждаше сокове, но кой знае защо, се канеше да продава акции — беше го предал на покойния Пугин преди две седмици. Това не беше сценарий, а концепция, тоест произведение с доста парадоксален жанр: авторът ѝ един вид обясняваше на много богатите как да живеят и искаше за това да му дадат малко пари. Познатите му листове бяха целите изподраскани с червено.

— Аха — каза Ханин, докато разглеждаше поправките.

— Тук вече имаме проблеми. Първо, клиентите са много обидени от един твой съвет.

— От кой?

— Момент — каза Ханин и заразгърща листовите. — Някъде тук беше... подчертано с червено... аха, ето го, с трите черти. Чуй сега: „И така, е рекламата на акции има два метода: *подходът, който формира у вложителя образа на фирмата емитант, и подходът, който формира у вложителя образа на вложители. На професионален език тези подходи се наричат съответно «къде да влагам» и «с кого да влагам».* Последователното им прилагане изисква огромно...“ — не, всъщност това точно им хареса... аха, ето го: „Според нас преди началото на кампанията ще е целесъобразно да се помисли за смяна на името на фирмата. Предложението е свързано с това, че по руската телевизия активно се провежда реклама на хигиеничните

средства ТАМПАКС. Това понятие е заело дотолкова устойчива позиция в съзнанието на потребителя, че за да бъде изместено и заменено, ще са необходими огромни разходи. Връзката ТАМПАКО — ТАМПАКС е изключително неблагоприятна за една фирма, произвеждаща разхладителни напитки. Асоциативният ред, формиран от името, ще е «напитка от тампони». Според нас ще е достатъчно да се промени предпоследната гласна в името на фирмата: ТАМПУКО или ТАМПЕКО. С което негативната асоциация ще изчезне...“

Ханин вдигна очи и продължи:

— Думички си научил много, за това браво. Но как така не разбираш, че такива неща просто не се предлагат? Ами че те са влюбени в това тяхно „Тампако“! За тях то е като... С две думи, тези хора се самоотъждествяват изцяло с продукта си, а ти ще им казваш такива неща. Това е все едно да кажеш на някоя майка: е, синът ви си е истински урод, но ще го гримираме малко и ще мине.

— Но името им наистина е ужасно!

— Ти какво искаш — те ли да са добре, или ти?

Ханин беше прав. Татарски се почувства съвсем глупаво като си спомни как още в началото на кариерата си беше обяснявал същото на хората от „Драфт Подиум“.

— Ами като цяло? — попита той. — В концепцията има много свестни неща.

Ханин обърна на следващия лист.

— Как да ти кажа. Ето тук пак е подчертано — в края, където пак става дума за акциите... Цитирам: „По този начин на въпроса «къде да влагам» се дава отговор «в Америка», а на въпроса «с кого да влагам» се дава отговорът: «с всички, които не са влагали в МММ и други пирамиди, а са чакали да могат да влагат в Америка». Това е психологическото изкристализиране след първия етап на кампанията — тук трябва да се отбележи, че рекламата не бива да обещава да вложи средствата на вложителите в Америка, а да създава **такова усещане...**“ Апропо, за чий си го подчертал това? Много е умно, така ли си мислиш? Добре, по-нататък... „Ефектът се постига чрез широкото използване в кадрите на американския флаг, на долари и орли. Като основен символ на кампанията предлагаме да се използва секвоя, чиито листа да бъдат сменени със стодоларови банкноти,

което ще породи подсъзнателна асоциация за «Златното ключе» и Буратино...”

— И какво му е лошото? — попита Татарски.

— Секвойта е иглолистно дърво.

Няколко секунди Татарски мълча. Опипваше внезапно появилата се в единия му кътник дупка. После каза:

— Какво толкова. Доларите могат да се навият на фунийки.

— Знаеш ли какво е това „шлемазал“? — попита Ханин.

— Не.

— И аз не знам. Обаче в полето пише на тоя „шлемазал“ — тоест на теб — да не му се дават повече никакви поръчки. Не те искат.

— Ясно — каза Татарски. — Не ме искат. А ако след месец си сменят името? И след още един месец направят това, което им предлагам? Какво ще стане тогава?

— Нищо — каза Ханин. — Знаеш го.

— Знам го — каза Татарски и въздъхна. — Ами другите поръчки? Имаше за цигарите „West“.

— Пак провал — каза Ханин. — С цигарите винаги си бил на върха, но този път...

Той обърна още няколко листа.

— Какво да ти кажа... къде беше... аха: „Кадър: двама голи мъже, заснети отзад, висок и нисък. Прегърнали са се за бедрата и стопират на някаква магистрала. Ниският държи кутия «West», високият е вдигнал ръка, за да спре приближаващия се кадилак. Ръката на ниския с цигарите е на линията на вдигнатата ръка на високия, което ни дава още един смислов пласт — «хореографски»: камерата сякаш е спряла за секунда нещо като яростно емоционален танц, изигран в предвкуване на близката свобода. Слоган — «Go West».“ Това е от песничката на ония пед-шоп бойс, дето я направиха от нашия химн, нали? Върхът, няма спор. Обаче после даваш един дълъг-предълъг абзац за хетеросексуалната част на целевата група. Защо си го написал?

— Не, аз... Реших, че ако клиентът повдигне този въпрос, трябва да знае, че сме го имали предвид...

— На клиента му е през оная работа и освен това изобщо не те е разбрал. Клиентът е ростовски бандит, който си върна два милиона в зелено от един митрополит. В цигари. Та той — бандитът, разбира се,

не митрополитът, където е видял „хетеросексуален“, пише в полето: „Тоа кво има предвид, пидирасите ли?“ И отказва концепцията. А жалко — защото това е шедьовър. Виж, ако беше обратното, ако клиентът трябваше да върне гущерите на митрополита, щеше да мине като по мед и масло. Понеже културата е съвсем друга, нали ме разбираш. Но няма как. Нашият бизнес си е чиста лотария.

Татарски мълчеше. Ханин извади цигара, размачка я и запали.

— Чиста лотария — повтори той многозначително. — И в тази лотария напоследък на тебе нещо не ти върви. И аз знам защо.

— Защо?

— Виждаш ли — каза Ханин, — това е изключително фин момент. Ти значи първо се опитваш да разбереш какво ще се хареса на клиента, а после му го подмушваш, оформено като лъжа. А клиентът иска да му го дадеш същото, но като истина.

Татарски изобщо не очакваше такова нещо.

— Тоест как така? Как така „като истина“?

— Ти не вярваш в онова, което правиш. Не го правиш с душа и сърце.

— Вярно — каза Татарски. — А вие какво искате? Да се влюбя в „Тампако“? Че това и проститутките от площад „Пушкин“ не го правят.

— Стига с тия пози — намръщи се Ханин.

— Криво ме разбрахте — каза Татарски, вече поуспокоен. — Позата на всички ни е една и съща, просто трябва да се позиционираме правилно, нали така?

— Точно така.

— Какво имам предвид, като казвам, че и проститутките не биха го направили? Въпросът не е в отвращението. Но проститутката във всички случаи си получава парите — независимо харесало ли му е на клиента, или не — а пък аз първо... Разбирате ме. И чак после клиентът значи решава дали... При такива условия и последната курва няма да работи.

— Курвите може и да не работят — каза Ханин. — Но ние, ако искаме да оцелеем в този бизнес, ще работим. Ще работим, че и оттатък.

— Не знам — каза Татарски. — Не съм съвсем сигурен.

— Ще работим, Вава — каза Ханин и го погледна право в очите.

Татарски застана нащрек.

— Вие откъде знаете, че не съм Вова, а Вава?

— Пугин ми каза. Колкото до позиционирането... Да сметнем, че си се позиционирал и че съм те разбрал. Ще дойдеш ли на щат при мен?

Татарски пак погледна плаката с трите палми и англоезичното обещание за вечни метаморфози и попита:

— Като какъв?

— Като криейтър.

— Сиреч творец ли? — попита Татарски. — Ако го преведем де. Ханин се усмихна мило и каза:

— Ебал съм ги творците, хич не са ми изтрябвали. Криейтър, Вава, криейтър.

Татарски излезе и бавно тръгна към центъра.

Почти не изпитваше радост от внезапното си назначаване. Напротив, беше разтревожен — беше сигурен, че никога не е разказвал на Пугин историята за истинското си име: беше му се представял просто като Владимир. Имаше все пак нищожна вероятност, че се е разприказвал на пияна глава, а после е забравил — на няколко пъти бяха правили главите. Останалите обяснения водеха към генетично вкоренения страх от КГБ и Татарски ги отхвърли.

Впрочем това не беше кой знае колко важно.

— This game no name — прошепна той и стисна юмруци в джобовете на якето си.

Недостроеният съветски зикурат изникна в паметта му с такива дребни подробности, че по пръстите му на няколко пъти пробяга забравената мухоморна тръпка. Мистичната сила малко се беше попрестарала с указанията, и то едновременно: плакатът с палмите и познатото изречение, думите „кула“ и „лотария“, употребени наглед случайно от Ханин само за няколко минути — и накрая това „Вава“, което го тревожеше най-силно от всичко.

„Може пък да не съм го чул добре — мислеше Татарски. — Може дикцията да му е такава... Но пък нали го попитах откъде знае, че съм Вава. А той каза, че му бил казал Пугин. Не, не бива да пия, не бива...“

След четирийсетина минути бавен ход Татарски стигна до статуята на Маяковски. Спря и известно време я изучава задълбочено. Бронзовото сако, в което съветската власт бе облякла поета завинаги, пак излизаше на мода — Татарски си спомни, че съвсем наскоро беше видял същия фасон в една реклама на Кензо.

Като обиколи статуята и се полюбува на мастития задник на поета гюрултаджия и водач, Татарски окончателно разбра, че душата му е обхваната от депресия. Можеше да се справи с нея по два метода — да пие една водка или бързо да си купи нещо за петдесет долара (преди известно време с учудване беше разбрал, че споменатите две действия довеждат до горе-долу едно и също състояние на лека еуфория, продължаваща около час, час и половина).

Не му се пиеше — заради изплувалите спомени за напиванията с Пугин. Татарски се огледа. Магазини наоколо дал Господ, но всичките бяха прекалено специализирани. Щори например не му трябваха. Той се загледа във витрините и табелите от другата страна на Тверска и изведнъж трепна. Това вече беше прекалено: На стената на една сграда на Садовое колцо видя табела с ясно изписаното „Ищар“.

След минутка, малко позадъхан, вече беше там. Магазинчето беше малко, магазинче едnodневка, току-що преустроено от продавачница на сандвичи, но вече бе белязано със знака на упадъка и скорошния си заник: един кадастрон на витрината обявяваше петдесетпроцентно намаление.

Вътре, в удвоената от огледалата по стените теснотия, имаше няколко дълги закачалки с джинси и дълъг щанд с обувки — най-вече маратонки. Татарски, досущ като Лермонтовия Демон, огледа това великолепие със скупаещ поглед и на високото му чело не се изписа нищо. Нещо повече, беше му съвсем ясно, че и тук са се издънили. Допреди десет години новите маратонки, донесени от някой роднина от странство, бяха начало на нов житейски период — рисунката на подметките им бе като линиите на дланта и по нея можеше да се предскаже бъдещето за година напред. Щастието от такава придобивка беше неизмеримо. Днес, за да заслужиш правото на същия обем щастие, трябваше да си купиш минимум джип, че дори и къща. За това обаче Татарски нямаше достатъчно пари и не очакваше такива да се появят в обозримото бъдеще. Вярно, можеше да си купи и сто чифта маратонки, но те вече не можеха да го ощастливят. Той се смръщи,

помъчи се да си припомни как се наричаше този феномен на професионалния му жаргон и като се сети, извади бележника си и го отвори на буквата „Н“, където беше завел графата „недвижимост“.

„Инфлацията на щастието — бързо записа Татарски.
— За същия обем щастие плащаш повече пари. Да се използва при реклама на недвижими имоти.

Дами и Господа! Зад тези стени никога няма да изпитате когнитивния дисонанс. Така че изобщо не е нужно да знаете какво е това.“

— Какво ще обичате? — попита младата продавачка.

Татарски махна успокояващо с ръка, отвори на последните страници, където записваше всичко слабофункционално, и дописа:

„Вещомания. Вещий Олег тръгва за Цариград — за вещи. Първият куфарен търговец (освен това и бандит — напада хазарите). Възможност за клип за чартърни рейсове и шоп-турове в Истанбул.

Дами и Господа! Това е Русия. Това е съдбата на Русия! Вариант: «Да се върнем към Изто(чни)ка».“

— Какво ще обичате? — повтори продавачката. Определено не ѝ се нравеше, че клиентът пише нещо в бележника си — това спокойно можеше да свърши с някаква инспекция.

— По принцип нещо като обувки — възпитано ѝ се усмихна Татарски. — Леки. За лятото.

— Платнени? Маратонки? Кецове?

— Кецове — каза Татарски. — Сто години не съм виждал кецове. Девойката го поведе към щанда и каза:

— Заповядайте. С дебела подметка. Татарски взе чисто белия кец и попита:

— Каква марка са?

— Но нейм — каза девойката. — Английски.

— Как-как? — попита той с недоумение.

Девојката обърна кеца с форта към него и той видя, че на гумата над петата пише: „NO NAME“.

— Четирийсет и трети имате ли? — попита Татарски. Излезе от магазина с новите кецове — обувката му, пъхнати в найлоново пликче, бяха в чантата му. Вече знаеше със сигурност, че целият му днешен маршрут не е случаен, и го беше страх да не би да завие нанякъде, накъдето не бива. Поколеба се и бавно тръгна по Садовая.

След петдесетина метра попадна на будка за цигари. Отби се да си купи и се учуди на неочаквано богатия избор на презервативи — подходящ беше за аптека. Сред малайзийските „Кама сутра“ с ципести шакти се открояваше странно приспособление от синя гума с много въздебели пъпки или може би шипове — приличаше на главата на главния демон от филма „Hell-raizer“. Под него имаше надпис: „За многократна употреба“.

Вниманието на Татарски обаче беше привлечено от едно акуратно черно-жълто-червено квадратче с приличащ на печат германски орел в двоен черен кръг и надпис „Sico“. Така много приличаше на флаг, че Татарски си купи цели две опаковки. На гърба им пишеше: „Когато купувате презервативите «Sico», вие се доверявате на традиционното германско качество и контрол.“

„Хитро — помисли Татарски. — Много хитро.“

Няколко минути размишлява върху тази тема — съчиняваше слоган. Най-сетне необходимата фраза ярко светна в главата му.

— Sico. БМВ в света на капутите — прошепна той и извади бележника си. Отвори го на буквата „П“ и записа находката си. Откри там друг, вече забравен слоган от същата област, написан за червените презервативи полско-индонезийско производство „Passion“:

специАЛЕН, вертикаЛЕН, триумфАЛЕН.

Прибра бележника и се огледа. Стоеше на ъгъла на „Садово-Триумфална“ и някаква друга улица, която отиваше надясно. Направо пред лицето му на стената имаше плакат с надпис „Пътят към себе си“ и една жълта стрелка, която подканваше зад ъгъла. Душата на Татарски за миг се слиса, а после се изпълни с мрачното подозрение, че и „Пътят към себе си“ е магазин.

— Че какво друго да е? — промърмори Татарски.

Успя да намери магазина след доста лутане из съседните дворове — и към края на пътя си спомни, че Гиреев му беше казвал за този магазин: наричаше го съкратено „Пъкс“. Табела не се виждаше никъде, само на вратата на една иначе незабележима двуетажна постройка беше написано на ръка: „Отворено“. Татарски естествено се сети, че това не е от небрежност, а с цел нагнетяване на езотерични предчувствия. Но въпреки това методиката повлия и на него — докато се качваше по стълбището към магазина, той забеляза, че е изпаднал в нещо като леко благоговение.

Влезе и веднага разбра, че инстинктът го е довел където трябва. Над тезгяха висеше черен потник с портрета на Че Гевара и надпис: „Rage Against the Machine“^[2]. Под потника имаше табелка: „Бестселър на месеца!“ Татарски не се учуди — знаеше (и дори го беше писал в някаква концепция), че в областта на радикалната младежка култура нищо не се продава така добре, както умно разфасованият и политически коректен бунт срещу света, където цари политическа коректност и всичко е разфасовано за продан.

— Какви размери имате? — попита той продавачката, много симпатична девойка с някак вавилонско-асирийски черти.

— Само този остана — отговори тя. — Точно като за вас е. Той плати, прибра потника в чантата си и нерешително затъпка пред тезгяха.

— Получихме нова партида кристални топки, вземете си, докато не са ги разграбили — изгука девойката и почна да подрежда някакви бебешки лигавчета с рунически писмена.

— За какво служат? — попита Татарски.

— За съзерцание.

Татарски понечи да попита през тях ли се съзерцава, или се съзерцава нещо в тях, но внезапно видя на стената мъничка лавица — допреди малко тя бе закрыта от потника, който току-що бе купил. На нея, покрити с дебел пласт прах, имаше два обекта с трудноопределима природа.

— Прощавайте — попита той, — какво е това там? Летяща чиния? И каква е тази заврънкулка на нея?

— Това е фризби за висше усъвършенстване — каза девойката. — А това, което наричате заврънкулка, е синя буква „ом“.

— Защо? — попита Татарски. В съзнанието му се прокрадна мрачният спомен, свързан с мухоморките и с Гиреев. — По какво се различава от обикновените фризбита.

Девойката леко сви устни.

— Когато хвърляте фризбита със синята буква „ом“, вие не просто хвърляте една пластмасова играчка, а си създавате заслуги. Десет минути хвърляне на фризби със синя „ом“ по създадените заслуги са еквивалентни на три часа медитация шаматха или на един час медитация випашяна.

— Ааа — неуверено проточи Татарски. — А заслугите за пред кого са?

— Как така за пред кого!... — каза девойката и вдигна вежди. — Вие ще купувате ли, или просто ви се говори?

— Може би ще го купя — каза Татарски. — Но все пак трябва да знам какво купувам. А това вдясно от висшата практика какво е?

— Това е планшетка. Класика.

— За какво служи?

Девойката въздъхна. Личеше, че точно днес ѝ е писнало от идиоти. Свали планшетката от лавичката и я сложи на тезгяха пред Татарски.

— Слагате я върху лист хартия — обясни тя. — Може и на принтер с ето тези щипки. Нагласявате хартията ето оттук и пускате принтера. По-удобно е не с листове, а с рулон. В този отвор пъхате химикалка, добре е да е качествена. Слагате ръце отгоре — ето така, показвам. После влизате в контакт с духа и оставяте ръцете ви да се движат самички. Химикалката ще записва получаващия се текст.

— Вижте — каза Татарски, — не ми се сърдете, но наистина искам да ви попитам — с какъв дух?

— Ако я купите, ще ви кажа.

Татарски извади портфейла си и отброи необходимата сума. За парче лакиран шперплат на три колеленца планшетката струваше неимоверно скъпо — и тази неадекватност между цената и стоката пораждаше доверие, което не биха могли да породят и най-пространните и дълбоки обяснения.

— Заповядайте — каза той и сложи парите на тезгяха. — Та с какъв дух се влиза в контакт?

— Отговорът на този въпрос зависи от вашето равнище на лична сила — каза девойката — и особено от вашата вяра в съществуването на духовете. Ако спирате вътрешния диалог по методиката от том втори, влизате в контакт с абстрактен дух. Ако пък сте християнин или сатанист, може и с конкретен... Кои ви интересуват?

Татарски вдигна рамене.

Девойката вдигна кристала, който висеше на врата ѝ на черна кожена каишка, и две-три секунди гледа през него Татарски: взираше се в челото му. После попита:

— Какъв сте по професия? С какво се занимавате?

— С реклама — отговори Татарски.

Девойката бръкна под тезгяха, извади една дебела тетрадка, с карирани листа и я заразгърща. Страниците бяха разчертани на таблици и графите на таблиците бяха запълнени със ситен почерк.

— Вие — каза тя накрая — би трябвало да приемате получилия се текст като свободен изход на подсъзнателната психична енергия посредством двигателно-моторните навици за писане. Така ще е най-добре. Като своего рода изриване на Авгиевите обори на един сътрудник в рекламната сфера. Този подход най-малко ще обиди духовете.

— Моля-моля — каза Татарски. — С други думи, искате да кажете, че духовете ще се обидят, като разберат, че работя в рекламната сфера?

— Според мен да. Затова най-добрата защита от гнева им би било да се усъмните в съществуването им. В края на краищата всичко в този свят е въпрос на интерпретация и квазинаучното описание на един спиритически сеанс е също толкова вярно, колкото и всичко друго. Пък и освен това всеки просветлен дух ще се съгласи с това, че не съществува.

— Интересно. А как духовете ще разберат, че работя в рекламната сфера? Да не би да ми личи?

— Не — каза девойката. — Обаче на рекламите им личи, че ги измисляте вие.

Татарски за малко да се обиди, но след кратък анализ се почувства по-скоро поласкан.

— Знаете ли — каза той, — ако ми дотрябва консултация по духовните въпроси, ще дойда при вас. Нали нямате нищо против?

— Всичко е в ръцете на Аллах — отговори девойката.

— Момент — внезапно се обади един младеж с широки зеници, който дотогава кротко се взираше в една огромна кристална топка. — Как така всичко? Ами съзнанието на Буда? Нали ръцете на Аллах са единствено в съзнанието на Буда. Няма да оспорите това, нали?

Девойката зад тезгяха се усмихна мило и каза:

— Няма, разбира се. Ръцете на Аллах са единствено в съзнанието на Буда. Но целият номер е там, че съзнанието на Буда все пак е в ръцете на Аллах.

— Както пише Ишикава Такубоко — намеси се един свъсен клиент с мефистофелска физиономия, който тъкмо бе влязъл — о, оставете този спор... Казаха ми, че сте имали брошурата на Свами Жигалкин „Летните мисли на сансарическото същество“. Бихте ли проверили? Май е на онзи рафт, не-не, на съседния вляво, под флейтата от бедрена кост...

---

[1] В Русия винаги е имало разрыв между културата и цивилизацията. Сега вече няма култура. Няма и цивилизация. Остава само Гар. Така, както те виждат, (англ.). Игра на думи: гар — разрыв, Гар — верига универсални магазини. ↑

[2] „Бунт срещу машините“ (англ.) — име на американска рок група. ↑

HOMO ZAPIENS

Сложена на бюрото, планшетката напомняше на танк на централния площад на някое малко европейско градче. Затворената бутилка „Johnny Walker“ до нея пък приличаше на градска управа. Съответно бутилката червено, което Татарски тъкмо допиваше, също влизаше в този ред. Беше висока и тънка и можеше да мине за готическа катедрала, в която се е нанесъл градският партийен комитет, а това, че беше празна, напомняше за идеологическата изчерпаност на комунизма, за безсмислието на историческите кръвопролития и за общата криза на руската идея. Татарски я надигна, допи последното останало вино, хвърли я в кошчето за боклук и си помисли: „Това е то нежната революция“.

Беше облякъл потника с надписа „Rage Against the Machine“ и дочиташе инструкцията към планшетката. Новата химикалка, която беше купил до станцията на метрото, пасна идеално на дупката и той я стегна с винтчето. Към дупката имаше и устройство с пружинка, която да притиска химикалката към хартията. Хартията пък — цяло топче — вече бе нагласена под планшетката. Можеше да почва.

Той огледа стоята и понечи да сложи ръце върху планшетката, но изведнъж нервно стана и закрачи насам-натам, после пусна завесите. Помисли още малко, сложи на бюрото една свещ и я запали. Друга подготовка би била просто смешна. Смешна всъщност беше и тази.

Татарски пак седна и сложи ръце на планшетката. „И сега какво? — помисли си. — Трябва ли да казвам нещо на глас, или не?“

— Викам духа на Че Гевара. Викам духа на Че Гевара — каза той и веднага си помисли, че не би трябвало само да вика духа, а да му зададе някакъв въпрос. — Искам да науча... да речем, нещо ново за рекламата, което да го няма у Ал Райс и другаря Огилви — каза той. — Та да знам повече от всички.

В същата секунда планшетката епилептично се затресе под ръцете му и пъхнатата в отвора химикалка изписа в горната част на листа с големи печатни букви:

Татарски дръпна ръцете си и няколко секунди уплашено гледа написаното. После пак сложи ръце върху планшетката и тя пак се раздвижи, само че сега буквите бяха мънички.

Първоначално тези мисли бяха предназначени за списанието на кубинските въоръжени сили „Oliva Verde“. Би било глупаво обаче да обръщаме внимание на тези дребни подробности сега, когато знаем със сигурност, че целият план на битието, в което излизат списания и действат въоръжени сили, е просто последователност на моменти на осъзнаване, обединени единствено от това, че във всеки нов момент съществува представата за предходния. Макар тази последователност да е непрекъсната в безначалното време, самото осъзнаване никога не се осъзнава. Затова състоянието на човека в този живот е плачевно.

Великият борец за освобождаване на човечеството Сидхарта Гаутама обаче в много от своите трудове ни сочи, че главната причина за плачевното житейско състояние на човека е преди всичко самата представа за съществуването на човека, на живота и на състоянието на плачевност, тоест на дуализма, който ни кара да делим на субект и обект онова, което всъщност никога не е било и никога няма да го има.

Татарски измъкна изписания лист, пак сложи ръце върху планшетката и тя пак се разтресе:

Сидхарта Гаутама е съумял да убеди в тази проста истина много хора, понеже по негово време човешките чувства са били прости и силни, а вътрешният свят на хората — ясен и непомътен. Дори само една чута дума е можела изцяло да промени целия живот на даден човек и мигновено да го пренесе на другия бряг, при неограничаваната от нищо свобода. Оттогава обаче са минали много векове. Сега мъдростта на Буда е достъпна за всички, но просветление постигат малцина. Без съмнение това е свързано с новата културна ситуация, която древните текстове във всички религии наричат идващия „тъмен век“.

Съратници!

Този тъмен век вече е дошъл. И това на първо място е свързано с онази роля, която в човешкия живот започнаха да играят така

наречените визуално-психически генератори, или обекти от втори род.

Като говори за това, че дуализмът е породен от условното делене на света на субект и обекти, Буда има предвид субектно-обектното делене номер едно, или първо субектно-обектно делене. Основна отличителна черта на тъмния век е, че определящо влияние върху човешкия живот оказва така нареченото второ субектно-обектно делене, което по времето на Буда просто не съществува.

За да обясним какво се има предвид под обекти от първи и втори род при съответното делене, ще дадем един прост пример — телевизора. Когато телевизорът е изключен, той се явява обект от първи род. Тоест той е някаква кутия със стъкло отпред, която поглеждаме като най-обикновена вещ. Когато човек гледа тъмния му екран, движението на очите му се управлява изключително от вътрешните нервни импулси или от протичащия в съзнанието му мисловен процес. Човек например може да забележи, че екранът е оплют от мухи. Или да реши, че няма да е зле да си купи нов телевизор, с по-голям екран. Или да си помисли, че ще е добре да премести телевизора на ново място. Неработещият телевизор с нищо не се различава от предметите, с които хората са си имали работа във времената на Буда — било то камък, капка роса на стрък трева или стрела с раздвоен връх — тоест всички онези неща, които Буда дава за пример в беседите си.

Но когато включваме телевизора, той се превръща от обект от първи род в обект от втори род. Той става феномен от съвършено различен тип. И макар гледащият екрана да не забелязва тази привична метаморфоза, тя е грандиозна. За зрителя телевизорът изчезва като материален обект, който има тежест, размери и други физически характеристики. Вместо това у зрителя се поражда усещане за присъствие в друго пространство, усещане, добре познато на всички, които са се събрали тук.

Татарски се озърна да види кои пък толкова са се събрали, но, разбира се, не видя никого. Извади поредния изписан лист изпод планшетката, погледна дали хартията няма да свърши и пак сложи длани върху парчето шперплат.

Съратници!

Въпросът е единствено в това кой именно присъства. Можем ли да кажем, че това е самият зрител? Повтаряме въпроса, тъй като той е изключително важен — можем ли да кажем, че телевизорът се гледа от този човек, който го гледа?

Ние твърдим, че не. И ето защо. Докато човек гледа изключения телевизор, движението на очите му и потокът на вниманието му се управляват от собствените му волеви импулси, та дори те да са хаотични. Тъмният екран без никакъв образ на него не им оказва никакво влияние, или дори да оказва, то е само като фон.

Включеният телевизор на практика никога не показва статичен кадър от една неподвижна камера, така че изображението на екрана не може да се определи като фон. Напротив, това изображение интензивно се променя. На всеки няколко секунди или се сменя кадърът, или виждаме даден предмет по-отблизо, или се включва друга камера — изображението непрекъснато се модифицира от оператора и естествено от режисьора. Тази промяна на изображението се нарича техномодификация.

Тук ще помолим за изключително внимание, понеже следващото положение е достатъчно сложно за разбиране, макар по същество да е съвсем просто. Освен това човек може да си помисли, че става въпрос за нещо несъществено. Осмеляваме се да отбележим, че става въпрос за най-важния психически феномен от края на второто хилядолетие.

Смяната на изображението на екрана в резултат на различните техномодификации може да се опише и като условен психически процес, който заставя наблюдателя да превключва вниманието си от едно събитие на друго и да определя кое от гледаното е най-интересно, тоест да управлява вниманието си така, както всъщност го прави снимачният екип. С други думи, възниква виртуален субект на този психически процес и по време на телевизионното предаване този субект съществува вместо човека, като влиза в съзнанието му като ръка в гумена ръкавица.

Това може да се сравни с обладаване от дух; разликата е, че такъв дух няма, а ги има само симптомите на обладаването. Тоест този дух е условен, но в момента, когато телевизионният зрител позволява на снимачния екип произволно да пренасочва вниманието му от обект на обект, той един вид се превръща в този дух, а духът,

който всъщност не съществува, обладава и него, и милиони други телевизионни зрители.

Уместно е да наречем това опит за колективно небитие, още повече че виртуалният субект, заместващ собственото съзнание на зрителя, не съществува абсолютно

— той е само ефект, възникващ в резултат на колективните усилия на монтажистите, операторите и режисьора. От друга страна, за гледащия телевизора няма нищо по-реално от този виртуален субект.

Нещо повече. Лабсанг Сучанг от манастира Пу Ер твърди, че ако дадена програма — например футболен мач — се гледа едновременно от повече от четири пети от населението на Земята, този виртуален ефект ще може да измести от съвкупното съзнание на хората колективното кармическо виждане за човешката цел на съществуване, при което последиците може да са непредсказуеми (вероятността в допълнение към ада с кипящата смола, дърветата-ножове и т.н. да възникне нов ад — вечно футболно първенство — съвсем не била малка). От друга страна, твърденията му не са проверени, а и при всички случаи това е въпрос, който ще се решава в бъдеще. В случая ние се интересуваме не от плашещите перспективи на утрешния ден, а от не по-малко ужасяващата реалност на настоящето.

Да направим първия извод. На обект номер две, тоест на включения телевизор, съответства субект номер две, тоест виртуалният зрител, който „управлява“ вниманието си така, както го прави монтажно-режисьорската група. Чувствата и мислите, отделянето на адреналин и други хормони в организма на зрителя се диктуват от външния за него оператор и са обусловени от чужди желания. При което субект номер едно, разбира се, не забелязва момента, в който бива изместен от субект номер две, тъй като след изместването просто няма кой да забележи това — нали субект номер две е нереален.

Но той не е само нереален (всъщност тази дума е приложима към всичко в човешкия свят). Просто няма думи, за да се опише степенята на неговата нереалност. Това е чудовищно струпване на едно несъществуване върху друго, въздушна кула, чиито основи са в пропаст. Може да попитате — какво толкова ни интересуват тези

несъществувания и степента на тяхната нереалност? Но тази разлика между субектите от първи и втори род е много важна.

Субектът от първи род вярва, че реалността е материалният свят. А субектът от втори род вярва, че реалността е материалният свят, който му показват по телевизията.

Като продукт на погрешното субектно-обектно делене, субект номер едно е илюзорен. Но хаотичното движение на неговите мисли и настроения поне си има зрител — метафорично можем да кажем, че субект номер едно непрекъснато гледа телевизионно предаване за самия себе си, като постепенно забравя, че е зрител, и се отъждествява с предаването.

От тази гледна точка субект номер две е нещо абсолютно невероятно и неописуемо. Той е телевизионно предаване, което гледа друго телевизионно предаване. В този процес има емоции и мисли, но изобщо го няма онзи, в чието съзнание те възникват.

Бързото превключване на телевизора от една програма на друга, към което се прибегва, за да не гледаш рекламите, се нарича *zapping*. Буржоазната наука доста подробно е изследвала психическото състояние на хората, практикуващи запинга, както и съответния тип мислене, който постепенно се превръща в базисен в съвременния свят. Типът запинг обаче, който проучват изследователите на този феномен, се базира на превключването на програмите от самия зрител.

Превключването на телевизионния зрител, което се извършва от режисьора и оператора (тоест насилственото индуциране на субект номер две чрез използването на техномодификациите), е друг тип запинг, насилствен, и изучаването му е на практика забранено във всички страни освен в Бутан, където пък е забранена телевизията. Принудителният запинг обаче, при който телевизорът се превръща в пулт на дистанционно управление на телевизионния зрител, не е просто един от методите на организация на видеореда, а основа на телевизионните излъчвания, главен метод за въздействие на рекламно-информационното поле върху съзнанието. Затова по-нататък ще наричаме субекта от втори род *Ното Zapiens*, или ХЗ.

Нека повторим този изключително важен извод: по същия начин, както телевизионният зрител, който не иска да гледа даден рекламен блок, превключва телевизора, мигновените и непредсказуеми

техномодификации на изображението превключват самия телевизионен зрител. Като влиза в състоянието на Ното Zapiens, той сам се превръща в телевизионно предаване, което се управлява дистанционно. И в това си състояние прекарва значителна част от живота си.

Съратници! Положението на съвременния човек не само е плачевно — може да се каже, че положение няма, защото и самия човек почти го няма. Няма нищо, което можем да посочим и за което да кажем: „Ето това е Ното Zapiens“. ХЗ е просто остатъчното светене на луминофора на заспалата душа; той е филм за снимането на друг филм, показан по телевизора в къща, в която няма никого.

Закономерно възниква въпросът — защо съвременният човек се е озовал в тази ситуация? Кой се опитва да подмени бездруго заблудения Ното Zapiens с един кубичен метър празнота в състоянието му на ХЗ?

Отговорът, разбира се, е ясен — никой. Но нека се абстрахираме от горчивия абсурд на тази ситуация. За да вникнем в нея по-дълбоко, нека си припомним, че основната причина за съществуването на телевизията е нейната рекламна функция, която пък е свързана с движението на паричните маси. Така че ще ни се наложи да се насочим към онова направление на човешката мисъл, което е известно като икономика.

Икономиката е псевдонауката, която разглежда илюзорните отношения на субектите от първи и втори род във връзка с халюцинаторния процес на тяхното въображаемо забогатяване.

От гледна точка на тази дисциплина всеки човек е клетка на организма, който древните икономисти наричат мамона. В учебните материали на фронта за пълно и окончателно освобождаване той се нарича просто ORANUS (на руски „устогъз“). Това по-добре отговаря на неговата истинска природа и не оставя място за излишни мистични спекулации. Всяка от тези клетки, тоест всеки човек, взет в своето икономическо качество, има своеобразна социално-психическа мембрана, способна да пропуска парите (които в организма на орануса играят ролята на кръв или лимфа) навътре и навън. От гледна точка на икономиката, задачата на всяка клетка на мамената е да пропусне през мембраната колкото се може повече пари навътре и колкото се може по-малко — навън.

Императивът на съществуването на орануса обаче като цяло налага през клетъчната му структура да преминава все по-усилващ се паричен поток. Затова в процеса на своята еволюция оранусът (а той се намира на стадий на развитие близък до този на молюските) развива подобие на елементарна нервна система, така наречената „медиа“, чиято основа се явява телевизията. Тази нервна система разпраща по виртуалния му организъм нервни сигнали, управляващи дейността на клетките монади.

Тези сигнали биват три вида и се наричат орални, анални и изтласкващи оу-импулси (от търговско-рекламното междуметие „wow!“).

Оралният оу-импулс подтиква клетката да поглъща пари, за да унищожихи страданието от конфликта между собствения си образ и образа на идеалния „свръх-аз“, създаван от рекламата. Трябва да отбележим, че въпросът не е във вещите, които могат да се купят с пари, за да се въплъти този идеален „аз“ — въпросът е в самите пари. И наистина — много милионери ходят със стари дрехи и карат бракове — но за да си позволиш това, трябва да си милионер. В такава ситуация един бедняк би страдал ужасно от когнитивния дисонанс и тъкмо затова мнозина бедни хора се стараят да се облекат в скъпи и хубави дрехи дори с последните си пари.

Аналният оу-импулс кара клетката да отделя пари, за да изпита наслада при съвпадането на споменатите по-горе образи.

Доколкото двете описани действия — поглъщането на парите и отделянето им — взаимно си противоречат, аналният оу-импулс действа в скрита форма и хората са убедени, че удоволствието само по себе си не е свързано с акта на харченето на средства, а с придобиването на една или друга вещ. Макар да е очевидно, че един часовник за петдесет хиляди долара като физически обект не може да достави на човек повече удоволствие, отколкото един часовник за петдесет долара — цялата работа е в сумата пари.

Оралният и аналният импулс са наречени така по аналогия със сфинктерните функции, макар че би било по-точно да ги съотнесем с вдишването и издишването: чувствата, които предизвикват, приличат на своего рода психическо задушаване или, във втория случай, на хипервентилация. Най-интензивно орално-аналното дразнене бива в казиното или по време на спекулации на фондовата

борса, макар начините за оу-стимулация да могат да бъдат най-различни.

Измаскващият импулс потиска и измасква от човешкото съзнание всички психически процеси, които могат да попречат на пълното отъждествяване с клетката на орануса. Той възниква, когато в психическия дразнител отсъстват орално-аналните съставляващи. Измаскващият импулс е заглушител-jammer, който пречи на предаването на нежелателната радиостанция, като генерира интензивен шум. Действието му е изразено великолепно в пословиците „Money talks, bullshit walks“ и „If you so clever show me your money“, тоест „Парица е царица“ и „Акъл не ща, пари ми дай“. Без това въздействие оранусът не би могъл да накара хората да изпълняват ролята на негови клетки. Вследствие въздействието на измаскващия импулс, който блокира всички фини психически процеси, несвързани с движението на парите, светът започва да се възприема изключително като възплъщение на орануса. Това довежда до ужасни резултати. Ето как описва вижданията си един брокер от Лондонската борса: „Светът е място, където се срещат бизнесът и парите“.

Няма да е преувеличение, ако кажем, че това психическо състояние е широко разпространено. Всичко, с което се занимават съвременната икономика, социология и културология, всъщност е описанието на процесите на обмяна и на соматичните процеси в орануса.

По своята природа оранусът е примитивен виртуален организъм от паразитиращ тип. Особеното при него е в това, че той не паразитира върху един определен организъм донор (приемник), а превръща другите организми в свои клетки. Всяка негова клетка всъщност е човешко същество с безгранични възможности и право на свобода по рождение. Парадоксът е в това, че оранусът като организъм еволюционно стои много по-ниско от всяка от своите клетки. Абстрактното мислене му е недостъпно, недостъпна му е дори саморефлексията. Може да се каже, че прочутото око в триъгълник, изобразено на банкнотата от един долар, в действителност не вижда нищо. То просто е нарисувано на пирамидата от роден в Одеса художник — и толкова. Така че, за да

не се притесняват предположенията към шизофрения конспиролози, би било най-добре да му се сложи една черна превръзка.

Татарски бе осенен от внезапна мисъл. Той пусна планшетката, грабна молива, с който беше набил навътре тапата на бутилката червено, и бързо надраска в полето на листа:

1) Клип за очила „Ray-Ban“: освобождаването на Дуче, край — в едър план Ото Скорцени, на превръзката на окото му пише „Ray-Ban“. 2) Да не забравя — рекл. клип/фотоплакат за „Sony Black Trinitron“. Статуята на Свободата. Вместо факел държи кинескоп.

Като помисли малко, Татарски смени „Sony“ с „Panasonic“ и дописа: „а вместо книга — брошурка с телевизионните програми“. После малко засрамено пак сложи ръце на планшетката. Тя очевидно се бе обидила и не помръдваше. Татарски изчака минутка-две. Не стана нищо. Да, професионалистът у него все пак беше по-силен от романтика и за това трябваше да се плаща.

Хрумна му нова идея. Той пак взе молива и под първата си бележка написа:

Рекл. клип/фотоплакат за „Sony Black Trinitron“. Едър план — ръкави на кител. Пръсти, които късат „Херцеговина флор“. Глас с грузински акцент:

— Хайде да отидем в личния ми киносалон, другарю Горки, да изгледаме най-новия съветски филм.

— Никога, другарю Сталин.

— И защо?

— Защото, другарю Сталин, вождът на световния пролетариат трябва да гледа само „Тринитрон-плюс“!

(Възм. вариант: „Мацушита“ — монитори „ViewSonic“.) Да помисля.

Татарски пак сложи ръце върху планшетката, макар да беше почти сигурен, че пак няма да стане нищо и че духът няма да му прости предателството. Щом обаче пръстите му я докоснаха, тя се раздвижи.

Оранусът няма нито уши, нито нос, нито очи, нито ум. И естествено изобщо не е възплъщение на злото или изчадие на ада, както твърдят мнозина представители на религиозния бизнес. Сам по себе си той не желае нищо, тъй като просто не е способен да желае нещо абстрактно. Той е неразумен полип без никакви емоции или намерения и просто поглъща и бълва пустота. При което всяка от клетките му потенциално е способна да осъзнае, че всъщност изобщо не е клетка на орануса, а напротив — именно оранусът е един от нищожните обекти на нейния ум. Тъкмо за да блокира тази възможност оранусът е развил изтласкващия импулс.

Първоначално оранусът е имал само вегетативна нервна система; появата на електронните СМИ означава, че в процеса на еволюцията той си е изработил централна. Основното нервно окончание на орануса, с което той стига до всеки човек в наши дни, е телевизорът. Вече говорихме за това как съзнанието на телевизионния зрител се измества от съзнанието на виртуалния Ното Zariens. Да разгледаме сега механизма на въздействие на трите оу-импулса.

В нормалното си състояние човек е способен да осъзнава оу-импулсите и да им се противопоставя. Несъзнателно слелият се с телевизионното предаване Ното Zariens обаче вече не е личност, а просто състояние. Субект номер две не е способен да анализира ставащото, също както на това не е способен например един магнетофонен запис на кукуригане. Дори пораждащата се илюзия за критична оценка на ставащото на екрана е част от индуцирания психически процес.

На всеки няколко минути в предаването — тоест в съзнанието на субект номер две — се показва блок рекламни клипове, всеки от които е всъщност сложна и обмислена комбинация от анални, орални и изтласкващи оу-импулси, резониращи с различни културни пластове на психиката.

Ако направим една груба аналогия с физическите процеси, можем да кажем, че пациентът първо бива приспиван (заместването

на субект номер едно със субект номер две), след което бива подлаган на ускорен хипнотичен сеанс, като всички етапи на паметта му се обвързват с условнорефлекторна връзка.

В даден момент субект номер две изключва телевизора и пак става субект номер едно, тоест нормален човек, и вече не получава пряко трите оу-импулса. Възниква обаче ефект, подобен на остатъчно намагнетизиране. Умът започва да изработва посочените въздействия сам. Те възникват спонтанно и приличат на фон, на който се появяват и всички останали мисли. Тоест ако субектът в състояние ХЗ е бил подложен на въздействието на трите оу-импулса, при връщането му в нормално състояние той е подложен на въздействието на същите три оу-фактора, които умът му генерира автоматично.

Постоянното и редовно изпадане в състояние ХЗ и облъчването с изтласкващия оу-импулс довеждат до това, че в съзнанието се формира своеобразен филтър, който позволява проникването единствено на информация, наситена с орално-анално оу-съдържание. Поради това човек няма възможност дори да си зададе въпроса за истинската си природа.

Но каква е истинската му природа?

Поради редица причини, на които нямаме възможност да се спрем тук, всеки може да отговори на този въпрос единствено сам. Колкото и да е жалко състоянието на един обикновен човек, той все пак има възможност да намери отговор. Колкото до субект номер две, то той няма тази възможност, тъй като не съществува и самият той. И въпреки това (а възможно и именно поради това) медиасистемата на орануса, която разпраца в информационното пространство трите оу-импулса, поставя пред ХЗ въпроса за неговата самоидентификация.

И тук започва най-интересното и най-парадоксалното. Тъй като субект номер две няма никаква вътрешна природа, единствената му възможност да получи отговор е да се самоопредели чрез комбинирането на показваните по телевизора материални неща, които по презумпция не са нито самият той, нито негови съставни части. Това напомня на апофатичното богословие, където Бог се определя чрез онова, което не е, с тази разлика, че тук си имаме работа с апофатична антропология.

За субект номер две отговорът на въпроса „Какво съм аз?“ може да е единствено: „Аз съм този, който кара еди-каква си кола, живее в еди-каква си къща и носи еди-какви си дрехи.“ Самоидентификацията е възможна единствено чрез съставянето на списък на потребяваните продукти, а трансформацията — единствено чрез неговата промяна. Тъкмо затова повечето рекламирани обекти се свързват с определен тип личност, с определена черта на характера, склонност или свойство. В резултат се получава съвсем убедителна комбинация на тези свойства, склонности и черти, която прави впечатление за реална личност. Броят на възможните комбинации е на практика неограничен, възможността за избор — също. В рекламата това се формулира по следния начин: „Аз съм спокоен и уверен в силите си човек, затова си купувам червени пантофи.“ Субектът от втори род, който желае да добави в колекцията си от свойства спокойствието и увереността в себе си, постига това, като запомня, че трябва да си купи червени пантофи, което и прави под въздействието на аналния оу-фактор. В класическия случай орално-аналната стимулация става кръгова, като в известния пример със змията, захапала опашката си: трябва ти един милион долара, за да си купиш къща в престижен район, къщата ти трябва, за да има къде да си носиш червените пантофи, а червените пантофи ти трябва, за да се сдобиеш със спокойствие и увереност в себе си, които пък ти помагат да спечелиш един милион долара, за да си купиш къща, където да ходиш по червени пантофи, за да постигнеш спокойствие и увереност в себе си.

Когато орално-аналната стимулация се затваря по този начин, можем да смятаме, че целта на рекламната магия е постигната: поражда се илюзорна структура, която няма център, макар всички предмети и свойства да се взаимосъотнасят чрез фикцията на този център, която се нарича identity^[1].

Identity е субект от втори род на такъв стадий на развитието си, когато е способен да съществува самостоятелно, без постоянното активиране от страна на трите оу-импулса, а само под въздействието на трите остатъчни оу-фактора, които умът му генерира самостоятелно.

Identity — това е фалшивото его, и тези думи изчерпват всичко. Буржоазната мисъл, която се занимава с анализ на положението на

съвременния човек, смята, че да успееш да разкъсаш identity и да се върнеш към собственото си его е огромен духовен подвиг. Възможно е и да е така, доколкото егото не съществува относително, а identity — абсолютно. Бедата е там, че това е невъзможно, понеже няма какво и от кого да се разкъсва. Въпреки това може да се допусне, че призивите „Назад към егото!“ или „Напред към егото!“ в тази ситуация придобиват ако не смисъл, то поне естетична оправданост.

Налагането на трите оу-импулса върху по-фините процеси, протичащи в човешката психика, поражда цялото посредствено многообразие на съвременната култура. Особена роля тук играе изтласкващият импулс. Той прилича на грохот на чук върху наковалня, който заглушава всички други звуци. Всички външни дразнителни освен оу-оралния и оу-аналния се филтрират и човек губи интерес към всичко, в което липсва орална или анална компонента. В тази наша кратка работа ние не разглеждаме сексуалната страна на рекламата, но все пак ще отбележим, че сексът все по-често се оказва привлекателен единствено защото символизира жизнената енергия, която може да се трансформира в пари — а не обратното. Това ще ви го потвърди всеки що-годе начетен психоаналитик. В крайна сметка съвременният човек изпитва дълбоко недоверие към всичко, което не е свързано с поглъщането или отделянето на пари.

Външно това се проявява във факта, че животът става все по-скучен и по-скучен, а хората — все по-големи сметкаджии и сухари. Буржоазната научна мисъл обикновено обяснява този нов поведенчески код с опита да се запази и дори консервира емоционалната енергия, което било свързано с изискванията, налагани от корпоративната икономика и съвременния начин на живот. Всъщност емоциите в човешкия живот не са станали и не стават по-малко. Постоянното влияние на изтласкващия оу-фактор обаче довежда до това цялата емоционална енергия на човека да се насочи към областта на психическите процеси, свързани с оралната или анална оу-тематика. Мнозина буржоазни специалисти инстинктивно чувстват ролята на средствата за масова информация в тази смяна на парадигмата, но, както казваше другарят Алиенде-младши, „търсят черна котка, която никога не е съществувала, в тъмна стая, която никога няма да съществува“. И дори някои от тях да наричат телевизията протеза за сбръчкалия се,

съсухрен „аз“, или да казват, че медиите раздуват личността, която вече е станала нереална, те все пак пропускат най-важното.

Да стане нереална може единствено личност, която е била реална. За да се сбръчка и да се съсухри, този „аз“ е трябвало да съществува. По-горе, а също и в предишните си работи (вж. „Руският въпрос“ и „Сендеро Луминосо“) ние показахме цялата погрешност на подобен подход.

Под въздействието на изтласкващия оу-фактор културата и изкуството на тъмния век се редуцират до орално-аналната тематика. Основната отличителна черта конкретно на изкуството може накратко да бъде определена като устогъзие.

Черната чанта, натъпкана със стодоларови банкноти, вече се превърна в основен културен символ и централен елемент в повечето филми и книги, а траекторията на движението ѝ през живота — в главен сюжетоформиращ мотив. По-точно казано, именно присъствието в дадено произведение на изкуството на тази голяма черна чанта генерира емоционалния интерес на аудиторията към ставащото на екрана или в текста. Тук трябва да отбележим, че в някои случаи чантата с парите не присъства пряко: в такъв случай функцията и се изпълнява или от участието на така наречените „звезди“, за които със сигурност се знае, че си я имат вкъщи, или от натрапчивата информация за бюджета на филма и за приходите от него. В близко бъдеще нито едно произведение на изкуството няма да се създава просто така; съвсем скоро ще се появят книги и филми, чието основно съдържание ще е скритото прославяне на „Кока-кола“ и нападки срещу „Пепси-кола“ — или обратното.

Въздействието на мрежата орално-анални импулси довежда до формирането у човека на вътрешен одитор (характерен за пазарната епоха вариант на „вътрешен партийен комитет“). Този одитор непрекъснато прави оценка на реалността, сведена до оценка на имуществото, като същевременно кара съзнанието да страда непоносимо от когнитивния дисонанс. На оралния оу-импулс съответства показването от вътрешния одитор флагче „loser“^[2]. На аналния оу-импулс — флагчето „winner“^[3]. На изтласкващия оу-импулс отговаря състоянието, при което вътрешният одитор вдига едновременно и двете флагчета — и „winner“, и „loser“.

Можем да изброим няколко устойчиви *muna identity*. Това са:

а) орален оу-тип (превалираща схема, около която се организира емоционалният и психическият живот — усилен стремеж: към натрупване на пари).

б) анален оу-тип (превалираща схема — сладострастно отделяне на пари или манипулиране със заместващи ги обекти, наричано също и анален оу-ексхибиционизъм).

в) изтласкващ оу-тип (във възможна комбинация с всеки от първите два типа) — когато човек на практика е глух към всички дразнители с изключение на орално-аналните.

Относителността на тази класификация се проявява във факта, че една и съща identity може да е анална за тези, които са на по-ниско стъпало на оу-йерархията, и орална — за тези, които са по-високо в нея (естествено никаква „identity в себе си“ не съществува — става дума за чист епифеномен). Линейната оу-йерархия, образувана от множество identity, подредени по този начин, се нарича корпоративна редица или линия. Това е своего рода социален вечен двигател и тайната на движението му е в това, че всяка identity непрекъснато трябва да се сверява със следващата, която е на по-горното стъпало. Във фолклора този велик принцип е отразен в поговорката „To keep up with the Joneses“^[4].

Организираните на принципа на корпоративната линия хора приличат на нанизани на връв риби. В нашия случай обаче тези риби са още живи. Нещо повече — под въздействието на оралния и аналния оу-фактори те, ако може да се каже така, плуват по корпоративната линия натам, накъдето им се струва, че е върхът. Това се диктува от инстинкта им или, ако щете, от стремежа им да постигнат смисъла на живота. А смисълът на живота от гледна точка на икономическата метафизика е трансформацията на оралната identity в анална.

Тази ситуация не се свежда само до това, че субектът, подложен на въздействието на трите остатъчни оу-фактора, е принуден да възприема самия себе си като identity. Когато влиза в контакт с друг човек, той по същия начин вижда не него, а identity. Абсолютно всичко, което може да характеризира хората, вече е съотнесено от културата на тъмния век с орално-аналната координатна система и е поставено в контекста на безкрайното устогъзие.

„Изтласканият“ оу-човек анализира всеки срещнат като наситен с комерческа информация клип. Външният вид на другия, начинът му на говорене и поведението му незабавно се интерпретират като набор оу-символи. Започва един изключително бърз и неконтролируем процес, състоящ се от последователни анални, орални и изтласкващи импулси, които проблясват в съзнанието, и в резултат на този процес се определя отношението към другия. Ното *hominī lupus est*, гласи една крилата латинска фраза. Човек за човека обаче от отдавна не е вълк. Човек за човека дори не е имиджмейкър, не е дилър и не е килър, и дори не е ексклузивен дистрибутор, както предполагат съвременните социолози. Всичко е много по-ужасно и много по-просто. Човек за човека е оу — и не за човека, а за същото такова оу. Иначе казано, в проекцията на съвременната система от културни координати тази латинска максима звучи така: Оу оу оу!

И това се отнася не само за хората, но и за всичко, което попада в ползрението на вниманието ни. Когато оценяваме онова, което гледаме, ние сме угнетени, ако не виждаме познатите ни стимулатори. Нашето възприятие претърпява своеобразна бинаризация — всеки компонент се разлага на линейна комбинация от анал и орален вектор. Всеки имидж придобива ясно определен паричен израз. И дори този имидж да е подчертано некомерчески, веднага изниква въпросът доколко е ценен комерчески подобен тип некомерсиализираност. Оттук идва и познатото на всички ни чувство, че всичко опира до парите.

И наистина всичко опира до парите — защото парите отдавна са опрели до самите себе си, а всичко друго е забранено. Орално-аналните изблици са единствената останала разрешена психическа реакция. Цялата останала дейност на разсъдъка се оказва блокирана.

Субектът от втори род е абсолютно механистичен, понеже се явява всъщност ехо на електромагнитните процеси в кинескопа на телевизора. Единствената свобода, с която разполага, е свободата да каже „Оу!“, когато купува нещо ново, което обикновено е нов телевизор. Именно затова управляващите импулси на орануса се наричат оу-импулси, а безсъзнателната идеология на идентиализма се нарича оуеризъм. Колкото до съответстващия на оуеризма политически режим, той бива наричан телекратия или медиакратия, понеже обектът на изборите (и дори техният субект, както

показахме по-горе) при такъв режим е телевизионното предаване. Не бива да се забравя и че думата „демокрация“, която често се употребява в съвременните средства за масова информация, съвсем не е онази „демокрация“, за която се е говорело през XIX и в началото на XX век. Това е пример за така наречената омонимия: старата дума „демокрация“ е образувана от гръцкото „демос“, а новата — от израза „demo-version“^[5].

Какви са изводите?

Идентитализмът е дуализъм на онзи стадий на своето развитие, когато големите корпорации завършват преформирането на човешкото съзнание, което, подложено на непрекъснатото въздействие на оралните, анални и изтласкващи оу-импулси, започва самостоятелно да генерира три оу-фактора, вследствие на което се стига до устойчиво и постоянно изместване на личността и появата на нейно място на така наречената identity. Идентитализмът е дуализъм с три характерни особености. Това е дуализъм: а) мъртъв; б) изгнил; в) изразен в цифри.

Можем да дадем безкрайно много определения на identity, но това е абсолютно безсмислено, понеже тя така или иначе не съществува реално. И ако в предишните стадии на човешката история е можело да се говори за потисничеството на човек от човека и на човека от някакви абстрактни представи, то в епохата на идентитализма вече не е възможно да се говори за потисничество. На стадия на идентитализма онзи, за чиято свобода бихме могли да се борим, вече не съществува.

Така че краят на света, за който от толкова време говорят християните и до който неизбежно ще доведе оуеризацията на съзнанието, ще е абсолютно безопасен във всяко отношение — понеже онзи, когото би могла да застрашава опасността, вече изчезва. Краят на света ще е просто едно най-обикновено телевизионно предаване. И това, съратници, изпълва всички ни с неизразимо блаженство.

Че Гевара,

планината Шумеру, вечността, лятото.

— И той шумерец. Всички сме шумери — тихо прошепна Татарски и вдигна очи.

Зад завесите трептеше сивкавата светлина на новия ден. Вляво от планшетката лежеше купчинка изписани листове. Мускулите на ръцете му се бяха схванали и го боляха. Единственото, което помнеше от записаното, беше изразът „буржоазната мисъл“. Той стана, отиде до леглото и се просна по гръб.

„Че за какво ли ще е тази буржоазна мисъл? — зачуди се Татарски. — Дявол я знае. За пари сигурно. За какво друго.“

---

[1] Идентичност, тъждество (англ.). ↑

[2] Неудачник (англ.). ↑

[3] Победител (англ.). ↑

[4] Тук: „Виж какво правят хората“. ↑

[5] Рекламен синопсис на филм. ↑

ТИХОТО ПРИСТАНИЩЕ

В асансьора, с който Татарски се качваше на новата си месторабота, имаше само едно-единствено графити, но пък такова, че на човек веднага му ставаше ясно: някъде съвсем наблизо тупти самото сърце на рекламния бизнес. Графитите бе вариация на класическа тема — рекламата на уискито „Jim Beam“, в която елементарният хамбургер еволюционира в богато украсен сандвич, сандвичът — в многопластово чудо, а то — пак в изходния елементарен хамбургер, което доказваше, че всичко се върти в своя път и пак почва своите кръгообращения. С гигантски обемни букви, сиреч с изрисувани хвърляни от тях сенки, на стената на асансьора пишеше:

ХУЙ

А отдолу с дребни буквички бе повторен слоганът на „Джим Бийм“:

YOU ALWAYS GET BACK TO THE BASICS^[1].

Това, че целият подразбиращ се еволюционен ред надписи беше пропуснат, възхищаваше Татарски — зад тази лаконичност той виждаше неясния силует на истински майстор. Да не говорим, че въпреки рискованата близост между темите, в текста нямаше и намек за фройдизъм.

Напълно възможно бе неизвестният майстор да е един от двамата му колеги криейтъри, които работеха за Ханин. Казваха се Серьожа и Малюта и на практика бяха олицетворение на пълната противоположност. Серьожа, нисичък слаб блондин с очила с позлатени рамки, с всички сили се мъчеше да прилича на западен копирайтър и понеже си нямаше хабер на какво приличат западните копирайтъри и следваше най-вече собствените си странни представи в това отношение, правеше впечатление за нещо затрогващо руско и почти отмряло.

Малюта, як мъжага с протрит джинсов костюм, беше другарче на Татарски по нещастие — нали също беше пострадал от пристрастието на родителите си романтици към редките и стряскащи имена. Но това

не ги сближи. Когато той заговори Татарски на любимата си тема — геополитиката, Татарски каза, че според него основното съдържание на геополитиката бил неразрешимият конфликт между дясното и лявото полукълбо, който много хора си го имали вроден. След което Малюта започна да се държи с него недружелюбно.

И изобщо Малюта беше дори малко плашещ. Беше пламенен антисемит, но не защото имаше никакви причини да мрази евреите, а защото с всички сили се стараеше да си изгради имидж на патриот, като логично бе заключил, че друг път за човек, който се казва Малюта, няма. А всички аналитични таблоиди, от които Малюта черпеше знанията си за света, се съгласяваха, че антисемитизмът е неотменима черта на патриотичния имидж. Тъкмо затова, в резултат на продължителни усилия по формиране на образа си, Малюта приличаше досущ на злодей от ливанската мафия в някой тъп нискобюджетен екшън, което пък накара Татарски да се замисли сериозно — наистина ли са чак толкова тъпи тези нискобюджетни екшъни, след като успяват да трансформират реалността в свое подобие.

За по-добро запознанство Татарски и двамата други сътрудници на Ханин още в началото си размениха папките с работите си: в това имаше нещо от взаимното позициониране на кучетата, които се душат при първа среща. Докато преглеждаше папката на Малюта, Татарски на няколко пъти изпита нещо като трепет. Същото онова бъдеще, което той бе описал в концепцията си за „Спрайт“ (носиите на лъжеславянската естетика, все по-ясно прозиращи през черните пушечи на военния преврат), се изправяше от тези страници (трети екземпляр през старо индиго) в цял ръст. Особено го потресе сценарият на клипа за моторите „Харли-Дейвидсън“:

Улица на малко руско градче. На преден план — леко замазан, нефокусиран мотор, който сякаш надвисва над зрителите. В дъното се извисява камбанария, чува се камбанен звън. Службата току-що е свършила и на улицата се появяват хора. Виждаме двама младежи с червени ризи, пуснати над панталоните — може би курсанти в отпуск. Едър план: и двамата държат слънчогледови пити. Едър

план: уста плюе слънчогледови шлюпки. Едър план: кормилото и резервоарът на мотора, зад тях — двамата ни герои. Гледат озадачено мотора. Едър план: пръсти, които изчоплят семки от слънчогледовите пити. Едър план: героите се споглеждат; единият казва на другия:

— Имахме си един сержант във взвода, Хърли му викахме. Страхотен пич. Обаче се пропи.

— Че защо? — пита вторият.

— Как иначе? Какво му остава на русина днес?

Кадър: от вратата на близката къща излиза огромен хасид с черно кожено яке, черна широкопола шапка и с пейсове. До него нашите герои изглеждат дребни и слабички — и отстъпват стреснати. Хасидът яхва мотора, с грохот го пали и след секунда изчезва — остава само син бензинов облак. Нашите герои пак се споглеждат. Онзи, който си е спомнил сержанта, плюе една шлюпка и въздиша:

— Ех, колко ли години още тия Давидсони ще яхат Хърлитата? Събуди се, Русийо!

(Или: „Историята на света: Харли-Давидсон“. Възможен по-мек вариант на слогана: „Мотоциклети «Харли». Не е минало без Давидсон.“)

Отначало Татарски реши, че това е пародия, и едва от останалите текстове на Малюта разбра, че слънчогледовото семе за него е положителна естетическа характеристика: аналитичните таблоиди бяха убедили Малюта, че слънчогледовите семки са основна характеристика в имиджа на патриота и той ги бе обикнал също така самоотвержено и безотчетно, както бе прегърнал антисемитизма.

Вторият копирайър, Серьожа, по цял ден прелистваше западни списания и превеждаше с речник рекламни слогани, убеден, че онова, което върши работа за прахосмукачки в едното полукълбо, спокойно ще свърши работа за стенен часовник например, който тиктака в другото. И на почти перфектен английски надълго и нашироко разпитваше кокаиновия си дилър — един пакистанец, който се казваше Али — за културните кодове и пароли, на които се гради западната

реклама. Али бе живял дълго в Лос Анджелис и дори да не можеше да обясни по-голямата част от неяснотите, можеше поне да лъже убедително за нещата, от които не разбираше нищо. И може би тъкмо поради дълбокото си познаване на теорията на рекламата и на западната култура като цяло, Серьожа оцени много високо първата работа на Татарски, разработена на основата на тайната оу-техника, която той бе почерпил от спиритическия сеанс с команданте Че. Беше реклама за една туристическа фирма, която организираше екскурзии до Акапулко, и слоганът звучеше така:

WAW! АКАПУЛКОПСИС NOW

— Трепач — каза само Серьожа и стисна ръката на Татарски.

На свой ред Татарски бе искрено възхитен от една от ранните работи на Серьожа, която самият автор броеше за несполука:

„Ти вече не си моряк...“ — така ще те упрекнат приятелите ти за равнодушието ти към бурното море. Но ти само ще се усмихнеш. То наистина никога не те е привличало — ти просто цял живот си плувал по него към тихото пристанище.

ПЕНСИОНЕН ФОНД „ТИХОТО ПРИСТАНИЩЕ“

Малюта изобщо не се докосваше до западни списания — той четеше или таблоиди, или сборника „Залезът на боговете“: и беше все на една и съща страница. Скоро обаче Татарски с почуда установи, че въпреки толкова сериозните си разлики в духовните си ориентири и личните си качества, Серьожа и Малюта в еднаква степен са затънали в тъмната бездна на устогъзието. Това се проявяваше в множество подробности и лични черти. Докато разказваха на Татарски за някакъв свой общ познат например, те последователно го описаха със следните термини:

— Разбираш ли — каза Серьожа, — психологически той е нещо като начинаещ брокер, който взема на месец шестстотин долара и възнамерява към края на годината да стигне до хиляда и петстотин...

— При което — добави Малюта и вдигна пръст, — когато ходи с мацката си в „Пица Хът“ и харчи четирийсет долара и за двамата, си мисли, че е голяма работа.

И веднага след тази фраза Малюта бе разтресен от аналния оу-фактор: извади скъпия си клетъчен телефон, попогледа го и се обади някъде за някаква глупост.

Освен това Серьожа и Малюта произвеждаха невероятно еднакъв продукт — Татарски го разбра, когато намери в папките им два материала на една и съща тема.

Две или три седмици преди той да постъпи на работа, кантората на Ханин бе имала голяма поръчка. Някакви мафиоти искали спешно да продадат голяма партида фалшиви маратонки и бяха поръчали на Ханин реклама на „Найки“ — тъкмо като тази марка били дегизирани пластмасовите им боклуци. Стоката щяла да се пусне по пазарите в предградията и извън града, но партидата била толкова голяма, че като си поблъскали главите над калкулаторите си, мафиотите решили да пуснат една рекламка, за да ускорят оборота. И я искали непременно „по-така“ — „Такава — казал един от тях, — че да ти секва лайното“. Ханин беше предал и двата варианта — и на Серьожа, и на Малюта. Серьожа, който по време на работата си върху клипа сигурно бе изчел поне десет англоезични пособия по реклама, бе измъдрил следния текст:

В проекта се използва широко известният на руския потребител Американски културен паралел (American Cultural Reference) — **ПИШЕШЕ** той, — а именно масовото самоубийство на членовете на окултната група „Heaven’s Gate“ в Сан Диего, имащо за цел прехода в астрални тела и последващо пътешествие до комета. Както е известно, всички самоубили се лежат на обикновени двуетажни нарове; картината е в строга черно-бяла гама. Лицата на покойниците са покрити с обикновен черен плат, а краката им са обути с черни маратонки „Найки“ с бял символ, така наречения swoosh. Предлаганият вариант е базиран върху естетиката на клипа по „Интернет“, посветен на това събитие — картината на телевизионния екран повтаря екрана на компютърен монитор, в чийто център се появяват кадрите на CNN. Накрая, след като неподвижните подметки с надпис „Найки“ се експонират достатъчно

дълго, виждаме в кадър закрепен на наровете кадастрон, на който с черен маркер е изобразен подобният на комета swoosh на фирмата.

Камерата се спуска още по-надолу и се вижда слоганът, изписан със същия маркер:
JUST DO IT^[2].

По време на работата си върху сценария Малюта не беше чел нищо освен клозетни таблоиди и така наречените патриотични вестници с тяхното мрачно-есхатологично позициониране на настоящето. Затова пък явно беше гледал много филми. Неговият вариант изглеждаше така:

Малко виетнамско село, забутано в джунглите. На преден план — типичният за страните от третия свят цех на фирмата „Найки“ — разбираме това от табелата „«Nike sweatshop» №1567903“^[3] над вратата. Наоколо се извисяват тропически дървета, чуват се удари по релса и я виждаме — тя е окачена в края на гората. Пред вратата на цеха стои виетнамец с автомат „Калашников“, носи защитни панталони и черна риза, което ни напомня филма „Ловецът на елени“. Близък план: ръцете му на автомата. Камерата се насочва към вратата, влиза в помещението и виждаме тезгяхи (два реда), на които работят оковани хора. Гледката ни припомня гребците на галерите в „Бен Хур“. Всички работници са в невероятно стари и окъсани американски военни униформи. Това са последните американски военнопленници. На тезгяхите пред тях виждаме

маратонки „Найки“ в най-различни етапи от производството им. Всички военнопленници са с къдрави бради и извити носове. (Последното изречение беше вписано между редовете с химикалка — Малюта очевидно бе имал вдъхновение след разпечатването на текста.) Военнопленниците са недоволни — отначало само мърморят, после почват да тропат с недозалепените маратонки по тезгяхите. Чуват се викове: „Искаме да се срещнем с американския консул!“, „Искаме да дойде комисар от ООН!“ Внезапно се чува автоматен откос, от тавана се посипват прах и трески и виковете секват. На вратата стои виетнамецът с черната риза, от дулото на автомата му се извива пушек. Всички в помещението го гледат мълчаливо. Виетнамецът нежно прокарва ръка по автомата, после сочи с пръст най-близкия тезгях, на който виждаме недовършени маратонки, и казва на лош английски:

— Just do it!

Гласът на диктора: „«Найки». Доброто побеждава!“

Като улучи веднъж Ханин сам в кабинета, Татарски го попита:

— Всъщност тези... предложенията на Малюта... вървят ли поне понякога?

— Вървят — каза Ханин и затвори книгата, която четеше. — Разбира се, че вървят. Понеже маратонките може да са американски, обаче трябва да ги съобразим с руския манталитет. Така че всичко това е съвсем уместно. Е, редактираме ги малко, та да не ни подведат под отговорност.

— И на рекламодателите им харесва?

— Нашите рекламодатели са такива, че човек трябва да им обяснява какво им харесва и какво — не. Освен това как мислиш, защо ни дават поръчки за реклама, а?

Татарски вдигна рамене.

— Кажи де, кажи — подкани го Ханин.

— Ами за да си продадат стоката.

— В Щатите е това — да си продадат стоката.

— Ами тогава просто за да са на ниво.

— Това беше допреди три години — каза Ханин поучително. — Сега е различно. Сега клиентът иска да покаже на босовете, които внимателно наблюдават какво става на екрана и в живота, че може ей така да хване един милион долара и да ги хвърли на боклука. И затова колкото по-лоша е рекламата, толкова по-добре за него. Зрителят първо си мисли, че възложителят и изпълнителите са абсолютни кретени, но... — Ханин вдигна пръст и погледна Татарски в очите, — но в следващия момент му светва колко пари струва всичко това. И изводът му за възложителя е следният — той може да е абсолютен кретен, обаче бизнесът му върви, и то така, че може да пусне в ефира какъвто си иска боклук и колкото пъти си иска. А по-хубава реклама от тази — здраве му кажи. На такъв човек му дават кредити отвсякъде без никакви проблеми.

— Хитро — каза Татарски.

— Естествено. Това да не ти е Ал Райс.

— А как човек постига толкова дълбоко живота? — попита Татарски.

— Като живее — проникновено каза Ханин.

Татарски погледна книгата на бюрото на Ханин. Изглеждаше досущ като засекретеното издание на Дейл Карнеги за членовете на ЦК — на корицата се виждаше тризначният номер на екземпляра, а под него бе напечатаното на пишеща машина заглавие: „Виртуалният свят: бизнес и комуникации“. Няколко места в книгата бяха отбелязани с листчета и на едно от тях Татарски успя да прочете: „Сугест. шизоблокове“.

— Това нещо за компютри ли е? — попита той. Ханин взе книгата и я прибра в чекмеджето на бюрото, после неохотно каза:

— Не. Тя си е именно за виртуалния бизнес.

— Какво ще рече това?

— С две думи — каза Ханин, — това е бизнес, в който основните стоки са пространството и времето.

— Как така?

— Ами също като при нас. Виж сега, нашата страна отдавна вече не произвежда нищо, нали? Да си правил поне един рекламен проект за продукт, произведен в Русия?

— Не си спомням — отговори Татарски. — Макар че, момент, имаше един — за „Калашников“. Но това може да го броим за имиджева реклама.

— Точно това е въпросът — каза Ханин. — В какво е главната особеност на руското икономическо чудо? Главната особеност на руското икономическо чудо е в това, че икономиката все повече отива на пичка си майчина, а през това време бизнесът се развива, укрепва и излиза на международната арена. Ха ми кажи сега — с какво търгуват хората, които виждаш около себе си?

— С какво?

— С онова, което е абсолютно нематериално. С ефирно време и рекламно пространство — и по вестниците, и по улиците. Времето обаче само по себе си не може да бъде ефирно, също както и пространството не може да бъде рекламно. Да обедини пространството и времето чрез четвъртото измерение пръв е успял физикът Айнщайн. Той има една теория за относителността — може да си чувал за нея. Съветската власт също го е правила, но по парадоксален начин — това го знаеш: строят затворниците, дават им лопатите и им казват да копаят оттук до обяд. А сега всичко това се прави съвсем просто — една минута ефирно време в праймтайма струва колкото две страници със снимки в някое централно списание.

— Тоест парите са четвъртото измерение, така ли? — попита Татарски.

Ханин кимна.

— И нещо повече — каза той. — От гледна точка на монетаристичната феноменология, те са субстанцията, от която е изграден светът. Имаше един американски философ, Робърт Пърсиг, според когото светът се бил състоял от морални ценности. Но това е можело да изглежда така през шейсетте — нали разбираш: „Бийтълс“, ЛСД и така нататък. Оттогава много неща се изясниха. Чувал ли си за стачката на космонавтите?

— Чувах нещо — отговори Татарски, като смътно си припомни някаква статия в някакъв вестник.

— Нашите космонавти получават по двайсет-трийсет хиляди долара на полет. А американските — по двеста-триста. И нашите значи казват: няма да хвърчим за трийсет хиляди гущера, и ние искаме по триста. Какво значи това, а? Това значи, че на практика те не летят към

далечните звезди, а към конкретно определени суми в твърда валута. Това е то природата на космоса. А нелинейността на времето и пространството е в това, че ние и американците изгаряме еднакво количество гориво и прелитаме еднакви разстояния, за да стигнем до абсолютно различни суми пари. И в това се крие една от най-важните тайни на Вселената...

Ханин внезапно млъкна и запали цигара.

— Накратко — продължи той след малко, явно за да спре този разговор — не всичко още е изяснено, но според мен по принцип рублата е също така неизчерпаема, както и доларът. Върви сега да работиш.

— А книгата може ли да я прегледам? — попита Татарски и посочи с очи чекмеджето, където Ханин беше прибрал секретния наръчник. — Просто така, за обща култура.

— Има време за това — каза Ханин и му се усмихна сладко.

Татарски обаче и без секретни наръчници вече започваше да се ориентира в комуникациите от епохата на виртуалния бизнес. И бързо — понеже наблюдаваше поведението на колегите си — разбра, че в основата на тези комуникации е така нареченият черен PR, или, както казваше Ханин, който не обичаше съкращенията — „black publik relations“. Когато Татарски чу този израз за пръв път, в душата му за миг възкръсна един бард от Литературния институт, който пееше с навъсен бас: „Черен жетвар, кървав пръст на съдбата...“ В действителност обаче в словосъчетанието за връзките с обществеността нямаше никаква романтика. И нямаше и помен от онези негативни конотации, с които го отрупваха сциентолозите и другите последователи на Рон Хабърд, които под black PR подразбираха атака, провеждана чрез средствата за масова информация.

Напротив, беше обратното — рекламата, както и всички останали видове човешка дейност из студените руски простори, бе обвързана с черния пазар, което в практически план водеше до две неща. Първо, журналистите с огромно желание лъжеха вестниците и списанията си и вземаха подкупи от онези, които уж някак естествено се оказваха в полето на вниманието им — при това плащаха не само собствениците на заведения, които искаха да ги сравняват с „Максим“, но и писателите, които мечтаеха да ги сравнят с Маркес, поради което

границата между литературната и ресторантьорската критика ставаше все по-тънка и по-условна. Второ, копирайтьорите с удоволствие мамеха агенциите си, като си намираха клиенти чрез тях, а после си сключваха с клиентите устни уговорки зад гърба на началниците си. Като се поориентира, Татарски пое по същия път и веднага извади късмет.

От раз успя да пласира един проект за дистрибуторите на джинси „Дизел“ — основаваше се на руския фолклор. Беше груб, дори панаирджийски вариант и Татарски го скалъпи по системата „Не-кола за Никола“. Визуалният материал беше следният: пред огромен мръсен камион стояха двама мустакати идиоти, и двамата съвсем голи (по всяка вероятност това беше ехо от несъстоялото се пътешествие на запад от рекламата на цигарите „West“). До тях се виждаше река и ивица пясък. От едрите капки по телата на двамата личеше, че току-що са се къпали. Те криеха чреслата си с ръце и стреснато гледаха зрителите право в очите. Текстът беше:

РЕКОХМЕ ДА СЕ ОПЛАКНЕМ
ДВАМАТА С ИВАН ИЛИЧ.
ГЛЕДАМ — НЯМА НИ ГИ „ДИЗЕЛИТЕ“ —
СВИЛ ГИ НЯКОЙ ПИЧ!

Обикновено Татарски си имаше работа с дребните PR-та, но този път го покани съсобственикът на фирмата, която възнамеряваше да стане дистрибутор на „Diesel“, свъсен възпитан младеж. Той прочете няколко пъти двете донесени от Татарски странички, похъмка, помисли, обади се на секретарката и ѝ каза да подготви документите. След половин час замаяният Татарски излезе от офиса, а във вътрешния му джоб имаше плик с две хиляди и петстотин долара и договор за пълно и безусловно предаване на всички права върху това произведение на фирмата на възпитания младеж.

За настъпилите нови времена този успех беше абсолютно фантастичен. В опит да не изпусне хлъзгавата опашка на късмета, Татарски незабавно измисли аналог. Фолклорните му имитации бяха наистина пошли (което впрочем не се отразяваше на пазарната им стойност) и му оставаше да се надява единствено на включените в текста думи:

А ЗА ОСМИ МАРТ НА МАНЯ.
КОЛИЕНЦЕ ОТ „ДЕ БИРС“,

ОБИЧКИТЕ — ОТ АРМАНИ И ЩЕ СЕ ЕБЕМ НА БИС!

Клонингът беше абсолютно точен — плюс римата на брeнд-нейма с цинизма в последния стих. Татарски за миг изпита подозрението, че героинята е онази същата Маня, изплувала от Лета, която се бе появила в последното му стихотворение („Какво е есента — това са горски листи“), а обещите и колието са цената, платена на световното масонско задкулисие, та светът все пак да оцелее. Но той веднага прокуди тази мисъл като нефункционална. Наистина не беше за вярване, че съвсем доскоро бе похабявал безкрайно много време да търси безсмислени рими, от каквито поезията на пазарните демокрации отдавна се беше отказала. Струваше му се направо невероятно, че само допреди няколко години животът беше толкова кротък и неангажиращ, че човек да може да харчи цели киловати ментални усилия за мъртвородени умствени плетеници, които нямаха никаква възвръщаемост.

Втората частушка звучеше толкова фалшиво, че според всички ирационални представи, управляващи московския живот, просто нямаше как да не мине. Но кой знае защо, той не можа да стигне до представителите на „Де Бирс“ и дори до техните PR.; имаше чувството, че подскача във въздуха и се опитва да хване възпитано мълчащата пустота. Освен това, както се оказа, Армани изобщо не беше поръчвал реклами в Москва, понеже нямаше в града нито един бутик. Обичките натежаха на ушите на Татарски като две мънички Есенинчета и пролетният фолклорно-народен подем в съзнанието му тихо умря.

А след месец-два Татарски случайно научи една невероятно обидна подробност: оказа се, че бъдещият дистрибутор на „Diesel“ е платил не защото е възнамерявал да използва текста му за реклама, ами, така да се каже, по суеверно-мистични причини. Неговият партньор, човекът, който всъщност отпускат парите, наистина се казвал Иван Илич и хонорарът на Татарски всъщност се явявал своего рода опит от негова страна да се откупи от зложелателния и провиждаш, бъдещето шаман, отгатнал прекалено много неща. Единственото утешение за Татарски беше, че някакъв пич все пак им беше свил „Дизела“ — Иван Илич и партньорът му не бяха станали дистрибутори.

И все пак черният пи-ар беше разпространено и значимо явление, а не само начин на съществуване на белтъчните организми през епохата на четвъртата власт. Татарски обаче по никакъв начин не можеше да обедини разнородните си догадки за природата на това явление в едно ясно и смислено цяло. Нещо не му достигаше.

Public relations — това са отношенията между хората — **пишеше той неясно в бележника си.** — Хората искат да спечелят, за да извоюват свободата си или поне капчица отдых в непрекъснатото си страдание. А ние, копирайтьорите, преобръщаме реалността пред очите на target people така, че свободата започва да се символизира ту от ютия например, ту от дамска превръзка с крилца, ту от някаква лимонада. И затова ни плащат. Ние им набутваме всичко това от екрана, а те после си го набутват един на друг, че и на нас, самите автори — това е като радиоактивно замърсяване, когато вече не е важно кой точно е гръмнал бомбата. Всички се мъчат да докажат един на друг, че вече са достигнали свободата, и в резултат единственото, което правим всички, е под маската на общуването и приятелството да си набутваме взаимно черни шлифери, клетъчни телефони и кабриолети със седалки от естествена кожа. Затворен кръг. Тъкмо този затворен кръг се нарича „черен пи-ар“.

Татарски до такава степен бе погълнат от мислите си за природата на този феномен, че изобщо не се учуди, когато един ден Ханин го спря в коридора, хвана го за копчето и каза:

— Виждам, че си съвсем наясно с черния пи-ар.

— Почти — автоматично каза Татарски, който в момента мислеше точно за това. — Убягва ми обаче някакъв централен елемент.

— Мога да ти кажа кой точно. Ти не разбираш, че black public relations съществува само на теория. В живота, приятелю, царува сивият пи-ар.

— Интересно — почти подскочи Татарски, — много интересно! Направо смайващо! Но какво означава това в практически план?

— В практически план това означава едно. Делчо. Татарски трепна. Забулилите ума му мисли в миг се разсеяха и го налегна ужасяваща яснота.

— Тоест как? — отпаднало попита той.

Ханин го хвана под ръка, поведе го по коридора и каза:

— Ти нали получи два тона гущери от дизелите?

— Да — неуверено отговори Татарски.

Ханин вдигна ръка и разпери пръсти пред лицето му — не че щеше да му избоде очите, но почти.

— Значи запомни едно — тихо каза той. — Докато работиш тук, аз съм ти шефът. Ясно ти е защо. И като направим калкулацията, излиза, че единият тон гущери е мой. Или може би искаш да станеш свободен търговец?

— Аз... аз с удоволствие... — объркано изломоти Татарски. — Тоест не искам да... Тоест искам. Исках, наистина исках да дойда да се отчета, обаче не знаех как да го подхвана...

— Напразно си се притеснявал. Пък аз си помислих, че... Знаеш ли, защо довечера не ми дойдеш на гости? Ще му пийнем, ще си поприказваме. Тъкмо ще донесеш и кавето.

Ханин живееше в голям току-що ремонтиран апартамент. Татарски бе поразен не от това, а от вратите: дъбови, резбовани и с позлатени дръжки — но дървото беше напукано и цепнатините, по цял пръст широки, бяха грубо замазани с маджун. Ханин го посрещна — вече беше пиян. И беше в отлично настроение — когато Татарски още от вратата му подаде плика, той смръщи вежди и махна с ръка, сякаш е обиден от подобна деловитост, но в края на благородния си жест успя да грабне плика от ръцете на Татарски и моментално да го скрие някъде.

— Влизай — каза той. — Лиза слага да хапнем.

Лиза се оказа висока жена с червено от някакви козметични проблеми лице. Нагости Татарски със сърми. Татарски ги мразеше още от дете и за да се пребори с отвращението си, пи много водка и когато стигнаха до десерта, вече беше почти на стадия на Ханин, поради което общуването им стана много по-лесно.

— Какво всъщност е това? — попита Татарски и кимна към стената.

На стената бе закачена репродукция на плакат от Сталиново време — тежки червени знамена със златни пискюли, а между тях весело синееше сградата на Московския университет. Оригиналът на плаката беше по-стар от Татарски поне с двадесет години, но копието беше ново-новеничко.

— А, това ли? Направи го на компютъра един, дето работеше при мен преди тебе — отговори Ханин. — Виждаш ли там горе? Там имаше сърп, чук и звезда, обаче той ги махна и вместо тях сложи „coca-cola“ и „coke“.

— Вярно — учуди се Татарски. — Хем не се вижда веднага: пак са си такива жълтички.

— Ако се вгледаш по-внимателно, се вижда. Бях си го окачил над бюрото, обаче взеха да ме гледат накриво. Малюта се разсърди заради знамето, а Серьожа — за кока-колата. И си го донесох вкъщи.

— Малюта? — възкликна Татарски. — Че над неговото бюро има такива неща, че... Видяхте ли какво е залепил вчера?

— Още не съм.

— Пише: „Как сте с парите?“ Е, това е обяснимо, такъв импулс е разбираем. Обаче днес отдолу се появява: „Виждаш ли бренда — има легенда. Всяка Тетида си има планида и даже Брама — своя програма.“

— И какво толкова?

Татарски внезапно усети, че Ханин наистина не вижда в горната сентенция нищо странно. Нещо повече — на самия него тя престана да му се струва странна.

— Ами не разбирам какво значи, че брендът си има легенда.

— Легенда ли? Това е превод на „brand essence“. Тоест концентрираният израз на цялата политика на имиджа. Легендата на „Марлборо“ например е страната на истинските мъже. Легендата на „Парламент“ — джазът. И така нататък. Не го ли знаеш?

— Знам го, разбира се. Да не ме мислите за новак. Просто преводът ми се струва странен.

— Какво да се прави — въздъхна Ханин. — Азия. Татарски стана и попита:

— Къде ви е тоалетната?

— Първата врата като излезеш.

Щом влезе в клозета, Татарски видя срещу вратата плакат със снимка на колие и надпис „De Beers. Diamonds are forever“. Това го

стресна и няколко секунди той не можа да си спомни защо е дошъл тук. А като си спомни, измъкна лист тоалетна хартия и си записа:

1) Бренд-есенция (легенда). Да го слагам във всички концепции вместо „психологическа кристализация“.

2) „Парламентът“ с танковете на моста — да сменя слогана. Вместо „димът отечествен“ — „All that Jazz“. Вариант на плаката — Гребеншчиков седи в поза лотос на върха на хълм и пали цигара. На хоризонта — московските кубета. Под хълма минава път и по пътя идва танкова колона. Слоган:

ПАРЛАМЕНТ
ДОКАТО НЕ Е ПОЧНАЛ ДЖАЗЪТ.

След като скри листа тоалетна хартия в джоба си и за конспирация пусна водата, Татарски се върна в кухнята и застана пред плаката с червенознаменната „Кока-кола“.

— Страхотно — каза той. — И как само се вписва, нали?

— Че как иначе! Няма какво да се чудиш. Знаеш ли как е „реклама“ на испански? — Ханин хлъцна. — „Пропаганда“. Ние с тебе сме идеологически работници, ако още не си го разбрал. Пропагандатори и агитатори. Впрочем аз и навремето работех на идеологическия фронт. В ЦК на Комсомола. Всичките ми приятели станаха банкери, само аз... Обаче да ти кажа, на мен пък не ми се наложи да се преустройвам. Преди какво беше: „Единицата е нищо, колективът е всичко“, а сега — „Имиджът е нищо, алчността е всичко“. Агитпропагандата е безсмъртна. Сменят се само думите.

Татарски бе обзет от тревожно предчувствие.

— Момент — каза той, докато седнаше на масата. — Вие да сте изнасяли лекции на извънградските семинари на актива?

— Изнасял съм — каза Ханин. — Защо?

— Във Фирсановка?

— И във Фирсановка.

— Ясно — каза Татарски и гаврътна водката си на един дъх. — Непрекъснато имам чувството, че ви познавам отнякъде, обаче не можех да си спомня откъде. Вярно, тогава нямахте брада.

— Ама и ти ли си ходил във Фирсановка? — зарадвано попита Ханин.

— Един път — отговори Татарски. — Бяхте толкова пиян като се качихте на трибуната, че си помислих — тоя ако отвори уста, ще вземе да се издрайфа.

— Е, не така пред жената... Макар че си е истина де, ходехме там да се понаквасим. Ех, хубаво време беше.

— Да — съгласи се Татарски. — Но пък такава хубава реч държахте! Тогава аз кандидатствах за Литературния институт — и дори се ядосах. Завидях ви. Защото разбрах, че никога няма да се науча да си играя така с думите. Никакъв смисъл няма, обаче те хващат за душата и веднага разбираш всичко. Имам предвид — разбираш не какво иска да ти каже лекторът, понеже той всъщност изобщо нищо не иска да каже, но разбираш всичко за живота. Според мен точно затова се провеждаха тези семинари за актива. Същата вечер седнах да пиша един сонет... обаче вместо това се напих.

— А за какво ви говорих, помниш ли? — попита Ханин. Личеше си, че споменът му е приятен.

— Нещо за двацет и седмия конгрес и за неговото значение.

Ханин се изкашля и с висок, добре модулиран глас почна:

— Мисля, че на вас, комсомолските активисти, не е нужно да ви се обяснява защо решенията на двацет и седмия конгрес на нашата партия се определят не само като изключително важни, но и като етапни. Методологическата разлика между тези две понятия обаче често не се схваща напълно дори от пропагандистите и агитаторите. А пропагандистите и агитаторите, другари — това са архитектите на утрешния ден и те трябва да са съвсем наясно с плана, според който ще строят нашето бъдеще...

И пак хлъцна и изгуби нишката на мисълта си.

— Точно така, точно така — каза Татарски. — Сега вече наистина ви познах. И най-потресното е, че вие наистина цял час разяснявахте методологическата разлика между важността и етапността и аз отлично разбирах всяко отделно изречение. Обаче като се опитвах да свържа дори две изречения... все едно се сблъсках с някаква стена. Невъзможно. И да го преразкажеш със свои думи — също невъзможно. Макар че, от друга страна... Как да разбираме това

— „Just do it“? И каква е методологическата разлика между „Just do it“ и „Just be“?

— Нали това ти обяснявам — каза Ханин и наля още водка. — Едно и също е.

— Ама и вие мъжете сте едни! — обади се Лиза, която до този момент си беше мълчала. — Няма ли поне един тост да вдигнете?

— Правилно, вдигай тост — каза Ханин на Татарски и пак хлъцна. — Само че да е по-така, нали ме разбираш — хем да е важен, хем да е етапен. Като комсомолец пред комунист, разбра ли ме?

Татарски стана — трябваше да се подпре на масата. Погледна плаката, помисли малко, вдигна чашата си и каза:

— Другари! Да удавим руската буржоазия в морето на имиджите!

---

[1] Винаги се връщаме към основното (англ.). ↑

[2] Просто го направи (англ.). ↑

[3] Мъчилище „Найки“ №1567903 (англ.). ↑

БАВИЛОНСКАТА МАРКА

Когато се прибра, Татарски бе изпълнен с такъв прилив на енергия, какъвто не помнеше от много време. Метаморфозата на Ханин изместваше всичко, което беше станало наскоро, в такава странна перспектива, че непременно трябваше да се случи нещо изключително. Докато се чудеше какво ли да направи, Татарски на няколко пъти неспокойно обиколи апартамента и изведнъж си спомни за марката, която бе купил в „Бедни хора“. Тя си беше в бюрото — все не се намираше повод да я глътне, пък и си беше страшночко.

Той отиде до бюрото, извади марката от чекмеджето и внимателно я огледа. От нея му се усмихваше лице с остра брадичка; неизвестният беше нахлупил нещо странно — може би шлем, а може би нещо като калпак с тесничка периферия, като шутовска шапка. „Хм — помисли си Татарски, — ако е шут, значи ще е весело.“ И без да мисли повече, лапна марката, стри я със зъби на влажно топченце и я глътна. След това легна на дивана и зачака.

Скоро обаче му омръзна да лежи и той стана, запали цигара и обиколи апартамента още веднъж. Спря пред стенния гардероб и си помисли, че след приключението си в околностите на града така и не беше отварял папката „Тиамат-2“. Беше си класически случай на изтласкване: нито веднъж не си беше спомнил, че възнамеряваше да дочете материалите в папката, но, от друга страна, като че ли и никога не го беше забравял. Тоест същото като с марката — все едно и тя, и папката бяха чакали онзи специален случай, който никога не настъпва, ако животът си тече нормално и благополучно. Татарски свали папката от най-горната лавица и отиде в стаята. В папката имаше много налепени снимки. Когато я отвори, една от тях изпадна и той я вдигна от пода.

На снимката се виждаше фрагмент от барелеф — небе с изсечени в него големи звезди. В долната част имаше две обърнати нагоре длани, ръцете не се виждаха. Звездите бяха истински — древни, огромни и живи. Подобни звезди отдавна бяха угаснали за

човечеството и бяха останали единствено за каменните герои на допотопните изваяния. „Впрочем — помисли си Татарски, — самите звезди едва ли са се променили оттогава — хората са се променили.“ Всяка звезда се състоеше от централен кръг и осем остри лъча, между които лъкатушеха снопчета симетрични вълнисти линии.

Татарски забеляза, че около тези линии трептят едва забележими червено-зелени нишки, все едно че гледа екрана на лошо настроен монитор. Гланцираната повърхност на снимката заблестя като брилянтна дъга и този блясък като че ли стана по-важен от самото изображение. „Започва се — помисли си Татарски. — Вярно, наистина действа много бързо...“

Намери страницата, от която се беше отлепила снимката, облиза засъхналото казеиново лепило, нагласи снимката на мястото ѝ, след което обърна страницата и я разглади с ръка, та лепилото да хване по-добре. И като погледна следващата снимка, насмалко да изтърве папката.

Защото видя същото лице, което беше на марката. Беше в друг ракурс — в профил, но нямаше никакви съмнения, че е съвсем същото.

Това беше снимката на целия барелеф. Татарски позна фрагмента със звездите — тук бяха мънички и едва различими, а вдигнатите към тях ръце, както се оказа, принадлежаха на дребна фигурка, застинала от ужас на върха на огромна сграда.

Централната фигура на барелефа — чието лице бе познал — беше няколко пъти по-голяма от човечето на покрива и от всички останали фигури около нея. Тя изобразяваше мъж с остър железен калпак и със загадъчна полупияна усмивка. Лицето на мъжа изглеждаше странно и дори нелепо на толкова древно изображение — беше толкова познато, че барелефът можеше, поне според Татарски, да е направен не преди цели три хиляди години в Ниневия, а в края на миналата година в Ереван или в Калкута. Вместо характерната дълга, широка и симетрично накъдрена древношумерска брада, мъжът имаше редичка козешка брадичка и приличаше на кардинал Ришельо, на Чичо Сам, а може би и на дядко Ленин.

Татарски бързо обърна страницата и намери текста към снимката:

„Енкиду (Енки създаде) — бог-рибар, слуга на бог Енки (владетеля на земята). Бог-покровител на Великата лотария. Грижи

се за водоемите и каналите; известни са и заклинания в негово име, предотвратяващи различни коремни болести. Създаден е от глина като Адам от Стария Завет — смятало се е, че глинени таблички с въпросите на Лотарията са плътта на Енки, а ритуалната напитка, приготвяна в храма му, е неговата кръв.“

Татарски почти не можеше да чете — не вникваше в смисъла, а и буквите просветваха във всички цветове на дъгата и му намигаха. Той огледа подробно изображението на божеството. Енкиду бе загърнат в мантия, покрита с овални пулове, и държеше два снопа струни, ветрилообразно спускащи се към земята, с което приличаше на Гъливер, овързан с въжета от армията на лилипутите. Не се виждаха никакви водоеми или канали, за които Енкиду би трябвало да се грижи — той вървеше през някакъв горящ град и три-четириетажните къщи му стигаха едва до кръста. Под краката му лежаха трупове с еднообразно разперени ръце — като ги огледа, Татарски си отбеляза несъмнената връзка между шумерското изкуство и соцреализма. Най-интересното обаче бяха струните, които излизаха от ръцете на Енкиду. Всяка свършваше с голямо колело с вписан в него триъгълник, в центъра на който пък грубо бе изрисувано око. На струните бяха нанизани човешки тела — като рибите, които Татарски сушеше като дете на двора.

На следващата страница имаше увеличен фрагмент — хората на струните. На Татарски чак му се догади. На барелефа с отвратителен натурализъм бе показано, че струната влиза в устата на всяка човешка фигура и излиза от задника ѝ. Ръцете на някои от хората бяха разперени, други стискаха главите си, а в пространството около тях летяха някакви птици с големи глави. Татарски зачете:

„Според преданието Енду, съпругата на бог Енки (според друга версия неговата женска хипостаза, което е слабо вероятно; възможно е също отъждествяване с Ищар), един ден седяла на брега на един канал и си играела с броеницата с мъниста във всички цветове на дъгата, която ѝ бил подарил съпругът ѝ. Слънцето напичало и Енду задрямала и изпуснала броеницата. Тя паднала във водата, скъсала се и мънистата потънали. След това шарените мъниста решили, че са хора, и заселили целия водоем. Имали си градове, царе и богове. Тogaва Енки взел шепа глина и изваял рибар. Вдъхнал му живот и го нарекъл Енкиду. Дал му вретено със златен

конец и му заповядал да се гмурне във водата и да събере всички мъниста. Тъй като в името «Енкиду» присъства и името на самия Енки, то е много могъщо и мънистата, подчинявайки се на божествената воля) трябвало да се нанизват сами на божествения конец. Според някои изследователи Енкиду събира душите на мъртвите и с помощта на конца ги пренася в царството на смъртта — в този смисъл той е подобен на транскултурната фигура на задгробния лодкар.

В по-късни времена Енкиду започва да изпълнява функцията на покровител на пазарите и на дребните чиновници; запазени са много изображения, на които търговци и чиновници молят Енкиду за помощ. В молитвите многократно се повтаря молбата «издигни ни над силните на златната нишка» и «надари ни със земно енлилство» (вж. «Енлил»). В мита за Енкиду забелязваме и есхатологични мотиви — щом Енкиду събере на конца си всички живеещи на земята, животът ще свърши, понеже всички отново ще се превърнат в мъниста на гердана на великата богиня. Това събитие, което все някога трябва да се случи, се отъждествява с края на света.

В древните легенди се наблюдава и един трудно обясним мотив: в няколко източника подробно се описва как именно хората-мъниста пълзят нагоре по конците на Енкиду. Те не използват ръцете си: ръцете им служат, за да запушват ушите и очите си или да се бранят от белите птици, които се опитват да ги откъснат от конца. По самия конец хората-мъниста се изкачват, като първо го налапват, а после се издърпват нагоре с помощта на устите и ануса си. Не е ясно откъде са тези пантагрюелистични моменти в мита за Енкиду — възможно е това да е отглас от друг мит, който не е достигнал до нас.

Тук трябва да обърнем внимание и на колелата, с които завършват нишките на Енкиду. На тях е изобразено подобие на око, вписано в триъгълник. Тук реалното се преплита с митичното: колелетата на древношумерските бойни колесници са се укрепвали с триъгълни бронзови пластини от външната страна. А нарисуваната на пластината фигура, която прилича на око, символизира вретеното, на което е намотан златният конец. Колелото пък е символ на движението; ще рече, тук виждаме самозадвижващото се вретено на бог Енки (срв. напр. нишката на Ариадна или многооките

колелета във видението на пророк Йезекиил). Мощта на името «Енки» е толкова голяма, че макар вретеното да е едно, на хората може да им се струва, че има безкрайно множество вретена.“

В полумрака на стаята Татарски зърна някакъв блед отблясък. Реши, че нещо свети навън, на улицата, стана и погледна през прозореца. Нямаше нищо. После видя в стъклото отражението на дивана и се смая — омръзналият му изтърбушен диван, който сто пъти се беше заричал да изхвърли и дори да изгори, като отражение беше най-хубавото нещо в една непозната и невероятно красива обстановка. Той пак седна и пак с крайчеца на окото си забеляза някаква светлина. Извърна поглед, обаче светлината се отмести, все едно че източникът ѝ беше някъде на роговицата на окото му. „Ясно — доволно помисли Татарски, — почват се халюцинациите.“ Вниманието му се съсредоточи върху тази точка — вярно, само за миг, но това бе достатъчно умът му да запамети събитието, което постепенно започна да се оформя и да се изяснява като снимка във вана с проявител.

Той стоеше на улицата на някакъв град. Беше лято. Сградите около него бяха ниски и еднообразни. Над града се издигаше нещо като коничен заводски комин, а може би телевизионна кула — не беше ясно, понеже на върха на този комин-кула гореше ослепително бял факел, толкова ярък, че трептящият от горещината въздух изкривяваше всички контури. Виждаше се все пак, че долната част на сградата прилича на стъпаловидна пирамида, но по-нагоре, в бялото сияние, не можеха да се различат никакви детайли. Татарски си помисли, че по нещо всичко това прилича на газов факел в нефтозавод, но пък пламъкът беше прекалено ярък.

Зад отворените прозорци на къщите и по улиците неподвижно стояха хора — и гледаха нагоре, към белия огън. Татарски също вдигна глава и нещо сякаш внезапно го дръпна. Той почувства, че огънят го привлича и че ако не отмести очи, ще го повлече във висините и ще го изпепели. Неизвестно откъде и как, но той знаеше много за този огън. Знаеше, че безброй хора вече са отишли горе преди и че сега привличат и него. Знаеше и че има и много други, които ще могат да се качат горе чак след него и че сега напират отзад и го бутат натам. Насили се да затвори очи. И когато ги отвори, видя, че кулата се е преместила.

И видя, че не е кула — беше огромна човешка фигура, извисяваща се над града. Онова, което бе взел за пирамида, се оказа свободна дреха, приличаща на мантия. А светлината струеше от коничния шлем на главата на фигурата. Татарски ясно видя лице с нещо като бляскав стоманен таран на мястото на брадата. Лицето беше обърнато към него — и Татарски разбра, че вижда не огъня, а лицето и шлема, единствено защото огънят го гледа и че всъщност в този огън няма нищо човешко. В устремения към Татарски поглед имаше нещо като очакване, но преди той да успее да се замисли за това какво всъщност иска да каже или да попита и дали изобщо иска да каже и да попита нещо, фигурата му даде отговора си и отмести погледа си от него. На мястото, където допреди миг беше лицето под шлема, лумна одевешното нетърпимо сияние и Татарски сведе очи.

Забеляза до себе си двама души — възрастен мъж с риза с бродирана котва и момче с черна тениска: държаха се за ръце и гледаха нагоре, и си личеше, че вече почти са се слели с този огън, почти пламтят в него — и че улицата и целият град са само сенки.

Преди картината да примигне и да изгасне, Татарски осъзна, че огънят всъщност не гори горе, а долу, все едно че той гледа отражението на слънцето в локва, но наопаки, и че е забравил къде всъщност наистина се намира слънцето. И така и не успя да разбере къде всъщност е слънцето и слънце ли е, но пък разбра нещо друго и то беше много странно: всъщност не слънцето се отразяваше в локва, а напротив, всичко останало — улицата, къщите, другите хора и самият той — се отразяваше в слънцето, на което изобщо не му пукаше, понеже дори не знаеше за това.

Мисълта за локвата и слънцето изпълни Татарски с такова щастие, че той чак се засмя от възторг и благодарност. Всички житейски проблеми, всичко онова, което му се беше струвало неразрешимо и страшно, просто престана да съществува — в един миг само светът се промени така, както се беше променил диванът му, отразен в стъклото на прозореца.

Татарски дойде на себе си — седеше на дивана и държеше страницата, която така и не бе успял да обърне. В ушите му пулсираше някаква неразбираема дума — „сирукх“, а може би „сируф“. Думата, с която му бе отговорила фигурата.

— Сирукх, сируф — повтори той. — Какво ли пък ще е това?

И обзелото го щастие внезапно се смени с уплаха. Той си помисли, че не бива да научи отговора, защото как би живял с такова знание? „И ако го знам — нервно си помисли той, — как така ще ми позволят да го знам и да продължа да бъда? Ами ако го кажа на някого? Макар че, от друга страна, кой може да ми позволява и да ми забранява, след като го знам само аз? Момент, момент — какво всъщност бих могъл да разкажа?“

Татарски се замисли. Наистина не можеше да разкаже нищо особено на никого. Защото как да обясни на пияния Ханин например, че не слънцето се отразява в локвата, а локвата в слънцето, и че значи не си струва да си усложняваме живота. Тоест можеше да му го разкаже, разбира се, но... Татарски се почеса по тила. Спомни си, че това вече е второто откровение от този тип, което получава: нали като беше ходил при Гиреев и се беше натъпкал с мухоморки, достигна до нещо неизразимо важно — впоследствие изцяло забравено впрочем. В паметта му бяха останали само думите, които възвестяваха тази истина — че смърт няма, защото нишките изчезват, но кълбото си остава.

— Господи — измърмори той. — Наистина е много трудно да се ориентира човек...

— Именно — чу се тихо гласче. — Откровенията, колкото и откровени да са, неизбежно опират до думите. А думите неизбежно опират до самите себе си.

Гласът му се стори познат.

— Кой си ти? — попита Татарски и огледа стаята.

— Сируф — отговори гласът.

— Сируф ти е името, така ли?

— This game has no name — отвърна гласът. — Всъщност това по-скоро е длъжност.

Татарски си спомни къде е чувал този глас — на военния строеж в гората край Москва. Този път обаче видя говорещия или, по-скоро, мигновено и без никакви усилия си го представи. Отначало му се стори, че вижда пред себе си нещо като куче — като хрътка, но с яки ноктести лапи и с дълга висока шия. Звярът имаше продълговата глава с конични уши и миловидна, макар и малко лукава муцунка, над която стърчеше кокетно гребенче. И до хълбоците му беше прилепнало нещо като крила. Като се вгледа по-добре, Татарски разбра, че звярът е с такива размери и толкова странен, че по би му прилягало

определението „дракон“, още повече че беше покрит с люспи във всички цветове на дъгата (впрочем почти всички предмети в стаята вече бяха във всички цветове на дъгата). Въпреки явните си черти на влечуго обаче съществото излъчваше такова добродушие, че Татарски не се уплаши.

— Да, всичко опира до думите — повтори сируфът. — Доколкото ми е известно, най-дълбокото откровение, осенявало някога човек под въздействието на наркотици, е предизвикано от критична доза етер. Получателят му все пак намерил сили да го запише, макар то да е било изключително сложно. И записът гласи следното: „Цялата вселена мирише на нефт“. Ти си още много далече от подобни проникновения. Но както и да е, това са просто лирични отклонения. Я по-добре ми кажи откъде взе тази марка?

Татарски си спомни колекционера от „Бедни хора“ и албума му. И тъкмо понечи да отвори уста, сируфът го прекъсна:

— Гришка филателистът. Така си и мислех. Колко бяха? Татарски си спомни страницата на албума и трите люлякови квадратчета зад прозрачната пластмаса.

— Ясно — каза сируфът. — Значи още две.

След което изчезна, а Татарски се опомни. И разбра какво всъщност става с човек в пристъп на делириум тременс — много пъти бе чел за това у руските класици от XIX век, но не го беше изпитвал. Нямаше никакъв контрол над халюцинациите си. И изобщо не беше ясно къде ще го запокити следващата му случайна мисъл. Стана му страшно. Той стана, бързо отиде в банята, наведе глава под чешмата и пусна водата, и стоя така, докато не го заболя от студа. После си избърса косата, върна се в стаята и пак погледна отражението ѝ в прозореца. Познатата обстановка сега приличаше на готическа декорация за някаква ужасяваща сцена, която трябваше да се разиграе всеки миг, а диванът напомняше на жертвен олтар за едър рогат добитък.

„И за чий ли я изядох тази гадост?“ — укори се той.

— Абсолютно за ничий — обади се сируфът от някакво незнайно измерение на съзнанието му. — Хората изобщо не трябва да взимат никакви наркотици. И особено психеделични.

— А бе знам — тихо отговори Татарски. — Вече.

— Човекът си има свят, в който живее — назидателно каза сируфът. — Човекът е човек именно затова, защото не вижда нищо друго освен този свят. И когато ти например взимаш свръхдоза ЛСД или се тъпчеш с пантерки, което наистина си е абсолютно безобразие, ти предприемаш изключително рискована крачка. Защото излизаш от човешкия свят — и ако знаеше колко невидими очи те гледат в този момент, изобщо нямаше да го правиш. А пък ако видиш дори една стотна от онези, които те гледат, наистина ще умреш от страх. Защото с това си действие ти заявяваш, че не ти стига да си човек и че искаш да бъдеш нещо друго. Но, първо, за да престанеш да си човек, трябва да умреш. Ти искаш ли да умреш?

— Не — отговори Татарски и честно притисна ръка към гърдите си.

— А кой и какъв искаш да бъдеш!

— Не знам — съкрушено каза Татарски.

— Нали точно това ти обяснявам. Пак имаш късмет, че тази марка беше от щастливата Холандия. Но от друга страна, тя е нещо много особено. Тя е личен пропуск, служебен документ, и като го изяждаш, ти навлизаш в област, в която няма абсолютно никакви удоволствия. И където не бива да си пъхаш носа без работа. Имаше ли някаква работа там, а? Нямаше, нали?

— Нямах — призна Татарски.

— С Гриша филателиста ще се оправим. Е, болен човек, колекционер. Пък и пропускът е попаднал у него случайно. Но ти — ти защо го изяде?

— Искях да усетя пулса на живота — изхлипа Татарски.

— Пулса на живота? На, усети го — каза сируфът. Когато Татарски се свести, единственото, което искаше, бе току-що изпитаното, за чието описание не разполагаше с никакви думи и което можеше да се определи само като ужасен ужас, да не се повтаря никога. Беше готов на всичко, само и само да не се повтори.

— Още да искаш? — попита сируфът.

— Не — каза Татарски. — Моля, не. Никога вече няма да ям тези гадости, обещавам.

— Ще обещаваш на кварталния. И то ако изкараш до утре.

— Какво?

— Такова. Знаеш ли, че това е пропуск за петима? А ти си сам. Или си петима?

Когато Татарски се свести отново, си помисли, че наистина едва ли ще изкара до сутринта. Току-що беше бил петима и петимата бяха толкова зле, че той моментално разбра какво щастие е да си в единствено число и бе поразен от това, че в слепотата си хората изобщо не оценяват това щастие.

— Наистина много моля — примоли се той, — недей повече да правиш това с мен.

— Нищо не правя с теб — отговори сируфът. — Всичко си го правиш сам.

— Може ли да обясня — жално се примоли Татарски. — Разбирам, че направих грешка. Разбирам, че Вавилонската кула не бива да се гледа. Но аз не...

— Какво общо има пък Вавилонската кула? — прекъсна го сируфът.

— Току-що я видях.

— Вавилонската кула не може да се види — каза сируфът. — На нея можеш само да се изкачиш — казвам ти го в качеството си на неин страж. Онова, което си видял, е нейната пълна противоположност. Можем да го наречем Картагенската шахта. То е така нареченият тофет.

— Какво е „тофет“?

— Място за жертвено всесъжение. Яма. Такива ями е имало в Тир, в Сидон, Картаген и така нататък, и в тях наистина горяха хора. Апропо, точно затова Картаген беше унищожен. Тези ями се наричаха геени — по името на една древна долина, където за пръв път почнаха този бизнес. Бих могъл да добавя, че в Библията това се нарича и амонитска мерзост — но ти пък не си я чел.

— Не разбирам.

— Знам. Можеш да приемеш, че тофетът е най-обикновен телевизор.

— Нищо не разбирам. Да не съм бил в телевизор?

— В известен смисъл. Ти видя техническото пространство, в което изгаря вашият свят. Нещо като екарисаж.

Татарски пак забеляза с периферията на вниманието си фигурата със светещите струни в ръцете. Само за частица от секундата.

— Това не е ли бог Енкиду? — попита той. — Преди малко четох за него. Даже знам какви са тези струни в ръцете му. Когато мънистата на великата богиня решили, че са хора, и заселили целия водоем...

— Първо, той не е бог, а по-скоро обратното. Енкиду е едно от редките му имена, повече е известен като Ваал. Или Балу. В Картаген се опитваха да му принасят жертви — изгаряха живи деца, но това беше безсмислено, понеже той не прощава и изгаря всички наред. Второ, не мънистата решиха, че са хора, а хората решиха, че са мъниста. Тъкмо затова този, когото наричаш Енкиду, събира тези мъниста и ги изгаря — та все някога хората да разберат, че изобщо не са мъниста. Разбра ли?

— Не. Какво са тогава мънистата? Сируфът помълча, после каза:

— Как да ти обясня... Мънистата са онова, което твоят Че Гевара нарича identity.

— И откъде са се взели?

— Отникъде. Всъщност тях ги няма.

— Тогава какво гори? — недоверчиво попита Татарски.

— Нищо.

— Не разбирам. След като има огън, значи трябва да има нещо, което гори. Някаква материя.

— Ти Достоевски чел ли си?

— Какво?

— Достоевски. Дето пише за банята, пълна с паяци.

— А, да. Честно, изобщо не го понасям.

— И жалко. В един от романите му значи има един Зосима, който се ужасява от предположението, че има материален, веществен огън. Не ми е ясно защо толкова се ужасява. Вещественият огън — това е вашият свят. Огънят, в който изгаряте, трябва да се подклажда. И ти значи се водиш към обслужващия персонал.

— Към обслужващия персонал?

— Нали си копирайтър. Значи си един от онези, които карат хората да се взират в пламъците на потреблението.

— В пламъците на потреблението? И какво се потребява?

— Не какво, а кой. Човек си мисли, че той потребява, а всъщност пламъците на потреблението изгарят него, като му дават някои скромни радости. Нещо като безопасния секс, на който се отдавате

непрекъснато дори и когато сте сами. Екологично чиста технология за изгаряне на боклука. Но ти така и така няма да ме разбереш.

— А боклукът? — попита Татарски. — Кой е боклукът? Човекът ли?

— По своята природа човекът е прекрасен и велик — каза сируфът. — Почти толкова прекрасен и велик, колкото сируфа. Но не го знае. А боклукът — това е неговото незнание. Това е identity, която всъщност не съществува. В живота човек съществува чрез изгарянето на боклука на своята identity. По-добре е да се грееш на този огън, отколкото да гориш в него, нали?

— Защо да се грее на този огън и да го гледа, след като в него изгаря животът му?

— Вие бездруго не знаете какво да правите с живота си. И каквото и да гледате, гледате огъня, в който изгаря животът ви. Милосърдието е в това, че вместо крематориуми сега имате телевизори и супермаркети. А истината е, че функцията им е една и съща. Освен това огънят е просто метафора. Ти го видя, защото изяде пропуска за екарисажа. Огромното мнозинство вижда най-обикновен телевизионен екран.

След тези думи сируфът изчезна.

— Ей — викна Татарски.

Отговор нямаше. Татарски изчака минутка и разбра, че е останал насаме с ума си, който заплашваше да се пръсне по шевовите. Трябваше спешно да се заеме с нещо.

— Трябва да се обадя на някого — прошепна той. — Но на кого? На Гиреев! Той ще знае какво да направя.

Дълго време никой не вдигаше слушалката. Накрая, на петнадесетото или дванадесетото позвъняване, се чу сърдитият глас на Гиреев:

— Ало.

— Андрюша? Здравсти. Татарски съм.

— Знаеш ли колко е часът?

— Прощавай — бързо почна Татарски, — обаче имам проблем. Прейдох киселина. Пет дози — каза ми го специалист. Изобщо — страшно ми е кофти. Какво да правя?

— Какво да правиш ли? Де да знам какво да правиш. Аз в такива случаи си повтарям една мантра.

— Кажи ми я!

— Не става с казване. Трябва да има установен контакт.

— Без контакт не може ли? Гиреев помисли малко, после каза:

— Изчакай мъничко. — И сложи слушалката до телефона.

Няколко минути Татарски се вслушва в далечните звуци, навявани по линията от електрическия вятър. Отначало чу откъслеци от някакъв разговор, после се намеси ядосан женски глас, накрая всичко това бе заглушено от недоволен рев на дете.

— Записвай — чу се накрая гласът на Гиреев. — Ом ме-лафефон бва кха ша. Повтарям по букви: О... м...

— Записах — каза Татарски. — Какво означава това?

— Няма значение. Съсредоточи се единствено върху звученето, разбра ли ме? Водка имаш ли?

— Май имам. Две бутилки.

— Можеш да си пийнеш. С тази мантра влиза много добре. След час ще ти мине. Утре ще ти се обадя.

— Много ти благодаря. А бе, кой плаче там при тебе?

— Синът ми — отговори Гиреев.

— Имаш син? Не знаех. Как се казва?

— Намхай — недоволено отговори Гиреев. — Хайде, до утре.

Татарски затвори и изтича в кухнята, като си повтаряше полученото заклинание. Извади едното шише „Абсолют“, наля пълна водна чаша, после втора, трета — и го докапчи. Промисли си гърлото със студен чай и отиде в банята — страх го беше да влезе в стаята. Седна на ръба на ваната, втренчи се във вратата и зашепна:

— Ом мелафефон бва кха ша, ом мелафефон бва кха ша...

Заклинанието беше толкова трудно за произнасяне, че не можеше да мисли за нищо друго. След няколко минути по тялото му плъзна топлата вълна на опиянението и Татарски почти се успокои, но внезапно с крайчеца на окото си забеляза познато блещукане, стисна юмруци и зашепна мантрата още по-бързо — но видението вече не можеше да се спре.

Там, където допреди миг беше била вратата на банята, блесна нещо като заря и когато започна да избледнява, той видя пред себе си пламтящ храст. Клонките му бяха обгърнати от ярки пламъци, все едно че бяха заляни с бензин и им бяха драснали клечката, но широките тъмнозелени листа не изгаряха. А в следващия момент от средата на

храста се подаде ръка, свита в юмрук. Татарски се дръпна и насмалко да падне във ваната. Юмрукът се разтвори и Татарски видя на една широка длан току пред лицето си мъничко мокро корнишонче.

Храстът изчезна. Татарски вече не помнеше взел ли беше корнишончето, не беше ли, но пък усещаше в устата си някакъв солен привкус. А може би беше кръв от прехапаната му устна?

— Не, Гиреев, нищо не струва твойта мантра — прошепна Татарски и отиде в кухнята.

След като пи още водка (наложи се да се насили), Татарски отиде в стаята и включи телевизора. Чу се тържествена музика, синият екран потрепна и се появи изображение. Предаваха някакъв концерт.

„Гооосподи, к Тебе възвах!“ — пееше някакъв опулен човек с напудрено лице, папийонка и лъскава жилетка под фрака. И махаше с ръка някак странно, сякаш го отнасяше невидим вятър.

Татарски натисна управлението и човекът с папийонката угасна. „Да взема пък да се помоля — помисли си той. — Току-виж помогнало.“ Спомни си човека от барелефа — онзи, който бе вдигнал ръце към звездното небе.

Отиде наред стаята, успя да коленичи, събра ръце пред гърдите си, погледна към тавана и тихо каза:

— Господи, к Тебе възвах. Много съм виновен пред Тебе. Знам, че живея лошо и несправедно. Но в душата ми няма нищо долно, честна дума. Никога вече няма да ям оня боклук. Аз... Аз просто искам да съм щастлив, обаче не се получава. Може би съм си го заслужил. Понеже нали не мога нищо друго, освен да пиша лоши слогани. Но на Тебе, Господи, ще ти напиша хубав — честна дума. Понеже Тебе Те позиционират абсолютно погрешно. Не вдяват, разбираш ли? Ами вземи например последния клип, дето събират пари за онази черква. Показват една бабка с кутия за помощи и отначало нали пускат една рубла от някакъв запорожец, а после сто гущера от мерцедес. Идеята е ясна, но като позициониране изобщо не върви. Понеже къде ще се тика оня с мерцедеса след запорожеца? Елементарно. А на нас като target group ни трябва именно тия с мерцедесите, понеже като сума един с мерцедес дава колкото хиляда със запорожци. И трябва да се смени. Ей сегичка...

Татарски успя някак да се изправи, домъкна се до бюрото, взе някаква химикалка и разкривено написа:

Плакат (сюжет за клип): дълга бяла лимузина на фона на храма „Христос Спасител“. Задната врата е отворена и отвътре блика светлина. В светлината виждаме обувка, която почти докосва асфалта, и ръка на дръжката на вратата. Не виждаме лице. Виждаме само светлината, колата, ръката и крака. Слоган:

ХРИСТОС СПАСИТЕЛ СОЛИДЕН ГОСПОД ЗА
СОЛИДНИ ГОСПОДА

Вариант:

ГОСПОД ЗА СОЛИДНИ ГОСПОДА.

Татарски пусна химикалката, вдигна просълзените си очи към тавана и тихо попита:

— Господи, харесва ли Ти?

ВОВЧИК МАЛЯКА

Божията любов към човека се проявява във великия и неизразим с думи принцип „а бе може“. „А бе може“ означава безкрайно много неща — например това, че самият този принцип, въпреки абсолютната си неизразимост, все пак може да бъде изразен и проявен. Нещо повече, той може да бъде изразен безкрайно много пъти и всеки път по съвсем различен начин, благодарение на което съществува например поезията. Това е то Божията любов. И с какво ѝ отвърща човек?

Татарски се събуди облян от студена пот, без да разбира защо от прозорците струи безжалостна бяла светлина. Имаше смътен спомен, че насън бе пиццал и като че ли се беше оправдавал пред някого — сиреч, че е имал пиянски кошмар. А махмурлукът му бе толкова страшен и фундаментален, че не можеше и дума да става да гаврътне спасителните сто грама. Не можеше дори и да помисли за това, защото от самата мисъл за алкохол му се гадеше. За негов късмет обаче ирационално-мистичната ипостас на Божията любов, възпята от великия Ерофеев, вече бе простряла над него треперещото си крило.

Та значи все пак можеше да ги гаврътне тези сто грама. За това си има специален метод, казват му „влакче“. Методът е ошлайфан от цели поколения алкохолици и Татарски го бе научил от един привърженик на езотеричните науки от Санкт Петербург на сутринта след един чудовищен запой. „Методът всъщност е гурджиевски — беше му обяснил онзи. — Принадлежи към така наречения «път на хитреца». В него ти гледаш на себе си като на машина. Тази машина си има рецептори, нервни окончания и висш контролен център, който ясно заявява, че всеки опит да погълнеш алкохол ще доведе до незабавно драйфване. Какво прави тогава хитрецът? Мамаи рецепторите на машината. Практическата страна на нещата е следната. Пълниш си устата с лимонада. След това наливаш чаша водка и я вдигаш до устните си. После гълташ лимонадата и докато рецепторите съобщават на висшия контролен център, че пиеш лимонада, бързо изгълтваш водката. Тялото просто няма време да реагира, понеже умът е

достатъчно бавен. Има обаче един нюанс. Ако преди водката пиеш не лимонада, а кока-кола, вероятността да се издрайфаш е петдесет процента. А ако пиеш пепси — сто процента.“

„Това да можех да го вкарам в някоя концепция“ — мрачно помисли Татарски и отиде в кухнята. В едното шише беше останала водка. Той я изля в една чаша и се обърна към хладилника. За миг го уплаши мисълта, че там няма нищо освен пепси-кола — купуваше я от преданост към идеалите на поколението, — но за щастие най-долу имаше кутийка „7-Up“ — беше я донесъл някакъв гостенин.

— Seven-Up — прошепна Татарски и облиза сухите си устни. — The Uncola...

Операцията излезе сполучлива. Татарски се върна в стаята, отиде до бюрото и видя няколко листа, изписани с разкривени букви. Оказа се, че вчерашната вълна на религиозни чувства бе изплискала на хартия цяла подборка текстове, които той не помнеше да е писал. Първият беше следният:

Комерческа идея: оферта за създаване на кока-колос с размерите на храма „Христос Спасител“, капачките са камбанки. Евентуално пепси-колос. Да помисля за шампоана pro-V. Инвестиции.

После душата му очевидно се беше увлякла в привычните реклами, но се беше засрамила и беше зачеркнала следващите редове.

Кока-колбаси, кока-колачета, кока-колимски разкази
(да се наеме бригада писатели).

На следващия лист с четливи печатни букви бе написано:

КОКТЕЙЛ „ВЕЧЕН ЖИВОТ“

ЧОВЕКО! НЕ ИСКАЙ НИЩО ЗА СЕБЕ СИ.
КОГАТО ДОЙДАТ ТЪЛПИТЕ
ИМ СЕ РАЗДАЙ ДОКРАЙ.

КАЗВАШ, ЧЕ ОЩЕ НЕ СИ ГОТОВ?
НИЕ ВЯРВАМЕ, ЧЕ УТРЕ ЩЕ МОЖЕШ!
А ДНЕС — ДЖИН „BOMBAY SAPHIRE“
С ТОНИК, СОК ИЛИ ПРОСТО БУЧКА ЛЕД.

Най-последният текст очевидно бе получен от огромната рекламна агенция отвъд, когато вече Татарски бе прехвърлил и последния стадий на опиянението — трябваха му няколко минути дори само за да разчете собствените си драсканици. Слоганът явно бе написан след отшумяването на молитвения екстаз, когато съзнанието му окончателно се бе върнало към прагматичния рационализъм:

DO IT YOURSELF, MOTHERFUCKER.^[1]

REEBOK

Телефонът извъня. „Ханин“ — уплашено си помисли Татарски, докато вдигаше слушалката. Но се оказа, че е Гиреев.

— Ваван? Как си?

— Горедолу — отговори Татарски.

— Извинявай за нощес. Много късно беше. Жената се разсмърдя.

Мина ли ти?

— Горедолу.

— Знаеш ли защо ти се обаждам? Сигурно ще ти е интересно като на професионалист. Наскоро идва един лама — Урган Джамбон Тулку Седми, от сектата гелгуп. Изнесе цяла лекция за рекламата. Имам я на касета, ще ти я дам да я чуеш. Има най-различни неща, обаче най-интересна е основната мисъл. От гледна точка на будизма смисълът на рекламата е съвсем прост. Тя се стреми да те убеди, че потребяването на рекламирания продукт води до високо и благоприятно прераждане, при това не след смъртта, а веднага след акта на потребяването. Тоест дъвчеш си „Орбит“ без захар — и вече си асур. Дъвчеш „Дирол“ — и си бог с бели-пребели зъби.

— Нищо не разбирам — каза Татарски и се намръщи, понеже му се повдигна адски гадно.

— Казано по-просто, той има предвид, че главната задача на рекламата е да показва на хората други хора, които са успели да се излъжат и да намерят щастие в притежаването на материални обекти. И че всъщност такива излъгани живеят единствено в клиповете.

— Защо? — попита Татарски, напразно опитвайки се да догони пъргавата мисъл на приятеля си.

— Защото винаги се рекламират не вещите, а човешкото щастие. Винаги виждаме еднакво щастливи хора, само че в различните случаи щастието им е породено от различни придобивки. Тоест човек отива в магазина не за някаква вещ, а за това щастие, обаче там то не се продава. По-нататък ламата критикува теорията на някой си Че Гевара. Казва, че Че Гевара не е истински будист и затова не може да бъде истински авторитет за един будист. И че изобщо не бил дал на света нищо освен автоматни откоси и търговската си марка. Вярно, светът също не му бил дал нищо, но...

— Давай по-сбито — прекъсна го Татарски. — Бездруго не мога да разбера нищо — главата ми се цепи. Я по-добре ми кажи каква беше тая мантра, дето ми я даде?

— Не е мантра — отговори Гиреев. — Това си е най-обикновено изречение на иврит от един учебник. На жена ми.

— На жена ти? — повтори Татарски и обърса студената пот от челото си. — Всъщност да де. Щом имаш син, трябва да имаш и жена. И защо учи иврит?

— Иска да се маха оттук. Наскоро имаше страшно видение. Без никаква дрога, просто по време на медитация. И значи вижда един огромен камък и на него лежи гола девица, и тази девица е Русия. А над нея се навел един такъв... Не му се вижда лицето, но бил с нещо като шинел с пагони. Или наметало. И той значи...

— Стоп — каза Татарски. — Драйфа ми се. Дай ще ти се обадя после, става ли?

— Става — съгласи се Гиреев.

— Само момент. Защо ми даде това изречение, а не мантра?

— Никаква разлика няма. В състояние като твоето няма значение какво ще повтаряш. Важното е мислите ти да са заети и да изпиеш повечко водка. Освен това никой не може да ти даде мантра без контакт.

— И какво значи тази фраза?

— Ей сега ще погледна. Тука някъде беше... Аха, ето я. „Од мелафефон бва кха ша“. Значи: „Моля, дайте ми краставичка“. Жестоко, а? Направо си е мантра. Вярно, почва с „од“, а не с „ом“ — аз го смених. И ако му сложиш „ом“ и накрая...

— Чао — каза Татарски. — Ще ти звънна. Сега отивам за бира.

Утрото беше ясно и свежо; в прохладната му чистота се долавяше непонятен укор. Татарски излезе от входа, спря и се замисли. До денонощния, където обикновено ходеше за пиене, трябваше да се влачи десет минути — и още толкова обратно. Съвсем наблизко обаче, на две крачки, беше пазарчето, където беше работил и където не се беше вясвал оттогава. Сега обаче не му беше до смъртни страхове. И като се пребори с нежеланието си за живот, Татарски тръгна към пазарчето.

Няколко будки вече бяха отворени, включително тази за вестници. Татарски си купи три кутийки „Туборг“ и един аналитичен таблоид — купуваше си го заради рекламите, към които изпитваше силен интерес дори когато беше махмурлия. Разгърна таблоида и изгълта първата бира. Вниманието му бе привлечено от една реклама на „Аерофлот“ — по стълбичката, подпряна на отрупана с райски ябълки палма, се качваше семейна двойка. „Идиоти — каза си Татарски. — Как може да се пуска такава реклама? Човек иска да лети например за Новосибирск. А му обещават, че ще попадне в рая. Може да му е рано още за рая, нали? Може да иска първо да си свърши работата в Новосибирск... Остава да измислят някой аеробус «Икар»...“ На съседната страница имаше шарен плакат с реклама на шампанско „Вдовицата Довган № 57“: ослепителна блондинка караше водни ски на фона на обрасъл с палми жълт остров и си говореше с някого по мобилен телефон. На следващата страница пък се кипреше рекламата на американския ресторант на площад „Въстание“ — снимка на входа, над който светеше весел неонов надпис:

BEVERLY KILLS

A CHUK NORRIS ENTERPRISE.

Татарски сгъна вестника, постла го на някаква мръсна щайга между две будки, седна и отвори втората бира.

Почти веднага му олекна. За да не гледа околния свят, Татарски заоглежда кутията. На нея, под изписаното с жълто „Туборг“, имаше рисунка: дебел мъж с презрамки бършеше потното си чело с бяла кърпа. Над него блестеше синьо небе, а самият той стоеше на тясна пътечка, която изчезваше на хоризонта; с две думи, рисунката бе

дотождна натоварена със символи, че Татарски чак се зачуди как тънката ламаринка на кутията я издържа. И автоматично започна да съчинява слоган.

„Горе-долу следното — мислеше той. — Животът е самотно странстване под знойното слънце. Пътят, по който вървим, води в нищото. И не се знае къде ще ни срещне смъртта. Когато си помислиш за тези неща, всичко на света ти изглежда безсмислено и нищожно. И тогава идва прозрението. Туборг. Мисли за главното!“

Част от слогана можеше да се напише и на латински — той обичаше този номер още от първата си реклама. Например: „Пътнико, спри“ — нещо с *viator* беше, Татарски не си го спомняше точно, трябваше да провери в речника. Бръкна в джоба си за химикалка, за да запише току-що намисленото. Нямаше химикалка. Реши да помоли някой от минавачите, вдигна очи и право над себе си видя Хусейн.

Хусейн се усмихваше с крайчеца на устните си, ръцете му бяха в дълбоките джобове на кадифения му панталон, лъскавите му очи не изразяваха нищо — сигурно съвсем скоро си беше взел дозата. Почти не се беше променил — е, може би беше понапълнял мъничко. И носеше рошава кавказка шапка.

Татарски изпусна бирата и една символична жълта струйка направи на асфалта тъмно петно. Чувствата, които прелетяха през душата му за този миг, идеално се вписваха в току-що измислената концепция за „Туборг“ — с изключение на това, че не го осени никакво прозрение.

— Хайде с мене — каза Хусейн и го привика с пръст.

За секунда Татарски се поколеба дали да не побегне, но реши, че ще е по-умно да не го прави. Доколкото си спомняше, Хусейн рефлекторно възприемаше като мишена всички бързо движещи се обекти по-големи от куче и по-малки от автомобил. Разбира се, за изтеклото време под въздействието на морфина и суфийската музика във вътрешния му свят можеше да са настъпили сериозни промени, но на Татарски нещо не му се щеше да проверява това на практика.

Фургонът, в който живееше Хусейн, също почти не се беше променил — само дето на прозорчетата вече имаше плътни пердета, а на покрива — зелена сателитна антена. Хусейн отвори вратата и побутна Татарски в гърба.

Вътре беше почти тъмно. Светеше огромен телевизор — на екрана под клонесто дърво бяха застинали три фигури. Картината леко потрепваше — до телевизора имаше видеомагнетофон, сложен на „пауза“. Срещу телевизора имаше пейка и на нея, подпрян на стената, седеше отдавна небръснат и повмирисан човек с клубно сако със златни копчета. Десният му крак беше закопчан за дясната ръка с белезници, прокарани под пейката, поради което тялото му бе застинало в трудно за описване полулегнало положение, което пък напомни на Татарски оу-аналната поза на пътника от бизнес класа от рекламата на „Кореан Еър“ (на рекламата на „Кореан Еър“ обаче тялото бе снимано от такъв ъгъл, че белезниците не се виждаха). Щом видя Хусейн, човекът трепна. Хусейн извади от джоба си клетъчен телефон и го показва на прикования за пейката. Той завъртя глава в знак на отказ и Татарски забеляза, че устата му е залепена с широка лепенка с телесен цвят, върху която с червен маркер бе нарисувана усмивка.

— Ей че инат — промърмори Хусейн.

После взе дистанционното управление и го натисна. Фигурите на екрана бавно се раздвижиха — видеото работеше на забавен кадър. Татарски позна незабравимите по отношение на политическата си коректност кадри от „Кавказки пленник“ — май така се казваше филмът. Един руски десантчик се озърташе весело и малко неуверено; двама огненооки кавказци с национални носии го държаха за ръцете, а трети, с шапка досущ като на Хусейн, опираше в гърлото му дълга музейна сабя. На екрана се смениха няколко близки плана — очите на десантника, острието, притиснато до кожата (Татарски си помисли, че това е съзнателно цитиране на „Андалуското куче“ на Бунюел с цел да се впечатли канското жури), а после ръката на убиеца рязко дръпна сабята вдясно. Веднага след това на екрана се върна началото на сцената: убиецът пак опираше сабята в гърлото на жертвата. Фрагментът се повтори и Татарски разбра, че всъщност гледа нещо като рекламна лента — като онези по изложбите и панаирите. И дори не „нещо като“ — това си беше жива реклама: Хусейн също се бе запознал с информационните технологии и сега с помощта на определен визуален ред се позиционираше в съзнанието на клиента, като му обясняваше какви услуги предлага неговото предприятие. Може би кадърът с близкия план на сабята, опряна в гърлото, беше дори монтиран допълнително — Татарски не си го спомняше от

филма. Клиентът обаче очевидно беше добре запознат и с клипа, и с бизнеса на Хусейн — пролича си по това как очите му се затвориха и главата му клюмна.

— А, не — гледай, гледай — каза Хусейн, хвана го за косата и вдигна главата му. — И ще ми се хилиш, а, скапаняк шибан...

Нещастникът тихо измуча нещо. И може би тъкмо заради сияещата на лицето му широка усмивка Татарски изпита към него някаква ирационална неприязън.

Хусейн пусна вързания, оправи си шапката и се обърна към Татарски.

— Бе само трябва да звънне на едно място, обаче не ще. И себе си мъчи, и мен. Ей, какви хора имало бе!... Ти как си? Доза ти трябва като гледам.

— Не — каза Татарски. — Препих снощи.

— Че що не каза? — възмути се Хусейн, отиде до огнеупорната каса, извади бутилка „Хенеси“ и две не особено чисти чаши и наля. — Хайде, за добре дошъл.

Чукнаха се и пиха.

— И как я караш? — попита Хусейн.

— Бачкам по малко.

— Къде?

Трябваше да каже нещо, при това такова нещо, че Хусейн да не му иска пари, понеже е излязъл от бизнеса му. Още повече че в момента Татарски пари нямаше. Очите му се спряха на екрана на телевизора, където за пореден път идваше смъртта. „И мене ще ме заколят така — помисли си той — и никой и едно цвете няма да сложи на гроба ми...“

— Къде де? — повтори Хусейн.

— В цветарския бизнес — неочаквано и за самия себе си каза Татарски. — С едни азербайджанци.

— С азербайджанци? — недоверчиво повтори Хусейн. — С кои азербайджанци?

— С Рафик — вдъхновено отговори Татарски. — И с Елдар. Наемаме самолет значи и караме тук цветя, а там... Знаеш какво. Не го наемам аз, разбира се. Аз съм така, момче за всичко.

— Сериозно? Ами защо не ми обясни всичко като човек? Защо трябваше да ми подхвърляш ключовете като на куче?

— Пиян бях — каза Татарски.

Хусейн се замисли, после каза:

— Не знам, не знам... Цветята са хубаво нещо. Ако ми беше казал като мъж на мъж, щяхме да се разберем. Обаче сега... Трябва да си поприказвам с тоя твой Рафик.

— Той е в Баку — каза Татарски. — И Елдар също.

В този момент извън пейджърът на колана му.

— Кой се обажда? — попита Хусейн.

Татарски погледна екранчето и видя номера на Ханин.

— Един познат. Няма нищо общо с...

Хусейн само протегна ръката си и Татарски покорно пусна пейджъра в шепата му. Хусейн извади телефона си, набра номера и многозначително изгледа Татарски. Чу се щракане.

— Ало — каза Хусейн. — С кого говоря? С Ханин? Здравсти, Ханин. От кавказката задруга те безпокоим. Аз съм Хусейн. Виж сега за какво ти се обаждам — тука при мене е твойят приятел Вова. Има един проблем — дължи ни пари. И не може да намери. Та заръча да ти се обадим — да му помогнеш, нали така. И ти ли караш цветя с него?

Намигна на Татарски, послуша малко, после се намръщи и каза:

— Какво? Питам те — и ти ли караш цветя с него? Как така метафорично ги караш? Каква персийска роза бе? Какъв Ариосто? Кой? Кой? Дай го тоя твой приятел... Да?

По изражението му Татарски разбра, че в момента му казват нещо ужасно.

— Изобщо не ме интересува кой си — каза Хусейн след дълга пауза. — Бе пращай когото си щеш... Да... Цял танков полк, ако щеш. Само че за всеки случай ги предупреди, че не съм ви ранено пионерче пред Белия ви дом, разбра ли ме? Какво? Лично ще дойдеш? Идвай... Запиши си адреса...

Хусейн затвори и въпросително погледна Татарски.

— Нали ти казах, не трябваше — каза Татарски. Хусейн се подсмихна.

— За мен ли те е страх? Много мило. Но не е нужно. После извади от огнеупорната каса две гранати, охлаби им взривателите и ги пхна в джобовите си. Татарски се престори, че не го гледа.

След половин час на няколко крачки от фургона спря фолклорен „Мерцедес-600“ с тъмни стъкла и Татарски се лепна на пролуката

между пердетата. От мерцедеса слязоха двама души — първият беше накокошиненият Ханин, втория Татарски не го познаваше.

Според всички оу-идентификатори това беше представител на така наречената средна класа — як като бик червендалест пехотинец, служил в някой оказион на Южното пристанище. Беше с черно кожено сако, тежка златна верижка и долнище на анцуг. Ако се съдеше по колата обаче, той олицетворяваше онзи рядък случай, когато от редник ставаш генерал. Мъжът каза нещо на Ханин и тръгна към фургона. Ханин остана навън.

Вратата се отвори. Непознатият тежко стъпи във фургона, погледна първо Хусейн, после Татарски, а накрая и заключения за пейката. На лицето му се изписа изумление, той замръзна, сякаш не вярваше на очите си, а после направи крачка напред, хвана пленника за косата и два пъти фрасна лицето му в коляното си. Онзи се помъчи да се защити със свободната си ръка, но не успя.

— Тука си бил, а, мръсно! — кресна непознатият и лицето му почервения още повече. — Две седмици те търсим, целия град преровихме! Ще се криеш, а? Ще се спотайваш, комерсант разгембен?

Татарски и Хусейн се спогледаха.

— Ти по-полека с него — неуверено каза Хусейн. — Че е комерсант, комерсант е, спор няма, обаче е мой комерсант все пак.

— Кво? — попита непознатият и пусна окървавената глава. — Твой? Тоя ми е комерсант знаеш ли откога? Ти тогава още си пасъл козите по планините.

— Пасях не кози, а пръчове — спокойно отговори Хусейн. — А ти, ако ще ми се правиш на бик, ще ти надяна халката на носа, сериозно ти казвам.

— Какво, какво? — намръщи се непознатият и си разкопча сакото. Под левия му пеш имаше нещо издуто. — Каква халка?

— Ей тази — каза Хусейн и извади гранатата от единия си джоб. Видът ѝ мигновено успокои непознатия и той каза:

— Тоя гад ми дължи пари.

— И на мене — каза Хусейн и прибра гранатата.

— На мене първо.

— Не. Първо на мене.

Гледаха се около минута.

— Добре — каза непознатият. — Дай утре да се срещнем и да се разберем. В десет вечерта. Къде?

— Идвай направо тука.

— Няма проблем — каза непознатият и посочи Татарски. — Младежчето го взимам с мен. Мой човек е.

Татарски погледна Хусейн въпросително. Хусейн му се усмихна мило.

— Нямам претенции към тебе. Твоят човек поема нещата. А иначе — отбивай се. Цветя можеш да ми донесеш — рози. Обичам розите.

Хусейн излезе след тях, запали цигара и се облегна на фургона. Татарски направи две крачки, обърна се и каза:

— Забравих си бирата.

— Влез си я вземи — каза Хусейн.

Татарски влезе във фургона и взе последната кутийка „Туборг“. Заключение за пейката замуча и вдигна свободната си ръка. Татарски видя в нея някакво пъстро картонче, взе го и бързо го пхна в джоба си. Пленникът нададе тих стон — с една октава по-висок, — завъртя с пръст шайбата на невидим телефон и притисна ръка към сърцето си. Татарски кимна и излезе. Хусейн все така пушеше до вратата и май не беше забелязал нищо. Непознатият и Ханин бяха вече в колата и щом се качи и Татарски, потеглиха веднага.

— Запознайте се — каза Ханин. — Ваван Татарски, един от най-добрите ни специалисти. А това — Ханин кимна към непознатия, който тъкмо завиваше към булеварда — е Вовчик Маляка, почти твой адаш. Викат му още и Ницшеанеца.

— Е, това са глупости — бързо измърмори Вовчик и премигна. — От едно време.

— Вовчик — продължи Ханин — е човек с изключително важна икономическа функция. Може да се каже — ключово звено в либералния модел в страните с ниска средногодишна температура. Ти от пазарна икономика отбираш ли?

— Децул — отговори Татарски и събра палеца и показалеца си, като почти ги докосна.

— Тогава трябва да знаеш, че на абсолютно свободния пазар по силата на самото определение трябва да има и услуги от страна на

ограничителите на абсолютната свобода. Вовчик е именно такъв ограничител. Ясен съм, нали?

Спряха на един светофар и Вовчик Маляка обърна към Татарски мъничките си неизразителни очи. Не беше ясно защо са го кръстили Маляка — беше едър мъж и вече на възраст. Лицето му беше типично бандитско разпльокано кюфте, непредизвикващо впрочем особено отвращение. Той огледа Татарски и каза:

— С руската идея как си?

Татарски трепна и каза:

— Не... не съм мислил на тази тема.

— Още по-добре — намеси се Ханин. — Нови хора — нови идеи, както се казва.

— Но защо? — попита Татарски.

— Имаш поръчка — каза Ханин.

— От кого?

Ханин кимна към Вовчик, подаде на Татарски химикалка и бележник и каза:

— Слушай внимателно и си води бележки. После ще работиш по тях.

— Какво толкова има да слуша — изръмжа Вовчик. — Всичко си е съвсем ясно. Я ми кажи, Ваван, като си в чужбина, чувстваш ли се унизен?

— Никога не съм ходил в чужбина — призна Татарски.

— И правилно. Понеже, ако отидеш, ще видиш, че те унижават. Сериозно ти приказвам — те не ни броят за хора бе, за тях сме говна с лайна. Е, когато наемеш цял етаж в някой „Хилтън“, тогава на опашка ще се наредят да ти духат, нали ме разбираш. Обаче като идеш на някой фуршет там, или на коктейл, те гледат като маймуна. Защо носите толкова голям кръст, викат, да не сте богослов? Бе да ми дойдат тия педераси в Москва, ще им дам аз едно богословие, ама...

— А защо им е такова отношението? — прекъсна го Ханин. — Някакво мнение?

— Естествено — каза Вовчик. — Защото сме им като на издръжка. Техни филми гледаме, техни коли караме, тяхна храна даже кльопаме. И като си помислиш, май произвеждаме само пари... Които са си същите като техните долари, ако погледнеш, така че изобщо не е ясно как така пък успяваме да ги произвеждаме. Обаче явно струват

нещо — никой не дава нещо за нищо, нали?... Аз, да ви кажа, не съм икономист, обаче усещам, че тук има нещо гнило, премятат ни някак...

Вовчик млъкна и се замисли дълбоко. Ханин понечи да каже нещо, но Вовчик изведнъж изрева:

— И си мислят, че сме културно изостанали! Все едно африканци от дърветата, нали разбираш! Все едно сме някакви животни с пари. Свине или бикове. А ние сме Русия! Страшно е да си го помислиш даже! Велика страна!

— Да — каза Ханин.

— Просто временно сме забравили корените си заради всичките тия идиотщини, дето стават. Виждаш какъв е животът — няма време да се обърнеш. Обаче това не значи, че сме забравили кои сме като някакви шибани негри...

— Дай без емоции — каза Ханин. — Обясни на момчето какво точно искаш. И по-простичко, без лирични отклонения.

— Значи обяснявам ти елементарно — каза Вовчик. — Нашият национален бизнес излиза на световната арена. А там се въртят всякакви пари — чеченски, американски, колумбийски, разбираш ме. И ако ги гледаме само като пари, те са си еднакви. Зад всяка пара обаче всъщност стои някаква национална идея. Навремето ние сме си имали православие, самодържавие и народност. После идва комунизмът. А сега, когато комунизмът свърши, си нямаме никаква идея освен парата. Обаче зад парата не може да стои само пара, нали така? Защото тогава изобщо не е ясно защо едни бичат напред, а ние сме все отзад.

— Това е то — каза Ханин. — Учи се, Ваван.

— И когато нашите руски долари се превъртат някъде из Карибско море — продължи Вовчик, — човек изобщо не може да вдене защо трябва да са именно руски долари. На нас ни липсва национална и-ден-тич-ност...

Така го каза — на срички.

— Загря ли? Чеченците си имат, а ние си нямаме. И точно затова ни гледат като лайна с говна. А трябва да имаме проста и ясна руска идея, та да можем да кажем на всеки харвардски педал: я си таковай таковата и няма какво да ме гледаш изотгоре. Пък и самите ние трябва да знаем кои сме и какви сме, нали така?

— Ти давай задачата — каза Ханин и намигна на Татарски в огледалото. — Това ми е главният криейтър. Една минута от времето

му струва повече, отколкото ние с тебе изкарваме за цяла седмица.

— Задачата е фасулска — каза Вовчик. — Написваш ми руската идея на не повече от пет странички. И съкратена версия на една. Да е изложена реално, без въртели. Та да мога на всичките вносни педали и курви — бизнесмените там, певиците им и така нататък — да им я тикна под носа. Да не си мислят, че един вид — откраднал парите и си турил желязна врата. Да усещат духовност, разбираш ли, тия мръсници, ама такава духовност, като през четирийсет и пета в Сталинград.

— И откъде да я... — почна Татарски, но Ханин го прекъсна:

— Това вече е твой проблем, драги. Имаш един ден, работата е спешна. После ще ми трябваш и за друго. И имай предвид, че освен на теб сме възложили задачата на още един човек. Така че се постарай.

— На кого, ако не е тайна? — попита Татарски.

— На Саша Бло. Чувал ли си за него?

Татарски не каза нищо. Ханин направи знак на Вовчик и колата спря. Ханин подаде на Татарски една стотачка и каза:

— Това ти е за такси. Прибирай се да работиш. И не пий повече днеска.

Татарски стъпи на тротоара, изчака колата да се отдалечи и извади визитката на кавказкия пленник. Изглеждаше странно — в центъра беше нарисувана секвоя, а цялото останало място бе на звезди, ивици и орли. Над цялото това римско великолепие с маниерни златни букви пишеше:

СВОБОДНО АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО
„ТАМПОКО“

БЕЗАЛКОХОЛНИ НАПИТКИ И СОКОВЕ

Мениджър по разпространение на акциите

Михаил НЕХВАНЧИЧ

— Аха — измърмори Татарски. — Ясно.

Прибра картичката в джоба си, обърна се към потока коли, вдигна ръка и едно такси веднага спря.

Шофьорът беше дебелобузест бабанко и на лицето му бе изписана някаква съсредоточена обида. Татарски си помисли, че прилича на напълнен с вода презерватив — само да го докоснеш лекичко с нещо остро и ще плисне като водопад.

— Я ми кажете — неочаквано и за самия себе си попита Татарски, — случайно да знаете що е това руската идея?

— Ха — възкликна шофьорът, сякаш бе чакал тъкмо този въпрос. — Ей сега ще ти обясня. Значи аз съм наполовина мордовец. И като бях в казармата, новобранец още, имахме един сержант, Хърли му викаха. „Мразя — каже — мордовците и тъпанарите!“ Пращаше ме да чистя кенефите с четка за зъби. Два месеца се гавреше с мен тоя мръсник. И после, разбираш ли, прехвърлят при нас трима братя мордовци, и тримата щангисти, представяш ли си? Кой тука не обичал мордовците, викат?

Шофьорът се засмя щастливо и колата кривна и почти влезе в насрещното платно.

— Какво общо има това с руската идея? — попита уплашено притиснатият към седалката Татарски.

— Има, има. Така го наредиха тоя Хърли, че две седмици лежа в лечебницата. Така му се пада! И после го маризиха още пет-шест пъти, докато да се уволни. То да беше само маризът...

— Спрете тук, ако обичате — не издържа Татарски.

— Тука не може — каза шофьорът. — Трябва да обърна. И ти казвам, то само маризът да беше... Ама неее!...

Татарски се смири и кротко доизслуша шофьора, който го посвети в такива подробности от съдбата на сержанта шовинист, които унищожиха и най-малката възможност за състрадание — защото за състраданието е нужна поне секунда отъждествяване, а тук то бе невъзможно, понеже нито умът, нито душата не биха се осмелили на това. Най-обикновена казармена история впрочем. А когато Татарски слезе, шофьорът заяви:

— За тая идея да ти кажа — ебал съм я. Аз гледам да изкарам за бензин и за хапка. Пък Дудаев ли ще е, Мудаев ли ще е — не ме интересува, стига да не ме маризят.

Може би тъкмо поради последната дума Татарски пак си спомни за прикования мениджър и как той набираще някакъв телефонен номер в пустотата. Във входа спря, осъзнал какво всъщност трябва да направи. Извади картичката и написа на гърба ѝ:

АКЦИИ „ТАМПОКО“!
ДНЕС ЛИСТ ХАРТИЯ.
УТРЕ — СОК НА КОРЕМ!

И си помисли:

„Иглолистно дърво значи. Добре. Ще му дадем още един шанс. Ще му се обадя, когато Хусейн го пусне. А засега да си свива доларите на фунийки.“

---

[1] Направи го сам, дрисльо (англ.). ↑

ИНСТИТУТЪТ ПО ПЧЕЛАРСТВО

Често става така: излизаш някоя лятна сутрин навън, виждаш огромния, прекрасен, забързан нанякъде свят, пълен с неясни обещания, и окъпаното в щастие небе и внезапно душата ти за частица от секундата е пронизана от чувството, че ето, целият живот е пред теб и можеш да минеш през него, без изобщо да му мислиш, да заложиш самия себе си и да спечелиш, и да прелетиш на бял катер през житейското море, и да профучиш на бял Мерцедес по житейските пътища. И юмруците ти се стискат сякаш самички, и зъбите ти се стискат самички, и си даваш дума, че ще изтръгнеш от тази враждебна пустота още много, много пари, че ако трябва, ще прегазиш всички, които се изпречат на пътя ти, и че никой няма да посмее да те нарече с американската думичка loser.

Да, така действа в душите ни оралният оу-фактор. Татарски обаче — в момента вървеше към метрото с папка под мишница — беше равнодушен към настоящите му изисквания. Той се чувстваше именно „лузър“, тоест не само освидетелстван идиот, но и военнопръстъпник, и погрешна стъпка в биологическата еволюция на човечеството.

Вчерашният му опит да съчини руската идея бе свършил с първия в кариерата му пълен провал. Отначало задачата му се стори проста, но като седна да пише, той с ужас осъзна, че главата му не ражда нищо, ама абсолютно нищо. Не му помогна дори планшетката, чиято помощ той отчаяно потърси, когато стрелките на часовника прехвърлиха полунощ. Вярно, Че Гевара влезе в контакт, но в отговор на въпроса за руската идея избулва нещо съвсем странно:

„Братя руси!

Би било по-правилно да се говори за орално-анално оу-въздействие, доколкото тези влияния се сливат в един импулс и именно този комплекс емоции, този емоционален конгломерат, се явява социално ценната проекция на човека. Тук трябва да отбележим, че понякога, макар и рядко, рекламата предпочита

квазиюнгианския подход пред квазифройдисткия: тоест, че зад придобиването на даден материален обект не се крие голямото акто на монетаристичното съвкупление, а търсенето на магическо свойство, способно да изтика орално-аналната стимулация на втори план. Тоест една синьо-зелена четка за зъби например по някакъв начин гарантира възможността безопасно да се смъкнеш от горния балкон на по-долния, хладилникът те предпазва от падащ от покрива роял, а консерва мариновани кивита те спасява от самолетна катастрофа — и все пак това е подход, смятан от повечето професионалисти за остарял. Амин.“

За руската идея тук напомняше само обръщението „братя руси“, което пък напомни на Татарски за обръщението „брато“, прието в някои определени среди. Вовчик Маляка едва ли обаче щеше да остане доволен от тази допирна точка, както и от самото послание. Опитите на Татарски да влезе във връзка с някой по-компетентен по въпроса дух останаха без резултат. Вярно, след като Татарски повика духа на Достоевски, на когото възлагаше особени надежди, се получи известни странични ефекти: планшетката се затресе и заподскача, като че ли няколко еднакво силни присъствия я дърпаха всеки към своята страна, но криволиците, които се появиха на хартията, едва ли щяха да бъдат приети от клиента, макар, от друга страна, мисълта, че търсената идея е дотолкова трансцендентна, че това е единственият начин да бъде записана на хартия, беше утешаваща. Както и да е, Татарски не си беше свършил работата.

В някакъв случай не можеше да покаже на Ханин страничката с текста за четката за зъби и за кивитата, която бе скътал в папката, обаче все трябваше да покаже нещо и сега умът му бе зает със самобичуване. Той преправяше всички бленд-нейми, където се срещаше думата „laser“ и със сладка болка ги прилагаше за себе си: „Loser-M“ и „Loser-Max“ шибаша душата му като с камшик и за секунда му помагаша да забрави за надвисналия над него позор.

Впрочем като наближи метрото, вниманието му бе привлечено от нещо друго. Там ставаше нещо странно. Районът беше отцепен от двайсетина милиционери с автомати: приказваха си нещо по радиостанциите и се въсеха героично и тайнствено. Зад тях качваха с кран на един влекач обгорелите останки на дълга лимузина. Пак там се мотаеха и няколко цивилни — внимателно оглеждаха асфалта,

събираха разни неща и ги пускаха в найлонови торбички като за боклук. Всичко това Татарски го видя от стръмната улица, по която слизаше, а когато наближи станцията на метрото, тълпата му запречи пътя и нямаше никаква възможност да мине напред. Той се поблъска малко в потните гърбове на съгражданите си, въздъхна и се отдалечи.

Ханин не беше на кеф. Беше подпрял челото си с ръка и чертаеше с върха на цигарата си някакви кабалистични знаци в пепелника. Татарски седна на ръба на стола срещу бюрото, притисна папката към гърдите си и притеснено почна:

— Написах нещо. Каквото можах. Но според мен не става и не бива да се дава на Вовчик. Все пак такава тема... Много сложна тема... Може би ще мога да измисля слоган или да допълня brand essence на руската идея, или да поразширя онова, което ще напише Саша Бло, но за концепция ми е още рано. Не го казвам от скромност, а съвсем обективно. И изобщо...

— Вече няма значение — прекъсна го Ханин.

— Защо?

— Гръмнаха го нашия Вовчик.

— Как така?! — Татарски почти подскочи.

— Много просто — каза Ханин. — Снощи имал престрелка с чеченците. Съвсем близо до вас, между другото. И идва с две коли, с бойци, както си му е ред. Мислел, че всичко ще е по правилата. А ония гадове предната нощ да вземат да се окопаят на отсрещния хълм. И щом той спира, го бухват с два огнемета „Шмел“. Страшна работа е това. Обемен взрив с температура две хиляди градуса. Колата на Вовчик беше бронирана, разбира се, обаче бронята пази от нормални хора, не от такива изроди...

Ханин махна с ръка и тихо добави:

— Вовчик веднага... А бойците — оцелелите след взрива де — ги довършили с картечници. Е не мога да разбера как да правиш бизнес с такива хора. И хора ли са изобщо. Даа... Отиде си един добър човек...

Вместо подходящата за момента скръб, за свой срам Татарски почувства облекчение, граничещо с еуфория.

— Да — каза той, — сега ми е ясно. Преди малко видях една от колиите. Като се видяхме, беше с друга, така че изобщо не си помислих, че... Пак са гръмнали някого, рекох си. Ама нали всеки ден стават такива работи... Сега обаче всичко съвпада. И какво означава това за нас в практически план?

— Отпуск — каза Ханин. — За неопределено време. Трябва да се реши един много важен въпрос. Хамлетовски. От сутринта вече два пъти ми се обаждат.

— От милицията ли? — попита Татарски.

— Да. А после от кавказката задруга. Нали знаят, че комерсантът е на свобода. Като акули са, да ти кажа. Надушват кръвта. Така че въпросът сега е чисто конкретен. Кавказците обещават реална закрила, а ченгетата просто искат да измъкнат пари. Обаче и едните, и другите могат да ме гръмнат. Особено вторите, впрочем. Идват значи днеска и казват: „Знаем, че имаш брилянти“. Че какви брилянти мога да имам аз бе? Кажи — какви?

— Не знам — отговори Татарски и си спомни снимката на колието, обещаващо вечност, която бе видял в клозета на Ханин.

— Добре, ти не се притеснявай. Живей, обичай, работи... Между другото, в съседната стая те чакат.

— Кой? — Татарски трепна.

— Някакъв твой познат. Имал работа за тебе, така каза.

Морковин изглеждаше същият като при последната им среща, само дето в пътя му се бяха появили повече бели косми, а очите му бяха станали по-тъжни и по-мъдри. Беше със строг тъмен костюм, раирана връзка и също такава кърпичка в джобчето. Щом Татарски влезе, той стана, усмихна се широко и разпери ръце да го прегърне.

— Леле, Ваван! — възкликна той, докато тупаше Татарски по гърба. — Ама много си подпухнал! Откога така, а?

— Не бе, просто прекалих — виновно отвърна Татарски. — Такава задача ми бяха дали, че нямаше как иначе.

— За нея ли ми обясняваше по телефона?

— Кога?

— Не помниш ли? Така си и мислех. Направо не беше на себе си. Обясняваше ми, че си бил пишел концепция за Бога и че затова те

преследвала древната змия. И ми заръча да ти намеря нова работа — каза, че си бил уморен от света и...

— Стига, стига... — Татарски вдигна ръка. — Не ме тъпчи в калта. Бездруго съм затънал до гуша.

— Значи наистина ти трябва работа, така ли?

— Страшно ми трябва. От едната страна ни дърпат чеченците, разбираш ли, от другата — ченгетата. Всички излизаме в отпуск.

— Хайде с мене тогава. Между другото, в колата имам бира.

Морковин беше дошъл с миниатюрно синьо „БМВ“ — приличаше на торпедо на колела. Беше странно да седиш в такава кола — тялото ти всъщност бе полулегнало, колената ти се повдигаха към гърдите, а дъното на купето бе толкова близо до асфалта, че коремните ти мускули се стягаха непроизволно всеки път, когато колата подскочаше в поредната дупка.

— Не те ли е страх да я караш? — попита Татарски. — Ако някой работник си забрави щангата в някой канал например? Или някакво желязо стърчи от асфалта...

— Разбирам те — ухили се Морковин. — Но с това усещане съм свикнал отдавна. На работа имам предвид.

Спряха на един светофар. Вдясно от тях спря червен джип с шест мощни фара на покрива. Татарски погледна шофьора му — нискоchel мъж с гъсти вежди и също така гъсто черно окосмяване май навсякъде. Едната му ръка потупваше волана, в другата държеше пластмасово шише „Пепси“. И изведнъж Татарски осъзна, че колата на Морковин е много по супер, и изпита изключително рядкото поне за него въздействие на аналния оу-фактор. Страхотно чувство обаче, трябваше да го признае. Намести лакътя си на прозореца, отпи от бирата и изгледа шофьора на джипа горе-долу така, както моряците на кърмата на някой самолетоносач гледат пигмеите, дошли със сал да им продадат гнили банани. Шофьорът се обърна към него и известно време се гледаха в очите. Татарски почувства, че мъжът с джипа възприема тази наистина дълга размяна на погледи като покана за схватка — когато колата на Морковин потегли, в плиткото дъно на очите му вече кипваше ярост. Татарски си помисли, че вече е виждал някъде това лице. „Артист май беше“ — каза си той.

Морковин мина вляво и подкара още по-бързо.

— Разбирам защо караш такава кола — замислено каза Татарски и погледна червените светлини на таблото.

— И защо?

— Как да го кажа... За балансиране на усещанията. Морковин вдигна вежди.

— Е, може и така да се каже.

Татарски хвърли празната кутия през прозореца и попита:

— Всъщност къде отиваме?

— В нашата организация.

— Що за организация е това?

— Ще видиш. Не искам да ти развалям впечатлението. След няколко минути колата спря пред някакъв портал.

Оградата от двете му страни беше внушителна — беше направена от огромни чугунени копия с позлатени остриета. Морковин показва на милиционера на пропуска някаква карта и порталът бавно се отвори. Видя се огромна сграда в сталински стил от края на четирийсетте: приличаше на нещо средно между мексиканска пирамида и нисък небостъргач, построен с оглед на прихлупеното съветско небе. Горната част на фасадата беше покрита с орнаменти — сведени знамена, мечове, звезди и някакви странни копия; всичко това носеше лъх на древни войни, на барут и слава. Татарски присви очи и прочете релефния надпис току под покрива: „Вечна слава на героите!“

„Вечна слава им е малко множко — помисли си той недоволен.
— Да им бяха дали пенсия — стига им.“

Татарски много пъти беше минавал покрай тази сграда; навремето, много отдавна, някой му беше казал, че това е секретен институт, в който се разработвали нови видове оръжие. И това може би беше истина, понеже до вратата имаше нещо като поздрав от античността: табела с герба на СССР и златен надпис „Институт по пчеларство“. Под нея Татарски видя друга табелка — малка, скромна и с надпис: „Междубанков комитет по информационни технологии“.

Паркингът беше претъпкан с коли и Морковин едва успя да се вмъкне между един огромен бял линкълн и сребриста състезателна мазда.

— Искам да те представя на началството — каза Морковин, докато заключваше колата. — Дръж се естествено. Но без излишни приказки.

— Какво значи „излишни приказки“? От чия гледна точка? Морковин го изгледа накриво.

— Тази твоя фраза например. Абсолютно е излишна. Заобиколиха сградата, влязоха през страничния вход и се озоваха в зала, облицована със сив мрамор и с невероятно висок таван. В залата имаше охрана — няколко души с черни униформи. Изглеждаха много по-сериозно от обикновени милиционери и въпросът не беше само в чешките „скорпиони“, които висяха на гърдите и раменете им. Милиционерите просто не бяха база за сравнение — сините им униформи, излъчвали навремето страхотен държавен гнет с всичките си копчета и отличителни знаци, отдавна вече предизвикваха у Татарски само презрително недоумение; зад тези сини униформи отдавна вече не стоеше нищо, и то до такава степен, че ставаше все по-неясно от къде на къде тези хора непрекъснато спират колите по улиците и пътищата и искат пари. Затова пък черната униформа на охраната беше върхът: дизайнерът (Морковин каза, че бил Юдашкин) гениално бе обединил в нея естетиката на зондеркомандите на СС, мотиви от филми-антиутопии за тоталитарното общество на бъдещето и някои носталгични теми от гей-модата от времената на Фреди Меркюри. Подплънките на раменете, дълбоко изрязаната предница и раблезианската яка се смесваха в такъв коктейл, че на човек просто му се отцяваше да си има работа с хора, облечени в такава униформа. Message-ът бе очевиден дори за идиот.

В асансьора Морковин извади някакво ключче, пхна го в ключалката на таблото и натисна най-горното копче. После се огледа в огледалната стена, приглади си косата и каза:

— Още нещо. Не се страхувай да те вземат за глупак. Напротив — страхувай се да не те вземат за прекалено умен.

— Защо?

— Защото тогава незабавно изниква въпросът: като си толкова умен, защо търсиш работа, а не даваш работа на другите?

— Логично — каза Татарски.

— Колкото до цинизма — гледай да е повечко.

— Няма проблеми.

Вратата на асансьора се отвори и излязоха в коридор, застлан със сив мокет на жълти звезди. Татарски си спомни, че точно така изглежда не знам кой си булевард в Лос Анджелис. Коридорът

свършваше пред черна врата без табелка, над която бе монтирана малка телевизионна камера. Морковин мина няколко крачки по коридора, спря, извади от джоба си телефон и набра някакъв номер. Тишина — цели две или три минути. Морковин чакаше търпеливо. Накрая му отговориха.

— Здравсти — каза Морковин. — Аз съм. Да, доведох го. Ето го.

И се обърна и махна на Татарски, който притеснено стоеше до асансьора. Татарски отиде до него и вдигна очи към камерата като послушно куче. Събеседникът на Морковин явно каза нещо смешно, защото Морковин се засмя, потупа Татарски по рамото и каза:

— Нищо му няма, ще го ошлайфаме.

Щракна брава и Морковин побутна Татарски напред. Влязоха и вратата веднага се затвори. Бяха в приемната. На едната стена бе окачено старинно бронзово огледало с дръжка, а над него — невероятно красива позлатена венецианска карнавална маска. „Виждам съм го това някъде — помисли си Татарски. — Маска и огледало. Или не съм? Днеска цял ден ми се привижда какво ли не...“ Под маската и огледалото имаше бюро, на което седеше секретарка — красива, но със студена, дори някак птича красота.

— Здравей, Ала — каза Морковин.

Секретарката му махна за поздрав и натисна някакво копче на бюрото. Чу се тихо бръмчене и високата звукоизолирана врата в другия край на приемната се отвори.

В първия момент на Татарски му се стори, че просторният кабинет със затъмнени с щори прозорци е празен. Във всеки случай поне на огромното бюро нямаше никого. Над бюрото — там, където през съветско време трябваше да е портретът на вожд — бе окачена картина с тежка кръгла рамка. Разположеното в центъра на бял фон ярко квадратче не можеше да се види хубаво от вратата, но Татарски го позна по цветовете — имаше си същото на шапката-идиотка. Най-стандартен лейбъл с американското знаме и надпис „Made in USA. One size fits all.“ На другата стена бе монтирана строга инсталация от наредени една до друга консервени кутии с портретите на Анди Уорхол с характерното за свинско в собствен сос оформление.

Татарски погледна надолу. Подът бе покрит с истински персийски килим с изящни мотиви, които му напомниха за изданието на „Хиляда и една нощ“, което бе чел като дете. Очите му проследиха

мотивите по чудатата им спирала към центъра на килима — и се спряха на собственика на кабинета.

Той бе още млад човек, набит бабанко с вчесани назад остатъци от рижава коса и относително мило лице, и най-непринудено лежеше на килима. Заради дрехите си беше трудноразличим — те почти се сливаха с килима. Носеше сако модел „оргазмът на плебея“ — не делови костюм и дори не пижама, а нещо уникално-карнавално, дреха, каквато обличат особено хитрите бизнесмени, когато искат партньорите им да повярват, че бизнесът им върви толкова добре, че вече няма какво да се грижат за него и че дори най-идиотското поведение не може да им се отрази по никакъв начин. От самото се подаваше ярка ретровратовръзка с развратна маймунка, покатерила се на палма — беше полегнала на килима като дълъг розов език.

Татарски обаче бе поразен не толкова от облеклото на младия човек, колкото от това, че неговото лице му беше познато, при това много добре, макар никога да не се бяха срещали лично. Беше виждал това лице в стотици второстепенни телевизионни сюжети и рекламни клипове, но не знаеше кой е този човек. Последният път беше снощи, когато, докато мислеше върху руската идея, Татарски разсеяно гледаше телевизора. Стопанинът на кабинета се бе появил в рекламата на някакви хапчета — беше с бяла престилка и шапчица с бродиран червен кръст, а на пълното му лице бяха залепени руси мустачки и брадичка, с които приличаше на добродушен млад Троцки. И значи той седеше в някаква кухня с някакво обзето от странна еуфория семейство и назидателно обясняваше:

— Човек лесно може да се обърка в рекламното море. Освен това рекламата често е и недобросъвестна. Е, не е страшно, ако сбъркате в избора на тенджерата или прах за пране например, но когато става дума за лекарства, вие рискувате нещо много по-важно — здравето си. Помислете сами — на кого ще се доверите: на бездушната реклама или на семейния си лекар? Естествено! Отговорът е ясен! Само на своя семеен лекар, който ви съветва да вземате хапчетата „Сънрайз“!

„Ясно — помисли Татарски. — Значи това е нашият семеен лекар.“

Междувременно семейният лекар беше вдигнал ръка за поздрав и Татарски видя между пръстите му тънка пластмасова сламка.

— Няма ли да се включите? — каза той малко глухо.

— Отдавна сме се включили — отговори Морковин. Думите му явно бяха някаква тяхна редовна шега, понеже стопанинът на кабинета кимна снизходително.

Морковин взе от бюрото две сламки, подаде едната на Татарски и се просна на килима. Татарски последва примера му, полегна до тях и погледна въпросително стопанина, който в отговор му се усмихна мило. Татарски забеляза на китката му часовник с необичайна гривна — беше направена от различни по форма и размер звена. Главичката на механизма за навиване бе украсена с мъничък брилянт, около циферблата се виеха в спирала три диамантени пръстена. Татарски си спомни една редакционна статия за скъпите часовници — беше я чел в някакво радикално-дрогиращо списание — и преглътна с уважение. Стопанинът на кабинета забеляза погледа му, погледна часовника си и попита:

— Харесва ли ви?

— Че как — каза Татарски. — Ако не греша, това е „Peuaget Possesion“, нали? Седемдесет хиляди, доколкото съм чувал.

— Пежо позисион? — Стопанинът погледна циферблата. — Да, вярно. Не знам колко струва.

— Господин Пежо си струва парите — каза Морковин.

Стопанинът на кабинета очевидно не разбра шегата.

— И изобщо — бързо добави Морковин, — нищо не издава принадлежността на един човек към долните слоеве на обществото така, както способността му да се ориентира в скъпите часовници и скъпите автомобили.

Татарски се изчерви и сведе очи.

Участъкът пред тях бе с шарка, изобразяваща пъстри фантастични цветя с дълги листенца. Татарски забеляза, че власинките на килима са посипани като със скреж с мънички бели топченца, напомнящи на цветен прашец. Погледна крадешком към Морковин. Морковин пхна единия край на сламката в едната си ноздра, запуши другата с пръст и с долния край на сламката обходи цветчето на някаква невероятно виолетова теменужка. Татарски най-после разбра какъв е номерът.

Няколко минути тишината в кабинета бе нарушавана единствено от съсредоточено сумтене. После стопанинът се надигна на лакът, погледна Татарски и попита:

— Е, как е?

Татарски вдигна глава от бледопурпурната роза, която обработваше в самозабрава. Беше му хубаво и леко.

— Върхът — каза той. — Направо върхът!

Думите му се лееха свободно; дори да бе изпитвал известна скованост на влизане в този огромен кабинет, сега тя беше изчезнала безследно. Кокаинът беше истински, почти без никакви примеси — долавяше се само съвсем лек привкус на аналгин.

— Не разбирам само — продължи Татарски — технологията. Много е изискано, разбира се, но е някак... необичайно!

Морковин и стопанинът на кабинета се спогледаха.

— Не видя ли табелата отпред? — попита стопанинът. — Дето пише: „Институт по пчеларство“.

— Видях я — каза Татарски.

— Тогава какво не разбираш? Ние сме пчеличките.

И тримата се засмяха и се смяха дълго-дълго, дори след като забравиха на какво се смеят. „Ех — умилно си помисли Татарски, — има все пак добри хора на този свят!“

Накрая веселието стихна. Стопанинът на кабинета се огледа, като че ли да си спомни защо е тук, и очевидно си спомни.

— Значи на работа — каза той. — Морков, изчакай при Ала. Трябва да си поприказвам с човека.

Морковин бързо-бързо събра пращеца на две райски метличинки, стана и излезе. Стопанинът също стана, протегна се, отиде зад бюрото, седна и каза:

— Сядай.

Татарски се настани на фотьойла пред бюрото. Беше много мек и толкова нисък, че пропадна в него като в пряспа. После вдигна очи и се вцепени. Бюрото бе надвиснало над него като танк над окоп и тази прилика очевидно не беше случайна. Двата реда чекмеджета отстрани, украсени с пластини гофриран никел, изглеждаха досущ като широки танкови вериги, а картината в кръгла рамка на стената сега беше точно зад главата на стопанина — все едно че беше вдигнат капак на люк — приликата се усилваше и от това, че над бюрото се виждаха само раменете и главата му. Няколко секунди стопанинът се наслаждава на постигнатия ефект, а после стана, наведе се над танка си, подаде ръка на Татарски и каза:

— Леонид Азадовски.

— Владимир Татарски — каза Татарски, надигна се и стисна меката му отпусната ръка.

— Не си Владимир, а Вавилен — каза Азадовски. — Знам го много добре. Само че и аз не съм Леонид. И моят старец беше голям педал. Знаеш ли как ме е кръстил? Легион. И сигурно изобщо не е знаел какво значи тази дума. Отначало и на мен ми беше много кофти. Обаче после разбрах, че и в Библията пише за мен, и се успокоих. Та така...

Азадовски запрелиства документите по бюрото си.

— Да видим сега... Аха. Видях ти работите. Харесаха ми. Браво. Такива хора търсим. Само че на места... просто не ме убеждаваш. Ето, пишеш например: „колективно несъзнателното“. Какво ще рече това, знаеш ли?

Татарски размърда пръсти във въздуха, сякаш за да напипа думи.

— Ами, на равнището на колективно несъзнателното...

— И не те ли е страх, че ще се намери някой, който знае какво означава?

Татарски подсмръкна и каза:

— Не, господин Азадовски, не ме е страх. И не ме е страх, защото всички, които знаят какво означава „колективно несъзнателно“, отдавна продават цигари по станциите на метрото. В една или друга форма, искам да кажа. И аз продавах цигари на една станция. А в рекламния бизнес се включих, понеже ми писна.

Азадовски мълча няколко секунди, за да обмисли чутото. После се усмихна и попита:

— А вярваш ли в нещо поне?

— Не — каза Татарски.

— Хубаво — каза Азадовски и пак погледна документите: този път някаква разграфена страница. — Така... Политически убеждения... да видим... Пише „upper left“^[1]. Не разбирам. Ей, до какво доживяхме бе! Скоро всичко в документите ни ще бъде на английски. Какъв си все пак според политическите си възгледи?

— Привърженик на пазарната икономика — каза Татарски. — Доста радикален.

— А по-конкретно?

— По-конкретно... Да кажем така: харесвам животът да е с големи цици. Но изобщо не ме вълнува така наречената кантовска цица в себе си, колкото и мляко да има в нея. И точно по това се различавам от безкористните идеалисти от типа на Гайдар...

Телефонът иззвъня и Азадовски с жест спря разговора. Вдигна слушалката и слуша минута-две; на лицето му постепенно се изписа отвратена гримаса.

— Търсете още — изръмжа той, затвори и се обърна към Татарски. — Какво беше почнал за Гайдар? Само по-сбито, че ей сега пак ще звъннат.

— По-сбито — каза Татарски — ще рече, че съм ги таковал всичките кантовски цици в себе си с всичките им категорични императиви. На пазара на циците съм горещ привърженик единствено на фойербаховската цица за нас. Така виждам ситуацията.

— И аз мисля така — съвсем сериозно каза Азадовски. — Може и да е мъничка, но да е фойербаховска...

Телефонът зазвъня пак. Азадовски вдигна слушалката, послуша малко и на лицето му разцъфна широка усмивка.

— Точно това исках да чуя! Контрола направихте ли? Браво!

Новината очевидно беше много добра — Азадовски стана, потри ръце, бодро отиде до секцията, извади от един шкаф голяма клетка, на чието дъно се мятеше нещо, и я сложи на бюрото. Клетката беше стара, на места ръждива, и приличаше на скелет на абажур.

— Какво е това? — попита Татарски.

— Това е Ростропович — отвърна Азадовски.

Той отвори вратичката на клетката и оттам на бюрото излезе мъничък бял хамстер. Погледна Татарски с червените си очички и потърка носа си с лапички. Азадовски въздъхна с наслада, извади от бюрото нещо като чантичка за инструменти, отвори я и сложи пред себе си шишенце японско лепило, пинцети и мъничка кутийка. После нареди:

— Подръж го. Не бой се, няма да те ухапе.

— Как да го държа? — попита Татарски и стана от фотьойла.

— Хвани го за лапичките и ги разпери. Все едно го разпъваш. Да, точно така.

Татарски видя на гърдите на хамстера няколко назъбени метални кръгчета — приличаха на зъбни колеленца. Вгледа се по-хубаво и

видя, че това са миниатюрни копия на ордени, направени невероятно изкусно — в тях като че ли дори искряха скъпоценни камъчета, което подсилваше приликата с часовникови части. Не позна нито един от ордените — очевидно се отнасяха към друга епоха и повече напомняха наградите по мундирите на екатерининските пълководци.

— Кой му ги е дал? — попита той.

— Аз, кой друг — каза Азадовски, докато вадеше с пинцетите от кутийката мъничка лентичка от синьо моаре. — Дръж го здраво.

Капна на един лист капка лепило, ловко прокара лентичката отгоре ѝ и я лепна на коремчето на хамстера.

— Ох — каза Татарски, — той май...

— Насра се — констатира Азадовски, докато топваше в лепилото една пак хваната с пинцетите диамантена снежинка. — От радост го прави. Готово!...

Хвърли пинцетите на бюрото, наведе се към хамстера и духна няколко пъти гърдичките му.

— Хваща моментално — съобщи Азадовски. — Можеш да го пуснеш.

Хамстерът затича по бюрото — стигаше до единия край и навеждаше муцунка, сякаш се взираше в далечния под, въртеше глава, после тичаше към другия край, където същото се повтаряше.

— За какво му дадохте орден? — попита Татарски.

— Просто съм в добро настроение. Защо, завиждаш ли му?

Азадовски хвана хамстера, навря го в клетката, затвори я и пак я отнесе в шкафа.

— А защо е с такова странно име?

— Знаеш ли, Вавилен — каза Азадовски и седна на стола си. — Точно ти май нямаш право да питаш.

Татарски си спомни съвета да не дрънка много и да не задава излишни въпроси. Азадовски прибра приспособленията за награждаване, смачка изцапания с лепило лист и го хвърли в кошчето. После каза:

— С две думи, вземаме те пробно, за три месеца. Имаме си собствен рекламен отдел, но не толкова разработваме реклами, колкото координираме работата на няколко големи агенции. В смисъл не играем, а броим точките. Така че засега отиваш в отдела за вътрешни рецензии, той е на третия етаж в съседния вход. Ще те понаблюдаваме,

ще си помислим и после, ако ни подхождаш, ще те прехвърлим на по-отговорен участък. Видя ли колко много етажи имаме?

— Да — каза Татарски.

— Точно това имам предвид. Пространството за растеж е неограничено. Някакви въпроси?

Татарски се осмели да зададе въпроса, който го измъчваше още от първия миг на срещата им.

— Господин Азадовски, вчера гледах един клип за някакви хапчета — вие ли играете доктора?

— Да, аз — сухо каза Азадовски. — Защо, не може ли?

И взе бележника си и вдигна телефона. Татарски разбра, че аудиенцията е приключила, нерешително пристъпи от крак на крак и се загледа в килима.

— А може ли...

Азадовски го разбра веднага, усмихна се, извади една сламка от вазичката на бюрото и му я подхвърли с думите:

— Що за тъп въпрос!

И започна да върти по телефона.

---

[1] Горно лях (англ.). ↑

ОБЛАК В ГАЩИ

Основен елемент на офисното пространство беше пронизително пискливият глас на готвачката — някъде от Западна Украйна, — който по цял ден ехтеше откъм малкия бюфет. На него като на връв се нанизваха всички останали брънки на звуковата реалност: телефонните позвънявания, гласовете, пищенето на факса и жуженето на принтера. И вече чак около всичко това се сгъстяваха и оформяха материалните предмети и хората, населяващи помещението — така поне му се струваше на Татарски вече от няколко месеца.

— И значи карам аз вчера по Покровка — чуваше се тенорчето на един цигарен критик (беше дошъл преди малко и сега седеше до бюрото на секретарката) — и спирам на един светофар. Голямо задръстване. До мен спира някаква „Чайка“. И от нея слиза един чеченец, ама от най-страшните, и се оглежда с такъв вид, сякаш всички сме кал под краката му. Стои и се наслаждава, разбираш ли, и изведнъж зад нас спира съвсем истински кадилак и от него слиза девойче с окъсани джинси и по кецове, нали ме разбираш, и — хоп до близката будка за пепси. Представяш ли си го тоя чеченец? Да му го натресат така!

— Че как! — каза секретарката, без да вдига глава от клавиатурата на компютъра.

Зад гърба на Татарски също говореха, при това много високо. Един от подчинените му се натягаше — беше възрастен редактор, бивш партийен журналист — и с истеричен бас четеше конско на някого по селектора. Татарски усещаше, че редакторът говори толкова оглушително, безжалостно и бодро изключително с надеждата да го чуе той. Това го дразнеше и отговарящият по селектора глас, тънък и тъжен, предизвикваше съчувствието му.

— Едната я поправих, другата не — тихо казваше този глас. — Така се получи.

— Ха, така се получило — почти викна редакторът. — Ти изобщо мислиш ли какво правиш? Имаш два материала — единият е

„Затворник на съвестта“, а другият „Евнуси в харема“, нали така?

— Да.

— И ги взимаш, сменяш им набора и накрая им объркваш заглавията. Ти какво, пълен идиот ли си бе?

— Пълен — съгласи се тъжният глас.

„И двамата сте идиоти“ — помисли си Татарски. Още от сутринта го мъчеше депресия — сигурно заради неспирния дъжд. Той седеше до прозореца и гледаше несекващия поток коли по мокрия булевард. Старите, произведени още по времето на съветската власт лади и москвичи ръждясваха покрай тротоарите като боклуци, изхвърлени от реката на времето на мръсния бряг. Самата река на времето се състоеше основно от ярки чужди автомобили, изпод чиито гуми бликаха водни фонтани.

На бюрото пред Татарски имаше рекламна заготовка за „Златна Ява“ и няколко листа хартия. Той бавно изписа на най-горния думата „mercedes“.

„Да вземем например мерцедес — вяло помисли Татарски. — Хубава кола, разбира се, няма спор. Обаче, кой знае защо, животът ни е такъв, че и с мерцедес най-много да стигнеш от едно лайно до друго...“

Наведе се малко към прозореца и погледна паркинга. Там се белееше покривът на белия Мерцедес втора ръка, който си бе купил преди месец. Вече почваше да му създава проблеми.

Той въздъхна и смени местата на „с“ и „d“. Получи се „merdecес“.

„Е — продължи да тече мисълта му, — някъде към петстотин или дори триста и осемдесет турбодизел това вече няма значение. Защото към този момент ти сам си станал такова лайно, че на практика нищо не може да те оцапа. В смисъл не ставаш лайно, защото си купуваш мерцедес шестстотин, разбира се. Напротив. Възможността да си купиш мерцедес шестстотин се появява именно защото си станал лайно...“

Той пак погледна през прозореца и дописа:

„Merde^[1] SS. В смисъл: мистичен орден на шофьори изроди.“

Неочаквано мислите му се отправиха в радикално друга насока и в душата му нахлу вълна на професионална бодрост. Той измъкна нов лист и бързо написа:

Плакат: златен двуглав орел с корона над главите, висящ във въздуха. Под него — черна лимузина с две лампи на покрива (главите на орела са точно над лампите). Фон — цветовете на триколяра. Слоган:
„МЕРЦЕДЕС — 600“
СТИЛ. ВЛАСТ.

Време беше вече все пак да се върне към работата си. И точно, не да се върне, а да я почне. Трябваше да направи вътрешна рецензия за рекламната кампания на „Златна Ява“, а после и за сценариите на клиповете за сапун „Камей“ и мъжкия парфюм „Гучи“. С „Ява“ си имаше истински проблем — така и не беше разбрал положителен отзив ли му искат или не и не му беше ясно към какво да насочи мислите си. Затова реши да почне от сценариите. Сапуненият текст беше на шест гъсто изписани страници. Татарски с отвращение отгърна на последната и прочете финалния абзац:

Екранът потъмнява. Героинята заспива и сънува вълни блестяща руса коса, която жадно попива изливащата се от небето синя течност, пълна с протеини, витамин В-5 и безкрайно щастие.

Татарски се намръщи, взе червения си молив и написа под текста:

Литературщина. Колко пъти трябва да повтаряме, че не ни трябва творци, а криейтъри. Безкрайното щастие не може да се предаде чрез визуален ред. Не става.

Сценарият за „Гучи“ беше много по-кратък:

Кадър — врата на селски нужник. Бръмчат мухи. Вратата бавно се отваря и виждаме над дупката да клечи слаб мъж със селски вид и провиснали мустаци, очевидно махмурлия. На екрана се изписва: „Павел Бисински — литературен наблюдател“. Мъжът вдига очи към камерата и все едно продължава отдавна започнатата си мисъл, казва:

— Спорът дали Русия е част от Европа е много стар. По принцип един истински професионалист без никакви проблеми може да каже какво е мислил по този повод Пушкин във всеки период на живота си, с точност до няколко месеца. През 1833 година в писмо до княз Вяземски той например пише...

В този момент чуваме трясък, дъските под мъжа се трошат и той пада в дупката. Чува се силен плясък. Камерата снима отгоре, като същевременно се отдалечава (модел на движение — като в „Титаник“) и показва повърхността на лайняната яма. Литературният наблюдател успява да си подаде главата, поглежда нагоре и продължава, все едно не е спирал:

— Корените на това може би трябва да се търсят в църковната схизма. Крилов не току-така казва на Чаадаев: „Като се огледаш, и ти се струва, че не живееш в Европа, ами в някакъв...“

Нещо силно дръпва наблюдателя надолу, той потъва и пуска мехури. Настъпва тишина, нарушавана единствено от бръмченето на мухите. Глас зад кадър:

GUCCI FOR MEN

БЪДИ ЕВРОПЕЕЦ. МИРИШИ ХУБАВО.

Татарски се въоръжи със синия си молив.

Много добре — написа той под текста. — Да се утвърди, но мухите да се сменят с Маша Распутина, литературният наблюдател — с нов руснак, а Пушкин, Крилов и Чаадаев — с друг нов руснак. Нужникът да се

драпира с розова коприна. Монологът да се пренапише — говорещият си спомня сбиване в ресторант на Лазурния бряг. Време е да приключваме с литературознанието и да мислим за реалния клиент.

Сценарият вдъхнови Татарски и той реши да се заеме и с „Ява“. Взе подлежащия на рецензия обект и за пореден път го огледа внимателно. Към кутията цигари бе прикрепена още една, със същата големина, но празна. На нея беше изобразен Ню Йорк от птичи полет. Към града като ядрена ракета пикираше кутия „Златна Ява“. Под рисунката пишеше: „Ответен удар“. Татарски взе чист лист и се поколеба кой молив да избере — червения или синия. Сложи ги един до друг, затвори очи, повъртя ръка над бюрото и бодна с пръст. Улучи синия.

За голям успех — бързо започна да пише той — трябва без съмнение да признаем използването в рекламата на идеята и символиката на ответния удар. Това е съзвучно на настроенията на широките слоеве лумпенинтелигенция, които са основните потребители на тези цигари. В средствата за масова информация вече отдавна се говори, че е изключително необходимо да противопоставим нещо здраво и национално по дух на засилващата се американска поп култура и на пещерния либерализъм. Проблемът е в намирането на това „нещо“. В тази рецензия, доколкото тя е вътрешна и не е предназначена за чужди очи, можем да констатираме, че на пазара това „нещо“ изобщо го няма. Авторите на рекламната концепция запълват този смислов зев с кутията „Златна Ява“, което без съмнение ще доведе до изключително благоприятна психологическа кристализация у потенциалния потребител. Същата ще се изрази в следното: потребителят подсъзнателно ще е убеден, че с всяка изпушена цигара приближава поне мъничко планетарното тържество на руската идея...

След кратко колебание Татарски написа „руската идея“ с главни букви.

От друга страна, трябва да имаме предвид и съвкупното въздействие на цялата символика, която се слива в brand essence. Като изхождаме от това, според нас съчетаването на слогана „Ответен удар“ с логотипа на компанията „British-American Tobaccos Co.“, произвеждаща тези цигари, може да доведе до своего рода умствено късо съединение у част от членовете на target group. Възниква закономерният въпрос: падат ли цигарите върху Ню Йорк, или, напротив, стартират оттам? В последния случай (което предположение е по-логично, понеже кутията е разположена с капака нагоре) не е ясно защо ударът се нарича ответен.

Камбаните на близката църква забиха. Няколко секунди Татарски замислено се вслушваше в тях, а после написа:

И щеш не щеш, се замисляш за изначалното превъзходство на западната пропаганда и в по-широк смисъл — за невъзможността едно интровертно общество да конкурира информационно екстравертното общество.

Прочете последното изречение, реши, че направо вони на комплексирана руска малоценност, задраска го и решително приключи темата:

Впрочем на такива сложни аналитични умозаклучения е способна единствено най-ниско обезпечената част на target group, така че този недостатък едва ли ще се отрази съществено върху продажбите. Препоръчвам проектът да се утвърди.

Телефонът на бюрото му извънхия и Татарски вдигна слушалката.

— Ало?

— Татарски! Веднага при шефа в стойка мирно на килима — чу се гласът на Морковин.

Татарски нареди на секретарката да напечата написаното и слезе по стълбите. Продължаваше да вали. Той вдигна яката си и хукна през двора към другото крило. Дъждът беше силен и докато стигне до мраморното фоайе, се измокри целият. „Е толкова ли не могат да избият една вътрешна врата — помисли си той ядосано. — Сградата е една все пак. Сега ще освиня целия килим.“ Видът на охраната с автоматите обаче му подеждва успокояващо. Един от охраната — с вечния „скорпион“ на рамо — го чакаше и въртеше ключето за асансьора на верижка.

В приемната на Азадовски седеше Морковин. Огледа мокрия Татарски и се засмя доволно.

— Изприщило ти се е нослето, а? Успокой се. Лъоня го няма, така че днес няма и никакво пчеларство.

Татарски се усети, че нещо в приемната липсва. Огледа се и видя, че кръглото огледало и златната маска ги няма на стената.

— Къде е заминал?

— В Багдад.

— Защо?

— Нали до Багдад са развалините на Вавилон. Въобразил си е, че трябвало да се качи на останките на кулата. Показа ми снимка — жестока работа.

Татарски се постара да не покаже, че току-що чутото го е потресло. Помъчи се да се държи естествено, взе си цигара от кутията на бюрото, запали и попита:

— Че защо ще се качва?

— Душата му копнеела за висоти. Ти какво пребледня такъв?

— Два дни не съм пушил — каза Татарски. — Бях решил да ги отказвам.

— Пий хапчета.

Татарски вече се беше овладял.

— Знаеш ли — каза той, — вчера пак видях Азадовски по телевизията. В два клипа. Щом включи телевизора, всеки път го виждам. Или в кордебалета ще танцува, или пък казва прогнозата за

времето. Какво значи всичко това? Защо толкова често? Обича да го снимат ли?

— Да — каза Морковин. — Има си я тази слабост. Обаче един съвет — не си пъхай гагата в тези неща. Някой ден може и да разбереш кое как е. Става ли?

— Става.

— Сега за работата. Какво ново имаме по сценария за калашниците? Току-що ми дрънна техният бранд-мениджър.

— Нищо ново няма. Старото си е: две чичета свалят Батман над Москворецкия пазар. Батман пада на една скара и докато тупа по жарта с прилепското си крилце, го скриват танцуващи жени в народни носии.

— Защо чичетата са две?

— На единия е с къса цев, на другия с нормална. Нали искат и двата модела.

Морковин помисли малко, после каза:

— Ще махнеш тия чичета и ще сложиш баща и син. На бащата нормален, на сина — с къса цев. И оттам нататък давай не само Батман, ами и Човека паяк, Найтмен и всичките останали педали. Бюджетът е огромен, трябва да го усвоим.

— Ако ще мислим с главите си — каза Татарски, — на сина да е нормален, а на бащата — с къса цев.

Морковин помисли още малко и се съгласи:

— Правилно. Голям мозък си. Само няма да слагаш майка с гранатомет, ще прекалим. Добре, не те викнах за това. Имам добри новини.

И направи многозначителна пауза.

— Какви по-точно? — попита Татарски с вял ентусиазъм.

— Първи отдел най-накрая те провери. Така че те повишават — Азадовски нареди да те въведа в работата. Кое то ей сегичка ще направим.

Бюфетът беше празен и тих. От тавана в ъгъла висеше голям телевизор — даваха новините; звукът беше изключен. Морковин кимна на Татарски към масата до телевизора, отиде до бара и взе две чаши и бутилка „Smirnoff citrus twist“.

— Дай да пийнем. Че какъвто си мокър, ще наистинеш.

Седна, тръсна бутилката някак особено и дълго гледа мехурчетата. После каза изумено:

— Е, не! Разбирам да е от някое магазинче... Но и тук да е фалшива... Сериозно ти казвам — това е менте от Полша... Виж ги как подскочат! Да, на това му се вика ъпгрейд...

Татарски разбра, че последните думи не се отнасят за водката, а за телевизора, и премести поглед от мътната от мехурчетата водка на телевизора, където руменият засмян Елцин бързо-бързо цепеше въздуха с безпръстата си ръка и обясняваше нещо.

— Ъпгрейд? — попита Татарски. — Стимулаторите ли имаш предвид?

— А, това са слухове — поклати глава Морковин. — Не ми е ясно кой ги разпространява. То няма и смисъл. Просто вдигнахме честотата до шестстотин мегагерца. Между другото, доста рискуваме.

— Пак не те разбрах — каза Татарски.

— Навремето за такова включване ни трябваша два дни. Сега го правим за една нощ. И можем да преброим повече жестове, повече мимики.

— Какви жестове да броим?

— Ами неговите, на триизмерника — каза Морковин и кимна към телевизора. — И на всички останали.

— Какво е това триизмерник?

— Официално се казва „модел три-де“. Триизмерно изображение. Момчетата им викат „треморници“.

Татарски се взря в приятеля си: шегуваше ли се, или говореше сериозно? Морковин мълчаливо издържа погледа му.

— Какви ми ги дрънкаш?

— Дрънкам ти това, което ми нареди Азадовски. Обяснявам ти играта.

Татарски погледна екрана. Сега показваха трибуната на Думата — там се беше изправил някакъв свъсен, сякаш току-що измъкнал се от дебрите на народното озверяване оратор. Внезапно на Татарски му се стори, че ораторът наистина не е жив — тялото му беше съвсем неподвижно, мърдаше се само устата му и от време на време — веждите.

— И този също — каза Морковин. — Само че него го броят по-грубо, нали са много. Той е епизодичен. Полуман.

— Какво?

— Така ги наричаме треморите от Думата. Идва от манекен. Динамичният видеобарелеф е разработка от един ъгъл. Технологиата е същата, но работата е по-малко с два порядъка. Значи имаме два типа — ман и полуман. Виждаш, че си мърда устата и очите, нали? Значи е полуман. А пък ей онзи, дето спи над вестника, е обикновен ман. Те са лесни. Между другото, целият ни отдел по законодателна власт наскоро получи премии. Една вечер Азадовски гледал телевизия и някакви депутати говорели тъкмо за телевизията — лоша била, продажна била и така нататък. Азадовски се вкисва, естествено, и вдига телефона — да им се накара. И вече набира номера, разбираш ли, и изведнъж се сеща — на кого да се кара? И излиза, че добре работим, щом и ние се връзваме.

— Искаш да кажеш, че всичките са... такова де...

— Всички до един.

— Е, стига де — неуверено възрази Татарски. — Толкова хора ги гледат всеки ден.

— Къде?

— По телевизията... А, да де... Обаче всъщност... Всъщност нали има хора, които се срещат с тях всеки ден.

— Ти тези хора виждал ли си ги?

— Естествено.

— И къде?

Татарски се замисли, после каза:

— По телевизията.

— Разбираш значи какво ти обяснявам.

— Започвам да разбирам — каза Татарски.

— По принцип, чисто теоретично, ти например може да срещнеш човек, който ще ти каже, че ги е виждал лично и че дори се познава с някои. Има си специална служба, „Народна воля“. Над сто души, бивши десари, Азадовски ги храни. Това им е работата — да ходят и да разправят, че току-що са видели нашите вождове. Кого пред триетажна вила, кого с малолетна проститутка, кого в жълто ламборджини на Рубльовското шосе. „Народна воля“ обаче работи предимно по кръчмите и по гарите, а ти там не ходиш.

— Сериозно ли говориш? — попита Татарски.

— Съвсем сериозно.

— Но това е грандиозно мошеничество.

— Е, де — намръщи се Морковин. — Недей така. Нали ни ръкопляскаш. После, ти как си ги представяш тия неща? По самата си същност всеки политик е най-обикновено телевизионно предаване. Добре де, слагаме пред камерата жив човек. И какво от това? Нали има цял екип спичрайтъри, които му пишат речите, екип стилисти да му избират саката, а решенията се вземат от Междубанковия комитет. И ако му стане нещо — какво, наново ли да почваме, друг ли да търсим?

— Добре, съгласен съм — каза Татарски. — Но как се прави в толкова голям обем?

— Технологията ли те интересува? Мога да ти я опиша най-общо. Първо ни трябва изходен модел — възъчен манекен или човек. От него се сменя облачното тяло. Знаеш ли какво е това облачно тяло?

— Нещо като астрално ли?

— Не, това са те преметнали някакви мистици. Облачното тяло си е чист цифров облак. Най-обикновен облак от точки. Сменя се или с датчици, или с лазерен скенер. После точките се съединяват — налагат им цифрова мрежа и кърпят дупките. Там си има няколко процедури — stitcing, clean-up и така нататък.

— И как ги кърпят?

— С цифри. Едните цифри се кърпят с други. Бе и аз не го разбирам съвсем, нали знаеш, че съм филолог. Та с две думи, когато изкърпят и оправят всичко, получаваме модела. Моделите са два вида — полигонални и така наречените nurbs patch. Полигоналните са от триъгълничета, а „нърбс“ са от криви, това е напреднала технология, за сериозни триизмерници. Депутатите ги правим полигонални — хем е по-лесно, хем приличат на хора от народа. И значи когато моделът е готов, му пъхат вътре скелет. Също цифров. Все едно клечици на шарнири — и наистина прилича на скелет на монитора, само дето е без ребра. И значи този скелет се анимира като мултфилмче — ръката насам, кракът натам. Вече не се прави ръчно, разбира се. Имаме си специални хора, които работят като скелети.

— Работят като скелети?

Морковин си погледна часовника.

— В момента тъкмо снимат в трети павилион. Ела да видиш. Иначе ще трябва да ти обяснявам чак до довечера.

Помещението, в което Татарски плахо влезе след няколко минути, приличаше на ателие на художник концептуалист, получил голяма субсидия за работа с шперплат. Всъщност си беше цяла зала, висока два етажа и пълна с множество шперплатови конструкции с най-различна форма и неясно предназначение — имаше наникъде неводещи стълби, недовършени трибуни, плоскости, спускащи се към пода под най-различни ъгли, и дори дълга шперплатова лимузина. Татарски не забеляза нито камери, нито прожектори, но пък до една от стените се извисяваха десетки странни електроуреди — приличаха на музикална апаратура — и до тях седяха четирима души, очевидно инженери. На пода между столовете им имаше преполовено шише водка и десетки кутии от бира. Един от инженерите, със слушалки на ушите, се взираше в монитора. И четиримата махнаха на Морковин за добре дошъл, но никой не се откъсна от работата си.

— Ей, Аркаша — каза човекът със слушалките. — Извинявай, обаче ще трябва да го направим още веднъж.

— Какво? — чу се пресипнал глас от центъра на залата.

Татарски се обърна натам и видя някакво странно приспособление — нещо като детска пързалка от шперплат, само че много по-висока и с алуминиева стълбичка. Зад пързалката имаше опънат на две дървени стойки хамак. На пода под хамака седеше възрастен едър мъж с физиономия на ветеран от милицията. Беше по анцуг и фланелка с надпис „Sick my duck“^[2]. На Татарски надписът му се стори прекалено сантиментален и не съвсем грамотен.

— Чу ме, Аркаша, чу ме. Хайде пак.

— Докога бе — измърмори Аркаша. — Свят ми се зави вече.

— Удари още едно. Много сковано го даваш. Сериозно, удари още едно.

— То още предното не ми е влязло — изсумтя Аркаша, надигна се от пода и тръгна към инженерите. Татарски забеляза, че на китките, лактите, коленете и глезените му са залепени малки кръгчета от черна пластмаса. Кръгчета имаше и по тялото му — Татарски ги изброи до четиринайсет.

— Кой е този? — попита той шепнешком.

— Аркаша Коржаков. Не, не — просто съвпадение на имената. Работи като скелет на Елцин. Същото тегло, същите габарити. Освен това е артист — играл е Шекспирови роли в Театъра на младия зрител.

— И какво прави тук?

— Сега ще видиш. Бира искаш ли?

Татарски кимна. Морковин донесе две кутии „Туборг“ и някаква снимка. Татарски изпита странно усещане, когато видя на кутията си познатия мъж с бялата риза — Tuborg man-ът все така бършеше потта от челото си и се страхуваше да продължи пътешествието си към нищото.

Аркаша обърна чаша водка, покатери се по стълбичката, застина над шперплатовата пързалка и попита:

— Почваме ли?

— Момент — каза човекът със слушалките. — Само да калибрираме още веднъж.

Аркаша клекна. Държеше се с една ръка за ръба на площадката и приличаше на огромен тлъст гълъб.

— Какви са тия шайби по него? — попита Татарски.

— Датчици — каза Морковин. — Технология „Motion capture“. Сложени са на местата, където са шарнирите на скелета. Когато Аркаша се движи, заснемаме траекторията им. После я филтрираме, налагаме я върху модела и машината изчислява всичко. Съвсем нова система, „Star trak“ се казва. Най-жестоката на днешния пазар. Няма жици, трийсет и два датчика, работи при всякакви условия — обаче струва майка си и баща си, разбираш ме...

Човекът със слушалките вдигна очи от монитора и каза:

— Готово. Значи повтарям: първо прегръщаш, после правиш подканващ жест гостът да слезе, после се спъваш. Само че като махаш с ръка надолу, по-бавно и по-величествено, нали? И падаш като подсечен, направо като дърво. Разбра ли ме?

— Аха — изсумтя Аркаша и внимателно се изправи. Лекичко се олюляваше.

— Старт.

Аркаша се обърна наляво, разпери ръце и бавно ги събра в пустотата. Татарски бе поразен — движенията на Аркаша бяха изпълнени с държавническо величие. За момент Татарски си спомни за системата на Станиславски, но тутакси разбра, че Аркаша просто едва

се крепи на мъничката площадка високо над пода и с всички сили се старае да не падне. В следващия момент Аркаша разтвори обятията си, с широк жест подкани невидимия си спътник да слиза, пристъпи към него, люшна се на ръба на шперплатовата бездна и гротескно се изтърси. Докато падаше, се преобърна два пъти и ако не беше хамакът, в който тупна тежкото му тяло, нямаше да мине без счупени кости. След падането Аркаша остана да лежи в хамака и да стиска главата си. Инженерите се струпаха пред монитора и тихо заобсъждаха нещо.

— Какво ще е това? — попита Татарски.

Морковин мълчешком му подаде една снимка. Татарски я погледна и видя някаква кремълска зала с малахитови колони и широка мраморна стълба, застлана с червен килим.

— Ами защо трябва да е пиан, след като е виртуален?

— Вдигаме рейтинга.

— Искаш да кажеш, че от това рейтингът му се вдига?

— Не на него бе. Може ли една най-обикновена електромагнитна вълна да има рейтинг! На канала. Не си ли даваш сметка защо една минута в новините в праймтайма струва четирийсет бона?

— Вече си давам. И отдавна ли го... такова де...

— След танца в Ростов. Когато падна от сцената. Трябваше да прекодиране в аварийен режим. Нали помниш шунтирането? Страшни проблеми имахме. Докато да свършим калибрирането, всички вече бяха с респиратори. Та оттогава действаме с шперплата.

— Ами лицето как се прави? — попита Татарски. — И жестовете, и мимиката?

— Същото е. Само че системата не е магнитна, а оптична, „Adaptive optics“. За ръцете пък е „CyberGlove“. Отрязахме два пръста на едната и нямаме проблеми.

— Ей, момчета — обади се един от инженерите. — Не можете ли по-тихо? Аркаша пак ще скача. Нека си почине малко.

— Какво? — викна Аркаша и се надигна в хамака. — Вие да не сте луди бе?

— Хайде да тръгваме — каза Морковин.

Следващото помещение, където влязоха, се казваше „Виртуално студио“. Въпреки името му в него имаше обикновени камери и прожектори, които излъчваха приятна топлина. Студиото беше голямо, със зелени стени и под, и в момента снимаха няколко души в модерни

селскостопански дрешки. Наобиколили празен участък, те кимаха умно, като един държеше узрял пшеничен клас. Морковин обясни, че това били преуспяващи фермери и че било по-евтино да ги снимат на „Кодак“, отколкото да ги анимират.

— Казваме им горе-долу къде да гледат — каза той — и кога да си отварят устата. После можем да ги наложим върху когото си щем. Нали си гледал „Starship troopers“^[3]? Ония, дето се бият с бръмбарите?

— Гледал съм го.

— Значи абсолютно същото е и тук. Само че вместо десантници слагаме фермери или хора от малкия и средния бизнес, вместо автомати — жито и така нататък, а вместо бръмбари — Зюганов или Лебед. После напасваме нещата, за фон слагаме храма „Христос Спасител“ или Байконур, минаваме на бетакам — и в ефира... Ела сега да те заведе в апаратната.

Апаратната зала, в която се влизаше през врата с двусмисления надпис „Машинно отделение“, не направи на Татарски кой знае какво впечатление. Впечатление му направиха двамата автоматчици пред нея. Самото помещение беше скучно — стая със скърцащ паркет и прашни тапети на зелени гладиоли, които явно помнеха съветските времена. Нямаме никакви мебели; на едната стена бе закачена цветна снимка на Гагарин с гълъб в ръце, а до другата бяха наредени метални стелажи с безброй еднакви сини кутии, чието единствено украшение беше приличащата на снежинка емблема на „Silicon Graphics“. На външен вид кутиите почти не се различаваха от апарата, който Татарски бе видял навремето в „Драфт Подиум“. И нямаха никакви шарени лампички или индикатори — по същия начин би могла да изглежда някоя най-обикновена трансформаторна подстанция. Морковин обаче изглеждаше необикновено въодушевен.

— Азадовски каза, че обичаш животът да е с големи цици — каза той. — Е, това тук е най-голямата. И ако засега не те възбужда, то е просто защото не си си изградил навици.

— Какво е това?

— Рандър-сървър 100/400. „Силикон Графикс“ ги прави специално с тази цел — хай енд. За американците системата е вече позастаряла, но на нас ни върши работа. Цяла Европа работи с такива. Дават възможност да броим до сто главни и четиристотин второстепенни политици.

— Страхотен компютър — каза Татарски без особен ентусиазъм.

— Повече от компютър. Това са двайсет и четири компютъра, управлявани от една клавиатура. Всеки с по четири процесора, честота осемстотин мегахерца. Всеки блок брои кадрите поред, а цялата система работи приблизително като самолетно оръдие, което се върти, нали разбираш. Американците направо ни одраха кожицата. Обаче нямаше как — когато се почна, ние си нямахме такава техника. А сега, знаеш го, вече никога няма да имаме. Между другото, точно американците са главният ни проблем. Режат ни както си искат.

— В какъв смисъл?

— Режат мегахерците. Първо отрязаха двеста за Чечня. За нефтопровода, ясно ти е. После за това, че им свихме кредита. И така по всеки повод. Нощем ги вдигаме де, обаче нали и те имат телевизори в посолството. И щом вдигнем мъничко честотата, веднага забелязват и пращат инспектори. Абсолютен позор, да ти кажа. Велика страна сме, а да сме на четиристотин мегахерца. Че и те да не са наши.

Морковин отиде до рафтовете, извади един от сините блокове и вдигна капака му — всъщност монитор с течни кристали. Под него имаше клавиатура с тракбол.

— От тази клавиатура ли се управлява? — попита Татарски.

— Глупости! — възкликна Морковин. — За да влезеш в системата, ти трябва допуск. Всички терминали са горе. Това е просто контролен монитор — искам да видя какво броим.

Той натисна няколко клавиша и в долната част на монитора се появи прозорец с прогрес-индикатор и някакви неразбираеми надписи: `memory used 5184 M, time elapsed 23:11:12` и още нещо със съвсем дребни буквички. После се появиха големи:

`C:/oligarhs/berezka/excesses/vo_pole/slalom.prg.`

— Ясно — каза Морковин. — Това е Березовски в Швейцария.

Екранът започна да се изпъстря с квадратчета, сякаш някой редеше пъзел. След няколко секунди Татарски видя познатото му от телевизията лице, в което чернееха няколко недонапаснати дупки — и особено го впечатли безумната радост, която сияеше в дясното, вече готово око.

— Ски кара тоя мръсник — каза Морковин. — А ние с тебе се потим тук.

— А защо е в „exesses“? Какво толкова лошо има да покараш ски?

— Защото според сюжета вместо колчетата на вратите там има голи балерини — каза Морковин. — Едните със сини ленти, другите с червени. Снимаха ги на „Кодак“ направо на пистата. Много бяха доволни — гратис в Швейцария, нали разбираш. Две направо си останаха там.

Той изключи монитора, затвори го и сложи контролния блок на мястото му. Татарски внезапно се притесни от нещо и разтревожено попита:

— Я ми кажи нещо... При американците същото ли е?

— Естествено. И то от много по-рано. През втория си мандат Рейгън вече беше анимационен. А Буш... Помниш ли го до вертолета, как косата му непрекъснато се вееше и трептеше над плешивината му? Направо шедьовър. Върхът в компютърната графика за онова време. Абе Америка си е Америка...

— А вярно ли е, че техни копирайтъри работят в нашата политика?

— Виж, това вече е лъжа. Те и за тях си не могат да измислят нищо свястно. Разделителната способност, броят на точките, специалните ефекти — това го могат. Обаче като цяло страната им е бездуховна. Политическите им криейтъри са абсолютни бездарници. Разбираш ли, кандидатите им за президент са двама, а екипът сценаристи е един. И то от хора, изритани от Медисън авеню, понеже там политиката не прави пари. Наскоро им преглеждах предизборните материали — направо ужас. Ако единият каже нещо за поглед към миналото, на следващия ден другият непременно говори за поглед към бъдещето. На Боб Доул просто му преправиха слогана на „Найки“ — от „just do it“ на „just don't do it“. И не могат да измъдрят нищо по-позитивно от някой минет в Оралния кабинет... Нашите сценаристи са сто пъти по-добри. Виж само колко ясно очертават характерите. Вземи Елцин например, Зюганов, Лебед. Направо Чехов — „Три сестри“. Така че всички, които разправят, че Русия нямала свои собствени брендове, ряпа да ядат. Ние имаме такива таланти, че... Виж това там например!

И кимна към снимката на Гагарин. Татарски се вгледа внимателно и видя, че това всъщност не е Гагарин, а генерал Лебед с

парадна униформа и че не държи гълъб, а бяло зайче, прилепило уши към гърба си. Снимката до такава степен приличаше на своя прототип, че лъжеше окото — в първия момент заекът в ръцете на Лебед се възприемаше като неприлично затлъстял гълъб.

— Едно момче миньорче го направи — каза Морковин. — За обложката на „Плейбой“. Слоганът е — „Русия ще бъде красива и охранена“. Жесток е за гладните райони. Та това момченце значи навремето е хапвало веднъж на два дни, а сега е един от най-способните ни криейтъри. Е, вярно, все набляга на храната в работата си. Нали помниш какво казва Ахматова: „Ако да знаехте какъв боклук...“

— Момент — каза Татарски. — Хрумна ми нещо. Чакай да си го запиша.

И като извади бележника си, написа:

Silicon Graphics/големи цици — нова емблема.
Вместо снежинка — контур на огромна цица, издута от силиконова протеза (небрежно очертана, нали е graphics).
Действие (клип) — от цицата използва кремъчно-силициев червей и се извива на \$ (модел — species-II). Да помисля.

— Вдъхновението ли те налегна? — попита Морковин. — Направо ти завиждам. Хайде в бюфета. Екскурзията свърши.

Бюфетът беше все така празен. Все така без звук работеше телевизорът, а на масата под него стояха двете чаши и недопитата „Smirnoff citrus twist“. Морковин наля, мълчаливо се чукнаха и обърнаха чашите. След екскурзията Татарски бе обладан от някакво смътно безпокойство.

— Виж сега — каза той, — едно нещо не мога да разбера. Добре, копирайтърите пишат всички текстове. Обаче кой отговаря за текстовете? Откъде вземаме темите и как определяме накъде ще поеме утре националната политика?

— Въпрос на бизнес — кратко отговори Морковин. — За олигарсите си чувал, нали?

— Чувал съм. И какво значи — те се събират и решават, така ли? Или си пращат концепциите написани?

Морковин запуши с палец гърлото на бутилката, раздруса я и загледа мехурчетата — очевидно нещо в тях го омайваше. Татарски мълчеше и чакаше отговор.

— Е как според теб могат да се събират някъде — каза накрая Морковин, — при положение че ги правят отгоре. Нали току-що видя Березовски.

— Аха — замислено каза Татарски. — Да, разбира се. Но кой им пише на тях сценариите?

— Пак копирайтъри. Всичко си е същото, само че на по-горния етаж.

— Ясно. И как избираме какво ще решат олигарсите?

— Според политическата ситуация. То само така се казва — „избираме“. Всъщност няма никакъв избор. Има само жестока необходимост. И за едните, и за другите. И за мен и теб също.

— Значи какво излиза, че няма никакви олигарси? Обаче долу табелата... „Междубанков комитет“...

— Това е, за да ни имат страха и да не цицат пари — обясни Морковин. — Комитетът е междубанков, вярно е, обаче всичките тези банки са междукomiteтски. А комитетът — това сме ние. Това е то.

— Разбрах — каза Татарски. — Май разбрах... Тоест момент, как така?... Излиза, че едните управляват другите, а другите... Другите управляват първите. Но как тогава... Чакай, чакай... На какво се гради всичко тогава и как...

И спря и изпищя от болка — Морковин с всичка сила го оципа по китката — толкова силно, че чак го одра.

— За това — каза той и се наведе над масата и се взря в Татарски с почернели очи, — за това не мисли никога. Никога, разбра ли ме?

— Ама как така? — попита Татарски. Усещаше, че болката току-що го е отдръпнала от ръба на някаква ужасно дълбока тъмна пропаст. — Как така да не мисля?

— Има си техника — каза Морковин. — Щом усетиш, че ще ти дойде тази мисъл, веднага се щипеш или се бодеш с нещо остро. Няма значение къде — по ръката ли, по крака ли. Важното е да е там, където има повече нервни окончания. Както се бодат плувците, когато се схванат. За да не се удавят. А после постепенно около тази твоя мисъл

се образува нещо като мазол и ти вече можеш да я заобикаляш без проблеми. Тоест усещаш, че я има, но не я мислиш. И постепенно свикваш. Осмият етаж се крепи на седмия, седмия го крепи осмият и навсякъде, във всяка конкретна точка във всеки конкретен момент има определена устойчивост. И като те затрупа работата, смръкваш малко кокос и цял ден нямаш проблеми с конкретните въпроси. А за абстрактните не ти остава време.

Татарски гаврътна остатъка от водката и няколко пъти се оципа по бедротата. Морковин се усмихна тъжно и каза:

— Виж например Азадовски. Защо командва и разиграва всички ни? Защото изобщо не може да му хрумне, че във всичко това има нещо странно. Хора като него се раждат веднъж на сто години. Може да се каже, че той усеща живота в международен мащаб...

— Аха — каза Татарски и се оципа още веднъж. — Обаче освен командване и разиграване не трябва ли да има и регулиране? Понеже обществото е сложно нещо, нали? А за да регулираш, трябва да имаш някакви принципи.

— Принципът е един и елементарен — каза Морковин. — Ако искаме всичко в обществото да е нормално, просто трябва да регулираме обема на парите, с които разполагаме. Всичко останало се нагажда автоматично. Така че не бива да се намесваме в нищо.

— И как да регулираме този обем?

— Така, че да е максимален.

— И това е всичко?

— Естествено. Понеже, ако имаме максимален обем, значи всичко се е напаснало идеално.

— Да — каза Татарски. — Има логика. Но все пак някой трябва да управлява всичко това, нали?

— Много бързаш да разбереш всичко докрай — намръщи се Морковин. — Нали ти казах — изчакай. Това е голям проблем, братче — да разбереш кой управлява всичко. Засега мога да ти кажа само едно — светът не се управлява от „кой“, а от „какво“. Има си определени фактори и импулси, за които ти е още рано да знаеш. Макар че според мен, Ваван, ти просто не може да не ги знаеш. Парадокс, обаче факт.

Морковин млъкна и се замисли. Татарски запали цигара — не му се говореше повече. През това време в бюфета влезе още един клиент и Татарски го позна веднага — това беше известният телевизионен

анализатор Фарсук Сейфул-Фарсейкин. На живо изглеждаше много по-възрастен, отколкото на екрана. В момента очевидно се връщаше от ефира — лицето му беше покрито с големи капки пот, а прословутото му пенсне се беше изкривило на носа му. Татарски си помисли, че Фарсейкин веднага ще се втурне към бара за водка, но той се приближи до масата им и каза:

— Може ли да включа звука? Този клип е на сина ми. Още не съм го гледал.

Татарски вдигна очи. На екрана ставаше нещо странно познато: на някаква полянка, заобиколена от брезички, се беше строил моряшки хор — моряците изглеждаха някак подозрително. Татарски веднага видя Азадовски — той стоеше в центъра на групата и беше единственият, на чиито гърди блестеше медал. Прегърнали се през раменете, моряците се люшкаха наляво-надясно и беззвучно пригласяха на русокосия солист, който приличаше на Есенин на куб. Отначало на Татарски му се стори, че солистът е стъпил на пъна на гигантска бреза, но като видя идеално цилиндричната форма на предполагаемия пън и нарисуваните по него жълти лимончета, се сети, че това е увеличена многократно кутия софт-дринк, боядисана като бреза, а може би и като зебра. Качеството на клипа показваше, че е от най-скъпите.

„Бом-бом-бом“ — избомкаха люшкащите се моряци, а солистът, който се беше хванал за сърцето, простря ръце към камерата и изпя сладкогласно:

*И щедро родината
нас ни пои
с брезов Спрайт,
с брезов Спрайт!*

Татарски рязко натисна цигарата си в пепелника и изръмжа:

— Мръсници!

— Кой това? — попита Морковин.

— Де да знаех... Я кажи, за кой отдел ме гласят?

— Ще бъдеш старши криейтър в отдела за компромати. И ако има нещо спешно — ще помагаш и на другите отдели. Така че сега сме

рамо до рамо, братле. Ей като тези морячета. Рамо до рамо... И прощавай, ако има нещо, нали? Да ти кажа, на простаците, дето не знаят как стават тия работи, им е по-лесно. Те даже си мислят, че има различни канали, различни телевизионни компании... Обаче простакът затова си е простак, нали така?

---

[1] Лайно (фр.). — Бел.ред. ↑

[2] Патето ми е болно (англ.). ↑

[3] „Звездни десантчици“ (англ.); филм на Пол Верховен, при излизането на който на екран в България заглавието му беше неправилно преведено като „Звездни рейнджъри“ — Б. NomaD. ↑

ИСЛЯМСКИЯТ ФАКТОР

Често се случва — минаваш с белия си мерцедес покрай някоя спирка и виждаш озверели хора, които един Господ знае откога чакат автобуса, и изведнъж забелязваш, че някой от тях те гледа накриво и дори със завист. И за миг вярваш, че откраднатата от някой незнаен бургер кола, недоразфасована докрай в братска Белорусия, но с вече подозрително потрепващ двигател с пренабити номера, е наистина трофей, свидетелстващ за пълната ти и окончателна победа над живота. И по тялото ти се плисва гореща трепетна вълна и ти гордо пренебрегваш чакащите на спирката и дълбоко в сърцето си решаваш, че си е струвало да минеш през мръсотиите, в които си стъпвал, и че си сполучил в живота.

По този начин действа в душите ни аналният оу-фактор. Днес обаче Татарски все не успяваше да изпита сладостния му гъдел. Може би целият проблем беше в особената следдъждовна апатичност на представителите на средната класа, които се гушеха по спирките, а може би и самият Татарски бе прекалено изнервен — трябваше да представи работата си пред колегиум и щеше да присъства лично Азадовски. А може би цялата работа се коренеше в засечките, които напоследък правеше душевният му социален локатор.

„Ако погледнем нещата от гледна точка на чистата анимация — мислеше си той, докато следеше съседите си по задръстване, — всичките ни представи са обърнати с главата надолу. За небесния «Силикон», който мами целия ни свят, очуканият «Запорожец» е нещо много по-сложно от едно ново БМВ, три години продухвано в аеродинамични тръби. Така че цялата работа се свежда до криейтърите и сценаристите. Обаче какъв ли е този гад, дето е написал този сценарий? И кой е зрителят, който, докато дъвче пицата си, гледа този екран? И най-важното — нима всичко това става единствено с цел някакво си тлъсто надсветовно туловище да гепи така наречените пари чрез така наречената реклама? Всъщност може. Нали всичко в света се гради на своето подобие...“

Най-после колите тръгнаха. Татарски включи радиото. Чу се гъгнив глас, все едно някой пееше през фуния:

*Ни икони, ни Бердяев,
нито „Третото око“^[1]
ще се справят с негодяите
от „Нефт, газ и т.н. Ко“!*

Радио „Русия“, редакция
„Реклама“!

Инферналната веселост на гласа не оставяше никакви съмнения, че изпълнителят също не е на опашката сред негодяите. Татарски нервно изключи радиото и дръпна скоростния лост.

Настроението му се скапа съвсем; доця му се късче жива човешка топлинка. Той отби от потока коли към близката автобусна спирка и спря. Счупената странична стена бе закърпена с рекламен стенд на телевизионния канал СТС с алегоричното изображение на четири от смъртните грехове, държащи дистанционни управления. На пейката под козирката седяха една неподвижна бабичка с кошница в скута и четирийсетинагодишен къдрав мъж с мокра военна куртка и шише бира в ръка. Като прецени, че в мъжа е останала достатъчно жизнена сила, Татарски свали стъклото, опря небрежно лакът на него и каза:

— Прощавай, боец, знаеш ли наблизо магазин за ризи?

Мъжът вдигна глава. И очевидно разбра всичко, защото в очите му заблестя студена бяла ярост. Краткото споглеждане бе изключително наситено с информация — Татарски разбра, че мъжът е разбрал. А мъжът очевидно бе разбрал дори, че Татарски е разбрал, че е разбран.

— Кандахар беше по-кофти — каза мъжът.

— Простете, не разбрах.

— Казах — каза мъжът и хвана шишето за гърлото, — че Кандахар беше по-кофти. И никаква прошка за тебе.

Нещо подсказа на Татарски, че мъжът не става, за да го упъти към магазина, и той даде газ. И нещото не го излъга — след секунда нещо силно удари задното стъкло и то се напука като паяжина, по

която потече бяла пяна. Под въздействието на адреналиновата вълна Татарски рязко увеличи скоростта, погледна в огледалото и си каза: „Нещастник. Добре правят мутрите, че не им дават хляб.“

На паркинга на Междубанковия комитет до него спря червен рейнджроувър последен модел с невъобразими фарове на покрива и весела рисунка на вратата: изгрев над прерията и на преден план индианец с безброй пера. „Че кой ли е тоя, дето кара такава кола?“ — зачуди се Татарски.

От рейнджроувъра слезе нисичък пълен човек в подчертано буржоазен костюм на райе, обърна се и Татарски се изуми, като видя, че това е Саша Бло — напълнял, още по-плешив, но със същата гримаса, изразяваща мъчително неразбиране какво става.

— Саша — каза Татарски, — ти ли си?

— А, Ваван — каза Саша Бло, — и ти ли си тук? В компроматите, а?

— Откъде знаеш?

— Всички почват оттам. Да се поошлайфат малко. Креативният щат не е много голям, нали разбираш. Всички се познаваме. Така че щом досега не съм те виждал, а сега паркираш пред този вход, значи си в отдела по компроматите. И то най-много от една-две седмици. Елементарно, Уотсън.

— От месец — каза Татарски. — А ти къде си?

— Аз ли? Аз съм заводел „Руска идея“. Това е в крилото. Ако родиш някоя идея — отбий се.

— Едва ли — каза Татарски. — Мъчих се да измъдря нещо, обаче не се получи. По-добре върви в предградията, обикновените хора питай.

Саша Бло се смръщи недоволено.

— Пробвах отначало. Черпиш го, в очите го гледаш, а той ти вика: „Що не си го натикаш тоя мерцедес в гъза бе, педераст с педераст.“ Нищо пи така от мерцедес не могат да си представят... Много деструктивно... Твой ли е?

Въпросът беше за мерцедеса на Татарски.

— Мой — с достойнство отговори той.

— Ясно — каза Саша Бло, докато хлопваше вратата на рейнджроувъра. — Четирийсет минути позор и си на работа. Не се тормози чак толкова. Всичко е пред теб.

И като му кимна, заприпка към входа, размахал някаква доста дебела мърлява папка. Татарски го изпрати с дълъг поглед, после погледна задното стъкло на мерцедеса и извади бележника си.

Най-лошото е — записа той на последната страница, — че хората общуват чрез глупави и нищо незначещи фрази, в които алчно, хитро и безчовечно влагат аналния си импулс с надеждата, че за някой от събеседниците им той може да е орален. И ако това стане, човек се разтърсва от оргиастичен трепет и поне за секунди усеща така наречения „пулс на живота“.

Азадовски и Морковин бяха в прожекционната зала още от рано сутринта. Пред вратата се мотаеха няколко души — говореха си за политика и злостно ругаеха правителството. Татарски реши, че са копирайтъри от политическия отдел и че практикуват корпоративно нищонеправене. Викаха ги един по един, всеки беше при началството средно по десет минути, а въпросите, които се решаваха вътре, явно бяха от държавна важност: Татарски го разбра, защото на няколко пъти от залата долетя гласът на Елцин, включен на най-силно. Първия път Елцин с недоумение изломоти:

— И защо ни са толкова пилоти? Трябва ни един пилот, но да е готов на всичко! Внучето ми например играе на Play Station и като погледнах екрана, веднага разбрах, че...

Втория път явно въртяха фрагмент от обръщение към нацията, понеже гласът на Елцин беше бавен и тържествен:

— За пръв път от десетилетия насам населението на Русия има възможност да избира между сърцето и разума...

Проектът явно бе отхвърлен — личеше си по физиономията на високия мустакат мъж, който излезе от залата с папката си в ръка. На папката пишеше „Цар“. После отвътре се чу музика — дълго дрънкане на балалайка и басово припяване. После прозвуча високият глас на Азадовски:

— Ще го свалим от ефир, по дяволите! Мен ако питате, по-добре да сложим Лебед. Поне не е плешив. Следващият!

Татарски чака дълго — беше последен на опашката. Затъмнената зала, в която влезе, беше мрачно-разкошна, но някак архаична, в духа на трийсетте или четирийсетте. Като влезе, Татарски, който знае защо, се приведе, бързо притича до първия ред и седна на ръба на стола вляво от Азадовски, който издухване пушек в лъча на прожекционния апарат. Азадовски му стисна ръката, без да го поглежда — очевидно не беше в добро настроение. Татарски знаеше защо — Морковин му го бе обяснил още предния ден.

„Отрязаха ни на триста — мрачно му бе казал той. — Заради Косово. Нали помниш — когато бяха комунистите, нямаше масло. А сега няма машинно време. В историята на тази страна има нещо фатално. Азадовски вече лично гледа всички заготовки. Пускат се само с писмено разрешение, така че се постарай.“

Татарски за пръв път виждаше как изглежда така наречената заготовка, тоест ненапаснатият ескиз. Ако не беше автор на сценария, за нищо на света нямаше да се сети, че зеленият контур, пресечен от тънки жълти пунктирни линии, е масата, на която е сложено „монополито“. Фигурките бяха еднакви червени стрелки, а заровете — две сини петънца. В долната част на екрана две по две изскачаха цифри от едно до шест, подавани от генератор на случайни числа, и ходовете отговаряха на падналите се точки — играта се водеше честно. Самите играчи обаче засега ги нямаше: вместо тях до масата седяха „скелети“ от градуирани линии с кръгчета шарнири. Виждаха се само грубо загатнатите лица. Брадата на Салман Радуев приличаше на червена тухла, лепната за брадичката, а Березовски се разпознаваше само по люляковия триъгълник на бръснатите бузи. Както можеше да се очаква, печелеше Березовски.

— Да — каза той и раздруса заровете със зелените стрелки на пръстите си, — майка Русия си има голям проблем с монополитата. Купуваш някоя улица, а после разбираш, че там живеели хора.

Радуев се засмя.

— Не само в Русия е така. Навсякъде е така. И ще ти кажа и нещо по-лошо: хората не само че живеят там, но често си мислят, че това са техните улици.

Березовски хвърли заровете и пак изкара две шестици.

— Не е точно така — каза той. — Днес хората разбират какво мислят от телевизията. Така че, ако искаш да си купиш някоя и друга

улица и после да си нямаш проблеми, първо вдигни над тези улици телевизионна кула.

Чу се пиццено и в единия ъгъл на масата се появи анимационна добавка: военна радиостанция с дълга антена. Радуев я вдигна до основния шарнир, бързо каза нещо на чеченски и я остави на мястото ѝ. После каза:

— Продавам си телевизионния говорител. — Чукна с пръст фигурката така, че тя се плъзна в центъра на масата. — Не обичам телевизията.

— Купувам го — бързо каза Березовски. — А защо не я обичаш?

— Защото в нея прекалено често пикнята се докосва до кожата. Колкото пъти включва телевизора, толкова пъти пикнята опикава кожата.

— Но нали не твойта кожа, Салман.

— Именно — раздразнено каза Радуев. — Обаче защо се докосват в главата ми? Няма ли къде другаде?

В горната част на лицето на Березовски се появи правоъгълник с вече напаснати очи. Те неспокойно погледнаха Радуев, мигнаха няколко пъти и правоъгълникът изчезна.

— Всъщност чия е тази пикня? — каза Радуев с такъв тон, сякаш тази мисъл му бе хрумнала току-що.

— Стига де, Салман — примирително каза Березовски. — По-добре играй. Ти си на ход.

— Чакай, Борис. Искам да разбера чия пикня и чия кожа се докосват в главата ми, когато гледам твой телевизор.

— Защо да е мой?

— Тръбата минава през моето поле, значи за тръбата отговарям аз. Ти го каза, нали така? Значи, ако всички телевизионни говорители са на твоето поле, ти отговаряш за телевизора. Следователно казвай чия пикня се блиска в главата ми, когато го гледам.

Березовски се почеса по брадичката и решително каза:

— Пикнята си е твоята, Салман.

— Защо?

— Ами чия да е? Помисли малко. Заради твоята храброст те наричат „човека с куршум в главата“. Според мен онзи, който би се осмелил да те опикае, докато гледаш телевизия, не би живял дълго.

— Прав си.

— Значи пикнята си е твоя, Салман.

— А как попада в главата ми, докато гледам телевизия? Качва се нагоре от пикочния ми мехур ли?

Березовски посегна към заровете, но Радуев ги покри с ръка и каза:

— Първо обясни. После ще играем.

На челото на Березовски се появи анимационно квадратче с дълбока бръчка.

— Добре — каза той, — ще се опитам да ти обясня.

— Казвай.

— Когато Аллах създал този свят — почна Березовски и хвърли поглед нагоре, — той първо си го помислил. И чак после създал нещата. Всички свещени книги казват, че в началото е било словото. Какво ще рече това на юридически език? На юридически език това ще рече, че като начало Аллах е създал понятията. Грубите предмети са за хората, а Аллах — той пак бързо погледна нагоре — вместо тях има идеи. Та когато гледаш по телевизията реклами за превръзки и памперси, Салман, в главата ти няма човешка пикня, а представа за пикнята. Идеята за пикнята се събира с представата за кожата. Разбра ли?

— Хитро — замислено каза Радуев. — Обаче не го разбрах докрай. В главата ми се събират идеята за пикнята и представата за кожата, така ли?

— Да.

— А Аллах вместо вещи има идеи, така ли?

— Да — каза Березовски и се намръщи. На избръснатите му до синьо бузи се появиха анимационни кръпки, в които се видя как стиска зъби.

— Значи в моята глава пикнята на Аллах се докосва до кожата на Аллах, да бъде благословено името му. Така ли?

— Би могло да се каже и така — каза Березовски и на челото му пак се появи квадратчето с бръчката. (За този момент Татарски бе написал в сценария: „Березовски чувства, че разговорът поема в нежелана посока.“)

Радуев погладил червената тухла на брадата си и каза:

— Истинни са думите на ал-Халадж. Най-голямото чудо е човек, който не вижда около себе си чудесното. Но я ми кажи, защо това е

толкова често? Един път пред очите ми пикнята докосна кожата седемнайсет пъти само за един час.

— Е, сигурно е било за отчет в „Галъп Медиа“ — снизходително отговори Березовски. — Знаеш как стават тия неща. Колкото време продадем, толкова пъти показваме.

„Скелетът“ на Радуев се люшна към масата.

— Чакай-чакай. Искаш да кажеш, че колкото пари ти дадат, толкова пъти пикнята ще докосне кожата?

— Ами да де.

— И че ти можеш да решаваш това лично?

— Естествено — отвърна Березовски. — Не се занимавам с подробностите, разбира се, но всичко опира до мен. Как иначе.

— И мислиш да продължаваш с това?

— Разбира се — каза Березовски. — Понеже докато на едни по кожата им тече пикня, на други в сметките им текат пари.

Скелетът на Радуев се облече с грубо нахвърляно тяло с йорданска военна униформа. Радуев посегна зад стола си, измъкна калашник и го насочи към главата на Березовски.

— Какво ти става бе, Салманчик? — тихо попита Березовски, докато рефлекторно вдигаше ръце.

— Ти каза, че в началото Аллах е сътворил понятията, идеите и представите — каза Радуев. — Е, според всичките ми представи човек, който за пари е готов да опикава кожата на Аллах, не бива да мърси тази земя.

Йорданската униформа и тялото изчезнаха, на екрана останаха само тънките линии на „скелета“, а калашникът се превърна в полюшваща се пунктирна линийка. Горната част на главата на Березовски, в която бе опряна тази линия, се скри зад анимационна кръпка със сократовско чело, по което в следващия миг изби пот.

— Спокойно, Салманчик, спокойно — каза Березовски. — Двама души с куршуми в главите на една маса е вече прекалено. Успокой се.

— Няма да се успокоя! Всяка капка пикня, която си излял върху Аллах за пари, ще я миеш с кофа от собствената си кръв, заклевам се.

В присвитите очи на Березовски просветна бясно работеща мисъл. Татарски точно така го беше написал — „бясно работеща мисъл“ — и в момента изобщо не можеше да си представи какви ли

технологии са помогнали на аниматорите да постигнат толкова буквална точност.

— Виж сега — каза Березовски. — Недей да ме плашиш. Главата ми не е бронирана, по това спор няма. Обаче и твоята не е, както много добре ти е известно. А наоколо е пълно с моя пехота... Така де. Нали ти казаха по радиостанцията.

Радиев се засмя.

— В списание „Форбс“ пише, че схващаш всичко в движение. Но всеки човек, който схваща всичко в движение, пише по-нататък „Форбс“, трябва да е готов, че и него могат да го хванат в движение. Твоята пехота спи.

— Абониран си за „Форбс“?

— Че какво толкова? Чечня вече е част от Европа.

— Ами като си толкова културен, махни тоя автомат — раздразнено каза Березовски. — Дай да се разберем като европейци, без тия азиатски номера.

— Добре, давай.

— Ти току-що каза, че ще мия всяка капка пикня с кофа кръв, нали?

— Казах — с достойнство потвърди Радиев. — И ще го повторя.

— Но пикнята не се мие с кръв. Това да не ти е „Тайд“.

(Татарски си помисли, че „пикнята не се мие с кръв“ е чудесен слоган за национална реклама на „Тайд“, но не посмя да си извади бележника пред Азадовски.)

— Тук си прав — съгласи се Радиев.

— Сега ми кажи — съгласен ли си, че нищо на този свят не става без волята на Аллах?

— Съгласен съм.

— Добре, минаваме нататък. Мислиш ли, че бих могъл... бих могъл... е, бих могъл да направя това, което съм направил, ако Аллах не го е искал?

— Не.

— Тогава — уверено продължи Березовски — погледни на нещата така: аз съм просто пешка в ръцете на Аллах, а човек не може да разбере какво и защо прави Аллах. И освен това, ако да не бе искал Аллах, аз нямаше да събера всичките телевизионни кули и всичките телевизионни говорители на тези три квадратчета, нали? Така ли е?

— Да.

— Тогава какво искаш?

Радуюв опря дулото на автомата в челото му.

— Какво искам ли? Ще ти кажа. Ще ти кажа какво казват нашите стари хора на село. Според замисъла на Аллах този свят трябва да прилича на малина, която се топи в устата ти. Обаче хората като теб с алчността си са го превърнали в пикня, стичаща се по кожата. Може Аллах да е искал на света да има и хора като теб. Но Аллах е милостив и затова позволява да гръмнем хората, заради които животът не е като узряла малина. А след разговора с теб животът изобщо не ми прилича на узряла малина, ами на пикня, разяждаща мозъка ми, разбра ли ме? Така че оптималното решение за теб ще е да се помолиш.

— Виждам, че добре си се подготвил за разговора ни — въздъхна Березовски. — Добре. Да допуснем, че съм сгрешил. Как мога да поправа грешката си?

— Как да поправиш такава ужасна грешка? Не знам, не знам. Може би с някое богоугодно дело.

— Като например?

— Не знам — повтори Радуюв. — Да вдигнеш джамия например. Или медресе. Но трябва да е много голяма джамия. Такава, че да мога да измоля в нея прошка за греха, който сторих, като седнах да говоря с човек, който опикава кожата на Неизяснимото.

— Ясно — каза Березовски и поотпусна ръцете си. — И колко голяма по-конкретно?

— Мисля, че като първа вноска десет милиона ще стигнат.

— Не са ли много?

— Не знам много ли са или малко — бавно каза Радуюв и поглади брадата си, — понеже категориите „много“ и „малко“ се познават при сравнение. Но да те попитам — забеляза ли стадото пръчове на склона, докато идваше в моя щаб?

— Да. Но какво общо има това?

— Докато споменатите двайсет милиона не влязат в сметката ми в Ислямската банка, всеки час ще те потапят по седемнайсет пъти в каца с пикня, която ще докосва кожата ти, пък ти ще си решиш много ли е това или малко — седемнайсет пъти на час.

— Ей, ей, чакай малко — каза Березовски и свали ръцете си. — Как така? Нали бяха десет милиона.

— Забрави прърхота.

— Виж сега, Салманчик, така просто не може да се работи.

— Искаш да платиш още десет и за миризмата на пот ли? — попита Радуев и тръсна автомата. — Искаш ли, а?

— Не, Салман — уморено каза Березовски. — Не искам да плащам за миризмата на пот. Между другото, кой ни снима с тази скрита камера?

— Каква камера?

— Ей онова куфарче на перваза! — Березовски посочи с пръст право към екрана.

— Ух, шейтан! — изръмжа Радуев и вдигна автомата.

По екрана мина бяла зигзагообразна ивица, после той стана сив и лампите в залата светнаха.

Азадовски изхърмка и погледна Морковин.

— Става ли? — плахо попита Татарски.

— Я ми кажи ти къде работиш? — отвратено попита Азадовски. — В някой ислямски пи-ар ли, или в моята група по компроматите?

— В групата по компроматите — отговори Татарски.

— И каква ти беше задачата? Сценарий за преговори между Березовски и Радуев, в който Березовски предава на чеченските терористи двайсет милиона долара. А ти какво си ми написал? Какво предава той? Нищо не предава. Джамия строи! Слава Богу, че не е храмът „Христос Спасител“. Ако не го бяхме направили ние тоя Березовски, щях да си помисля, че той ти плаща заплатата. Ами Радуев? Направил си го на професор по богословие. И четете списания, за които дори не съм чувал.

— Но нали в сюжетното развитие трябва да има логика и...

— Не ми трябва логика, а компромат. А това не е компромат, а бълвоч. Разбра ли ме?

— Да — отговори Татарски и наведе очи.

Азадовски малко поомекна.

— Но иначе — каза той — има и добри неща. Първи плюс — поражда омраза към телевизията. Ще ти се да гледаш и да мразиш, да гледаш и да мразиш. Вторият плюс е монополито. Сам ли го измисли?

— Сам. — Татарски се посъвзе.

— Браво. Терорист и олигарх си делят народното благо на игралната маса... Простаците ще си умрат от яд.

— Не е ли малко... — обади се Морковин, но Азадовски го прекъсна:

— Не е. Важното е мозъците на хората да са заети, та да не трупат емоции. Така че този номер с монополито си го бива. Ще ни вдигне рейтинга на новините минимум с пет процента. Значи минута в праймтайма...

Азадовски извади от джоба си калкулатор и почна да пресмята нещо.

— ... вдига с девет хиляди — каза той, след като свърши пресмятанията. — За час какво дава? Умножаваме по седемнайсет... Нормално. Правим го. Значи така: те си играят на монополи, а на режисьора ще кажеш да вкара монтаж: опашки пред спестовните каси, миньори, бабички, гладни деца, ранени войничета. И така нататък. Обаче махни за телевизионните говорители, понеже ще си имаме разпразии. Вместо тях по-добре сложи в квадратчетата телевизионно-нефтена кула. И Березовски да казва, че иска да вдигне такива кули навсякъде, та отдолу да тегли нефт, а отгоре да прави реклама. И монтаж — Шаболовската телевизионна кула с нефтодобивна установка. А?

— Гениално — с готовност каза Татарски.

— Ти какво ще кажеш? — попита Азадовски Морковин.

— Съгласен съм с него.

— Какво си мислите вие бе! Че аз сам мога да ви върша всичко... Значи решаваме така. Ти, Морковин, му даваш за подкрепа оня новия, с яденето. Бива го момчето. Радуев като цяло го оставяме както си е, само му сменяте шапката с фес — омръзна ми вече тая шапка. Хем ще намекнем и за Турция. А, отдавна се каня да те питам — що за халтура е това? Защо непрекъснато е с тъмни очила? Толкова ли е трудно да му напаснете очите?

— Трудно е — каза Морковин. — Радуев ни е във всичките новини, а с очила е с двайсет процента по-бързо. Махаме цялата мимика.

Азадовски за секунда се свъси.

— Добре, ще се оправим с честотата. Свършваме и почват веднага. Разбрано? Материалът е спешен.

— Свършваме и почваме веднага — повтори Морковин.

— Какво имаме още?

— Клипове за телевизори. Нов модел.

Татарски се надигна да си излезе, но Морковин вдигна ръка и го спря.

— Остани с нас — каза Азадовски. — Има още двацет минути.

Лампите пак изгаснаха. От екрана се усмихна миловидна миниатюрна японка с кимоно, поклони се и каза с тежък акцент:

— Наш гост е Йохохори-сан. Йохохори-сан е най-старият сътрудник на фирмата „Панасоник“ и точно затова му е поверена тази чест. Поради раните, получени по време на войната, речта му е малко нарушена. Моля ви, драги телевизионни зрители, простете му този малък недостатък.

Момичето изчезна и на екрана се появи кръгла зала с боядисани в бяло стени. В центъра имаше дълга обкована с желязо ракла, на която неподвижно седяха дванайсет фигури с бели савани. Пред тях се появи набит побелял японец с начената бутилка ром в ръка. Беше със сако, но, кой знае защо, и с меч. Надигна бутилката, после щракна с пръсти и фигурите в савани скочиха от раклата и се разбягаха. Раклата се отвори и от дълбините ѝ изплува черен телевизор с обтекаема форма: приличаше на извадено око на огромно чудовище — сравнението се появи в ума на Татарски може би защото отвътре капакът на раклата бе тапициран с алено кадифе.

— „Панасоник“ представя едно революционно изобретение в света на телевизията — с леко заекване каза японецът. — Първият телевизор на света с дистанционно управление на всички езици на планетата, включително руски. „Панасуърд ви-ту“!

На екрана се появи надпис „Panasword V-2“.

Японецът недружелюбно и напрегнато се втренчи в зрителите и изведнъж измъкна меч и кресна:

— Това е меч, изкован в Япония! — И допря острието до обектива на камерата. — Това е мечът, с който този изродил се свят ще си пререже гърлото! Да живее императорът!

По екрана се защураха фигурите със саваните — повлякоха господин Йохохори нанякъде; пребледнялата девойка с кимоното започна да се кланя и да се извинява и пред цялото това безобразие се

изписа логотипът на „Панасоник“ и някакъв басов глас каза: „Панасоник. Истинската Япония!“

Татарски чу, че звъни телефон.

— Да? — каза в тъмнината гласът на Азадовски. — Какво? Идвам веднага!

И стана, като засенчи част от екрана.

— Днес Ростропович май ще получи орден — каза той доволно. — Сега ще ми звъннат от Щатите. Вчера им пратих факс, че демокрацията е в опасност, помолих ги да вдигнат с двеста мегахерца. Изглежда, са разбрали, че работата ни е обща.

На Татарски за миг му се стори, че сянката на Азадовски върху екрана не е истинска, а е елемент от видеозаписа, силует като онези на пиратските копия, снимани направо от екрана. За Татарски тези черни сенки на излизащите си от залата зрители, които стопаните на пиратските видеотеки наричаха бежанци, бяха своеобразен индикатор за качество: под въздействието на изтласкващия оу-фактор от хубавите филми си тръгваха повече зрители, отколкото от лошите, и затова той обикновено си взимаше „филми с бежанци“. Сега обаче почти се уплаши от мисълта, че ако човекът, който току-що бе седял до него, е такъв бежанец, това може да означава, че и той е същият. Чувството беше сложно, дълбоко и ново, но Татарски не успя да се ориентира в него, защото Азадовски се плъзна към края на екрана и си тръгна. Тананикаше си някакво танго.

Следващият клип започваше доста по-традиционно. Пред голяма камина, пламтяща пред някаква странна огледална стена, седеше семейство — бащата, майката, дъщерята с котенце и бабата с чорап и куки в ръце. Гледаха огъня в камината и движенията им бяха някак забързани и дори карикатурни — бабата плетеше, майката похапваше парче пица, момичето галеше котето, а бащата надигаше бирата си. Камерата се приближи, заобиколи ги и влезе през огледалната стена. От другата страна стената беше прозрачна; когато камерата спря, семейството беше оттатък огъня и решетката на камината. И изведнъж яростно и страшно засвири орган, камерата се отдръпна и прозрачната стена се превърна в плосък екран на телевизор със стереоусилватели отстрани и палав надпис „Tofetissimo“ на черния корпус. В екрана подскачаха пламъци и в пламъците, зад решетката, се виждаха четири почти подскачащи черни фигури. Органът стихна и се чу мазен глас:

— Мислите си, че зад абсолютно плоското стъкло на „Блак Тринитрон“ има вакуум? Не! Там пламти огън, който ще стопли сърцата ви! „Сони Тофетисимо“. It's a sin^[2].

Татарски не разбра много от видяното, но си помисли, че коефициентът на въвличане може да се увеличи значително, ако чисто английският слоган се направи смесен: „It's a Сън.“ Пробва и други гласни и си спомни, че навремето бе имало едно вьетнамско селце, Сонгми, което бе станало култово след някакво американско въздушно нападение.

— Какво е това? — попита той, когато лампите светнаха. — Не ми прилича много на реклама.

Морковин се усмихна доволно и каза:

— Точно там е номерът, да не прилича. Ако ще си говорим сериозно, това е нова научнообоснована рекламна технология, отразяваща реакцията на пазарните механизми по отношение на нарастващото човешко отвращение към същите тези пазарни механизми. Накратко, у зрителя постепенно трябва да се формира чувството, че някъде на света — в слънчева Калифорния например — съществува последният оазис на непритесняваната от мисълта за пари свобода и че точно там правят такива реклами. Самата реклама е дълбоко антипазарна по форма и тъкмо затова се предполага, че по съдържание ще е изключително пазарна...

Той се озърна, за да се убеди, че в залата няма никой, който да ги чуе, и зашепна:

— Сега по работа. Тук май няма подслушващи устройства, но за всеки случай говори тихо. Браво на теб. Всичко е като по ноти. Ето ти дела.

В ръката му се появиха три плика — един дебел и жълт, другите два — по-тънки.

— Прибирай ги по-бързо де! Това са двацет от Березовски, десет от Радиев и още две от ухабитите. Техният е дебелият, понеже банкнотите са на дребно. Събирали са ги по аулите.

Татарски преглътна, взе пликите, бързо ги напъха по джобовете си и прошепна:

— Азадовски не се ли досеща, как мислиш?

Морковин завъртя глава.

— Добре де — продължи да шепне Татарски и пак се озърна. — Как става така? Хайде, за ухабитите разбирам. Обаче Березовски нали го няма, и Радуев го няма. Тоест има ги, но са само от нули и единици, нули и единици. Как така ще ни пращат пари?

Морковин разпери ръце и на свой ред прошепна:

— И аз не го разбирам съвсем. Може пък някои среди да са заинтересовани. Работят в някои структури и коригират имиджа, нали разбираш. От друга страна, ако се поразровим, в крайна сметка всичко ще опре до самите нас. Само че защо да ровим? Къде другаде ще изкараш трийсет бона наведнъж? Никъде. Така че просто не мисли за тези неща. Никой всъщност не разбира нищо в този свят, от мен да го знаеш.

Киномеханикът отвори вратата и попита:

— Ще се бавите ли много?

— Говорим за клиповете — прошепна Морковин.

Татарски се изкашля и с неестествено висок глас каза:

— Ако правилно съм разбрал разликата, обикновената реклама и това, което видяхме току-що, могат да се сравнят с поп музиката и алтернативната музика, така ли?

— Точно така — също така високо отговори Морковин, стана и си погледна часовника. — Обаче как да определим що е това алтернативна музика? Кой музикант според теб е алтернативен и кой е „поп“? Ти как ги разграничаваш?

— Всъщност не знам — отговори Татарски. — По усет.

Минаха покрай киномеханика на вратата и тръгнаха към асансьорите.

— Има си съвсем ясна дефиниция — назидателно каза Морковин. — Алтернативната музика е музика, чиято комерческа същност е крайната ѝ антикомерческа ориентираност. С други думи — тя е антипопмузика. И за да я може, алтернативният музикант на първо място трябва да е много добър попкомерсант, а добрите комерсанти рядко влизат в музикалния бизнес. Тоест влизат, разбира се, но не като изпълнители, а като мениджъри... Край, отпусни се. Текста носиш ли го?

Татарски кимна.

— Да се качим при мен. Ще ти дадем съавтор, както нареди Азадовски. Ще му бутна три бона, за да не развали сценария.

Татарски никога досега не се беше качвал на седмия етаж, където работеше Морковин. Коридорът беше мрачен и напомняше за учрежденията от съветско време — покрит с изподраскан паркет под и тапицирани с черна изкуствена кожа врати. Вярно, на всяка врата имаше изящна метална табелка с някакви цифри и букви. Буквите бяха само три — „А“, „О“ и „В“, но се срещаха в различни комбинации. Морковин спря пред една врата, на чиято табелка пишеше „1 — А-В“ и набра кода на ключалката.

Кабинетът му беше впечатляващ — и с размерите, и с подредбата си. Дори само бюрото очевидно беше поне няколко пъти по-скъпо от мерцедеса на Татарски. Този шедьовър на мебелното изкуство обаче беше почти празен — на него имаше само тъничка папка и два телефона без шайби, червен и бял. Плюс някакво странно устройство — малка метална кутия със стъклена горна страна. Над бюрото бе окачена голяма картина, която Татарски отначало взе за хибрид между социалистически пейзаж и дзенска калиграфия. На нея бе изобразено кътче от сенчеста градина: над една шипка, изрисувана с фотографска точност, небрежно бе намацан сложен йероглиф, покрит с еднакви зелени колеленца.

— Какво е това?

— Президентът на разходка — каза Морковин. — Азадовски ми я подари, за да съм се настройвал на държавна вълна. Не виждаш ли вратовръзката на скелета? И значка има — точно над ей това цветче. Обаче трябва да се вгледаш по-хубаво. Въпрос на художествено виждане, нали разбираш.

След като разгледа картината, Татарски забеляза, че не са сами в просторния кабинет. В другия му край имаше стойка с три плоски монитора и ергономични клавиатури — кабелите им изчезваха в облицованата с корк стена. Пред един от мониторите седеше младеж с вързана на опашка коса и спокойно пасеше мишката си на миниатюрна сива ливадка. Ушите на младежа бяха надупчени от поне дузина мънички обици, имаше и още две на лявата ноздра. Татарски си спомни съвета на Морковин да се бодее с нещо остро, когато си помисли, че във всеобщия ред на нещата все пак трябва да има някаква логика, и реши, че въпросът в случая не опира до прекомерна привързаност към пиърсинга, а че просто поради близостта си до

техническият център на случващото се младежът не смее дори за секунда да извади иглите, с които се е набол.

Морковин седна на бюрото, вдигна слушалката на белия телефон, нареди нещо, после се обърна към Татарски и каза:

— Сега ще дойде съавторът ти. Не си идвал тук, нали? Тези терминали са свързани с главния рендър. А този младеж е главният ни дизайнер Семьон Велин. Работата му е страшно отговорна.

Татарски плахо пристъпи към младежа на компютъра и погледна екрана, на който трепкаше мрежа сини линии. Линиите се съединяваха в две събрани само със средните си пръсти ръце и ръцете бавно се въртяха около невидима вертикална ос. Картината напомняше с нещо недоловимо на кадър от нискобюджетен фантастичен филм от осемдесетте. Младежът с опашката помръдна мишката, боцна със стрелката на курсора иконките на менюто, които се появиха в горната част на екрана, и наклонът на ръцете се промени.

— Нали още отначало казах, че трябва да използваме златното сечение — каза той на Морковин.

— Какво имаш предвид? — попита Морковин.

— Ъгъла между ръцете. Трябваше да го направим като на египетска пирамида. И зрителят изпитва безкрайна хармония, покой и щастие.

— За какво са ти тия отживелици? — каза Морковин.

— Идеята за покрива заслон е много добра. Така или иначе, ще се върнем към нея.

— Добре де — съгласи се Морковин. — Давай тогава със златното. Нека си поемат малко дъх. Обаче няма да го пишеш в документацията.

— Защо?

— Защото аз ти казвам — каза Морковин. — Ние с тебе може и да знаем какво е това златно сечение. Обаче в счетоводството — той посочи с брадичка към тавана — може и да не подпишат. Ще решат, че като е златно, е скъпо. В момента пестят за Черномирдин.

— Ясно — каза младежът. — Просто ще им дам ъглите. Обади се да включат основната.

Морковин придърпа червения телефон, вдигна слушалката и каза:

— Ала? Морковин се обажда, от анално-изтласкващия. Отвори основната директория на пети терминал. Правим козметичен ремонт. Благодаря...

После сложи ръка на прозрачния капак на странното устройство и по стъклото премина ярка светлинна вълна.

— Готово — каза Морковин. — Момент, Ала, Семьон иска да те пита нещо.

Младежът с опашката взе слушалката от ръцете му.

— Алочка, здрасти! Я провери какво е окосмяването на Черномирдин. Какво? Не бе, за полиграфията ми трябва. Искam да направя и цветопробите. Така, записвам... трийсет и две ейч-пи-ай, къдравост нула три. Даде ли достъп? Е, това е тогава. Чао.

— Я ми кажи — тихо почна Татарски, когато Семьон се върна при терминала си, — какво значи това анално-изтласкващ?

— Така се казва отделът ни.

— Що за странно име е това?

— Хм, това е свързано с общата теория на изборите. — Морковин се намръщи. — Значи винаги трябва да имаме трима оу-кандидати — орален, анален и изтласкващ. Обаче недей ме пита какво значи това, още не си допуснат до тези неща. Пък и аз не си спомням точно. Единственото, което мога да ти кажа, е, че в нормалните страни им стигат оралният и аналният, а у нас всичко тепърва започва и затова ни трябва изтласкващият. Даваме му петнайсет процента в първия тур. Ако ти е интересно, ще ти дам пропуск. Ще отидеш при Марлен в отдела за народната душа и той ще ти обясни.

— Няма нужда — каза Татарски. — Друг път.

— Правилно. За чий ти е да си претоварваш мозъка за такава заплата? Колкото по-малко знаеш, толкова по-леко се диша.

— И ти си прав — въздъхна Татарски и си каза, че трябва да запомни, че ако „Давидофф“ пусне бранд за „ultra lights“, няма да измисли по-добър слоган.

Морковин отвори папката и взе един молив. Татарски деликатно отиде до стената и почна да изучава набедените по нея снимки и плакати — бяха много. Вниманието му веднага бе привлечено от един голям плакат с Антонио Бандерас в холивудския шедьовър „Степан Бандера“. Бандерас, романтично небръснат, с огромна украинска бандура в ръка, стоеше на склона над условната Жмеринка и тъжно

гледаше една изгоряла „трийсет и четворка“, обрасла в копривено-слънчогледов чапарал. Още от пръв поглед, тоест щом човек видеше тълпата селяни с увиснали мустаци и с бродирани на петлета пончо, които мижеха срещу червено-жълтото фотографско слънце, ставаше ясно, че филмът е сниман в Мексико. Плакатът беше колаж — някакъв незнаен шегаджия беше монтирал на Бандерас, който бе облечен в тежък кожен жупан, две въздебелшки оголени до задника момински бедра в черни чорапи. Отдолу имаше слоган:

SAN-PELEGRINO

НЕРАЗКЪСВАЕМАТА ВРЪЗКА.

А на плаката със скок бе лепнат факс на бланка на компанията „Йънг енд рубикам“. Беше кратичък:

*Серьога! Издънка. Окончателна корекция на
брендесенциите за следващите две тримесечия:*

*Чубайс — проява на храброст по време на пожар/
гущери в буркан*

*Лебед — истината зад защитната униформа/иначе
— да*

*Явлински — think different/ think doomsday^[3] (Apple не
възразява)*

*Елцин — стабилност в кома/демокрацията в ковчег
Hi there^[4],*

Едик.

— За Чубайс не струва — каза Татарски. — А комунистите къде са?

— Тях ги съчиняват в оралния отдел — отговори Морковин. — И слава Богу. И за двойна заплата не бих се занимавал с тях.

— Там повече ли плащат?

— Ами, пак толкова. А има и хора, навити да им работят и безплатно. След малко ще видиш един от тях.

До Бандерас бе закачена направена на цветен принтер картичка със златен двуглав орел, който с единия си крак държеше

„Калашников“, а с другия — кутия „Марлборо“ Отдолу имаше златен надпис:

SANTA BARBARA FOREVER^[5].
ОТДЕЛ „РУСКА ИДЕЯ“ ПОЗДРАВЯВА КОЛЕГИТЕ
С ПРАЗНИКА НА СВЕТА ВАРВАРА!

Вдясно от картичката имаше още един рекламен плакат — Елцин, наведен над шахматна дъска с подредени за игра фигури. Гледаше я някак отстрани (очевидно трябваше да се подчертае ролята му на върховен арбитър), а вместо белия и черния цар имаше мънички бутилчици с надписи „Обикновено уиски“ и „Black Label“. Отдолу пишеше:

BLACK LABEL
ИСТИНСКАТА РОКАДА!

На вратата се почука. Татарски се обърна и замръзна. За един ден толкова много срещи със стари познати бяха направо неправдоподобни — в кабинета влизаше Малюта, копирайтьрът антисемит, с когото бяха работили заедно в агенцията на Ханин. Беше облечен с турска риза без яка, препасана с войнишки колан, на който висеше цяла батарея оргтехника: клетъчен телефон, пейджър, запалка „Зипо“ в кожен калъф и шило в тясна черна „шилница“.

— Малюта! Какво правиш тук?

Малюта обаче не се изненада.

— На всичките им правя имидж-менюто — каза той. — Видя ли клипа за кваса като национален руски сексстимулатор? Или за пелмените с пича плънка? Мои хитове са. Освен това съм на половин щат в оралния отдел. Ти в компромата ли си?

Татарски не отговори.

— Познавате ли се? — попита Морковин. — Всъщност да, нали и двамата бяхте при Ханин. Значи ще се сработите без проблеми.

— Предпочитам да работя сам — сухо каза Малюта. — Каква е задачата?

— Азадовски иска да довършиш един проект. За Березовски и Радуев. Радуев няма да го пипаш, Березовски лекичко ще го доработиш. Ще ти се обадя довечера да ти дам някои инструкции. Ще се справиш ли?

— Няма проблеми — каза Малюта. — За кога да е готово?

— За вчера, както винаги.

— Къде е материалът?

Морковин погледна Татарски, той вдигна рамене и подаде на Малюта папката с разпечатката на сценария.

— Няма ли да поговориш с автора? — попита Морковин. — Да те въведе в работата.

— Ще се ориентирам по текста. Утре в десет го имате.

— Е, както искаш.

Когато Малюта излезе, Морковин каза:

— Нещо май не те обича.

— Ами — каза Татарски. — Няма такова нещо. Просто веднъж се поскарахме за геополитиката. Обаче я ми кажи — кой ще сменя кулите? Кой ще ги прави на телевизионно-нефтени?

— По дяволите, забравих. Добре че ми напомни — ще му обясня довечера. Между другото, вземете се сдобрете. Знаеш как сме с честотите, а и Лъоня му е дал един 3D-генерал. Внасял свежа струя в ефира, така каза. Имам предвид, че той е перспективен кадър и че никой не знае каква корекция и откъде може да дойде утре. Току-виж станал заводител на моето място и тогава...

Морковин не довърши, понеже вратата се отвори и при тях влетя Азадовски. След него влязоха двама души от охраната със „скорпиони“. Лицето на Азадовски беше пребледняло от ярост, а пръстите му се свиваха и отпускаха с такава сила, че Татарски си спомни за ноктите на орела от картичката. Никога не беше виждал шефа в такова състояние.

— Кой последно е напасвал Лебед? — кресна Азадовски още от прага.

— Ами както винаги — уплашено отговори Морковин, — Семьон. Защо, какво е станало?

Азадовски се обърна към младежа с опашката и викна:

— Ти?! Ти ли го направи?

— Кое? — попита Семьон.

— Ти ли смени цигарите на Лебед? От „Кемъл“ на „Житан“?

— Аз — каза Семьон. — Защо? Просто реших, че ще е по-актуално. Нали щяхме да го монтираме с Ален Делон.

— Разкарайте го — нареди Азадовски.

— Чакайте, чакайте — уплашено възкликна Семьон и вдигна ръце. — Трябва да обясня...

Двамата от охраната обаче вече го влачеха към коридора. Азадовски се обърна към Морковин и го прикова с поглед.

— Нищо не знаех — каза Морковин. — Кълна се.

— А кой да знае? Аз ли? Знаеш ли откъде ми се обадиха преди малко? От „Джей-Ар Рейнълдс табако“. Предплатили са ни за Лебедовия „Кемъл“ за две години. И знаеш ли какво казаха? Че ще ни резнат петдесет мегахерца чрез конгресмена си. И че ще отрежат още петдесет, ако при следващата си поява в ефира Лебед пак е с „Житан“. Не знам колко е изцицал твоят Семьон от черния пи-ар, обаче нас ще ни изцицат много. Ама наистина много. Ти да не искаш да влезем в двайсет и първи век със сто мегахерца бе? Кога е следващата поява на Лебед?

— Утре. Интервю за руската идея. Всичко е изброено и напаснато.

— Материала гледа ли го лично?

Морковин се хвана за главата и ахна.

— Гледах го. Боже Господи... Да, той наистина е с „Житан“. Видях го, но си помислих, че е утвърдено отгоре. Нали знаеш, че не решавам тези въпроси. Изобщо не си помислих, че...

— Къде са му цигарите? На масата ли са?

— Де да беше така. През цялото интервю ги размахва.

— Ще можем ли да ги напаснем?

— Не. Не и докрай.

— Ами ако сменим надписа?

— Не става. „Житан“ е с други габарити. А кутията непрекъснато е пред камерата.

— Какво да правим тогава?

Азадовски погледна Татарски, сякаш едва сега го забелязваше. Татарски се изкашля и плахо каза:

— Да вземем пък да добавим кутия „Кемъл“ пред него? Това е лесно.

— И какво? Ще размахва едни цигари, а другите да са пред него на масата? Глупости.

— А ръката му — продължи Татарски, обзет от внезапно вдъхновение — ще я гипсираме. И цигарите няма да ги има.

— Да я гипсираме? — замислено каза Азадовски. — И какво ще кажем?

— Покушение — каза Морковин.

— И са го улучили в ръката?

— Не — каза Татарски. — Взривили са колата му.

— Да де, ама той нищо ли няма да каже в интервюто за покушението? — попита Морковин.

Азадовски помисли секунда, после каза:

— Няма. Точно там ще е номерът. Желязно самообладание... — Той разтърси юмрук. — Няма да намекне даже. Нали е боец. Покушението ще го пуснем по новините. А по време на интервюто слагаме на масата не кутия, а цяло кашонче „Кемъл“. Да им приседне на тия гадове дано!

— Какво да пуснем по новините?

— Минималната схема. Чеченската следа, ислямският фактор, води се следствие и така нататък. На какво сме го качили Лебед? На стар мерцедес? Веднага пращай екип извън града, вземи и милиция, намирате някакъв стар мерцедес, взривявате го и снимате. До десет да е в ефир. Казвате, че генералът е заминал веднага и работи според графика си. Аха, и да намерят на местопрестъплението фес — такъв като оня, дето ще го сложите на Радуев. Разбра ме, нали?

— Гениално — каза Морковин. — Наистина гениално.

Азадовски се усмихна криво — усмивката му повече приличаше на нервен тик.

— Обаче откъде да намерим стар Мерцедес? — попита Морковин. — Нашите всичките са нови.

— Бе някой май кара стар — каза Азадовски. — Видях го на паркинга.

Морковин погледна Татарски.

— Ама... ама... — почна Татарски, но Морковин само поклати глава и каза:

— Изобщо не си го и помисляй. Дай ключовете.

Татарски извади ключовете от джоба си и покорно ги пусна в шепата на Морковин.

— Ама калъфките са нови — жално каза той. — Да взема да ги сваля, а?

— Ти да не си се побъркал бе! — кресна Азадовски. — Ако ни резнат още петдесет мегахерца, какво да правим, а? Пак ли да сваляме

правителството и да разпускаме Думата? Какви ти калъфки! Идиот с идиот!

Телефонът в джоба му изписука и той го извади и го отвори.

— Да? Какво да правите с оня ли? Значи така. След малко един снимачен екип тръгва извън града да снима взривена кола. Вземате го това момченце, слагате го на мястото на шофьора и го взривявате. Да има кръв, крайници, парцали и така нататък — и ще ги снимате. Та другите да имат едно наум за черния пи-ар... Какво? Кажете му, че е настъпил най-важният момент в живота му. И да не се разсейва. И изобщо да не си мисли, че може да ми каже нещо, дето не го знам.

Азадовски затвори телефона, прибра го в джоба си, въздъхна дълбоко няколко пъти, хвана се за сърцето и тъжно каза:

— Боли. Вие какво искате бе, да получа инфаркт на трийсет години ли? Мен ако питате, май само аз не крада в този комитет. Бързо на работа. Всички. Отивам да дрънна до Щатите. Може и да ни се размине.

Щом Азадовски излезе, Морковин погледна Татарски многозначително, извади малка ламаринена кутийка, изсипа на бюрото купчинка бял пращец и каза:

— Включвай се.

Когато свършиха с процедурата, Морковин облиза показалеца си, събра останалите на бюрото бели пращинки и ги лапна. После каза:

— А ти ще ме питаш: ама как така, кой ръководи, кой управлява... Едно ще ти кажа — тук човек мисли само как да си опазва задника и да си свърши работата. За други мисли просто не остава време. Апропо, извади парите от пликовете още сега, а пликовете ще ги пуснеш в клозета. Веднага. За всеки случай. Клозетът е като излезеш и вляво...

Татарски се заключи и напъха пачките в джобовете си — никога не беше виждал толкова пари закуп. Скъса пликовете на малки парченца и ги хвърли в чинията. От единия плик изпадна бележка — той я хвана във въздуха и я прочете.

Здравейте, момчета! Много съм ви благодарен, че от време на време ми позволявате да живея паралелен живот. Без това истинският е наистина отвратителен!

Успех и сполука,
Б. Б.

Текстът беше разпечатан на лазерен принтер, а подписът беше син — факсимилен отпечатък. „Морковин пак си прави шегички — помисли си Татарски. — А може и да не е Морковин...”

После се прекръсти, оципа се силно по бедрото и пусна водата.

---

[1] Популярна телевизионна програма. — Бел.пр. ↑

[2] Това е грях (англ.). ↑

[3] Мисли различно/ мисли за Страшния съд (англ.). ↑

[4] Чао (англ.). ↑

[5] Да живее Санта Барбара (англ.). ↑

КРИТИЧНИ ДНИ

Стреляха, както е прието в Москва, от моста. Поостарелите Т-80 гърмяха нарядко — май спонсорите нямаха достатъчно пари за снаряди и ги беше страх, че всичко ще свърши прекалено бързо и няма да влезе в световните новини. Още повече че, изглежда, за съобщенията от Русия имаше някаква негласна уговорка — почваха при не по-малко от три, че и четири танка, сто убити и не знам какво си още — Татарски не си спомняше точно. Този път обаче очевидно бе направено изключение поради крайно живописното събитие: макар танковете да бяха само два, край реката се бяха строили нагъсто телевизионни екипи с оптичните си базуки и обстрелваха с мегатонове втрещено зрителско внимание Москва река, танковете, бронзовия Петър I и прозореца, на който стоеше Татарски.

Танкът на моста гръмна и в същия миг на Татарски му хрумна интересна идея — да предложи на хората от имидж-службата на група „Мост“ силуета на танка на моста като по-перспективен символ вместо скапания им орел. За частица от секундата — по-бързо, отколкото снарядът прелетя до целта — съзнанието на Татарски прецени възможните перспективи („образът на танка символизира агресивната мощ на групата и същевременно привнася традиционно руска нотка в космополитичния финансов контекст“) и отхвърли идеята. „Ще се насерат от шубе — заключи Татарски. — Обаче жалко.“

Снарядът улучи главата на Петър — но не се взриви, а я проби и полетя нанякъде към парк „Горки“. Изригна перест облак пара. Татарски си спомни, че в главата на паметника има малък ресторант с всички удобства, и реши, че снарядът е улучил отоплителната система. Откъм реката долетяха възторжените крясъци на хората от телевизията. С перестото си украшение Петър заприлича на чудовищния рицар от „Талисманът“ на Стивън Кинг и като си спомни как по раменете на споменатото чудовище се стичаше разкапан мозък, Татарски си помисли, че приликата ще е пълна, ако следващият снаряд улучи канализацията.

Главата на Петър се бранеше от комитета „Защитата на Севастопол“. В новините бяха споменали, че не се имал предвид градът, ами хотел „Севастопол“, оспорван от две мафии — чеченската и солнцевската. Освен това имаше слухове, че солнцевци били наели каскадьори от „Мосфилм“ и цялата работа била с цел да се привлече телевизията и да се нагнетят антикавказки емоции (ако се съдеше по изобилните технически и пиротехнически ефекти, си беше точно така). Доверчивите чеченци, които не бяха много наясно с тънкостите на PR-кампаниите, не бяха разбрали за какво става дума и бяха наели два танка от Подмосковието.

Засега каскадьорите се държаха и дори отговаряха на огъня — от една дупка до избитото царско око блъвна дим и на моста избухна граната. В отговор единият танк стреля и от главата на Петър се разхвърчаха парчета бронз. Кой знае защо, след всяко ново попадение императорът ставаше все по-опулен.

От всички участници в драмата Татарски съчувстваше единствено на бронзовия истукан, който бавно умираше под стъклените погледи на телевизионните камери. При това не кой знае колко — работата още не беше свършена и трябваше да пести енергията на емоционалния си център. Татарски спусна щорите, с което напълно се изолира от ставащото, седна пред компютъра и прочете цитата, написан с маркер направо на тапетите над монитора:

За да въздейства на въображението на руския клиент и да му внуши доверие (клиенти на рекламата в Русия по правило са представители на бившия КГБ, на ГРУ и на партийната номенклатура), рекламната концепция по възможност трябва да се позовава на хипотетично полузасекретените или засекретените разработки на западните специални служби, занимаващи се с програмиране на съзнанието и изпълнени с невероятен цинизъм и безчовечност. За щастие импровизирането на тези теми е просто — достатъчно е да си припомним думите на Оскар Уайлд, че животът имитира изкуството.

„The Final Positioning“.

— Да-да — измърмори Татарски. — Просто било.

Стегна се, сякаш щеше да скача в студен вир, замижа, пое си дъх, задържа го, докато преброи до три, и пръстите му препуснаха по клавиатурата:

В обобщение на гореказаното можем да твърдим, че основният канал за внедряване на потребителски шизоблокове в руското съзнание за достатъчно дълъг период от време ще си остане телевизията. В тази връзка като крайно опасна се очертава тенденцията, забелязваща се напоследък сред така наречената средна класа — прослойката зрители, която е най-перспективна от гледна точка на социалните резултати на телевизионното шизоманипулиране. Става дума за набелязващия се пълен отказ или съзнателно ограничаване на обема на гледаните телевизионни предавания с цел икономисване на нервна енергия, необходима за работата. Правят го дори професионалните телевизионни сценаристи, още повече че постфройдизмът приема, че през информационната епоха се сублимира не толкова сексуалността, колкото онази част от енергията, която се харчи за безсмислено ежедневно гледане на телевизионните програми.

С цел тази набелязваща се тенденция да бъде ликвидирана още в зародиш в рамките на тази концепция се предлага да бъде използвана методиката, разработена от МИ-5^[1] съвместно с Централното разузнавателно управление на САЩ за неутрализация на остатъците от национално мислещата интелигенция в страните от Третия свят. (Изхождаме от постулата, че средната класа в Русия се формира именно от интелигенцията, която е престанала да мисли национално и мисли само откъде да вземе пари.)

Методиката е елементарна. Доколкото в програмите на всеки телевизионен канал се съдържа достатъчно количество синапсдеструктивен материал за единица време...

Навън нещо тресна и по покрива се посипаха парчета снаряди. Татарски се сниши. Прочете написаното дотук, зачерта „синапс“ и го смени с „невро“.

... то задачата на шизосугестирането ще се постигне чрез задържането на неутрализуемото лице пред телевизионния екран за достатъчно дълъг период от време. С цел постигането на този резултат предложението е да се използва една типична черта на национално мислещия интелегент, а именно сексуалната незадоволеност.

Вътрешните рейтинги и данните от закритите проучвания сочат, че най-привлекателни за представителите на национално мислещата интелигенция са нощните еротични канали. Максимален ефект обаче би се получил, ако не определен набор програми, а самият телевизор като такъв приеме в съзнанието на обработваното лице статуса на еротичен дразнител. Като се има предвид патриархалният характер на руското общество и определящата роля на мъжката част на населението във формирането на общественото мнение, най-целесъобразно ще е да се формира подсъзнателна асоциативна връзка „телевизор — женски полов орган“. Посочената асоциация трябва да се поражда от самия телевизор, независимо от фирмата производител или характера на конкретното предаване, което ще даде възможност да се постигнат оптимални резултати в шизоманипулирането.

Най-евтиният и технически прост начин за постигане на тази цел е разгръщането на широкомащабна (дори прекалена) реклама на женски подлепки и превръзки, които непрекъснато трябва да се поливат с течност със син цвят (включва се асоциативното поле „син екран, телевизионни вълни и т.н.“), като самите клипове трябва да се направят така, че превръзката да се приближава и да запълва екрана, при което ще поражда търсената асоциация по най-пряк и непосредствен начин...

Татарски чу зад себе си нежен звън и се обърна. На екрана на телевизора в съпровод на странна, може би северна музика се появи златен женски торс — неописуемо и странно прекрасен. И бавно се завъртя. „Ищар — сети се Татарски, — няма коя друга да е...“ Лицето на статуята беше отрязано от горния край на екрана, но камерата бавно пълзеше нагоре и то всеки момент щеше да се появи. Миг преди да се появи обаче, камерата даде такъв близък план, че на екрана остана само златно трептене. Татарски щракна дистанционното — изобщо не знаеше как се е озовало в ръката му, — но не се смени образът на екрана, а самият телевизор — започна да набъбва по ръбовете и заприлича на огромна вагина, в чийто черен център със звънтящо свистене се завихри всмукван вятър.

— Спя — измърмори Татарски във възглавницата. — Спя...

Полекичка се обърна, но звъненето не изчезна. Той се надигна на лакът и намръщено огледа полегналата до него хилядадоларова проститутка — в полумрака човек изобщо не можеше да намери разлика между нея и Клаудия Шифер — посегна към нощното шкафче, където беше мобилният му телефон, и изхърка:

— Да?

— Пак ли си пиан, бе? — жизнерадостно го проглуши Морковин. — Да не си забравил, че сме на барбекю? Слизай бързо, вече съм долу. Азадовски не обича да чака.

— Слизам — каза Татарски. — Пикая и слизам.

Есенното шосе беше пусто и печално. А най-тъжното беше, че макар дърветата покрай него да бяха все още зелени и да изглеждаха съвсем летни, беше ясно, че лятото е свършило, без така и да изпълни нито едно от обещанията си. Във въздуха сякаш бе надвиснало някакво смътно предчувствие за зима, за сняг и катастрофа — Татарски дълго не можа да разбере какво поражда това усещане, докато не видя какви са стендовете покрай пътя. На всеки петстотин метра колата профучаваше покрай реклама на „Тампокс“ — огромно шперплатово табло с чифт ролери върху девственобял сняг. С предчувствието за зима нещата се изясниха, но оставаше неясно откъде идва тази смътна тревога. Татарски реши, че двамата с Морковин са попаднали в обсега на една от депресивните психически вълни, които се носеха над

Москва още от началото на кризата. Природата на споменатите вълни беше необяснима, но Татарски изобщо не се съмняваше, че те съществуват, така че дори малко се разсърди, когато Морковин се разсмя.

— За снега си прав — каза Морковин. — Обаче да ми приказваш за разни вълни... Я се вгледай в стендовете. Нищо ли не виждаш?

И спря до следващия стенд и Татарски видя изписано с големи кървавочервени букви графити — беше направено със спрей през ролерите и снега и гласеше: „Бандата на Елцин — на съд!“

— Ох! — изохка Татарски. — И на другите е така! На предишния — сърп и чук, на по-предния — свастика, а преди това — не помня вече... Жестоко! Не ги забелязваш, но умът ти ги попива. Ами цветът, цветът! Кой го измисли?

— Може да не повярваш — каза Морковин, докато колата набираше скорост, — обаче всичко това е работа на Малюта. Е, наложи се да сменим текстовете — неговите вещаеха кръв и ужас. Обаче идеята си остана. Както казваш ти, формира се асоциативно поле: „критични дни — възможно е да се пролее кръв — «Тампакс» е вашата защита от ексцесите“. Ами помисли си де — в момента в Москва се продават само два брэнда — „Тампакс“ и „Парламент Лайт“.

— Така и трябва — каза Татарски и замечтано цъкна с език. Слоганът си е направо готов: „«Тампакс» ultra safe: без червените!“ Или, ако ще го персонифицираме, не без червените, а без Зюганов. Може и по Кастанеда: менструацията е бездна между световите и ако не искате от тази бездна... Или естетизирано: „Синьото попива Червеното“. Какви възможности има само...

— Да — замислено каза Морковин. — Ще трябва да подръчнем и оралния отдел.

— Може и бялото движение да включим. Представяш ли си — офицер с френч край Крим, нещо набоковско, нали разбираш... Пет пъти повече ще продадем.

— Ох — въздъхна Морковин. — Продажбите са страничен ефект. Не разбираш ли, че не продаваме „Тампакс“, а тревога.

— Как така?

— Нали сме в криза.

— Да бе — каза Татарски. — Разбрах. Обаче да те питам за кризата — така и не ми стана ясно как Семьон Велин успя да смъкне

цялото правителство. Нали има три нива на защита.

— Виж сега — каза Морковин, — Сеня не беше обикновен дизайнер. Сеня беше програмист. Знаеш ли с какъв размах е работил? След оная работа откриха в сметките му трийсет и седем милиона. В зелено. Дори самото на Зюганов е сменил — от Карден на Сен Лоран. И никой не може да разбере как е влязъл в оралната директория от нашия терминал. За вратовръзките и ризите да не ти говоря. Като прочете отчета, Азадовски два дни лежа на легло.

— Кофти.

— Кофти, я. Сечеше му пипето на Семьон — и е знаел какво прави. Знаеш ли как се е застраховал? Написал е програма, която в края на всеки месец е трябвало да изтрива цялата директория, ако не я спре лично, и я е пхнал във файла с Кириенко. И оттам тази програма заразява цялото правителство. Ние си имаме антивирусни програми, това е нормално, обаче Семьон е измислил такава, че да се записва на различни места и в края на месеца да се събира сама — и изобщо няма начин да я откриеш. Не ме питай как го е направил, не ги разбирам тия неща, просто чух как било. Та когато го карали в твоя мерcedes, той се опитал да каже всичко на Азадовски, но той изобщо не искал да го слуша. А после — правителството капут. Лъоня направо си скубеше косата.

— А скоро ли ще имаме ново правителство? — попита Татарски.
— Писна ми вече да не правя нищо.

— Скоро, скоро. Елцин вече е готов — вдругиден ще го изпишем от ЦКБ. Напаснаха ни го в Лондон — мадам Тюсо си има негова восьчна статуя. Трети път вече го възстановяваме — ама направо ни измъчи, да ти кажа. По останалите сме на етап нърбс. Обаче правителството се получава прекалено ляво, с комунистите. Нещо оралният отдел ни прави номера. Не че ме интересува чак толкова де — само ще ни олекне. И на народа ще му олекне — една identity за всички и купони за масло. Обаче и Саша Бло нещо ни бави с руската идея.

— Чакай, чакай — малко сърдито каза Татарски, — недей да ме нервираш. Кажи ми кой ще е следващият? След Елцин?

— Как кой? Когато изберат. Нашите избори са честни — също като в Щатите.

— И за чий?

— Бе за ничий. Обаче иначе няма да ни продадат рендъра. Имат си някаква поправка в търговския закон — и значи всичко трябва да е като при тях. Абсолютна тъпотия, обаче...

— Че какво ги интересуваме ние? Защо сме им?

— Защото изборите са скъпи — навъси се Морковин. — Искат съвсем да съсипят икономиката ни. Поне има такава версия... И да ти кажа, май бъркаме. Не ни трябва тези цифрово напаснати кретени, нови политики трябва да правим, нормални, млади. Да ги започнем от нула — идеологията заедно с физиономията.

— Ами кажи го на Азадовски.

— Ха, кажи му! Кажи му ти... Стигнахме вече.

От шосето се отбиваше черен път, окичен от двете страни със знакове „Stop“. Морковин зави по него и поеха през гората. Скоро пътят ги изведе до висока метална врата във висока тухлена стена. Морковин натисна клаксона два пъти, вратата се отвори и колата влезе в огромен двор.

Вилата на Азадовски правеше странно впечатление. Всъщност най-много приличаше на храма „Василий Блажени“, обаче увеличен два пъти и обрасъл с множество стопански пристройки. Префърцунените тавани и мансарди бяха украсени с балкончета с тумбести колони, а всички прозорци от втория етаж нагоре бяха с плътно затворени капаци. По двора тичаха пет-шест ротвайлера, от комина на една от пристройките се издигаше сив стълб пушек (сигурно напалваха банята), а самият Азадовски, заобиколен от немногобройна свита, включваща Саша Бло и Малюта, стоеше на широкото стълбище. Носеше тиролска шапка с перо, която много му отиваше и дори придаваше на пълното му лице някакъв благородническо-разбойнически вид.

— Само вас чакаме — каза той, щом Татарски и Морковин стигнаха до стълбището. — Отиваме сред народа. На гарата. Ще прием бира.

Татарски изпита непреодолимото желание да каже на шефа нещо приятно и каза:

— Като Харун ал Рашид и ние ще сме вместо везира, така ли?

Азадовски го изгледа недоумяващо.

— Той нали все се е предreshвал и е обикалял Багдад — поясни Татарски. Вече съжаляваше, че си е отворил устата. — Да види как

живее народът му. И да си изясни рейтинга си.

— Багдад? — попита Азадовски с подозрение. — И кой е тоя Харун?

— Бил е халиф. Отдавна, преди петстотин години.

— А, ясно. Понеже сега Багдад хич не е за обикаляне. Същото като у нас — поне с три джипа и с охрана. Е, събрахме ли се най-после? По машините!

Татарски се качи в последната кола — червения рейнджроувър на Саша Бло. Саша вече беше подпийнал и в отлично настроение.

— Искам да те поздравя — каза той. — Материалът ти за Березовски и Радуев е най-добрият компромат тази есен. Сериозно. Особено онова място, дето искат да прободат мистичното тяло на Русия с нефтено-телевизионните си кули в главните сакрални точки. Да не говорим за страхотния надпис на монополските пари — „In God we Monopoly“! Колкото до Радуев с тая еврейска шапка, направо си улучил десетката...

— Е, чак пък толкова — каза Татарски и сърдито си помисли: „Каза му се на тоя тъпанар Малюта да не пипа Радуев. Сега ще трябва да връщаме парите. То пак добре, ако няма лихви и други проблеми.“ — По-добре ми кажи кога твоят отдел ще ни даде сваятна идея. На какъв стадий е проектът?

— По принцип всичко е строго секретно. Но като цяло идеята е почти готова. И то такава, че всички ще се изправят на нокти. Остава да доизмислим ролята на Атила и да пипнем тук-там стилистиката — за да има непрекъснат контрапункт, като между орган и устна хармоника, нали разбираш.

— Атила ли? Дето е подпалил Рим? Какво общо има пък той?

— Атила значи „човекът от Итил“. Иначе казано — от Волга. Итил е древното име на Волга. Загряваш ли накъде клоня?

— Не точно.

— Ние сме третият Рим. Който, което е много важно, е на Волга. Ще рече — няма нужда от никакви походи наникъде. И оттук следва нашата пълна историческа самодостатъчност и съответно националното ни достойнство.

Татарски оцени тази мисъл и само каза:

— Даа.

После погледна през прозореца и видя над дърветата върха на гигантска бетонна постройка — косо издигащи се спирални стени, увенчани с малка сива куличка. Затвори очи и пак ги отвори — бетонното чудо не изчезваше, просто съвсем лекичко се беше отместило назад. Татарски сръга Саша Бло в ребрата — и колата насмалко да изскочи на банкетата.

— Кво ти става бе? — викна Саша.

— Виж там, там — каза Татарски. — Онази бетонната кула — видя ли я?

— Че какво й е?

— Знаеш ли каква е?

Саша погледна през прозореца.

— А, Азадовски преди малко ни говореше за нея. Значи били почнали да строят обект на ПВО-то. Нещо за ранното оповестяване. Направили основите и вдигнали стените, а после, както знаеш, не остана никой за оповестяване. Та Азадовски мисли да приватизира всичко това и да го довърши, само че няма да е локатор, ами нова къща. Харесвал му дизайнът. Не го разбирам — аз например не понасям бетонните стени. Защо, какво толкова ти направи впечатление?

— Нищо — каза Татарски. — Просто ми се стори странна. А как се казва гарата, където отиваме?

— Расторгуево.

— Расторгуево — повтори Татарски. — Ясно.

— Всъщност вече стигнахме. Ей там, в онази къща. Това е най-гадната кръчма в цяла Москва. Лъоня обича да му удари пет-шест бири тук през уикенда. За да усети какво е постигнал в този живот.

Кръчмата, приютила се в сутерена на една неизмазана тухлена сграда край перона, наистина беше невероятно мръсна и зловонна. Клиентите, привели се над водката си на масите, й пасваха идеално — в средата не се вписваха само две мутри по анцузи, седнали на най-близката до вратата маса. Татарски се изненада, че Азадовски поздрави някои от посетителите — но пък нали шефът често идваше тук. Саша Бло хвана две халби с едната си ръка, другата пъхна под мишницата на Татарски и го поведе към някаква маса в дъното.

— Гледай сега — почна Саша, — имам една работа за тебе. Две братчедчета дойдоха от Ереван, искат да почнат бизнес. И отвориха

погребално бюро, абсолютен лукс. Понеже са сметнали колко пари си стоят неупотребени от банките. Разбираш ме — на пазара се създава съвсем реална ниша и някой трябва да я запълни.

— Абсолютно си прав — каза Татарски. Гледаше мутрите до вратата — пиеха чешка бира, бяха си я донесли — и се чудеше какво правят в място като това; от друга страна, може би имаха същата мотивация като Азадовски.

— Като приятел те моля — продължаваше да дудне Саша Бло. — Напиши им един нормален слоган, та да пасва на целевата им група. Като се позамогнат, ще ти се издължат.

— Може и да опитам — каза Татарски. — Каква е легендата на бренда?

— Нали ти казах: смъртта е лукс.

— А фирмата как се казва?

— По името ни. Погребално бюро „Братя Дебирсян“. Ще го направиш ли?

— Ще го направя — каза Татарски. — Не е толкова сложно.

— Между другото — продължи Саша, — може да ти е смешно, но един от познатите ни вече им стана клиент. Преди да духне, жена му предплатила погребение клас А.

— Кой това?

— Ханин. Помниш ли го? От агенция „Таен съветник“. Гръмнаха го.

— Ужас! Не бях чул. Кой?

— Едни казват, че били чеченците, други — че били ченгетата. За някакви брилянти било. А бе неясен случай... Къде тръгна?

— До клозета — отговори Татарски.

Клозетът беше по-мръсен и от кръчмата. Докато оглеждаше жълто-кафявите геоложки наслоения над писоара, Татарски забеляза едно място с олющена мазилка — невероятно приличаше по форма на диамантената огърлица на плаката в тоалетната на Ханин. И щом го видя, жалостта за бившия му началник, изпълваща душата му допреди миг, автоматично се трансформира в поръчания от Саша Бло слоган.

Излезе от клозета и спря, поразен от внезапно откритата се пред очите му гледка. Навремето в коридора очевидно бе имало двойна врата, но сега тя бе изкъртена заедно с касата и стената бе грубо замазана — виждаха се ръбовете на тухлите, боядисани надве-натри с

черна боя. И този водещ към залата проход странно заприлича на Татарски на закръгления контур на телевизионен екран — и наистина приличаше, и до такава степен, че той си помисли, че гледа най-гледания телевизор в страната. Азадовски и компанията му не се виждаха, но затова пък се виждаха двете мутри на предната маса и един нов клиент до тях — висок слаб старец с кафяв шлифер, таке и дебели очила с май прекалено къси дръжки: зад стъклата очите му изглеждаха непропорционално големи и детински честни. Татарски можеше да се закълне, че го е виждал някъде. Старецът вече бе успял да си събере и публика — от скитнически тип.

— Момчета — говореше той с тънък и треперлив от почуда глас, — направо няма да повярвате! Преди малко значи тъкмо съм се наредил за едно шишенце в гастронома на Курската гара, и знаете ли кой влезе? Чубайс! Направо изстинах... Със сив балтон и мохерно шалче, с най-обикновена шапка — и без никаква охрана. Само десният му джоб леко издут — не знам от пищов ли, от що ли. Взе си един трилитров буркан българска туршия — ония зелените домати, знаете ги, сложи си ги в мрежичката и си тръгна... А аз го гледам, опулил съм се — и той ме видя, намигна ми и излезе. Веднага тичам до прозореца и какво да видя? Една черна кола със синя лампа, и лампата ми намига досущ като него... Той се качи и — това беше. Кво ще кажете, а?

Татарски се изкашля и старецът се обърна към него.

— Народна воля — каза Татарски и не се сдържа и намигна.

Каза го съвсем тихо, но старецът го чу — и като дръпна единия от двамата с анцузите, кимна към избитата двукрила врата. Мутрите синхронно оставиха недопитите си бири на масата и с нещо като усмивки тръгнаха към Татарски. Единият бръкна в джоба си и Татарски разбра, че може би ей сега ще го убият.

Преминалата през тялото му адреналинова вълна придаде на движенията му невероятна лекота — той се обърна, изскочи от кръчмата и хукна през площада. Някъде по средата му зад него се чуха изстрели и на няколко пъти нещо изсвистя съвсем покрай него. Татарски удвои скоростта си. Позволи си да се обърне чак до една висока дървена къща, зад чийто ъгъл успя да се скрие. Бандитите вече не стреляха, понеже към тях тичаше охраната на Азадовски с автоматите. Татарски се подпря на стената, извади с треперещи пръсти цигара и запали. „Да, така става — помисли си. — Точно така. Съвсем

просто и съвсем неочаквано.“ Осмели се пак да надникне иззад ъгъла чак когато цигарата вече догаряше. Азадовски и компанията му вече се качваха на колите; двамата бандити с окървавени и подути лица бяха на задната седалка на джипа на охраната, а старецът с кафявия шлифер разпалено се оправдаваше на един равнодушен бодигард. Татарски най-после си спомни къде е виждал този старец — той им преподаваше философия в Литературния институт. Спомни си го не по физиономия — преподавателят наистина беше много остарял, — а по изумената интонация, с която и навремето четеше лекциите си. „Защото обектът е своенравен — почти викаше той и вдигаше лице към тавана на аудиторията — и иска субектът да направи пълни разкрития! И чак тогава, и то ако имаме късмет, може да настъпи сливането...”

Сливането, поне според Татарски, вече бе настъпило. „И така става“ — помисли си той, извади бележника си и записа измисления в кръчмата слоган:

DIAMONDS ARE NOT FOREVER!^[2]
ПОГРЕБАЛНО БЮРО „БРАТЯ ДЕБИРСЯН“

„Сигурно ще ме уволнят — каза си той, когато кавалкадата се скри зад завоя. — Какво да правя сега? Къде ли да ида? Я да отида при Гиреев — нали живее някъде наблизо.“

Намери къщата на Гиреев съвсем лесно — позна я по градината, в която се извисяваха неправдоподобно големите репей — приличаха почти на дървета. Татарски потропа и Гиреев излезе. Беше с провиснал на коленете панталон с неопределен цвят и фланелка с голяма буква „А“ в центъра на кръг, изрисуван с всички цветове на дъгата.

— Влизай — каза Гиреев. — Добре дошъл.

Гиреев пиеше, и то не от днес, и пропиваше голяма сума, която вече привършваше. Този дедуктивен извод можеше да се направи на базата на това, че досами стената имаше празни бутилки от уиски и скъпи коняци, а другите, които бяха по-близо до центъра на стаята, бяха вече от някакви гарови ментета с романтични и страстни имена. През времето, изминало от последното посещение на Татарски, кухнята почти не се беше променила, само дето бе станала още по-мръсна, а по стените се бяха появили изображенията на възстрашни тибетски идоли. Имаше и още нещо ново — в ъгъла светеше мъничък телевизор.

Татарски седна и изведнъж забеляза, че телевизорът е обърнат наопаки. На екрана вървеше анимационната заставка на някакво предаване — около око с дълги ресници, по които трептеше черен туш, кръжеше муха. Показа се и заглавието — „Утричка“, и в същия момент мухата кацна на зеницата, залепна и ресниците започнаха да я обгръщат като тичинки на росянка. Появи се и водещият — с униформа и пагони на майор — и Татарски се сети, че това е реакцията на обидения копирайтьър от седмия етаж на скорошното изказване на копирайтьъра от осмия етаж, че руската телевизия била силова структура. Понеже беше преобърнат, водещият приличаше на прилеп, кацнал в невидима пещера. Татарски почти не се учуди, като видя, че това всъщност е Азадовски. Азадовски бе гримиран като брюнет и имаше малки мустачки. Усмихна се идиотски и почна:

— Съвсем скоро от мурманската корабостроителница ще излезе ракетно-ядреният крайцер „Идиот“, посветен на сто и петдесетата годишнина от рождението на Фьодор Михайлович Достоевски. Не е известно дали правителството ще успее да върне парите, получени като залог срещу кораба, така че все повече лица и организации настояват да бъде заложен друг крайцер, а именно „Богоносецът Потьомкин“, който е толкова огромен, че моряците го наричат „плуващо село“. В момента „Богоносецът Потьомкин“ е в Северния ледовит океан на път за мястото на дислокацията си. Книжовни новини! — Азадовски измъкна някаква книга, на чиято корица се мерна сакраменталната комбинация от гранатомет, бензинова резачка и гола жена. — Доброто трябва да има здрави юмруци. Отдавна знаехме това, но все нещо ни липсваше. И ето ви я книгата, която чакахте толкова години — добро със здрави юмруци и здрав хуй! Похожденията на Святослав Люти. Икономически новини: днес в Държавната дума е обявено ново съдържание на минималната годишна потребителска кошница. В нея влизат двадесет килограма макаронени изделия, сто килограма картофи, шест килограма свинско месо, палто, един чифт обуца, шапка ушанка и телевизор „Сони Блэк-Тринитрон“. От Персия съобщават, че... Гиреев изключи звука и попита:

— Да не си дошъл да гледаш телевизия?

— Не. Просто се зачудих защо е обърнат наопаки.

— Това е дълга тема.

— Като за краставичките ли? Не може ли и без да съм посветен?

— А, може. — Гиреев вдигна рамене. — Тези сведения са общодостъпни. Но са от практиката на истинната дхарма, така че щом молиш да ги споделя с теб, поемаш кармичното задължение да се придържаш към тази практика. Обаче едва ли ще го направиш, поне според мен.

— Може и да го направя. Ти първо разкажи.

Гиреев въздъхна и погледна през прозореца към буренясалата градина.

— Има три будистки начина да се гледа телевизия. Всъщност начинът е един и същ, но на различните етапи на тренировката изглежда различен. Отначало гледаш, като си изключил звука. По половин час дневно, любимите си предавания. Когато ти се стори, че по телевизора казват нещо важно и интересно, ти осъзнаваш тази мисъл в момента на появата ѝ и чрез това я неутрализираш. Отначало човек не издържа и включва звука, но постепенно се свиква. Важното е да не изпитваш чувство на вина, когато не можеш да се сдържиш. С всички е така в началото, дори и с ламите. После почваш да гледаш телевизора с включен звук, но с изключен образ. И накрая почваш да гледаш изключен телевизор. Всъщност точно това е главната техника, първите две са подготвителни. Гледаш всички новини, но не включваш телевизора. Много е важно при това гърбът ти да е изправен, а ръцете ти да са на корема — дясната длан отдолу, лявата — отгоре. Това е за мъжете, за жените е обратното. И да не се разсейваш дори за секунда. Ако гледаш така телевизора десет години всеки ден поне за по час, ще можеш да разбереш природата на телевизията. И на всичко останало също.

— А ти защо си го обърнал наопаки?

— Това е четвъртият будистки начин. Използва се в случай на необходимост все пак да погледаш телевизия. Например ако искаш да разбереш какъв ще е курсът на долара, но не знаеш нито кога ще го кажат, нито как — дали ще го кажат, или ще показват таблата пред чейнджовете.

— Добре де, но защо си го обърнал?

— И това е много дълго...

— Хайде де, давай.

Гиреев потърка челото си и пак въздъхна. Като че ли търсеше думи. Накрая попита:

— Мислил ли си някога защо в очите на телевизионните говорители има такава ужасна омраза?

— Не на мене тия — каза Татарски. — Те изобщо не гледат камерата, просто така ни се струва на нас. Точно под обектива има специален монитор, по който върви текстът, и освен него показват интонационно-мимически символи. Мисля, че са общо шест, момент... Ирония, тъга, съмнение, импровизация, гняв и шега. Така че никой не излъчва никаква омраза — нито своя лична, нито дори служебна. Това поне го знам със сигурност.

— Не съм казал, че излъчват нещо. Но просто докато четат текста си, право в очите ги гледат милиони хора, по презумпция много сърдити и недоволни от живота. Помисли си само какъв кумулативен ефект се поражда, когато толкова много излъгани съзнания се събират по едно и също време в една и съща точка. Знаеш какво е резонанс, нали?

— Горе-долу.

— Значи така. Ако една рота войници мине по някой мост в крак, мостът може да падне. Имало е такива случаи и затова, когато колоната минава по мост, им заповядват да не вървят в крак. А представяш ли си, когато милиони хора гледат телевизора и виждат едно и също, какъв резонанс се получава в ноосферата?

— Къде? — попита Татарски, но в същия миг телефонът в джоба му иззвъня и той вдигна ръка да спре разговора. В слушалката се чуваше силна музика и някакви неясни гласове.

— Ваван! — надвика музиката гласът на Морковин. — Къде си? Жив ли си?

— Жив съм — каза Татарски. — В Расторгуево съм.

— Слушай — жизнерадостно продължи Морковин, — оправихме се с тия нещастници, сега ги пращаме в затвора, ще им лепнем по десет години. След разпита Азадовски така се смя, ама така се смя... Каза, че покрай теб се е отървал от стреса си. И че ще получиш орден заедно с Ростропович. Кола да ти пратя ли?

„Няма да ме уволнят — помисли си Татарски и усети по тялото му да плъзва приятна топлина. — Наистина няма да ме уволнят. И няма да ме гръмнат.“

— Не, благодаря — каза той. — Ще се прибирам. Нещо не съм наред с нервите.

— Е, разбирам те — съгласи се Морковин. — Прибирай се и си почини. Хайде чао, че ме чакат. Утре обаче не закъснявай — имаме много важно мероприятие. Отиваме в Останкино. Тъкмо ще видиш колекцията на Азадовски. Испанската. Хайде, дочуване.

Татарски прибра телефона в джоба си, огледа стаята, без да я вижда, и замислено каза:

— Значи съм на длъжност хамстер.

— Какво?

— Нищо. За какво ми разправяше?

— Че с две думи — продължи Гиреев, — цялата така наричана телевизионна магия е в психорезонанса, в това, че едновременно я гледат много хора. Всеки професионалист знае, че ако ще гледаш телевизия...

— Професионалистите, аз да ти го кажа, изобщо не гледат телевизия — каза Татарски, докато оглеждаше кръпката на панталона на събеседника си — едва сега я беше забелязал.

— ... та ако ще гледаш телевизия, трябва да гледаш ъгъла на екрана или където и да било другаде, но в никакъв случай не и в очите на водещия, иначе или ще те хване гастрит, или ще станеш шизофреник. Но най-сигурно си е да обърнеш телевизора наопаки, както съм направил аз. Точно това значи да не вървиш в крак. А пък ако наистина те интересува, има и пети будистки начин да се гледа телевизия, висш и съвсем таен...

Често става така — говориш с някого и наглед уж думите му ти харесват и ти се струва, че в тях има някаква истина, а после внезапно забелязваш, че фланелката му е излиняла, че обувката му са скъсани, панталоните му са кърпи на коляното, а мебелите в стаята му са евтини и охлузени. Вглеждаш се по-внимателно и виждаш навсякъде невидените дотогава следи на унизителна бедност, и разбираш, че всичко, което събеседникът ти е направил през живота си, и всичко, което е мислил и премислял, не му е донесло онази единствена победа, която ти си желал така пламенно през онова далечно майско утро, когато, стиснал зъби, си се зарекъл да не изгубиш, макар още да не ти е било съвсем ясно с кого играеш и какъв е залогът. И макар оттогава тези неща да не са ти станали по-ясни, веднага губиш интерес към

думите на събеседника си и ти се ще да му кажеш за довиждане нещо приятно и по-бързо да си тръгнеш, та най-сетне да се заемеш с нещо, което си струва.

Така действа в душите ни изтласкващият оу-фактор. Татарски обаче, макар да бе понесъл невидимия му удар, не показва, че разговорът с Гиреев не му е интересен, защото се сети за нещо. Така че изчака Гиреев да довърши, протегна се, прозина се и уж ей така, между другото, попита:

— А бе мухоморки да са ти останали?

— Имам — каза Гиреев. — Обаче няма да ти правя компания. Ще ме прощаваш, но след онзи случай...

— А ще ми дадеш ли?

— Разбира се. Само че не ги яж тук, много те моля.

Гиреев стана, отвори едно килнало се стенно шкафче и извади фунийка от вестник.

— Точно една доза. Къде отиваш сега, в Москва ли?

— Не — отговори Татарски. — Градът ми е дошъл до гуша. Ще се разходя из гората. И аз един път да изляза сред природата.

— Добре ще направиш. Чакай само да ти отлея водка. Смекчава действието на гъбите. Иначе могат да те ударят право в мозъка. Не се бой де, не се бой, имам „Абсолют“.

И като взе от пода едно празно шише от „Хенеси“, Гиреев развъртя капачката и внимателно почна да го налива от еднолитрова бутилка „Абсолют“ — наистина имаше и я държеше в шкафа при гъбите.

— Ти нали си нещо по телевизията — каза той, докато наливаше. — Знаеш ли го тоя виц — той е за вас? За минета с песните на тъмно.

— Дето пичът светва лампата и вижда, че е сам, а от шкафчето до стената го гледа стъклено око? Знам го. Най-новия в службата. Между другото, как мислиш — това око и онова на долара едно и също око ли са? Или не са?

— Не съм мислил за това — каза Гиреев. — Какво си записваш? Как да гледаш телевизия ли?

— Не — каза Татарски. — Хрумна ми нещо за работата.

Проект за плакат — записа той в бележника си. — Мръсна стая, цялата с паяжини. На масата примитивен казан за водка, до масата окъсан алкохолик (вариант — наркоман, който си прави стаф), който прелива получения продукт от голяма бутилка „Абсолют“ в малко шише от „Хенеси“. Слоган:

ABSOLUT HENNESSY

Да го предложи първо на дистрибуторите на „Абсолют“ и „Хенеси“, ако не го вземат — на „Финландия“, „Смирнофф“ и „Джони Уокър“.

— На — каза Гиреев и му подаде фунийката и шишето. — Само че дай да се разберем. Като ги изядеш, няма да се връщаш тук. Щото така и не мога да го забравя оня случай през есента.

— Обещавам — каза Татарски. — Обаче я ми кажи — тук някъде има недовършена радиолокационна станция. Видях я от колата на идване. Накъде се пада?

— Съвсем близо е. Минаваш през нивите, оттам хващаш пътя през гората. Стигаш до една ограда — и все покрай нея. След два-три километра. Защо, там ли мислиш да се разхождаш?

Татарски кимна.

— Не знам, не знам — каза Гиреев. — Не че те спирам, обаче като се наядеш с мухоморки... Старите хора разправят, че мястото било лошо. Макар че, от друга страна, какво в Москва е хубаво!

На прага Татарски се обърна, прегърна Гиреев и каза:

— Знаеш ли, Андрюха... Не искам да съм трогателен, но съм ти страшно благодарен!

— За какво? — попита Гиреев.

— Че от време на време ми даваш възможност да живея паралелен живот. Без това истинският щеше да е ужасно отвратителен!

— Е, няма нищо — каза Гиреев и наведе очи. — Благодаря.

Беше очевидно трогнат.

— Успех — пожела му Татарски и излезе.

Мухоморките го хванаха половин час след като беше тръгнал покрай оградата. Отначало се появиха познатите симптоми — треперене и приятен гъдел в пръстите. После от хрусталака край пътя изплува стълбът с надпис „Не пали огън!“, който навремето бе взел за Хусейн. Както можеше да се очаква, на дневна светлина не се наблюдаваше никаква прилика. И въпреки това Татарски с носталгия си спомни историята за царя на птиците Симург.

— Симург, сируф — каза познатият глас в главата му, — все тая. Въпрос на транскрипция. Пак си си хапнал гъбки, а?

„Почна се — помисли си Татарски. — Пак дойде това животно.“

Сируфът обаче не се появи поне докато той не стигна до портала, през който навремето Татарски се бе покатерил. Сега той беше отворен. В строежа не се виждаше никой. Фургоните бяха затворени и сигурно заключени, а телефона под гъбата-навес за часовия го нямаше.

Татарски се качи до върха на сградата без никакви приключения. В купичката за асансьорите всичко си беше постарому — празни шишета и в средата на помещението — маса.

— Е, и къде е богинята? — попита той на глас.

Не му отговори никой, чуваше се само как шуми гората. Татарски се облегна на стената, затвори очи и се вслуша. И кой знае защо, реши, че шумят върби, и си спомни един стих от някаква слушана по радиото песен: „О, сестри на тъгата, във върбите домът ви е“. И веднага в тихия шепот на дърветата долови женски гласове — като ехо от някакви отдавна-отдавна казани му думи, заблудени в лабиринтите на паметта му.

„А дали знаят — шепнеха тихите гласове, — че в добре познатия им свят няма нищо освен мрак и съсиреци мрак — нито дъх, нито недъх, нито ляво, нито дясно, нито нищо? Дали знаят, че широката им известност не е известна на никого?“

„Всичко е съвсем различно от това, което си мислят хората — няма нито истина, нито лъжа, а само една безкрайно ясна, чиста и проста мисъл, в която душата се разтича и разтваря като капка мастило, капната в чаша вода. И когато човек спре да се разтваря в тази проста чистота, не става абсолютно нищо, просто става ясно, че животът е само шепот на перде на прозореца на отдавна разрушена кула и че всяко влакънце в това перде си мисли, че великата богиня е с него. И богинята наистина е с него.“

„И ние бяхме свободни някога, любими... Защо създаде този страшен уродлив свят?“

— Защо, аз ли съм го направил? — прошепна Татарски.

Не му отговори никой. Татарски отвори очи и погледна през вратата. Над гората бе надвиснал облак, приличащ на небесна планина — и беше толкова голям, че той пак видя безкрайната висота на небето, която не бе виждал от дете. От едната страна на облака се издигаше нещо като кула, забулена в мъгла. Нещо в Татарски трепна — той си спомни, че навремето и в него самия имаше някаква ефирерна небесна субстанция като тази, от която бяха направени тези бели облачни планини и кулата. И че тогава — толкова отдавна, дори преди да се роди може би — беше съвсем лесно сам да се превърне в такъв облак и да се изкачи чак до самия връх на кулата. Животът обаче бе успял да изтласка тази странна субстанция от душата му и му беше оставил съвсем мъничко от нея — само толкова, колкото да си спомни за секунда, че я е имал, и веднага пак да го забрави.

Видя, че подът всъщност е от грубо сковани дъски, погледна през една от цепнатините между тях и се взря в черната бездна на многоетажната пропаст. „Да де — спомни си, — нали това всъщност е шахтата на асансьора. А тук е машинното отделение, също като в помещението с рендъра. Само дето няма охрана с автомати.“ Седна и за миг се побоя да стъпи на пода — уплаши се, че дъските могат да се строшат и че заедно с тях ще полети надолу, в дълбоката шахта, пълна с трупани с години боклуци. Дъските обаче бяха здрави и сигурни.

Наскоро някой очевидно бе идвал тук — най-вероятно местните пияници. По пода имаше нови фасове, а на масата — скъсан вестник със седмичната програма на телевизията. Татарски прочете последното предаване — там, където вестникът беше скъсан.

0.00 — Златната стая.

„Що за предаване пък ще е това? — помисли си. — Сигурно някое ново.“ Подпря брадичка на ръцете си и загледа плаката с тичащата по пясъка жена — висеше си на старото място. На дневна светлина се виждаха издутините и петната по хартията — от влагата. Едно от петната беше точно на лицето на богинята и сега, на светло, то

изглеждаше сбръчкано, потъмняло и старо. Татарски допи водката и затвори очи.

Краткият сън, който видя, беше много странен. Той вървеше по плажа срещу бляскаща в слънчевите лъчи златна статуя — тя беше далеко, но вече се виждаше, че всъщност е женско тяло без глава и без ръце. До Татарски бавно креташе сируфът, а на гърба на сируфа беше Гиреев. Сируфът беше унил и приличаше на изнемощяло от работа магаре; сгънатите му на гърба криле бяха досущ като седло.

— Ти например значи пишеш слогани — каза му Гиреев.

— Обаче знаеш ли кой е най-главният слоган? Базовият, така да се каже?

— Не — отговори Татарски, присвил очи срещу златното сияние.

— Тогава ще ти го кажа. Чувал ли си за Страшния съд?

— Чувал съм.

— А всъщност в него няма нищо страшно. Освен това, че той е почнал много отдавна и че всичко, което става с нас, са просто фази на следствения експеримент. Ами помисли де — нима за Господ е толкова сложно за няколко си там секунди да създаде от нищото целия този свят с цялата му вечност и с цялата му безкрайност, за да подложи на изпитание една-единствена застанала пред него душа?

— Андрей — каза Татарски и хвърли поглед към прокъсаните му обувки, натъпкани във въжените стремена — хайде стига, а? Достатъчно говняни проблеми си имам на работа. Не ми създавай нови.

---

[1] Отдел на британските тайни служби. — Бел.ред. ↑

[2] Брилянти НЕ завинаги! (англ.) ↑

ЗЛАТНАТА СТАЯ

Когато му свалиха превръзката, беше вече съвсем измръзнал. И най-студено му беше на краката — нали беше бос на каменния под. Татарски отвори очи и видя, че стои на прага на просторно помещение, нещо като фоайе на киносалон, в което, както можеше да се заключи по всичко, имаше нещо като коктейл. Но и веднага забеляза нещо странно — в облицованите с жълт камък стени нямаше нито един прозорец. Затова пък едната стена беше огледална и ярко осветената зала изглеждаше двойно по-голяма. Събралите се в нея тихо разговаряха и четяха накачените по стената напечатани листове. Въпреки че Татарски стоеше на вратата съвсем гол, никой не му обърна кой знае какво внимание — само двама-трима го изгледаха равнодушно. Татарски много пъти беше виждал по телевизията практически всички събрани, но лично не познаваше никого освен Фарсук Сейфул-Фарсейкин, който стоеше до една от стените с чаша в ръка. Другата позната беше Ала, секретарката на Азадовски — говореше си с двама позастарели плейбои и с пуснатата си изрусена до бяло коса приличаше на разблудна медуза. Стори му се, че някъде в навалищата мярва и карираното сако на Морковин, но не беше сигурен.

— Идвам, идвам — чу се гласът на Азадовски и шефът се появи откъм някакво вътрешно помещение. — Дойде ли вече? Защо стоиш на вратата? Влизай, няма да те изядем.

Татарски пристъпи към него. Азадовски миришеше на алкохол, на ярката светлина лицето му изглеждаше уморено.

— Къде сме? — попита Татарски.

— Почти на сто метра под земята, в района на Останкинското езеро. Ще прощаваш за превръзката и така нататък — просто такъв е редът преди ритуала. Традиции, да ги... Притеснен ли си?

Татарски кимна и Азадовски доволно се засмя и каза:

— Зарежи. Всичко е лъжа и измама. Сега се поразходи, огледай новата ми колекция. Вчера я изложихме. Понеже имам малко работа с едни важни хора.

И вдигна ръка и щракна с пръсти на секретарката си.

— Ала ще ти обясни. Това е Ваван Татарски. Познавате ли се? Покажи му всичко, нали така?

Татарски остана насаме със секретарката.

— Откъде да започнем? — усмихна се тя.

— От самото начало — каза Татарски. — А къде е колекцията?

— Ами ето я де — каза секретарката и кимна към стената. — Испанско творчество. Кой от великите испанци ви е любимецът?

— Ммм... — каза Татарски, докато се мъчеше да си спомни подходящо име. — Веласкес.

— Обожавам го — каза секретарката и го изгледа със студеното си зелено око. — Истински Сервантес на четката, нали?

И внимателно хвана Татарски под ръка и като опря дългото си бедро в голия му крак, го поведе към най-близкия лист на стената. На листа имаше два абзаца текст, подпечатани със син печат. Секретарката се наведе, за да разчете дребните буквички.

— Да, точно това е. Слабо познат розов вариант на портрета на инфантата. Пред вас е нотариално заверената справка, издадена от фирмата „Опенхайм енд Радлер“, че картината е закупена за седемнайсет милиона долара от частна колекция.

Татарски реши да не показва, че е учуден. Всъщност не знаеше учудва ли го нещо, или не.

— А това? — попита той и посочи съседния лист, пак с текст и печат.

— О — каза Ала, — това е бисерът на колекцията ни. Това е Гоя, мотив с Махата с ветрило в градината. От един малък кастилски музей. „Опенхайм енд Радлер“ не лъжат — осем милиона и половина. Невероятно, нали?

— Да — каза Татарски. — Невероятно. Но, да ви кажа честно, повече ме вълнува скулптурата, а не живописиста.

— Естествено — каза секретарката. — Нали сте свикнал да работите в три измерения.

Татарски я погледна въпросително.

— Имам предвид триизмерната графика. С манекените...

— А — каза Татарски, — разбрах ви. Да, свикнал съм. И в работата, и в живота.

— Ето ви значи скулптура — каза секретарката и го спря пред един лист с малко повече текст от останалите. — Пикасо. Керамична фигура на тичаща жена. Не прилича много на Пикасо на пръв поглед, нали? Това е, защото е от следкубистичния му период. Почти тринайсет милиона долара, представяте ли си?

— А самата статуя къде е?

— Нямам представа — вдигна рамене секретарката. — В някой склад сигурно. Ако искате да видите как изглежда, каталозите са на масичката.

— И какво значение има къде е статуята? Татарски се обърна и видя Азадовски — беше дошъл при тях незабелязано.

— Всъщност никакво — каза Татарски. — Но, честно, за пръв път виждам колекция от този тип.

— Това е най-актуалната тенденция в дизайна — каза секретарката. — Монетаристичен минимализъм. Между другото родината му е тук, в Русия.

— Свободна си — каза й Азадовски и се обърна към Татарски. — Харесва ли ти?

— Интересно е. Но не го разбирам съвсем.

— Ще ти обясня — каза Азадовски. — Тази шибана испанска колекция струва почти двеста милиона долара. Плюс още сто хиляди за изкуствоведите. Коя картина да се излага, коя няма да подхожда, как да ги подредим и така нататък. Всичко е закупено. Но ако докарам тук всичките тези картини и статуи, да не говорим, че има разни гоблени и доспехи, няма да има място да се разминем. Освен това... Да ти кажа честно — добре де, гледаш ги тези картини един път, два пъти ги гледаш — а после какво да им гледаш?

— Нищо.

— Именно. Значи защо да ги докарам тук? И освен това тоя Пикасо според мен си е абсолютен бездарник.

— Тук не съм съвсем съгласен — каза Татарски, след като преглътна. — По-точно, съгласен съм, но за следкубистичния му период.

— Знам, че си начетен — каза Азадовски. — Пък аз не съм. И не вдявам. И изобщо — за чий ми е? Другата седмица правим френската изложба. Ами помисли де — докато се оправиш с едната, след десет дни вкарваме друга. Пак ли да вниквам? И защо?

Татарски не успя да намери отговор.

— И аз така казвам — няма смисъл — констатира Азадовски. — Хайде да вървим. Време е. После пак ще дойдем. Ще има шампанско.

И се обърна и тръгна към огледалната стена. Татарски го последва. Без да спира, Азадовски бутна стената с ръка и един вертикален ред огледала безшумно се завъртя, като го окъпа в електрическо сияние. Отзад се видя грубо иззидан с камъни коридор.

— Влизай — каза Азадовски. — Обаче се наведи, таванът е нисък.

Татарски влезе в коридора и му стана още по-студено, защото вътре беше влажно. „Кога ще ми позволят да се облека?“ — помисли си той. Коридорът беше дълъг, но Татарски не виждаше накъде води — беше тъмно. Понякога настъпваше някое ръбесто камъче и се мръщеше от болка. Най-сетне напред се провидя някаква светлина.

Влязоха в малка стая с покрити с гетинакс стени — на Татарски му заприлича на съблекалня пред спортна зала. И наистина си беше съблекалня, ако се съдеше по шкафчетата покрай стените и двете сака, окачени на закачалки. Едното май беше на Саша Бло, но Татарски не беше съвсем сигурен — Саша Бло имаше много и най-различни сака. В съблекалнята имаше втора врата — тъмна дървена врата със златна табелка, на която бе гравирана начупена линия, напомняща на зъби на трион. Татарски още от училище помнеше, че така изглежда египетският йероглиф за „бързо“. Беше го запомнил само защото навремето му се беше сторило много смешно: древните египтяни, обясняваше учителят им, правели всичко много бавно и затова късата назъбена линия, която означавала „бързо“, в надписите на най-великите и могъщи фараони ставала много дълга и дори я пишели на няколко реда, което означавало: „много, много бързо“.

До умивалника бяха закачени три приличащи на наредби на някаква незнайна администрация листа с напечатан текст и печати (Татарски впрочем си помисли, че не са никакви наредби или правилници, а част от испанската колекция), а на една от стените имаше стелаж с малки номерирани отделения, в които имаше бронзови огледала и златни маски досущ като онези в кабинета на Азадовски.

— Какво гледаш? — попита Азадовски, докато си разкопчаваше сакото. — Искаш нещо да питаш ли?

— Какви са тези листове на стената? — попита Татарски. — И те ли са от испанската колекция?

Вместо отговор Азадовски извади клетъчния си телефон, натисна единственото му копче и каза:

— Ала, има въпрос към теб. И даде телефона на Татарски.

— Да? — чу се гласът на Ала.

— Питай я какво е това по стените — каза Азадовски, докато си смъкваше потника. — Че все забравям.

— Здравейте — смутено почна Татарски. — Пак съм аз, Татарски. Бихте ли ми казали какво е това по стените тук?

— Това са уникални експонати — каза секретарката. — Не мога да говоря за тях по мобилната връзка.

Татарски лепна длан на телефона и се обърна към Азадовски.

— Казва, че не било за по телефона.

— Кажй й, че разрешавам.

— Той разрешава — каза Татарски.

— Е, добре — въздъхна секретарката. — Първи номер. Фрагменти от вратите на Ищар във Вавилон — лъвове и сируфи. Официално местонахождение — Британският музей.

Заверени от група независими експерти. Номер две. Лъвове, барелеф от ваяна тухла и емайл. Улица на шествията, Вавилон. Официално местонахождение — Британският музей. Заверени от група независими експерти. Номер три. Ебих-Ил, сановник от Мари. Официално местонахождение — Лувърът...

— Ебих-Ил? — повтори Татарски, понеже си спомни, че е виждал снимка на тази статуя. Статуята беше на няколко хиляди години и изобразяваше дребен хитър човечец, изваян от лъскав бял камък — с брада и с нещо като разперена пола.

— Ей това най го обичам — каза Азадовски, който в момента си смъкваше гащите. — Всяка сутрин се будя и си казвам: а бе, ебих ги бил до един... Май и той е бил същият. И затова цял живот е бил сам. Като мене...

Отвори едно шкафче и извади две широки поли — може би от нещо като пера, а може би от разчепкана вълна. Хвърли едната на Татарски и бързо нахлузи другата над червения си слип „Calvin Klein“ — и заприлича на затлъстял щраус. После каза:

— Дай телефона. И какво чакаш още? Обличай се. И после взимаш железата и влизаш. Избери си които щеш — само гледай намордникът да ти е по мярка.

Азадовски взе от едно от отделенията маска и огледало, чукна ги, та да звъннат, после вдигна маската пред лицето си и погледна Татарски през дупките за очите. Мъничкото златно и неземно красиво лице, изскочило сякаш от тълпите на някой карнавал във Венеция, дотолкова не съответстваше на обраслото му с рижи косми дебело туловище, че Татарски чак го достраша. Доволен от ефекта, Азадовски се засмя, отвори вратата и се стопи в нахлуващата оттам златиста светлина.

Татарски започна да се облича. Поличката, която му бе дал Азадовски, бе направена от съшити парчета овча кожа, залепени за шорти „Адидас“. Като успя някак да ги нахлузи (ако не беше виждал статуята на Ебих-Ил, за нищо на света нямаше да повярва, че древните жители на Междуречието наистина са носили такива дрехи), Татарски си сложи маската и взе огледалото. Златото и бронзът без съмнение бяха истински — личеше си дори по тежестта им. После Татарски издиша като пред скок в студена вода и бутна вратата с назъбения знак.

Помещението, в което влезе, го заслепи със златното сияние на стените и пода, осветени от студийни прожектори. Облицованите с метални листови стени бяха високи и още по-нависоко се събираха в конус, в нещо всъщност като черковен купол, позлатен отвътре. Точно срещу вратата имаше олтар — кубичен златен постамент, на който бе сложено масивно кристално око с емайлов ирис и огледална зеница. На пода пред олтара имаше златна чаша, а от двете ѝ страни стояха два каменни сируфа, покрити с остатъци от позлата и рисунки. Над окото висеше плоча от черен базалт, на вид наистина древна. В центъра ѝ бе издялан египетският йероглиф „бързо“, а около него имаше някакви странни фигури — Татарски успя да различи куче с пет крака и жена с висока тиара: лежеше на нещо като кушетка и държеше чаша. По краищата на плочата имаше четири страховити животни, а между кучето и жената бе поникнало някакво растение, приличащо на росянка, обаче коренът му, който знае защо, беше троен и на всяко разклонение имаше някакъв неразбираем знак. Освен всичко това на плочата бяха изобразени око и ухо, а всичко останало беше заето от колонки ситно клинописно писмо.

Азадовски със златната маска, поличката и червени джапанки седеше на едно сгъваемо столче до олтара. Огледалото беше на коляното му. Нямаше никакви други хора.

— Жестоко, нали? — каза Азадовски. — Наистина си го бива, ако ме питаш. Стягаш ли се? Само гледай да не ни преметнеш, недей да си мислиш, че сме таковани в главите. Лично на мен всичко това ми е през оная работа, но ако искаш да си в нашия бизнес, без това не може. Значи сега ти обяснявам всичко популярно, а ако искаш подробности, ще питаш главния, той ей сегичка ще дойде. Най-важното е да приемеш нещата по-спокойно, без паника. На пионерски лагер ходил ли си?

— Да — каза Татарски и си отбеляза наум за „главния“.

— И правиха ли ви празник на Нептун? Когато всички се къпят или се поливат?

— Правиха ни.

— Значи и това го брой като такъв празник на Нептун. Просто традиция. Понеже едно време имало някаква богиня. Не в смисъл, че наистина я е имало, това си е просто легенда. И боговете в легендата значи също са смъртни и си носят смъртта с тях също като хората. Така че тази богиня също трябвало да умре. На нея обаче не ѝ се щяло да умира — на кой му се ще. И значи тя се разделила на смъртта си и на онова, което не искало да умира. Нали виждаш картинката?

Азадовски вдигна палец към барелефа.

— Онова куче там е нейната смърт. А пък мацката с капелата е самата богиня. И ме слушай, без да ме прекъсваш, че и аз се обърквам. Когато се разделили, веднага почнали да воюват и дълго никой не можел да победи. Последната битка в тази война станала точно над Останкинското езеро, тоест тук, където сме, само че не под земята, а високо във въздуха. Затова тук е свещено място. Отначало и в тази битка никой не можел да победи, обаче после кучето почнало да надвива богинята. И тогава другите богове се уплашили за себе си, намесили се и ги накарали да сключат мир. Ей там горе го пише всичко. Това е нещо като текст на мирния договор, засвидетелстван и в четирите краища на света от тези бикове и...

— Грифони — подсказа му Татарски.

— Да. А окото и ухото означават, че всички са видели и всички са чули. И според същия този договор и на двамата им излязло малко

солено. На богинята ѝ отнели тялото и я направили само понятие. Тя станала злато, но не просто метал, а в преносен смисъл. Чаткаш ли?

— Не съвсем.

— Знам аз — въздъхна Азадовски. — Значи тя станала онова, към което се стремят всички хора, само че не просто куп злато, нали разбираш, а цялото злато изобщо. Нещо като идея.

— Сега загрех.

— А смъртта ѝ станала куцо куче с пет крака и то завинаги трябвало да спи в някаква страна далече на север. Вече се досещаш къде точно, нали? Ето го там отдясно. С крак вместо хуй. Не дай си Боже да срещнеш такава.

— И как се казва това куче? — попита Татарски.

— Добър въпрос. Но честно — не знам. Защо питаш?

— Чел съм нещо подобно. В една статия в един университетски годишник.

— И какво по-точно?

— Много беше дълга — каза Татарски. — Пък и не я помня цялата.

— Все пак за какво беше? За нас ли? Татарски се сети, че шефът се шегува.

— Не — каза той. — Беше за руските псувни. Пишеше, че станали обидни чак след приемането на християнството, а преди това били имали съвсем друг смисъл и били свързани с невероятно древни езически богове. Та сред тези богове имало едно куцо куче, Хуй се казвало, и било с пет крака. В древните грамоти го обозначават с главно „Х“ с две запетаи. И според легендите това куче спяло някъде на север и докато спи, животът си тече горе-долу нормално. Но когато се събуди, голям хуй за всички. И че затова земята ни не ражда, Елцин ни е президент и така нататък. За Елцин авторите не са наясно, разбира се, но иначе всичко пасва. И освен това пишеше, че най-близката представа до тези неща в съвременната руска култура е детското „Гемовър“. От английското „Game over“.

— Английското го разбрах — каза Азадовски. — И аз знам езици. Обаче не разбрах за кого все пак е този хуй.

— Не точно за кого. За всичко. Сигурно затова са се намесили другите богове. Затова попитах как се казва кучето — може да е транскултурен архетип. А богинята? Тя как се казва?

— Никак — чу Татарски глас зад гърба си и се обърна. На прага бе застанал Фарсук Сейфул-Фарсейкин. Беше с дълго сиво наметало с качулка, под която проблясваше златна маска, и Татарски го позна единствено по гласа.

— Никак не се казва — повтори Сейфул-Фарсейкин и влезе. — Много отдавна са я наричали Ищар, но оттогава името ѝ се е сменяло безброй пъти. Знаеш го оня бранд — No Name, нали? С куцото псе е същата работа. А за всичко останало си съвсем прав.

— Я ти му обясни нещата, Фарсук — каза Азадовски. — Понеже с мен излиза, че знае всичко.

— И какво толкова знаеш? — попита Фарсейкин.

— Всъщност нищо — каза Татарски. — Дреболии. Например този знак в центъра на плочата. Знам какво означава.

— И какво означава?

— „Бързо“ на староегипетски.

— Нестандартно — засмя се Фарсейкин. — Повечето нови членове си мислят, че е шоколадът „M&M“. Всъщност това е символ на една много древна и много мъглява мъдрост. Всички езици, в които е била записвана, отдавна са мъртви и е почти невъзможно да бъде преведена на руски — нямаме съответните глоси. В английския обаче точно ѝ съответства фразата на Маршал Маклуан „The medium is the message“^[1]. Затова разшифроваме този знак като две съединени букви „М“. Тоест не само ние, разбира се — „Силикон Графикс“ слага тези олтари заедно с рендър-сървърите.

— Значи тази плоча не е истинска?

— Не, защо. Съвсем истинска си е — отговори Фарсейкин. — Базалтова, на три хиляди години. Можеш да я пипнеш. Е, не съм сигурен, че рисунката още отначало е означавала това, което означава днес.

— Ами тази росянка между богинята и кучето каква е?

— Не е росянка. Това е Дървото на живота. И е символ на богинята, понеже една от същностите ѝ е дърво с три корена, което расте в душите ни. Това дърво също има име, но го научават само най-високо издигнатите посветени в обществото ни.

— А що за общество е това? — попита Татарски. — С какво се занимават членовете му?

— Хайде сега, не се прави, че не знаеш. Вече достатъчно време работиш при нас. Точно с това се занимават членовете му.

— И как се нарича?

— В древността се е водело гилдия на халдейците — отговори Фарсейкин. — Но така са го наричали онези, които са били извън него и са знаели за него само по слухове. Ние го наричаме Общество на градинарите, понеже нашата задача е да се грижим за свещеното дърво, което дава живот на великата богиня.

— И отдавна ли съществува това общество?

— От незапомнени времена. Казват, че го имало още в Атлантида, но за по-просто приемаме, че е минало от Вавилон в Египет, а оттам е дошло при нас.

Татарски поправи маската на лицето си и каза:

— Ясно. А то ли е почнало строежа на Вавилонската кула?

— В никакъв случай. Ние не сме строително предприятие. Ние сме просто слуги на великата богиня. Ако използвам твоята терминология, ние бдим да не би кучето Хуй да се събуди — ти доста правилно се ориентираш в този проблем. И мисля, разбираш, че тук, в Русия, на нас ни е възложена огромна отговорност. Защото кучето спи именно тук.

— И къде точно?

— Навсякъде — отговори Фарсейкин. — Когато казват, че спи в снеговете, това е метафора. Но че на няколко пъти през този век то почти се събуди — това изобщо не е метафора.

— Тогава защо непрекъснато ни режат честотата?

— От елементарно човешко лекомислие. — Фарсейкин разпери ръце, после отиде до олтара и взе златната чаша. — От дребнави сметки, от неправилно разбрана конюнктура. Но не се бой, никога няма да ни я отрежат докрай. За това се следи най-внимателно. А сега, ако не възразяваш, да пристъпим към ритуала.

Той пристъпи към Татарски и сложи ръка на рамото му.

— Коленичи и си свали маската.

Татарски послушно коленичи на пода и си свали маската. Фарсейкин топна пръст в чашата и начерта на челото му мокър зигзаг.

— Ти си посредникът и ти си посланието — каза той и Татарски разбра, че знакът на челото му е сдвоено „М“.

— Каква е тази течност? — попита той.

— Кучешка кръв. Мисля, че няма нужда да ти обяснявам символичното ѝ значение, нали?

— Няма — каза Татарски и се изправи. — Не съм съвсем тъп, и аз съм чел дебели книги. Какво следва?

— Сега трябва да погледнеш в свещеното око. Татарски, който знае защо, трепна и Азадовски го забеляза и каза:

— Не се бой, де. С това око великата богиня познава мъжа си. Доколкото обаче вече си има мъж, това си е чиста формалност. Оглеждаш се в окото, става ясно, че не си бог Мардук, и спокойно продължаваме да си работим.

— Бог Мардук?

— Е, може и да не е Мардук — каза Азадовски и извади изпод поличката си кутия „Марлборо“ и запалка. — Няма значение. Просто така го казах. Фарсук, ти му обясни, ти по ги разбираш тия неща. Аз отивам в страната на истинските мъже.

— Това също е митологема — каза Фарсейкин. — Великата богиня имала съпруг, също бог, най-главният сред боговете, и го упоила с любовна напитка и той заспал в свещилището на върха на своя зикурат. И понеже бил бог, сънят му бил... Много объркана работа, но излиза, че целият свят и всички ние плюс богинята даже, сме неговият сън. И великата богиня непрекъснато търси оня, който я сънува, понеже единствено чрез него има живот. И понеже не може да го намери, си има символичен земен мъж, когото си избира сама.

Татарски хвърли поглед към Азадовски. Той му кимна и издиха през маската си акуратно колелце тютюнев дим.

— Позна — каза Фарсейкин. — Сега е той. За Лъоня е особено напрегнато, когато някой друг поглежда в свещеното око, но засега няма проблеми. Хайде, гледай.

Татарски се приближи до окото и коленичи пред него. Синият емайлов ирис бе отделен от зеницата с тъничка златна окръжност, а самата зеница беше тъмна и огледална. Татарски видя в нея изкривеното си лице, издутата фигура на Фарсейкин със закачулената глава и огромното коляно на Азадовски.

— Нагласете прожектора — каза Фарсейкин на някого. — Иначе нищо няма да види. Нали трябва да го запомни за цял живот.

В зеницата блесна ярка светлина и Татарски вече не виждаше отражението си — вместо него се появи размито златно сияние, сякаш

беше гледал залязващото слънце и беше затворил очи, и сега виждаше оплелия се в нервните му окончания негов отпечатък. „И какво толкова трябва да видя?“ — помисли си той.

Зад него се чу някакъв шум, нещо тежко и метално падна на пода, някой изхърка. Татарски мигом скочи и се обърна. Сцената, която видя, беше толкова нереална, че той дори не се уплаши — помисли си, че е част от ритуала. Саша Бло и Малюта, с пухкави бели полички и люшкащи се на гърдите им златни маски, душаха Азадовски с жълто найлоново въже за скачане, като се стараеха да са възможно по-далече от него, а Азадовски, оцъклил ваклите си очи, бе разперил ръце и с всички сили дърпаше тънкото найлоново въже. Уви, силите бяха неравни — от срязаните му длани по жълтото въже бликаше кръв и той падна първо на колене, а после по корем, като затисна с гърди смъкналата се от лицето му маска. За миг Татарски забеляза как учудването и ужасът във взрението в него очи изчезват, без да ги смени нищо друго, и разбра, че дори това да е част от ритуала, то тази част е била съвсем неочаквана за Азадовски.

— Какво правите? Какво става?

— Спокойно — каза Фарсейкин. — Вече не става нищо. Всичко стана.

— Защо? — попита Татарски.

Фарсейкин вдигна рамене.

— Великата богиня не обича неравните бракове.

— Откъде знаете?

— На свещеното гадание в Атланта оракулът предсказа, че Ищар ще има нов съпруг в нашата страна. С Азадовски отдавна си имаме проблеми, но дълго не можахме да разберем кой ще е новият съпруг. Беше казано само, че щял да е с име на град. Мислихме, чудихме се и търсехме — и изведнъж от първи отдел ни носят досието ти. По всичко личи, че си ти.

— Аз???

Вместо отговор Фарсейкин направи знак на Саша Бло и Малюта. Те хванаха Азадовски за краката и го повлякоха към съблекалнята.

— Аз? — повтори Татарски. — Но защо аз?

— Не знам. Сам си отговори. Мене например богинята не ме избра, и аз не знам защо. А как щеше да изглежда само — човек, отказал се от името си...

— Отказали сте се от името си?

— Аз всъщност по произход съм от волжките немци. И когато завършвах университета, имаше място за телевизионен кореспондент във Вашингтон. Бях комсомолски секретар, тоест първият в списъка. И на Лубянка ме прекръстиха. Впрочем това не е важно. Избраният си ти.

— А вие бихте ли се съгласили?

— Защо не? Виж само как звучи — съпруг на великата богиня! Чисто ритуална длъжност, никакви задължения и големи възможности. По-точно всякакви. Всичко зависи от въображението, разбира се. Чистачката всяка сутрин ръсеше килима на покойния с кокаин от една кофа например. Е, направи си и няколко вили, купи някакви картини... И това беше — нищо друго не измисли. Нали ти казах — неравен брак.

— А мога ли да се откажа?

— Не мисля — каза Фарсейкин.

Татарски погледна към вратата. В съблекалнята ставаше нещо странно — Малюта и Саша Бло натикваха трупа на Азадовски в някакво голямо зелено кълбо. Неестествено огънатото му тяло вече бе вътре и от вратичката на кълбото стърчеше само косматият му крак с червената джапанка — очевидно не искаше да влиза.

— Какво е това кълбо?

— Коридорите тук долу са много дълги и тесни — каза Фарсейкин. — Няма как да се носи. Търкалянето е по-удобно. Освен това, когато го изкараш на улицата, никой не задава въпроси. Сеня Велин го измисли малко преди смъртта си. Велик дизайнер беше... И да загине заради този идиот... Много бих искал да може да види отнякъде всичко това!

— А защо е зелено?

— Не знам. Какво значение има? Ти, Ваван, не търси навсякъде символи, че може и да намериш. И няма да прокопсаш.

Откъм съблекалнята се чу пукот и Татарски се намръщи и попита:

— И мен ли ще ме удушат някой ден?

Фарсейкин вдигна рамене.

— Съпрузите на великата богиня, както току-що видя, понякога се сменят. Но това си е част от професията. Ако не бъдеш нагъл, спокойно може да остареееш на този пост. И дори да се пенсионираш.

Важното е, ако имаш някакви съмнения, веднага да ги споделяш с мен. И да слушаш какво те съветвам. Първият ми съвет е следният: когато се преместиш в кабинета на Азадовски, махни оня кокаинов килим. Понеже вече са плъзнали слухове, че вътре влизали какви ли не. Защо ни са?

— Ще го махна. Обаче как да обясним, че се нанасям в кабинета му?

— Нищо не трябва да обясняваме. На всички им е ясно. Не държим хора, на които да не им е ясно.

Откъм съблекалнята надникна Малюта — вече бе успял да се преоблече. Погледна за миг Татарски, бързо сведе очи, подаде на Фарсейкин мобилния телефон на Азадовски и попита:

— Да го изкарваме ли?

— Не, ще го вкарвате — каза Фарсейкин. — Що за идиотски въпроси задаваш?

Татарски изчака металното трополене в коридора да стихне и тихо попита:

— Фарсук Карлович, ами я ми кажете...

— Какво?

— Кой всъщност ръководи цялото това нещо?

— Един съвет — каза Фарсейкин. — Не питай. И по-дълго ще бъдеш жив бог. Пък и, да ти кажа честно, и аз не знам. А от толкова години съм в бизнеса.

После отиде зад олтара, отключи някаква вратичка, наведе се и влезе. Вътре светна лампа и Татарски видя някаква голяма машина — приличаше на отворена черна книга с два големи цилиндъра от матово стъкло отстрани. На черната плоскост, обърната към Татарски, пишеше „Соприware“ и имаше и някакъв непознат символ, а пред машината беше сложен някакъв стол — приличаше на зъболекарски, но с много ремъци и закопчалки.

— Какво е това? — попита Татарски.

— 3D-скенер.

— Защо?

— За да ти свалим облака.

— Не може ли без това?

— Не може. Според ритуала ти ставаш съпруг на великата богиня чак след като те превърнат в цифри. Като се превърнеш във

визуален ред, така да се каже.

— И после ще ме слагат във всички клипове и предавания ли? Като Азадовски?

— Това е главната ти сакрална функция. Богинята няма тяло, но има нещо, което ѝ замества тялото. Телесната ѝ природа всъщност е съвкупността от всички използвани в рекламата образи. И след като тя се проявява чрез визуален ред, за да станеш богоподобен, ти също трябва да бъдеш преобразен. И тогава ще можете да се слееете мистично. Съпруг всъщност ще ѝ стане своят 3D-модел, а ти ще бъдеш нещо като... като регент. Ела тук.

Татарски нервно помръдна рамене и Фарсейкин се засмя.

— Не се бой. Сканирането не боли. Същото като да те снимат на ксерокс, само че не ти слагат капака... Засега... Шегувам се де. Идвай по-бързо, че горе ни чакат. Ще празнуваме презентацията ти, така да се каже. В тесен кръг, та да се отпуснеш.

Татарски погледна за последно базалтовата плоча с кучето и богинята и решително се промуши през вратичката. Стените и таванът на стаичката бяха бели и тя беше почти празна — освен скенера имаше бюро с пулт и няколко кашона от някакво оборудване до стената.

— Фарсук Карлович, вие чували ли сте за птицата Симург? — попита Татарски, докато седнаше на стола и нагласяваше ръцете си на страничните облегалки.

— Не. Каква е тази птица?

— От една източна поема — каза Татарски. — Не съм я чел, но са ми я разказвали. Как трийсет птици полетели да търсят своя цар Симург, минали през най-различни изпитания и накрая разбрали, че думата „Симург“ означава „трийсет птици“.

— И какво? — попита Фарсейкин, докато включваше някакъв черен щепсел в контакта.

— Нищо — каза Татарски. — Просто си помислих, че може би нашето поколение, което избра „Пепси“... — на младини вие също сте избрали „Пепси“, нали?

— Че какво друго да избира? — измърмори Фарсейкин и превключи нещо на пулта.

— Да де... Та си помислих, че... малко е страшно... че може би всички ние заедно сме онова куче с петте крака. И че сега, така да се каже, се събуждаме.

Фарсейкин, зает с манипулациите си, явно не го чу.

— Добре — каза той. — Сега мирно и не мигай. Готов ли си?

Татарски пое дълбоко дъх и каза:

— Готов съм.

Машината забръмча и белите матови лампи от двете ѝ страни светнаха с ослепителна светлина. Приличащата на отворена книга конструкция бавно започна да се завърта около оста си, после светна бял лъч и за няколко секунди Татарски ослепа.

— Прекланям се пред живия бог — тържествено каза Фарсейкин.

Татарски отвори очи. Фарсейкин бе коленичил пред стола, бе навел глава и му подаваше нещо малко и черно. Беше телефонът на Азадовски. Татарски предпазливо го взе и го огледа внимателно: телефонът приличаше на най-обикновен малък „Филипс“, но имаше само едно копче, направено като златно око. Татарски понечи да попита дали Ала знае какво става, но не можа — Фарсейкин се изправи, тръгна заднишком към вратата, излезе и почтително я затвори.

Татарски остана сам. Стана, отиде до вратата и се вслуша. Не се чуваше нищо — Фарсейкин явно вече беше отишъл в съблекалнята. Татарски отиде в другия ъгъл, предпазливо натисна копчето на телефона и каза:

— Ало? Ало!

— Прекланям се пред живия бог — чу се гласът на Ала. — Какви са нарежданията за днес, шефе?

— Засега никакви — каза Татарски и сам се учуди, като разбра, че се справя с новата си роля без никакви проблеми. — Макар че всъщност знаеш ли, има едно-две неща. Първо, да махнат килима от кабинета — омръзна ми. Второ, от днес в бюфета да има само „Кока-кола“, никакво „Пепси“. Трето, пак от днес Малюта вече не работи при нас... Как защо? Защото изобщо не ни е изтрябвал. Само разваля чуждите сценарии, а после трябва да плащаме... И освен това запомни, Алочка, когато казвам нещо, не ме питаш „защо“, а си записваш и изпълняваш. Разбра ли ме? Добре. Чао.

Като свърши разговора, Татарски опита да закачи телефона на колана си, но вълната на ебих-илката беше прекалено рунтава. За

секунда той помисли къде да го пъхне, а после си спомни, че не е заръчал всичко, и пак натисна златното око, и каза:

— А, щях да забравя. И се погрижете за Ростропович.

[\[1\]](#) Посредникът е посланието (англ.). [↑](#)

ТУБОРГ МАН

3D-дубльорът на Вавилен Татарски се появяваше на екрана безброй пъти, но самият Татарски, за когото отминалите дни бяха като сън, обичаше да гледа само няколко неща. Първото беше пресконференцията на офицерите от Федералната служба за сигурност, след като бяха получили заповед да ликвидират известния бизнесмен и политик Борис Березовски: Татарски, с черна маска, седеше най-отляво на отрупаната с микрофони маса. Втората му любима лента бе с погребението на телевизионния коментатор Фарсук Сейфул-Фарсейкин, удушен при неизяснени обстоятелства с въже за скачане във входа си: Татарски, с черни очила и с черна превръзка на ръкава, целуваше неутешимата вдовица и хвърляше върху полузасипания ковчег зелена билиардна топка. Произходът на следващия сюжет не бе ясен: беше заснет със скрита оперативна камера и на екрана се виждаше как разтоварват американски военнотранспортен самолет „Херкулес С-300“ посред нощ на Червения площад. Сваляха стотици кашони с надпис „electronic equipment“ и странен логотип — небрежно очертана цица с такъв размер, който може да се постигне единствено със силиконова протеза. Татарски с униформа на омоновец мръзнеше на пост. Следващата му поява е широко известна — като Степан Разин на Лобното място в монументалния клип за шампоана „Head and Shoulders“ (слоган: „Най-доброто средство против косопад освен гилотината“). Значително по-слабо известен клип, също заснет на Червения площад, е излъчената няколко пъти по петербургската телевизия реклама на „Кока-кола“, показваща конгрес на радикалните фундаменталисти от всички основни световни конфесии. Татарски играе облечен изцяло в черно евангелист от Албукърки, Ню Мексико — след като яростно стъпква празна кутия от „Пепси-кола“, той вдига ръка, сочи стените на Кремъл и цитира пети стих на псалом 14:

„There they are in great dread,

For God is with the Righteous Generation!“^[1]

Мнозина помнят появата му в клиповете за водката „ЛъжеБорис Втори“ и за супата на кубчета „Кармина Бурана“. Самият Татарски обаче, кой знае защо, не ги държеше в колекцията си. Нямаше я в нея и прочутата реклама на московската мрежа магазини „Gar“, където Татарски се беше снимал заедно със заместника си Морковин: Морковин в бродирано със злато джинсово яке се разхожда зад витрината на магазина, а облеченият със стара военна униформа Татарски хвърля тухла по бронираното стъкло и вика: „Кандахар беше по-кофти!“ (слоган „Enjoy the Gar“). Най-любимият му запис обаче, след който, както шепнешком разказваше секретарката Ала, той се просълзявал, не беше показан по телевизията нито веднъж.

Този запис всъщност е недовършен клип за „Туборг“ със слогана „Sta, viator!“ (вариант за регионалните телевизионни компании — „Що? Авиатор?“), в който е анимирана известната картинка със самотния странник. Татарски с разкопчана бяла риза върви по пращен път под спрялото в зенита слънце. Внезапно му хрумва някаква мисъл, той спира, обляга се на близката ограда и бърше потното си чело с кърпичка. Минават няколко секунди и героят очевидно се успокоява — обръща гръб на камерата, пъха кърпата в джоба си и бавно тръгва към яркосиния хоризонт, над който висят няколко леки облачета.

Има слухове, че този клип е заснет във вариант, в който по пътя един след друг вървят трийсетима Татарски, но дали е така, или не е, нямаме възможност да установим.

---

[1] Там ще се уплашат те от страх, защото Бог е в рода на праведните. (англ.) ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.